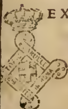

9
2 M
21

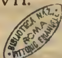

IHS

[redacted]

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBRI. VII.

+

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

[redacted]

Cautum Clemẽtis. VII. Pont. Max. Caroli. V. Cæs. Imp. Augustiss. Diplomatibus, ne quis librum huncce intra quinquẽnium imprimat, aut alibi impressum uendat.

MRA

A. P

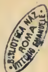

ROMVLVS AMASAEVS LVDOVICO AVYLAE CAROLI.V. CAESARIS IMPERATORIS INTIMO CVBICVLARIO. S.P.D.

D AMOREM Ludouice Auyla in animis hominum excitandũ, et ſi nihil eſt uirtutis pulchritudine ualentius, ſæpe tamẽ uſu uenire uidemus, ut ea amoris ſcintilla, quã uirtutis ipſius ſplendor accenderit, niſi mutuis officiis, et perſpicuis beneuolentiæ indiciis foueatur, aut in ipſis amicitiæ primordiis elangueſcat: aut ad luminis claritatem ſegnius emicet. Quare a quo primum tempore tua me eximia indoles, ſuauiſſimi mores, incredibile optimarũ artium ſtudiũ, te ut, quantum alium neminem, amarem impulerunt: Ac mihi egregiam tuam erga me uoluntatem, tua multa et humanitatis pleniſſima officia declararunt: Nihil mihi ſanctius, aut ſolẽnius eſſe debere exiſtimaui, quam ut orientis (ut ita dicam) mutui amoris noſtri igniculos, certa quapiam meæ erga te obſeruãtiæ ſignificatione inflammarem: atq; enixe operam darem, ut me qui a te conſtanter, et perpetuo diligerer, non indigniſſimum duceres. Quo in genere, cum eos qui amant non ignorarem, eos quos amant, iis potiſſimum rebus munerari ſolere, quas ab illis maxime expeti intelligunt: Tibi quẽ literarum cupidiſſimũ cognoram, aliquid de ſtudiorum meorum quaſi penu depromere cogitabam: Verum cum de multis, quæ inchoata duntaxat atq; informata habeo, unum aliquid cuperem deligere, quod et ad meum erga te ſtudium teſtificandum eſſet appoſitum, et tibi aptum ac iocundum contingeret: Optatiſſimus tuus a Turcico bello cum Cæſare (quem maieſtatis cauſa nomino) Bononiã reditus, facile omnem eius delectus mei dubitationem ſuſtulit: Cum enim in primo congreſſu noſtro, tibi ego de ſecũdiſſimis Cæſaris euentis eſſem gratulatus: Qui diuina uirtute ſua, immaniſſimum hoſtem præproperam fugam facere coegiſſet. Atq; re nata inter nos mentio facta eſſet, Alexandri, Themiſtoclis, Miltiadis, Ageſilai, Luculli, Pompeii, et aliorum quorundã Imperatorum, quorum fuiſſent maxime illuſtres de Aſiæ gẽtibus uictoriæ: Quæſiſti tu hoc loco, quænam fuiſſet illa Græcorum expeditio, quam Plutarchus. M. Antonio cum Parthis bellum

gerenti admirationi fuisse scriptum reliquerit: Et nunquid Xenophontis, quem ille auctorem nominat, de ea libri adhuc extent: Exposui ego tibi celebratæ illius Græcorum monimentis historiæ summatim argumentum: Ac cum te eius subtilius cognoscendæ cupiditate incensum animaduerterem: in Xenophontis ipsius libris. VII. quos inter iuueniles meas exercitationes, in latinũ sermonem conuersos haberẽ, rem omnẽ ordinẽ explicarã, priusquã hinc discederes, me tibi traditurum pollicitus sum. Ac statim e Bibliothecæ meæ latebris, in quibus annos amplius. XII. rudes, et informes pene contabuerant, eductos: ut in tuo nomine apparent, in lucem, non magis emisi, quam extrusi: Quid enim facerem? An qui in huiusmodi aliqua re tibi gratificari ardentissime cupiissem, hoc a te gratiam ineundi tempus prætermitterem? Præsertim cum tu postea sæpius pro iure tuo me appellaris: et tanquã æris alieni submonueris. Ego uero, cum quandiu esset hic Cæsar cõmoraturus incertum omnino esset, malui festinata expolitione in obsequendo studium et fidem, quam emendationis maturitate curam et exactam quandam diligentiam tibi meam probare. Quin cum ex sermone etiam tuo suspicari potuissem, ita demum fore tibi hoc quidquid muneris est gratissimum, si posses absoluti iam operis uno tempore compluscula exemplaria habere, Libros hosce non describendos, (quod famæ fuisset meæ fortasse consultius) sed librariorum formulis exprimendos curaui. Neq; illud omnino me deterruit, quod paratos uidebã multos, qui aut hanc uertendi operam contemnerent: Aut melius uerti potuisse dicerent: Illis enim quod respondeam in promptu est: Primum inique eos facere, qui laborem eum uituperent, per quem maximas, et grauissimas disciplinas, facile, qui nõ sit rerũ omniũ imperitissimus, ab interitu uindicatas intelligere possit. Deinde non posse iure id operis reprehendi, e quo summam aliquãdo de ueteribus ac recẽtioribus hominibus multi, sibi laudẽ meruerint: Quanquam attentius consideranti, uideri quodãmodo possit, ea quæ nunc legantur, maiore ex parte, ab aliis, uel quasi mutuo accepta, uel ex alia lingua in patriũ sermonẽ conuersa. Atq; ut nulla uertentẽ laus consequatur: Mihi bene et præclare de hominũ genere meriti illi uideri solent, qui cũ intelligerent operam suã aliis cõmodiorem, quam sibi gloriosiorem fore, non grauate suã paucorum laudem, ut quãplurimorum utilitati condonatam uellẽt, sibi in animũ induxerunt. Ad hæc, iure fortasse nonnullis mea

hæc editio sermonẽ dederit: Si in hoc uno omnes uigiliæ meæ uertantur, ac non tam multa a me scripta domi delitescant, ut quæ conuersa in lucem prodierint, illorũ merito prolusiones ueluti quædam numerentur. Et profecto facile passurus sum meum hoc consilium reprehendi, si ii ipsi, quib. id nõ probabitur, ostenderint aliquando se melius sua, quam qui uerterunt aliena pronunciasse. Quod si minimi fortasse negocii, atque operæ leuissimæ Græca in latinum transferre existimauerint: In hac cupio palæstra ut periculum faciãt, intelligent profecto multa esse cogitantib. facillima, experientib. supra quam dici possit, grauia ac laboriosa. Postremo hos homines exoratos uelim, ne moleste ferant, me, dum et incomparabili, quo tui incensus sum, amori indulgeo, et neglectæ fidei crimen redimo, de laude mea non plurimum laborasse. Iam uero qui melius potuisse dicant, Hi ut eadem, qua ipse, cum eos uerti, fui ætate, a se aliquid melius conuersum, ac nõ maiore ocio, uel laxiore tempore elimatum ostendant, uehementer cupio. Hic est a Cæsaris in hanc Vrbem aduẽtu dies opinor quinquagesimus, ex his ipsis diebus, cum primorum aliquot lucẽ, partim in maximis Reipub. negociis, partim in Scholarum publico munere consumpserim, noctium, et succisiuis quidem horis, totius operis castigationem elucubraui: Reliqui dies librario dati sunt. At maturitatem, et potius cunctationem desyderant: Hoc est eodem reuolui: Meum inquã studium et beneuolentiam tibi Adolescenti nobilissimo, atq; omnib. fortunæ ac uirtutis ornamentis prædito, quo uno ego in præsentia poteram, et tu maxime cupiebas modo, declararam quãprimum uolui: non scienter uertẽdi facultatem longiore sumpto tẽporis spacio cuiquam ostentaram. Verũ cum plurib. quam in animo habebam, cũ hæc ad te scribere exorsus essem, mei huius uel officii, uel obsequii uituperatorib. si quorum forte aculeos meus hic labor exacuerit, responderim: Ad te iam ornatissime Auyla redeo. Munusculi certe huius mei prima erit ab auctore cõmendatio: In quo te spero uel latine loquente, propter summã rerũ prudentiã Socratis discipulũ: Propter orationis copiã, et iocunditatem Atticã Musam; Iam uero quod ea scripsit quib. non solum miles interfuit, uerum etiã dux præfuit, et historiæ fidẽ, et summi Imperatoris laudes agniturum. Illud enim hoc loco non dicã, multa te animaduersurũ inter legendum fidei,

prudentiæ, tolerantiæ, ac reliquarũ uirtutum exempla, quæ facile uelis, et possis imitari: Multa item uitiorum, a quib. te semper ab horruisse lætere: Et illud missum faciam, magnam tibi uoluptatem afferre posse locorũ, et itinerum descriptionem, euentorũ uarietatem, illustriũ præterea hominum mirabiliter expressos mores, naturã, consilia, acta, casus: Non addam multas etiã castrenses conciones, grauiter et ornate, ac cum multa, et plane Xenophõtea iocunditate expositas, tibi facile declaraturas, uel inter armorum fremitus, suum esse eloquentiæ locum: Quæ.n. communes sunt totius historiæ laudes, & si in Xenophonte, atq; adeo in his eius libris, multum eminent, eas tamen potes ex aliorum etiã scriptorum monimentis cognoscere. Quod uero præter auctoris dignitatẽ, ad munus meum apud te ornãdum ualde fore accommodatum duco: Primum erit, quædam ac maxime germana similitudo illius græcorum expeditionis, cum hac, quæ nuper Caroli Cæsaris magnitudinem, et felicitatẽ immortalitati consecrauit: Vtraq; enim, magno sane temporũ interuallo, certissimo fuit documento, non copiarum numero, sed militũ uirtute: Cõsilio, non ducum temeritate: Disciplina, non impetu, ad uictoriã proficí: Deinde uero, quod cum græcos leges parua manu infinitũ prope Asianorum numerum sæpius fudisse: Neq; tantũ hostium perfidiam, periuria, atq; insidias ualuisse, quin sola illi uirtute freti, per ignota atq; infesta loca, feras et immanes gentes euaserint, atq; ad suos, in Patriam incolumes redierint: In minime dubiã spem adduci poteris: Cæsarẽ aliquãdo, minore multo negocio, uindicata christiano Imperio Peloponneso, extorto de impii hostis manib. Byzantio, in Asiam uictrices Aquilas illaturũ. Atq; utinam mi Auyla, et cum hæc spe, atq; cogitatione complectere, et cum inter illas gentes, assiduus, et fidus comes Cæsarem sequere, mihi qui incredibilem meũ erga te amorẽ hac editione indicare uolui: animo uero, ac uoluntate summa, totum me in clientelam, et fidem tibi tradidi, uel uiuenti, uel uitæ iam muneribus perfuncto, aliquid suauitatis ac beneuolentiæ tuæ impertiate. Vale. Bononiæ Prid. Kl. Febr. M. D. XXXIII.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIBER PRIMVS.

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

Arius ex Parysatide filios duos suscepit: maiorem quidem natu Artaxerxen, m n re uero Cyrum: Is cum graui affectus morbo, extremum a se diem n o longe abesse suspicaretur, utrunq; filium, cum e uita decederet interesse cupiebat. Aderat tunc quidem Artaxerxes: Cyrus e Prouincia, cui a patre præfectus fuerat, accersendus fuit: Ei nanq; Ciuitatum earũ omnium, quæ ad Castoli campos sunt, Imperiũ detulerat. Ac uenit ille quidem quamprimum cum Tissapherne, quẽ sibi amicum putabat, et græcorum grauis armaturæ pe ditum trecentorum cohorte, quam Xenias Parrhasius ducebat. Mortuo uero Dario, cum ei in regnum Artaxerxes successisset. Tissaphernes Cyrum, apud fratrem criminatur, quod ei insidias compararet: cui cum ille credidisset, Cyrum comprehendit: Eum tamen mater deprecatione sua, certæ necis periculo liberatum in prouinciam remittit. Tunc Cyrus et periculi, et fraternæ contumeliæ indignitate grauiter commotus, deliberat, quonam modo, et a fratre deficiat, et eius etiam sibi regnum uindicet. Et Parysatis quidem mater, in hunc magis, quam in ipsum iam regnantem Artaxerxen animi inclinatione propendebat. Ipse uero Cyrus eorum, qui ad se a Rege, quacunque de causa uenissent, ita sibi animos conciliabat, ut amiciores multo sibi, quam Regi dimitteret. Præterea et ex barbaris nationibus, quarum et bellicæ uirtuti, et studiis erga se confideret, multas sibi suo beneficio deuinciebat: et Græcorũ copias quã occultissime (quo scilicet Regem imparatissimum adoriretur) ad se accersebat. Quoties itaque singularum ciuitatum præsidia recenseret: toties præfectis earum negocium dabat: ut e Peloponneso quamplurimos, quanque lectissimos, homines euocarent: simulans comperisse se, eas Ioniæ ciuitates a Tissapherne clam solicitari: quæ cum fuissent antea a Rege Tissapherni traditæ, nuper ad Cyrum omnes, præter Miletum defecerant: Cum enim Milesios Tissaphernes præsensisset nouas res moliri, ex consilii eius auctoribus partim occiderat: partim exegerat. Hos cum Cyrus ad se confugientes excepisset, exercitu comparato, Miletum summa

ui,terra mariq; suscepta exulum causa,aggressus fuerat obside re: Quæ sane obsidio eius quoq; in nouo delectu dissimulationem facile sustinebat. Qua etiam de causa miserat Cyrus ad Regem legatos: qui eum orarent, ut ei qui frater esset, mallet quam Tissapherni eas Ciuitates parere: Qua quidē in re neq; matris ei studium defuit. Atq; his artib. Regiæ suspicioni facile occursum est: cum enim putaret Rex contra Tissaphernen a fratre copias comparari, non molestissime ferebat eos inter se armis dissidere: præsertim uero cū tributi nomine, pro iis quas diximus ciuitatib. nihil minus quam Tissaphernes Regi Cyrus penderet. Et Cyro alius etiam delectus habebatur in Chersoneso, quæ Abydi e regione est: ad hunc sane modum. Clearchus Lacedæmonius domo eiectus, erat apud Cyrum in summo honore: a quo cum daricorum decem millia accepisset: ex Chersoneso collecta manu, Thracibus, qui supra Hellespontū sunt, bellum intulit. Quæ res, quod erat ex græcorum cōmodo, ciuitates Hellesponti ultro ei ad alendum exercitum pecunias cōferebant: Quare et hæ Cyro copiæ clā confectæ sunt. Aristippus uero Thessalus hospes eius, cum domi aduersariorum factione premeretur, ad Cyrum confugit: a quo cum pecuniam in bis mille mercenarios milites, et trimestre stipendium poposcisset, quod ea se manu facile inimicis superiorem futurū confideret, Cyrus pro liberalitate sua in quater mille, et mensium sex ei stipendium detulit: hominē q; incitauit, ut negociū conficere maturaret, priusquam ad se eū consultandi causa accerseret. Atq; etiā in Thessalia auxilia ex occulto Cyro alebātur. Eodem sane tēpore Proxenum Bœotium, bello in Pisidas sibi infensos simulato, pro uetere amicitia rogauit, ut ad se, cū quam posset maximo militum numero ueniret. Sophænetum etiam Stymphaliū, et Socratem Achæum, hospites suos, belli eius nomine quod Milesiorū exulum causa contra Tissaphernem suscepisset, cum sua utrunq; manu ad se euocauit: neq; hi in officio non fuerunt. Cyrus ubi in superiorem Asiam mouere statuit: causam huius belli eam præ se tulit, quod Pisidas finib. suis uellet eiicere: atq; ob eam rem simulat omnia tum græcorū, tum barbarorū auxilia se cogere: Tum Clearcho denūciat, ut ad se, quas habebat copias, adducat. Aristippū admonet ut pace cū ciuib. facta, ad se manū illā mittat. Xeniæ uero Arcadi, quē iis quos in ciuitatib. singulis habebat, mercenariis præfecerat,

fecerat, imperat ut ad se, firmatis tamen præsidio arcibus, cũ suis omnibus ueniat. Eos quoq; qui in Mileti obsidione occupati erãt, ac ipsos etiam exules, sibi eius expeditionis socios adsciscit: quibus pollicetur confecto ex sententia, quod tunc suscipiebat bello, non conquieturum se, priusquam eos domum restituisset. Hi uero minime inuiti paruerunt: quippe qui non paruam Cyro fidem habebant: Ac omnes quidẽ Sardeis armati conuenerunt. Xenias collectis omnibus ex urbibus, ad quatuor millia peditũ grauis armaturæ. Proxenus cum mille et quingentis, et expeditis quingẽtis. Sophænetus grauis armaturæ, mille: Socrates Achæus fere quingentos adduxere: Pasion Megarẽsis cũ septingentis militibus uenit. Hic et Socrates una in Mileti oppugnatione fuerant. Atq; hi quidem Sardibus præsto fuere. Cum hæc animaduerteret Tissaphernes, cumq; apparatum alio pertinere quam ad Pisidas arbitraretur: cum equitum quingentorũ comitatu, ad Regem, quam potuit maximis itineribus contẽdit. Vbi rem omnẽ Rex cognouit ex Tissapherne, et ipse omnia ad bellum necessaria comparat. Cyrus uero cũ iis, quas enumerauimus copiis Sardibus mouit. Inde per Lydiam tertiis castris parasangas uigintiduas, quod est ad passuũ millia octoginta octo, progressus, ad Mæandrum amnem peruenit. Cuius cum esset latitudo duum plethrorum. i. passuum ferme quadraginta, erat tunc ponte quem nauigia septem sustinebant, iunctus. Hunc cum traiecisset, per Phrygiam primis castris tricies bis mille passibus confectis, ad Colossas uenit, celebrem urbem, magnam, et opulẽtam. Vbi cum dies septem commoratus esset, superuenit interea Menon Thessalus: cum grauis armaturæ peditibus mille, cetratis, item quingẽtis Dolopib. Aenianensib. Olynthiis. Inde uero tertiis castris passuum octoginta millia progressus, Celænas uenit: Vrbs hæc Phrygiæ est: ampla, frequens, et luculenta. Hic Cyri regia fuit: In qua horti feris refertissimi, quas in equo insectabatur, quoties se ipsum et equos exercere uellet: Medios hortos Mæander perlabitur: eiusq; fontes in ipsa regia sunt. Idem amnis oppidum quoq; præterfluit. Est etiam regis ipsius Celænis regia, in edito, et situ ipso munito loco, sub arce, ad Marsyæ fluminis fontes: Marsyas etiam urbem præterfluens in Mæandrum intrat: eius est latitudo pedum uigintiquinque. Hic Apollinem ferunt a se in tibiarum certamine uicto Marsyæ, cutem detraxisse: eamque in antro ubi fontes sunt, suspendisse: atque ex

ea re flumini nomen inditum. Hoc in loco Xerxen traditum est, cum clade accepta ex græcia retrocederet, regiam hanc et arcem munisse. Illic Cyrus triginta ipsos dies commoratus est: intra quos Clearchus Lacedæmonius exul, cum peditibus grauis armaturæ mille, et Thracibus cetratis octingentis, Cretensibus sagittariis ducentis, est eum assecutus. Per eosdem etiam dies Sosias adfuit Syracusanus, cum grauis armaturæ peditibus mille, et cum totidem Sophænetus Arcas. In iis, quos ante diximus hortis, Cyrus græcorũ censum habuit. Censa sunt grauis armaturæ ped. XI. millia, cetrati, plus minus, bis mille. Hinc secũdis castris pass. XL. millia processit ad Peltas celebre oppidum: ubi dies item tres quieuit. Ibi Xenias ludos fecit, Lupercalia: uictoribus præmia fuere strigiles aureæ. Eos ludos ipse etiam Cyrus spectauit. Hinc secundis castris millibus passuũ XLVIII. confectis, Ceramuntem uenit: Ea urbs nobilis est, in Mysiæ finib. Ab hac tertiis castris millib. passuũ. CXX. ad Caystri campos, quæ ciuitas et ipsa frequens: Hic dies quinq; substitit. Quo in loco cum militi trimestre iam, atq; eo maius stipẽdium deberetur: urgebatur cotidie Cyrus a multitudine: quæ ad eius fores conueniebat: at ille flagitantes spe alebat: neq; tamen animi solicitudinem dissimulare poterat: quippe qui neutiquam, cum haberet, pensionem differre solitus esset. Interea Epyanaxa, Syennesis Cilicũ Regis uxor, ad Cyrum ultro uenit: a qua magnam creditur pecuniam accepisse: quatuor mensium certe mercedem militibus dissoluit: ac eam quidem Cilicum et Aspendiorum satellitum comitatus deduxerat. Vulgo quidem ferebatur cum Cyro eam familiarius congressam. Hinc secundis castris pass. XL. millia progressus, Thymbrium uenit: ciuitas et ea celebris. In ipsa quæ huc ducit uia, fons ostẽditur: qui Midæ dicitur: eũ enim Midam Phrygum Regẽ uino miscuisse proditum est: cũ ad se Silenum pellexit: Hinc secũdis castris milliũ pass. XL. itinere, ad frequentẽ urbẽ Tyriæũ peruenit: quo in loco dies tres cõmoratus: Cũ interea Cilissa ut exercitũ sibi ostẽderet uniuersum rogasset: Græcorũ ac barbarorũ copias in proximo campo hoc modo recẽsuit. Græcis imperauit: ut suo ritu aciem instruerent: ac suos quisq; produceret. Illi in cornua diuisi, quaterni cõstiterũt: Dextrũ Menon tenuit: in læuo suos Clearchus habuit: in media cæteri duces acie stetere: Spectauit Cyrus barbaros primũ: Atq; hi qdẽ in cateruas ac

centurias descripti processere: græcos deinde ipse curru prætervectus, Cilissa vero plaustro curuli. Erāt omnibus æreæ Galeæ: Puniceæ tunicæ: ocreæ, et scuta ad splendorem detersa. Cyrus omnia conspicatus, currum ante aciem sustinuit: ac Pigretem interpretem misit: qui græcorum ducibus suo nomine denunciaret, ordinibus imperarent, scuta ut proiicerēt, ac quasi impressionem facerent, ita promouerēt: atq; hi quidem militib. quod facto opus esset significarunt: Quare ubi classicum cecinit: cuncti proiectis scutis, cum clamore promouerunt: tantoq; cum impetu excurrerunt, ut non ante sisti cursus potuerit, quā ad tentoria uētum sit. Ibi cū barbaris aliis sane multis incessit metus ac trepidatio: tum Cilissa ex curuli plaustro se in fugam dedit: Forensis uero omnis multitudo, mercib. relictis dilapsa est: at græci se cū risu intra tabernacula recepere. Regina speciem ac ordinem exercitus est uehementer admirata. Ac Cyrus quidem magnam cepit uoluptatem: cum græcos animaduertit tātopere a barbaris metui. Progressus hinc tertiis castris millia pass. lxxx. ad Iconium, quæ extrema Phrygiæ urbs est, uenit: in qua triduum cōmoratus: inde per Lycaoniā quintis castris nonaginta duū millium passuum iter fecit. Agrū uero eius regionis uniuersum, quod hostilis erat: græcis diripiendū tradidit. Hinc Cilissam, ea uia, quæ breuissima uisa est: Menonis Thessali cohorti, ipsiq; Menoni, in Ciliciā deducēdam cōmittit: Ipse cū reliquo exercitu, quartis castris millibus passuū C. confectis per Cappadociā Danam, quæ ampla et opulēta urbs est, peruenit. Hic quoq; triduū est cōmoratus: atq; interea Megaphernem Persam hominē, Regis purpuratū, et aliū quendā, summo inter Regios præfectos loco, eo nomine quod sibi insidias fecissent, interemit. Hinc in Ciliciā traiectionē molitur: Angusti sunt ad eā aditus: trames uehementer arduus: et uix singulis plaustris peruius: quem certe, agmen nullum, si quis prohibeat, ulla ui superare possit. Ac tunc quidem Syēnesis summis in iugis aditus eos custodire ferebatur. Quare in campis Cyrus diem unum constitit: postero uero die cum renunciatum esset, Syennesin, ubi animaduertisset intra mōtes Menonē in ipsa iam Cilicia cū suis constitisse, audisset etiam Tamon, cum Lacedæmoniorum, Cyriq; ipsius triremibus ex Ionia profectū ad Ciliciam appropinquare: e montibus præsidium deduxisse: sine ullo negocio in montes ascendit, ubi deserta Cilicum castra conspicatus, descendit

in late patentes campos, amœnos, et irriguos, ac omnifariis arboribus et uitibus consitos, sesami uero, panici, milii, tritici, ordei ferocissimos: Eos arduus ab una maris ad alteram partē, et præruptus mons amplectitur. Hinc cum millia pass. C. castris ternis promouisset, Tarsum uenit: magna et opulenta est Ciliciæ ciuitas: et in eadem Syennesis Cilicum regis domus: mediam urbem præterlabitur Cydnus amnis: cuius est latitudo pass. xl. ac urbe quidem cum Syennesi ciues omnes deserta, se in montium castella receperant: soli remanserant caupones: neq; ii se loco mouerant: qui Solis et Issi ad mare habitabant. Epyanaxa quidem Syennesis uxor, quinq; ante Cyrum diebus Tarsum peruenerat: in quibus qua in planae summis montib. descēsus erat: manipulos duos de copiis suis Menon amiserat: quos populabundos erant qui dicerent a Cilicibus cæsos: alii uero aiebāt, in extrmeo agmine relictos: suos assequi nequisse, quod scilicet a uia aberrassent: itaq; palantes interemptos: Fuere qui desiderati sunt, grauis armaturæ. c. Reliqui cū Tarsum uenissent, ira ob amissos cōmilitones incensi, oppidum, ac ipsam regiam diripuere. Cyrus primum urbem ingressus, misit qui Syennesin ad se euocarent. At ille quod diceret, eam sibi cautionē semper fuisse, ne ad eos accederet: quibus se infirmiorem esse putaret: non prius cum Cyro congredi uoluit: quam et uxoris suasu adductus, et fide a Cyro data, confirmatus esset. Cum essent itaq; multa inter se collocuti, Syēnesis Cyro magnam pecuniam ad exercitū alendum dedit. Cyrus illi uicissim, munera quæ regibus eximia esse consueuerunt: Equum cum freno aureo: Aureum item torquē: Persicum uestitum: Ad hæc in posterum tutos fore, ei a suorū populationibus fines recepit: mancipiaq; redditurum se, ubicunq; ea essent reperta. Hoc in loco Cyrus dies. xx. commoratus est: cum milites, iam suspicantes se contra regem duci, recusarent longius progredi: neq; n. se eo nomine conductos aiebant. Hic Clearchus suos ui impellere conatus est: At illi et in eum, cum iam agmen duceret, et in iumenta lapides coniecerunt: Quo factum, ut pene lapidibus obrueretur: Quare cū iam plane intelligeret, se nihil ui profecturum: suos ad concionem uocauit: ac prius cum diu stans collachrymatus esset cum magna militum admiratione ac silentio: ad hunc deinde modum locutus est. Nihil est milites quod miremini, si animi angor, propter præsentem rerum statum. Cyrus mihi quidem hospes est: is mihi exulanti et alios honores habuit: et

Daricorum. X. millia largitus est:quam ego pecuniam, neq; in commoda,neq; in uoluptates proprias effudi:sed eam uniuersam inter uos diuisi. Et primum cum Thracibus bellum gessi:quos uobiscum una suscepta græciæ causa,armis sum persecutus: ac eos græcis colonis agrum eripere conantes,e Chersoneso eiecimus: Vbi uero me Cyrus ad se euocauit:uobiscum ad eum ueni:ut cum qua in re opus esset:ille me adiutore uteretur:pro multis in me meritis gratiam ei referrem. Iam uero cum refugere uos hoc iter animaduertam:ac mihi horum alterutrum necesse sit:uel ut uos prodam, Cyri amicitia utar: Vel ut eum spe sua frustrer,uobiscum abeam: Et si haud scio an iustum cuiquam meum hoc factum uideri possit:certum est tamen uos illi anteponere:et uobiscum quęcunq; casum fors tulerit: æquo animo pati. Neq; me quisquam iure criminabitur: quod cũ græcos ad barbaros duxerim:græcis plane proditis, barbarorum amicitiam sim secutus:uerum cum uos neq; audire me, neq; sequi uolueritis:ego uos sequar:ego uobiscum,quicquid ciderit,feram. Vos ego mihi patriam,uos amicos, uos socios esse arbitror:uobiscum ego ubicunq; fuero,egregium me fore, et honoratum confido:a uobis si deferor:ne esse quidẽ possim: ne dum aut amicum iuuare,aut inimicũ ulcisci. Quare eo animo uos esse uelim,ut me,quocũq; uos duxeritis,uẽturũ putetis. Hæc cum dixisset.milites,quod negasset se illis inuitis aduersus Regem profecturum,eius orationẽ magnopere approbarũt. Quocirca a Xenia,et Pasione, amplius bis mille, cum armis,et iumẽtis ad Clearchi tabernacula transierunt. Hic Cyrus magna sollicitudine,ac molestia ex re inopinata affectus, Clearchum ad se accersi iubet:ille palam quidem se iturum negat: clam uero certum ex militibus suis nuncium mittit:ac Cyrum bono animo esse iubet:quod uti expediret,omnia euentura confideret: Se modo iterum accerseret:quo facto,ille iterum se uenturum negauit. Atq; e re nata uocatis,cum suis,tum aduẽtitiis ad concionem,in hunc modũ uerba fecit. Iam milites nihil plus hercule nos a Cyro, quam illum a nobis expectare æquum est: neq;.n.nos illi milites,qui scilicet eũ nõ sequimur:neq; ipse nobis iam stipẽdiũ pendet:Atq; eum quidẽ plane scio,se a nobis existimare iniuria affectum esse:quare cum accersierit:nullo pacto ad eum mihi eundũ putaui:pudet.n.me,(quod caput est) quod mihi conscius sum, illum prorsus a me deceptum esse:

Deinde uero, et illud timeo, ne cum me comprehensum tenuerit, meam in se iniuriam iusta uindicet pœna. Vt res igitur se nunc habet, non patitur tempus ut somno nos demus, et ipsos nos ut negligamus: uerum pro re atq; tempore consilium capiendum: quo aut si hic manendum putamus, quam minimo cum periculo maneamus: aut si discedendum, quam tutissime abeamus: atq; interea nobis ut cōmeatus suppeditent. Neq;.n. hi si desint, aut militis, aut ducis opera quidquā proficere possit. Et Cyrus sane, ut cui amicus est, omni officii genere cuiuis facile præstat: ita est cui inimicus extiterit, hostis acerbissimus. Habet præterea eas, cum terrestres peditum, atq; equitum, tum maritimas copias: quas ipsi cernere, ac nosse possumus: neq;.n. ut mihi uidetur, ita longe ab eo consedimus. Quare tempus monet, ut quod quisq; factu optimum ducat, id in medium afferat. Cum dicendi finem fecisset, surrexerūt ex eo numero militum, partim qui pro animi sui sententia uerba fecerunt: partim uero qui a Clearcho subornati, demonstrabant quæ esset rerum omnium difficultas futura: uel manerent, uel discederét sine Cyri consensu. Ac unus ex his, festinatione simulata, censebat primo quoq; tempore in græciā redeundum: ac si Clearchus Dux esse recusaret: alios quamprimum duces deligēdos: commeatus curandos (erat autem in barbarorum castris forum) reliqua omnia comparanda: mittendos item, qui a Cyro nauigia poscerent, quibus in patriam reueherentur: ea si darē nollet, Ducem daret: qui per amicorū fines reduceret: quod si hunc etiam se daturum negaret, occupanda esse quā celerrime mōtiū iuga: ne scilicet aut Cyrus, aut Cilices, quorū paulo ante inquit, opimam prædam asportauimus: detrimento nos ullo afficiant. Hæc ille. Tūc Clearchus unum hoc addidit: me quidem iubeat nemo hoc imperium capessere: multa.n. occurrūt, quāobrem id mihi nullo pacto censeā faciendū: et tamen quencunq; uos imperatorem delegeritis, pro facultate mea parebo: ut me intelligatis nō facile cuiquā hominū parendi scientia cedere. Alius subinde eius stultitiā reprehēdit, qui nauis a Cyro petendas censuerit: tanquā uero aliam ille classem cōparare nō posset. Nā quid absurdius inquit, quā ab eo ducem petere, cuius nos expeditionē quantū in nobis est, irritam facimus: Sed fidē Cyri duci habeamus: quis prohibeat: quin iubeat Cyrus iuga montiū occupari. Ego quidem, et nauis quas ille nobis

dederit

dederit nō medius fidius libēter cōſcēderim,quod ſcilicet iure ti meri poſſit,ne cū ipſis nos triremibus demergēdos curet: Cur etiā non timeam,quē mihi dederit,ducē ſequi? quaſi nos ille,eo com pingere non poſſit:unde nulla ſit exeūdi poteſtas. Ego uero,inuito ſi Cyro abeundum ſit,quam occultiſſime diſcedendum putarim: Sed enim hæc mihi plane nugatoria eſſe uidentur: Quin potius cum Clearcho idoneos homines ad Cyrum mittimus: qui percontentur,qua in re opera noſtra uti uelit. Quod ſi intellexerimus,a nobis illum,nihil plus,quam a cæteris conductitiis poſtulare:cenſeo ſequamur,neq; deteriores iis ſimus, qui cū illo ante hoc iter ingreſſi ſunt: Sin res maior, maioriſq; periculi, ac laboris,quam adhuc fuerit,uideatur:aut ille nos,ſe ut ſequamur adducat:aut ſi nobis id perſuadere non potuerit, ſalua amicitia nos abire ſinat: Sic.n.aut amici ac libēter ſequemur:aut tuti diſcedemus: Ac quid ille quidem ad hæc reſponderit,legati renunciēt:nos uero tūc,ex ipſa re conſiliū capiemus: Huius eſt omnibus probata ſententia:ac ſtatim delecti ſunt,qui cū Clearcho ad Cyrum profecti,quæ a ſuis mandata acceperāt,expoſuerūt: Ad ea ille reſpōdit: Audiſſe ſe Abrocoman hoſtem ſuum ad Euphraten amnem eſſe:quo poſſit dierū.XII.itinere perueniri: eo ſe igitur iter habere,ubi ſi hominē aſſequatur,de eo ſe ſuppliciū ſumpturum: ſin effugerit,eo ipſo in loco conſiliū de reliquo inquit capiemus. Hæc legati ſuis renunciarunt: At illi tametſi ſuſpicabantur ſe aduerſus Regem duci,decreuerunt tamen ſequi:ſtipendium tantū poſtularūt:quibus Cyrus priſtinæ mercedis ſeſquiplum daturum recepit:nempe ut pro darico,ſeſquidaricum menſtruum acciperēt. Quod eos uero aduerſus Regem duceret,ne rum quidem uulgatum eſt. Poſt hæc ſecundis caſtris.M.paſs. XL.progreſſus,ad flumen Pharon uenit:quod quidem in latitudinē paſs.LX.patebat. Inde primis caſtris.M.paſs.XX. ad Pyramum:huius nihilo minor ſtadio latitudo:a quo caſtris ſecundis.LX. M. paſs.confectis, Iſſum quæ Ciliciæ extrema ciuitas eſt,maritima quidem ea,et opulenta,peruenit. Ibi triduū commoratus eſt:per quos dies ex Peloponneſo naues.XXXV.quarum erat nauarchus Pythagoras Lacedæmonius, præſto fuere: Dux earū Tamus erat Aegyptius:qui ab Epheſo Cyri etiā naues.XXV.adducebat:quibus ille Miletum obſederat:quod ea ſcilicet ciuitas Tiſſapherni ſe cōiunxerat:aduerſus quē Tamus Cyro auxiliū tulerat: Fuit in illis nauibus a Cyro euocatus

Chirisophus Lacedæmonius,cum.DCC.grauis armaturæ mi litibus: Quibus ille Cyri auspiciis imperabat. Ac naues quidē proxime ad Cyri prætorium appulerunt. Eo in loco græci CCCC.grauis armaturæ,qui Abrocomæ stipēdia faciebāt,ab eo ad Cyrū transiere. Hinc Cyrus castris primis pass.XXV. M.confectis,ad Ciliciæ,ac Syriæ portas peruenit. Harum citeriores muros,qui Ciliciæ finis est,Cilicum præsidiū a Syénesi constitutum custodiebat:ulteriores Regis ipsius præsidiū tenere dicebatur. Interfluebat amnis cui Cerso nomen, cuius erat XX.Pass.latitudo:mediū utrorunq; murorū interuallū triū erat stadium,ui quidem insuperabilis locus:angustissimus erat transitus,muri ipsi ad mare pertinebāt:quibus ardua et præru pta imminebant saxa. In utrisq; muris portæ erant singulæ. Hæ fecerūt angustiæ, ut nauis Cyrus accerseret: Quo trāsmis sis intra et extra portas armatis, si quos offendisset, qui Syriæ portas præsidio tuerentur,iis ui pulsis,loci difficultatē superaret:neq; uero dubitabat,quin Abrocomas,qui magnū exercitum haberet,esset eos aditus defensurus. At ille ubi primū Cyrum accepit Ciliciam iam tenere, deserta Phœnice ad Regem cum.CCC.millib.hominū,quos in armis habere dicebatur, se recepit. Ingressus igitur Cyrus,nullo negocio,per Syriam primis castris.M.pass.XX.itinere,ad Myriandrū,celebrē,et maritimam Phœnicū ciuitatē contendit. Erat hic locus totius oræ emporium: Quo tūc onerariæ naues quāplurimæ appulerāt. Hic Cyrus dies.VI.commoratus est. Hinc Xenias Arcadum Dux,et Pasion Megarensis,optima rerū suarū parte in nauim imposita,clam soluerunt. Id multi ex indignatione factū interpretati sunt:quod milites,qui ab ipsis,simulato in græciā reditu,ad Clearchū perfugerant:quod aduersus Regē proficisci nollent, Cyrus eos a Clearcho detineri pateretur: Cū itaq; se ex omnium conspectu eripuissent:rumor increbuit,triremibus eos Cyrum persecuturū:Ac alii quidē, ut capti perfidię pœnas darent,cupiebāt:Alii ne caperentur timētes,eorū uicē dolebāt. Hic Cyrus,uocatis ad se ducibus,in hunc modum uerba fecit. Ita ne Xenias nos et Pasion deseruerunt? Ne tamen putent se aut perfugisse,cū me non fugiat quo abeant:neq; effugisse,cum triremes mihi nō desint:quibus eorū nauigium capere possim. Sed enim neutiquā eos persequar:neq; cōmittam,ut me criminari quisquā possit:quod quātisper mecū quis est:eo utor, ubi

discedere statuerit:aut captum mulctē:aut sua eum pecunia spoliem:uerum impune abeant:facile.n.patior eos intelligere: maiore me in illos æquitate,quā illos in me fide,usum esse. Quin et cum eorū liberos,et cōiuges Trallibus obsides habeā, nō tamen illis per me carebunt:uolo.n.eos pristinis in me illorū officiis,cōdonatos. Hæc Cyrus. At e græcis multi,qui antea expeditionē eā grauius tulerant,humanitate eius perspecta, libērius multo,atq; alacrius cōsecuti sunt. Hinc Cyrus quartis castris.M.pass.LXXX.ad Chalon amnē progreditur. Huius est latitudo pass.XX.magnis uero ac mansuetis piscibus refertissimus est:quos Syri sacrosanctos habēt,eosq; uiolare æque ac columbas,nefas putāt. Vici in quibus castra posuerāt, Parysatidi in sumptus fuerant attributi: eo ex loco quintis castris .M. pas.CXX.itinere,ad Daradacis fontes uenit:Patet is qua latus est,pass.XX.Erat hic Belesis Syrię prętoris regia:atq; i ea horti maximi,ac elegātissimi:atq; omniū,quæ ferunt anni tēpora, fructuum feracissimi. Hos Cyrus succisis arboribus uastauit: ipsamq; regiā exussit: tertiis deinde castris.M.pass.LX. pgressus,ad Euphraten amnē peruenit. Cuius latitudo stadium est IIII.proxima fluuio est magna et opulēta urbs,Thapsacus nomine,ubi dies.V.Cyrus cōmoratus est:Atq; eo primū in loco accersitis ad colloquium ducibus,Babylonē se aduersus Regē ipsum cōtendere cōfessus est:Quod ut militibus quisq; suis denunciaret,imperauit:eosq; adduceret,ne inuiti sequerētur. Illi uocata cōcione rem exposuere. Tum milites grauiter cōmoti sunt,quod suos duces putarent,cum id antea multo resciissent, se de industria cælasse:se uero secuturos negabāt,nisi idē sibi stipendii daretur:quod iis græcis ante datum scirēt,qui Cyrum ad patrem deduxerunt:cum prętertim,nulla illis fuisset proposita pugna:nempe quod Cyrū pater accersisset. Tum Cyrus singulis argenti minas.V.cum Babylonē ingressi essent, se daturū recepit:stipēdium uero,quātum iam præfinisset,usq;dum in Ioniā eos restituros curasset. Atq; huic quidem conditioni acquieuerunt reliqui: Menon uero dum anceps esset adhuc omnium deliberatio:neq; cōstaret Cyrū secuturi essent necne: ita propemodum suos est allocutus. Si me audiatis milites, neq; periculo,neq; labore quā cæteri maiore , efficere potestis: ut Cyrus uobis maiorem quā cæteris honorē habeat. Quid igitur faciēdum censeo? Nempe quoniā Cyrus nunc a græcis, ut se aduersus Regē sequantur, uehementer contendit: Nos

ultro Euphraten transmittamus,atq; id antequam cæteri Cyro quidquam in alterutrã partem respondeant. Nam si sequi decreuerint,nos illi autores fuisse uidebimur:nobisq; Cyrus,cũ ei tanto maiorem alacritatem præstiterimus,gratiã et habebit,et referet: quod prolixe ut alius quiuis,facere consueuit:sin illi secus statuerint,uniuersi domum reuertemur: Ac tunc quidem nobis, ut quorum sit fidem atq; officium expertus,utetur præ cæteris: ac uos,siue præsidiorum præfecturas,siue Centuriatus,siue aliud quid,ex cõmodo uestro poposceritis:omnia uobis de eius beneficentia polliceri poteritis. Hæc illi facile approbarunt, Ac priusquam cæteri Cyro responsum darent,transmiserunt. Id ubi Cyrus cognouit:magnam cepit uoluptatem: statimq; Glun misit, qui hæc nunciaret:habere se iam,quod in illis sũmopere laudaret:sibi uero magnæ curæ fore,ut ab illis laudẽ mereretur:uel se non amplius Cyrum putarent. Quibus sane uerbis milites ii ad magnam spem erecti sunt:ac ut Cyro omnia fœlicissime euenirẽt optabant. Menoni quidẽ ipsi magnifica dona misisse ferebatur. Post hæc,et ipse flumen traiecit,quẽ uniuersum agmen consecutum est:neq; uero quisquam est altius,quã ad pectus immersus: cum Thapsaceni affirmarent neminẽ ante,tam facile potuisse eũ amnẽ pedib. transmittere. Nauigiis enim alios traiicere solitos, quæ Abrocomas in ipsa fuga exusserat:quo Cyro transeundi facultatẽ eriperet: Quare id diuinitus factũ interpretabãtur:quasi uero ipse amnis se Cyro paulo post regnaturo submitteret. Indenonis castris per Syriã.M.pass.CC.itinere ad Araxen amnẽ peruenere. Hic uici erant complures,frumento,uinoq; refertissimi, In quib. dies.III.frumentandi causa cõmorati sunt. Hinc per Arabiã, Euphrate ad dexterã relicto, quinis castris.M.pass. CXL.iter per deserta loca fecere: In hoc quidem spacio cãpi late in æquoris modum patebant: Absinthii ex omni parte plenissimi,sed in his et alia sylua,uel calami,uel cuiusuis fruticum generis,odoris gratia nihil ab aromatis differebat. Arbor omnino nulla. Ferarum,ac syluestrium auium aliquot genera. Onagri, Struthiocameli, Otides,Capreæ:quas equites nõnunquam bestias insectabantur. Onagri quidẽ cursu equos facile superabãt: cunq; iam ad eos equites proxime accessissent,ad cursum illi incitabantur:restitabant deinde cum abessent longius: atq; ita sæpius iterata fuga equitem fallebãt,neq; capi ulla ratione potuissent,nisi eos equites diuersis ex partibus urgentes,medios excepissent: Erãt eorũ carnes,sapore nihil fere a ceruinis differentes,

molliores

molliores aliquanto. Strurhiocamelum nemo omnino capere potuit:tam longe.n.modo pedum pernicitate,modo uero alarũ quasi uelificatione promouebant:ut statim equites desperata præda insequi desinerẽt. Otidas uero,qui modo in eas celeriter mouisset,non magno negocio capiebat:nihilo.n.quã perdices longius prouolant:et fatigantur celerrime. Sunt autem carne multo suauissima. Hinc profecti ad eiusdẽ regionis fluuium perueniunt,Mascam nomine:pass.XX.latitudine patentem : ad hunc urbs fuit,illa quidem magna,sed deserta , cui Corsote nomen: quã amnis ipse undiq; circũfluebat.Hoc in loco exercitus triduum frumentandi causa cõmoratus est. Mox castris decimis tertiis.M.pass.CCCLX.per deserta progressus,ad dexterã Euphrate relicto,ad Arabiæ portas peruenit:eo interuallo, quãplurima iumenta fame perierunt:neq;.n.aut pabulum,aut arbor ulla uspiam inuenta. Tota siquidem Regio uasta usquequaq; et inanis: Incolæ asinarias molas circa flumen cædunt,excusasq; Babylonem deportant:iisq; uenditis coempto frumẽto famem leuant. Ac tunc quidem frumenti inopia uehementer exercitus laborabat:neq; erat unde emi posset:nisi forte ex Lydiæ foro,ab iis barbaris , qui sub Cyri erant imperio. Vbi singulæ farinæ Capides , quaternis siclis uenibant : et Siclus obolis septem et semis , mutatur , capides binos Atticos Choenicas capiunt: carnibus itaque milites se sustentabant: Et horum sane Castrorum fuere non parum longa interualla,dum ad irrigua loca, et pabuli feracia festinarent. Hic angustam et lutulentam uiam, et iccirco plaustris multo iniquissimam offenderunt:substitit itaque eo in loco Cyrus,cum optimis quibusque , et potentissimis suorum. Glun uero et Pigreta iussit,cũ barbarici exercitus parte,plaustra præ se agere : quod cum illi quasi indignantes , lentius facerent,persarum nobilissimis id negocii dedit. Ibi magnum potuit officii documẽtum spectari:Abiectis.n. protinus purpureis amiculis,eum quisq; in quem incidit, locũ obtinuit: atq; inde quasi de magna uictoria propositum certamen esset, in aduersum tumulum subiere: Horum multi cum preciosis tunicis , et pictis femoralibus,nõnulli etiã cum aureis torquibus, et armillis,in medium se lutum coniecere:atq; inde opinione celerius,plaustra suis quasi humeris exportarunt. Res autem ipsa facile indicabat,Cyrũ plurimũ in celeritate spei positũ habere:quippe qui nuspiã,nisi forte cõmeatus,aut necessarii cuiuspiã negocii causa,moraretur:existimaretq; quãto magis properas-

ſet, tanto ſe imparatiorē Regē offenſurum: quo uero plus temporis in itinere comſumpſiſſet, eo copiis fore regium exercitū inſtructiorem. Neq; omnino attentius cogitanti non erat facile intellectu, Regis Imperium, finium magnitudine, atq; hominum numero plurimum pollere: propter locorum autē longinquitatem, ac diſperſas opes, celeritate facile ſuperari poſſe. Erat trans Euphraten magna et opulenta ciuitas, cui Charmā de nomen. Ibi miles quæcunq; opus fuit, mercatus eſt: Et ad eam ſane ad hunc modum traiiciebant: In Pelles eas, quibus tabernacula cōtegebātur, fœnum inſuebant, ſuturiſq; arcte iunctis, ne aqua poſſet ad feſtucas pœnetrare, his culeis pro ratibus, et ad trāſmittendum, et ad comportandum utebātur: et erat ſane in ea regiōe uini ex palmulis, ac panici maxima copia. Hoc in loco orta inter duos milites, alterum Menonis, Clearchi alterum cōtrouerſia. Clearchus Menonis militē iudicio ſuo damnatū plagis mulctauit. Ille cum ſe ad ſuos recepiſſet, eos in Clearchum uehemēter incendit. Cumq; is eodem die, ad eām amnis partē, unde traiiciētes ſoluebāt, ueniſſet, atq; inde foro perluſtrato, equō uehēs, ad ſua ſe tentoria cum paucis comitib. per Menonis tabernacula reciperet (aberat Cyrus, cum.n. in extremo agmine iter faceret, nōdum ad eum locum peruenerat.) Hic unus de Menonis cohorte, ut forte ligna diuidebat, trāſeuntem cōſpicatus, in eūm bipēnem cōtorſit, quē ſane non attigit: Sed alius ſubinde, atq; alius, deniq; tota multitudo magno cū clamore, lapides in eum coniecere: is tamen ad ſuos incolumis effugit: mox ut arma caperēt, imperauit: ac grauē quidē armaturā, ſcutis ante genua proiectis, in ſubſidiis manere iubet: Ipſe cū Thracibus et equitibus, quos in ſua cohorte habebat, ſupra XL. profectus, Thracas de improuiſo in Menonis tētoria immiſit, ibi oēs cōterriti: quin et Menon ipſe ſubita re perculſus ad arma accurrit. Multi uero, incerti quid agerēt, trepidabāt. Tum Proxenus, qui ſuū grauis armaturæ ordinē nondū dimiſerat (ut in poſtremis iter fecerat) in medios ſcuta ꝑiici iubet, Clearchum obſecrat, ut ruere deſinat: Is enimuero uehementer indignari, quod cum paulo ante pene lapidibus obrutus eſſet: ſuā ille iniuriam adeo leniter ferre uideretur. Iubet itaque eum de medio recedere. Superuenit interea Cyrus, qui ubi rem audiuit, armis ſumptis, cum paucis, de multis, qui circum ipſum erant, in medium proceſſit, atque ibi, Clearche, inquit, et Proxene cæterique, qui nunc adeſtis græci, plane

quid agatis

quid agatis nescire uidemini:nã si ullã inter uos pugnã cõmitti tis,existimare debetis eodẽ hoc ipso die me prius,uosipsos dein de ad internitionẽ cęsum iri,quos enim ĩ partibus nostris barba ros esse uidetis,ii uniuersi re inclinata, ꝑ Rege cõtra nos acerri me dimicabũt. Hæc cũ Clearchus audisset,impetũ cõpressit:et utraꝗ pars,armis positis,ad suas se cohortes recepit. Hinc uero cũ ꝓcederẽt,ex equorũ uestigiis cęterisꝗ signis coniecturã facie bãt,fuisse in illis locis globũ plus minus eqres bis mille: Et hi quidẽ in ea loca cũ excurrissent,quaCyrus trãsiturus erat:et pa bulum,et quidquid aliud usui futurũ esset,exusserãt:Ibi Oron tes Cyro insidias cõparat: Erat hic Regi genere proximus:re bus uero bellicis inter persas cũ primis clarus:ac bellum quidẽ antea Cyro intulerat, sed in fidẽ ab eo iam receptus pollicetur, sibi si Cyrus mille equites tradidisset, eas equitũ turmas, quæ igni oĩa corrupissent,aut insidiis circũuentas se necaturũ, aut ex iis equitibus quãplurimos uiuos adCyrum perductuũ,pro hibiturũꝗ quominus reliqua incendãt,aut Regi,quæ de Cyri copiis explorata haberẽt,renunciare possint. Hæc cũ Cyrus au disset,existimauit id e re sua magnopere futurũ: Quare a duci bus singulis iussit eũ copiarum partẽ accipere:Orõtes ubi equi tes præsto sibi fore putauit:adRegẽ epistolã scribit: Se ꝓpediẽ cũ quã posset maximaequitũmanu adfuturũ:Imperaret modo ille eqtibus suis,ut se tanꝗ amicũ reciperẽt:Ei pristinã amicitiã in memoriã redigit:epistolã uero certo,ac fideli.(sic.n.ipse exi stimabat) homini,ad Regẽ perferẽdã tradit.eã ille ut primum accepit, Cyro ostendit: Quã cum Cyrus legisset,primũ com- prehendi Orontẽ iubet:deinde accersit in prætoriũ,de Persarũ numero.VII.dignitate et honore apud se longe principes : ad hos græcorũ duces iubet grauẽ armaturã ad se ducere:, eãꝗ in præsidiis circa prætorium locare:cunꝗ illi cum.III.M. grauis armaturæ peditum præsto fuissent: Cyrus Clearchum in cõsi lium adhibuit. Qđ sane et ipsi,et itẽ cæteris Persis, dignitate lõge reliquos gręcos anteire uidebatur. Atꝗ ille quidẽ cũ cõsi liũ iã dimissum esset, Iudiciũ de Oronte quo factũ esset modo, amicis narrauit:neꝗ.n.id iussus erat reticere .Aiebat igiť Cyrũ hinc dicẽdi initiũ fecisse. Vos amici huc accersi iussi, ut de ue stra sentẽtia,qđ Diis et hoĩbus ꝓbari possit,deOrõte statuã.Hũc primũ pater sub imperio meo esse uoluit,postea uero cũ in regnũ frater meus successisset,eius suasu(sic.n.ipse mihi cõfessus ẽ)aduer

sus me, cum Sardium arcem obtineret, arma cepit: cuius ego bello iniuriam persecutus, effeci ut de cætero ab armis sibi quiescendum putaret: deinde data et accepta fide, in fidem eū, et amicitiā recepi. Hæc præfatum, ad Orontem conuersum, dixisse. Num te ego ulla iniuria affeci? cui cum ille respondisset, prorsus nulla: Atqui inquit Cyrus, nulla, ut ipse fateris, a me iniuria lacessitus, facta ad Mysos defectione, pro uirili tua, fines meos infestos reddidisti? Ita factū est ut dicis, inquit Orontes: Tum Cyrus, nōne ubi quāto esses potentia inferior nosti, in Dianæ uenisti, atq; ibi deprecando, me, ut te pœnituisse putarē adduxisti? fidēq; in posterum dedisti? atq; accepisti? His cum Orontes assensus esset: Qua igitur mea inquit Cyrus, iniuria cōmotus, nouas mihi insidias, quas inficiari nullo pacto potes, faciendas putasti? Cunq; ille prorsus nulla respondisset: Fateris igitur inquit Cyrus te plane fuisse in me iniuriū: Et qui inquit ille negare possum? Tū rursus Cyrus: Possis ne si tibi nunc ignoscam, et fratri meo hostis, et mihi ipsi fidus amicus esse. Atqui, ut maxime essem, qui tibi inquit Cyre uideri possem? Tunc Cyrus ad eos qui aderāt conuersus, hic quidem, inquit, quæ audistis cōmisit, uestrum nūc est de eo statuere. Dic tu Clearche primū quid censeas. Tū Clearchus: Hūc ego, inquit, hominē, primo quoq; tempore, de medio tollendū censeo: ne nobis scilicet ab eo cauēdū sit: atq; ut ociosiore aīo ab hac parte, de præmiis eorū, qui ultro nobis amici sunt, liceat cogitare. In hanc sententiam, et cæteros commemorabat Clearchus isse, quare Cyri iussu uniuersi, atq; in his aliquot eius cognati, hominem Zona apprehensum, paucis, quibus id erat negocii datum, ad suppliciū ducēdum tradidere. Trāseunti, qui ante incolumem uenerari consueuerāt, nihilominus et tūc, ad terrā, Persico more proni honorem habuerūt. Deductus quidē est in Artapatæ, cui, ex omni apparitorum numero, maximā Cyrus fidem habebat, tabernaculū: Neq; postea quisquā eum, aut uiuentē aut mortuū uidit: neq; quo mortis genere interierit quisquā affirmare potuit: alia alii suspicati sunt. Eius quidē nusquam sepulchri ullum extitit uestigium. Post hæc progreditur Cyrus per Babyloniam. M. pass. XLVIII. Ac cum tertia castra posuisset. In campis, media fere nocte, copias suas, tum græcorum, tum barbarorum recensuit. Regem enim putabat postero primum die, cum exercitu pugnandi causa adfuturū. Ac dextro quidem cornu Clearchum: Læuū Menonem Thessalum præfecit: Ipse

cum suis mediam aciem tenuit. His ita cõstitutis,postero die, prima luce,perfugæ a regiis castris,Cyrum de toto regis exercitu docuerunt. Hic ille,ducibus,ac Centurionibus græcorũ ad se uocatis,cum illis de pugnæ ratione cõsiliũ capiebat: Atq; hac tunc eos oratione coufirmauit. Ego uos græci,non quod mihi barbarorum auxilia deessent,huc adduxi:uerum iccirco uestra mihi opera utendum existimaui: quod uos quéuis barbarorum numerum anteire putaui. Vobis igitur uidendum est,quo iure ea,qua fruimini libertate, et cuius ego gratia uos beatos esse arbitror, digni etiã in posterũ habeamini. Hoc.n. uobis persuasum uelim,me libertatem ipsam,multo, quã quæ habeo omnia,ac si ea lõge essent ampliora,pluris facere. Quo uero,quod certaminis genus uobis subeundũ sit, intelligatis, ego uos id planissime docebo. Barbarorũ quidẽ exercitus magno cũ clamore impressionẽ facit:eam si uos sustinueritis, pudet dicere,quales sitis nostros cogniturí. Equidẽ si uiros uos fuisse,et infracto animo perspexero,cum domũ redire uolueritis,ita dimittã,ut multis fortuna uestra inuidẽda sit;Sed profecto efficiã,ut uestrũ plurimi mecũ,quam in patria esse malint. HicGaulites qui Samo exulabat,uir in primis Cyro spectatus, Atqui,inquit, Cyre sunt qui dicãt te nũc multa polliceri,dum incertus est,et periculosus terũ exitus:ubi uero rẽ fæliciter gesseris,tibi omnia ex animo dilapsura. Alii neq; si memineris,et maxime uelis,eas te opes habiturũ, ut singulis quæ ꝓmiseris, præstare possis. Quæ cũ accepisset Cyrus. At enim,inquit,paternũ nobis uiri fortissimi imperiũ est: Ad austros,ad ea usq; loca,in quibus,propter æstus uapores,nulli homines habitare possunt: Ad septẽtriones,quantũ ad maxima usq; frigora,terrarũ patet:quidquid inter hos fines mediũ est,totũ in eorũ potestate est,quos frater de amicorũ suorũ numero illis regionib. preesse uoluit: Qđ si nos uicerimus,amicos ego meos,pro illis, eorũ locorum cõpotes, uti æquum est,faciã:quãobrem tãtum abest,ut defuturum sit,quod dem,ut magis uerear ne quibus dem desit. Insuper græcis auream etiã coronã dabo. Hæc cũ illi audissent,et ipsi alacriores redditi sunt,et aliis,quæ acceperant renunciarunt: Venerunt autẽ in eius tabernaculũ Duces aliquot,et ex græcis nõnulli,ut ex Cyro nominatim cognoscerent,si uicissent,quid præmii laturi essent. Quos Cyrus oẽs optima spe plenos dimisit. Sed enim qui cũ eo tũc sũt cõgressi,

omnes autores erãt, ne ipse prœliũ iniret, sed in extrema acie in subsidiis cõsisteret. Atq; hic Clearchus, putas ne inquit Cyre tecum fratrẽ in pugna congressurum? nõ medius fidius, si Darii et Parysatidis filius, et meus, inquit, frater est, hæc ego illi sine pugna eripiam. Ac in ea quidem recensione, ex græcis censa tunc sunt scutatorum. X. millia, &. CCCC. Peltatorum duo millia, et. CCCC. Ex barbaris, qui cum Cyro uenerant. C. millia hominum. Currus falcati circiter. XX. At in hostili agmine esse dicebantur, militum duodecies cẽtena millia, et currus cũ falcibus. CC. Sed amplius in præsidiis pro regiis castris instructa erant equitum. VI. M. quibus Artageses præerat. Regii uero exercitus, quadrifariam diuisi, ter centenis hominum millibus, singuli duces, summa potestate imperabãt: atq; ii fuere, Abrocomas. Tissaphernes, Gobrias, Abraces. Sed tota ex hac multitudine, Nongenta tantum millia prælio interfuerunt: et currus cum falcibus. C. et. L. nam Abrocomas ex Phœnice ueniens diebus. V. post pugnam, Regem est assecutus. Quod cũ ex iis intelligi potuit, qui ante præliũ a Rege ad Cyrum profugerãt, tum ex iis, qui post pugnã ex hostibus capti sunt. Hinc Cyrus unis castris millia pass. XII. cũ copiis omnibus græcorum, ac barbarorũ instructis processit: Existimabat enim eo ipso die Regem prælium cõmissurum. Aberat siquidem hinc nõ longius, quã quo posset dimidia diei unius parte pueniri, fossa passus alta quinq;, treis lata. Quæ cãpos sursum uersum ad pass. circiter. XLVIII. millia, usq; ad Mediæ muros diuidebat: qua in parte aluei erãt a Tigri amne ducti. IIII. ingenti altitudine, ac pass. XX. latitudine, per quos frumentaria nauigia commode agi poterãt, ac ii quidẽ aluei in Euphraten influunt: Singulorum uero aliquãto breuius est. IIII. millibus spacium, pontibus hi per interualla iungũtur: Angustus callis inter fossam, et flumen medius, ad Euphraten ducebat: non amplior is. XX. ped. latitudine: Fossam eam Rex munimẽti causa agendam curarat, accepto primo de Cyri irruptione nuncio. Sed enim Cyrus cum exercitu iis locorum difficultatibus superatis, iam intra fossam castra habebat. Ac eo quidẽ die Rex non prodiit in pugnam, sed appropinquantium cum hominum, tum uero equorum uestigia cernebantur. Ibi Cyrus uatem Silanũ Ambracioren ad se uocatũ Daricis ter mille donauit, quod undecimo die ante, proximis. X. diebus Regẽ,

cum id

cum id ex eo quæreretur, prælium cōmissurum negasset. Cui Cyrus responderat, non præliaturum certe illū si intra .X. dies non esset congressus: quod si id euentu ipso uerum esse cognouisset, Talenta se illi .X. receperat daturum. Quare cum .X. ipsi dies præteriissent, pecuniā dissoluit. Cū uero copiæ uniuersæ, Rege nihil omnino prohibēte fossam transmisissent: Et Cyrus, et item alii, illum pugnandi consilium abiecisse putarunt. Quare iam ociosius postero die Cyrus iter faciebat: quin et tertio iā die ipse curru uectus est, paucis tamen, qui quam celerrime progrederentur, præmissis. Multitudo uniuersa dissipato agmine procedebat, et arma magna ex parte plaustris et iumentis uehebantur. Sub eam uero horam, qua forū multitudine compleri consueuit, cum iam locus prope esset, ubi castra ponere constituerat: aduolat sudanti equo Pagyas Perses, ex iis unus, quibus Cyrus maximam fidem habebat: Vt quisq; ei fit obuius, aut barbarica, aut græca uoce clamat, adesse Regem, cum ingenti exercitu: neq; aliter instructum, quā si confestim sit signa collaturus. Ibi magna cum græcos, tum cæteros inuasit trepidatio: cum nihil magis metuerent, quam ne in dispersos, hostis irruptionem faceret. Hic Cyrus loricam induit: cunq; de curru in equū arreptis missilibus desiluisset, aliis denunciauit, ut arma caperent: ac suo quisq; loco in acie consisterent: atq; illi impigre constiterunt. Clearchus dexterū cornu, proxime ad Euphraten: Menon læuum: Mediam aciem reliqui tenuerunt: Proxenus iuxta Clearchum, cæteri deinceps ordine: Græcorum hæc acies fuit: At ex barbaris, ad mille equites Paphlagones, prope Clearchum in dextro cornu steterūt: atq; eadem in parte græci omnes, qui cum cetris erant. In sinistro uero Ariæus Cyri præfectus cum reliquis barbaris. Cyrus in principiis, et cum eo equites .DC. grandibus loricis omnes, et fœmorum munimentis, ac galeis muniti: solus Cyrus nudo capite pugnam expectabat: Sed et alios aiunt Persas nudis capitibus prælia inire. Equi sane omnes frontis, ac pectoris munimenta habebant. Equites ipsi græcis gladiis utebantur. Erat iam meridies, neq; hostes adhuc cōspici poterant: At enim cū iam aduesperasceret, pulueris ueluti globus conuolui cæptus, in modum albicantis nebulæ: atq; is paulatim per totum campum mutato iam in atrum colore, se diffudit. Cū uero propius accessissent, æris primo splendor micare, deinde spicula, ac ipsi

etiam militum ordines cerni potuerunt. Erant in læuo hostilis aciei cornu equites albis loricis tecti, quib. Tissaphernes imperare dicebatur. His proximi erant cetrati, succedebat grauis armatura, scutis cratitiis ad imos usq; pedes protecta: Aegyptios esse hos aiebant: Inde equites, et sagittarii: Atq; hi omnes per gẽtes descripti sigillatim, quadratis agminibus, ac ex omni parte plenis procedebant: Præibant currus, magnis singuli interuallis, qui falcati appellãtur: falces, his ex dolabris, ad imos currus, in obliquum affixæ prominebant, terram deorsum spectantes, quo facile in quæcunq; incidissent, diuiderent, Consilium etenim fuit ad græcorum aciem sternendam, eos primo congressu immittere. Ac Cyrum quidem opinio sua fefellit: quod græcos pro concione antea adhortatus fuerat, ut barbarorum clamore in prima impressione sustinerent: neq; enim illi cũ clamore, sed taciti, ac quoad eius fieri potuit, sedate, ac æquabili gradu in pugnã processerunt. Ibi Cyrus in principia progressus, cũ Pigrete interprete, tribusq;, aut quatuor aliis, Clearcho inclamabat, ut in mediã hostium aciem, qua in parte Rex erat, agmen suum ageret: Quod si inquit illic uicerimus, tota nobis res confecta fuerit. Clearchus et si mediæ aciei hostilẽ globum cernebat, atq; ex Cyri uerbis intelligebat, mediã aciem in qua erat Rex, longe ultra græcorum læuum cornu extendi, cum tanto superior numero hostis esset, ut media eius acies longo interuallo cornu læuum Cyri relinqueret: Non potuit tamẽ adduci, ut dextrũ cornu a fluminis ripa introrsum retraheret, cum maxime metueret, ne utrinq; ab hostibus cingeretur: Quare id unum Cyro respondit sibi curæ fore, ut quam cõmodissime omnia gererentur. Interea barbari pedetentim accedebant: Græcorum uero ordines quãdiu in eodem loco permanserunt, aliis subinde, atq; aliis superuenientibus implebantur. Cyrus obequitans modico ab acie interuallo, et suas eminus copias, et hostiles intuebatur. Hunc a græcorũ ordinibus Xenophon cõspicatus, obuiã procedit: rogat, nunquid denũciet: qui paululũ cũ hæsisset, renunciari omnibus iuber, in sacris rite litatum: dumq; hæc diceret, fremitu inter ordines coorto, causam quæsiuit: Respõdit Xenophon secundã iam tesserã tradi: Hic ille admiratus quis eam prodidisset, quænã esset rogauit: Iupiter inquit seruator, et uictoria: Tũc ille, omen inquit accipio, atq; ita esto. Hæc cum dixisset, in suum se locum recepit,

Iam uero

Iam uero tria,aut quatuor ad summum stadia, acies utraq; distabat,cum græci signo dato,priores in aduersos iere: atq; hic cum longius promouissent principia,posteriores ordines cũ laxati fluctuarent,cursu præeuntes consequebantur. Tum clamorem cuncti bellicum sustulerunt:cunctiq; se ad cursum pariter incitarunt:non desunt qui dicant,ad equos incitandos clypeos hastis percussos. Nullum adhuc telum iactum fuerat, cũ barbari equites fuga effusissima terga uerterunt, quos græci acerrime insectabantur. Cum tamen se clamitãtes uicissim monerent,ne nimiam in cursu celeritatẽ susciperent, atq; ut potius ordinibus conseruatis sequerentur. Interea in hostiũ acie currus temere, excussis aurigis, partim eorum per hostes, partim per græcos trahebantur. Hos multi cum præuidissent, sistebant:fuit etiã qui repente tanquam in curriculo, perculsus obstupesceret,neq; tamen grauiter fuerit affectus: quando neq; græcorum alius quisquam,hac in pugna quidquam passus est: præterquam quod in læuo cornu,dicebatur nescio quis sagitta percussus. Cyrus cum græcos ex sua aciei parte uincentes cernerer,hostemq; acriter insectantes,magnã certe lætitiam cepit: Iamq; ab his,qui circa eũ erant, Rex fuerat salutatus,nõ tamen cupide est,hostẽ insecutus:sed stipatus conferto equitum. DC. globo,quid facturus esset Rex expectabat. Illum etenim sciebat Persici exercitus mediam aciem tenere:cum et cæteri, qui barbaris præessent,medium semper inter suos ordines locũ obtinerent:quod ita se tutiori loco esse putarent,si suorum robore utrinq; muniti essent,simulq; id cõmodi in ea re inesse, quod dimidio breuiore tempore,quæ a se denunciari suis uoluissent, utrocũq; perferri possent. Verum media regiæ aciei pars ultra sinistrum Cyri cornu procurrebat:in hanc ex aduerso nulla facta impressio fuerat: Quare cũ Cyrus Regẽ animaduertisset, curuatis ordinibus,in eam partem,quæ hoste uacabat, incumbentẽ,ueritus ne si in longiorẽ ambitum se explicuisset,græcorum terga cæderet: In eum cum globo suo inuectus est: ac primo statim impetu regios ordines fundit: VI.hostium Millia de cohorte prætoria in fugam uertit:eorumq; Ducem Artagesen sua manu occidit. Vt illi terga uertere, Cyri manus dum eos urget auidius,iam confidentius ordinem deserit: pauci tamen cum Cyro remãserunt:nempe ii,qui eius contubernales appellabantur. Interea Cyrus,Regem suo ineinctũ globo cõspicatus,

continere se amplius nequit. Video inquit hominem: statimque in eum inuadit, infesta hasta per loricã pectus uerberat. Quod se uulnus Ctesias medicus curasse refert: ibi hostem incautius ferientem, tragula ex hostili acie, nescio quis Cyrum alte sub oculo uulnerat: Pugnatur utrinque acriter, dum suum utraque pars Regem protegit: Ctesias quidem, qui ceciderint circa Regem memorat, in illis enim fuit partibus. In his cum Cyrus ipse, tum ex eius cohorte. VIII. fortissimi uiri occubuere. Hic Artapates eorum, qui cum sceptro Cyro apparebant, fidelissimus, postea quã Cyrum humi iacentem uidit, ex equo descendens, ad eius se cadauer abiecit: Hunc sunt qui dicant, regis iussu supra Cyri corpus iugulatum, alii ipsum sibimet latus acinace confodisse: erat enim ei aureus acinaces: ut qui et torquẽ gestaret, et armillas aureas, ut quiuis ex persarum optimatibus, cum esset ob fidẽ, ac beneuolentiam, in summo apud Cyrum honore: Hunc Cyrus uitæ exitum habuit. Vir consentienti omnium, qui cum eo uixerant iudicio, unus post maiorem Cyrum, ad regnandum imperandumque maxime factus. Is primum cum puer esset, omni puerilium exercitationũ genere, et fratri et æqualibus cæterisque quibus cum educabatur, præstitit: nam in Persis principum liberi ad ipsas regiæ fores erudiuntur: ubi multa illis summæ cõtinẽtiæ documenta suppeditant, cum nihil unquam fœdum, uel ob scœnum aspiciant, aut audiant: cum uero alios honoribus, probris alios, a Rege affici uideant, statim a pueris cum parẽdi, tum bene imperandi exemplis imbuuntur. In ea se disciplina Cyrus præ cunctis æqualibus suis, maxime docilem præbuit. Idemque senioribus, multo etiam quã qui inferiore erant fortuna, promptius parebat: equos studiose alebat: atque his utebatur scientissime: In armorum studiis, iaculis, ac sagittis mittendis, tantum consequebatur: ut in eo tyrocinio, ac meditatione longo interuallo cæteris anteponeretur: Puber uero factus, ad uenationem studiosissime animũ adiecit: In qua pericula unus omniũ fortissime adibat: atque adeo, ut ursum aliquando in se ruentẽ nihil extimuerit, sed cum eo congressus, ab equo quidẽ fuerit abstractus, et uulnera acceperit, quorum etiã cerni cicatrices poterant: Feram tamen peremerit: eumque, qui sibi primus in eo certamine auxilium tulerat, perhonorificis præmiis affecerit. Postea uero quam Lydia ei a patre, magna Phrygia, et Cappadocia, et eorum omniũ, qui in Castoli campos cõueniunt, imperiũ decretũ

est: primum facile omnibus declarauit, se nihil fœderum, pacto rum, ac promissorũ omniũ religione antiquius habere. Quare eximiam ei fidem cum ciuitates, quæ in eius potestate erant, tum alii omnes populi habebãt. Neq; hostes etiã ipsi, si quid cũ Cyro pepigissent, ne quid præter compositionis ius paterẽtur, metuebant. Quamobrem ubi Tissapherni bellum intulit, ciui tates cunctæ ultro, præter Milesios, ad Cyrum defecerũt. Nam Milesii quod exulum causam nollet negligere, ei se credere ueriti sunt. Id enim præ se ferebat, ac prædicabat, multoq; magis re ipsa cõfirmabat, se eos ne in aduersis quidem rebus, atq; afflicta fortuna, quos iam ante in fidem recepisset destiturũ. Perspicuum uero omnibus semper fuit, id esse ei omnium antiquissimum certamẽ, ut bene de se meritos, beneficiis, inimicos, nocendi rationibus, superaret: Neq; ullum ei frequentius uotum esse consueuisse, multi prodiderunt, quam ut tandiu uiuere liceret, donec et amicorũ beneficia, et inimicorũ iniurias uinceret. Quare uni ei ex omnibus ætatis nostræ hominibus, cuncti mortales pecuniam, urbes, corpora etiam sua tradere cupiebant. Neq; tamen uere quisquam dixerit, Improbis, ac sceleratis hominibus impunitatem apud eum fuisse: cum in eos seuerissime animaduerteret: Atq; adeo, ut in militaribus uiis, multi passim offenderentur, quibus uel manus, uel pedes præcisi, uel effossi essent oculi: Quo fiebat, ut in toto Cyri imperio quietis omnibus, ac pacatis, uel græcis, uel barbaris, quidquid ex re cõmodoq; suo comportarent, tutissima essent itinera. Præ cæteris quidem, militari uirtute præstãtibus hominibus maximũ honorem habebat. Primam in Pisidas, et Mysos expeditionẽ suscepit: cui cùm ipse etiam interfuisset, quos alacriter belli se periculis obiicere animaduerterat, iis earũ quas armis subegisset prouinciarum imperia, et alia item præmia, ac munera detulit. Quibus ex rebus efficiebatur, ut fortissimi quiq;, fortuna etiam excellerent, contra uero timidi, et ignaui, nihilo honestiores haberentur, quam si illis seruitutem seruirent. Quamobrem nunquam deerant, qui ultro se periculis offerrent, modo id Cyrum resciturũ putarent. In primis uero si qui aliquod iustitiæ documentũ dedissent, eos sibi Cyrus multo magis locupletandos putabat, quam quos lucri cupiditate teneri animaduertisset. Hinc merito, et adiumenta rerum gerẽdarum ei omnia undecunq; suppetebant, et firmissimo, ac fidelissimo exercitu

utebatur, Duces enim et Centuriones, nõ pecuniæ cupiditate, sed uerissimæ disciplinæ amore, quam menstruis stipendiis multo utiliorem ducebant: ultro ad eum e græcia nauigabant: sed neq; ille iis unquam, qui alacriter imperata fecissent, se ingratũ præbuit. Quare uni omnium optimi, ac præstãtissimi cuiusuis operis adiutores præsto erant. Quod si quem uideret, aut bono modo rem familiarem augentem, atq; ea in re diligentẽ, et callidũ, aut regionem, cui præesset, dum bene eam constitueret, fructuosiorẽ multo reddentem, nihil ei omnino adimebat: quin eius industriam sua etiã liberalitate prosequebatur. Ex quo et libẽter omnes, labores suscipiebant, et partis bonis fidenter fruebantur: Quo fiebat, ut nemo quãtum possideret, Cyrum cælaret. Neq; enim cuiquam aperte quærenti inuidebat, sed clam coactam pecuniam uindicabat. Ac eorum quidẽ cõmodis quos in amicitiam suam recepisset, quosq; sibi beneuolos, et ad opem ferẽdam (quodcũq; suscepisset negociũ) prõptos esse intelligeret, omniũ cõsensu studiosissime seruiebat: quãdoquidẽ cuius rei causa aliorum ipse amicitiam magnopere sibi necessariã esse ducebat, quo scilicet rerum gerendarum socios, et adiutores haberet: eadem etiam in re amicis, ubi eorum tempora postularent, opitulando gratiam referendã putabat. Dona autem, quæ unus omniũ plurima accipere consueuerat, omnia inter amicos pro cuiusq; uitæ, ac temporum cõditione diuidebat: Quin et quæ sibi ornamẽta, uel ad belli usum, uel ad elegantiam uestitus mittebantur, elargiebatur: Quo in genere hoc eius dictum celebratur: Nõ posse suũ unius corpus iis omnibus ornari, Amicos uero egregie ornatos, præclarũ se homini ornamentũ putare. Atenim quod, amicos beneficiis uinceret, cum tanto illis esset potentior, nihil fortasse mirum uideatur: quod uero cura, et in bene de illis merendo alacritate, eosdem longo interuallo superaret, id enimueto mihi laude, et admiratione summa dignũ uideri solet. Quoties enim uini, quod esset optimum et præstantissimũ nactus, semiplenos cantharos ad suos mittebat: quod se nescire diceret, quãdo eo melius nancisci posset? Hoc igitur, dicebat is, cui negociũ datum esset, tibi Cyrus mittit: teq; ut id hodie cum iis bibas, quos maxime diligis, rogat. Quoties, Semesos anseres? Quoties panes dimidiatos, et huius generis alia mittebat? Quæ qui ferebant, hæc tibi aiebãt, Cyrus impertitur, quod ipsi iocũdissima fuere. Quoties in magna pabuli penuria, quod sibi facilius cõparatum

esset pabulum,

esset pabulum, propter pabulatorum multitudinē, ac diligētiā ad amicos mittebat: atq; id equis, ut suis, quibus ueherentur, apponerent hortabatur: ne illi dominos esurientes ueherent. Quoties in uia, multis spectātibus dedita opera ad se amicos uocabat: cunq; illis secreto loquebatur, ut quibus honorē haberet testificaretur. Quare, ex omnibus, quos ego audierim, uel græcis, uel barbaris, neminem statuo plures unquā amicos habuisse: cui rei et illud documēto ē: Quod à Cyro, qui sub alieno erat imperio, nemo unquam ad Regē defecit, uno Oronte excepto: quem tamen Rex dum sibi fidelem putat, Cyro pene, quam sibi amiciorem inuenit. Ab ipso uero Rege ad Cyrum, bello suscepto, quā plurimi perfugere: atque ii maxime Regi familiares, quod uirtuti suæ maiorē a Cyro, quam ab ipso rege honorem habitū iri putaient. Bene autem cum illo, et præclare extremo uitæ tēpore actum est: quod et ipse fortiter dimicans occubuerit: ac suorū in se fidem, beneuolentiam, ac constantiam sit expertus: Quādo amici omnes, et contubernales, pro eo pugnantes ceciderūt, præter Ariæum. Is enim cum in læuo cornu equitatui præesset, ubi Cyrū cecidisse comperit, integris copiis suis aufugit: Cyro tūc, et caput, et dextera manus abscissa est. At Rex cum exercitu hostem insequens, in Cyri castra incidit: Ariæus, non prius cum suis fugere destitit, quā ad ea unde paulo ante discessum fuerat castra peruenit, quæ sexdecim fere millia passuum ab eo loco, quo prælium commissum est, abfuerunt: Rex interim cum suis castra diripit: ac Cyri ipsius Pallacā Phocaicā, eximia specie, ac prudētia etiā, uti fama ferebatē, mulierē abducit. Nāq; altera natu minor Milesia, a regia cohorte capta, nuda effugit: seq; ad eas græcorū turmas recepit: quæ forte inter impedimēta cū armis steterant. Et illi quidē barbaris castra diripiētibus globo facto acriter restiterunt: multosq; ex iis cecidere, ac quamuis nōnulli ex ipsis etiā ceciderint, locū tamen suū tutati sunt: Mulieremq;, et cæteros homines, resq; omnes quæ ea in parte fuerunt, seruarunt. Erat inter Regem, et græcos. X X X. fere stad. interuallum: Et græci quidem cum uictos a se omnes putarēt, urgebant: Barbari contra quasi ex omni parte uicissent, se totos ad prædam cōuerterāt. Vbi uero et græci Regem cū sua manu ad impedimenta peruenisse cognouerunt: et Rex a Tissapherne certior factus est, uicisse sua ex parte græcos, ac fusos persequi. Rex copias suas colligit, et componit: Clearchus, et

Proxenus,qui loco proximi erát,deliberant,nūquid uniuersis castris opem ferát,añ copiarum tantū partem mittát. At Rex interea ita suos instruebat,ut a tergo impressionem facturus ui deretur:quare græci collecti,in quam ille partem minaretur, ea aut ui perrumpere,aut hostis irruptionem sustinere putabát. Sed ille,qua paulo ante progressus fuerat,extra læuū Cyri cor nu,inde retractis iis,qui in pugna ad græcos perfugerát, et in- tra suum agmen Tissapherne recepto , retrocessit. Tissapher- nes in primo cógressu non sane fugerat:sed cum secundū flu- mē peltatos græcorū inuasisset,neminē plane interfecit: quin græci cum se in duas partes diuisissent,eius cohortem cum gla- diis,tum missilibus urgere cœperunt. Imperabat peltatis Epi sthenes Megalopolitanus,uir cū primis prudens et fortis: Eo factū est,ut Tissaphernes inferior discesserit: In græcorū uero castra cum incidisset,ibi Regem offendit: Quo cum,instructo agmine profectus est: Ac ad læuū cornu græcorū cū propius accessissent:ueriti sunt græci ne se inuaderent:ac utrinq; expli- catis ordinibus circūuentos cæderent,optimū igitur factu ui- debatur,si illud ipsum cornu ita porrigerent,ut flumen a tergo haberent: Dum id consilii ineunt,Rex in eos haud alia forma aciem dirigit,quam qua ante cógressus fuerat: Illi simulac bar baros ita instructos appropinquare senserūt,per Pæanē patrio ritu signo dato,eos multo alacrius etiā,quā ante , adorti sunt: Barbari nusquam impetum sustinentes,effusius multo quā pau lo ante fugam fecerunt. At hi cum usq; ad uicum quendā inse cuti essent, paululū subsistere:ob eam nempe causam,quod Re- gis equestres copiæ,sine ullo peditatu collem qui supra eū ui- cum erat,tam late insederant:ut totus ab equitibus regeretur. Quare cunctati sunt primum,quid ageretur incerti. Hic aiunt regale signum agnitum,aureā Aquilam , in Pelta ad summam hastam alligata. Verum cum subire aduersum cliuum græci cœpissent,diffugientes barbari qua quisq; poterat, dissipatis or dinibus,eum collem deseruere: Quem et si præsidio nudatū, dilapsis iam omnibus equitibus Clearchus conspicatus est:tan tisper tamen milites suos continuit,dum Lycius Syracusanus, et alius quidam,quos speculatum miserat,quæ in colle compe rissent , renunciarent: Ac Lycius rediens hostes nunciat, quam maxime citatis equis fugere: Verum cum iam prope esset,ut occideret sol,armis depositis quiescendum putarunt:

ac tunc

ac tunc primum admirari cœperunt, quod neq; Cyrum, quem perisse ignorabant, neq; ex eius comitatu quisquam iam adesset: Illum tamen, uel hostes insequi, uel relictum a tergo statim adfuturum opinabantur. Inter se uero cõsultabant, ad eum ne locũ impedimẽta adducerent, an uero in pristina se castra reciperent. Placuit postremo in castra redire. Ad tabernacula igitur sua, sub ipsum cœnæ tẽpus peruenerunt: et hic diei illius exitus fuit. Offenderunt autem cũ cæteras multarum rerũ copias direptas, tum quidquid poculentum, aut esculẽtum fuerat: atq; inter hæc plaustra farina uinoq; onerata. CCCC. quæ Cyrus reseruabat inter græcos diuidẽda, si forte exercitus penuria laboraret. Quæ sane omnia regiæ copiæ diripuerant, eáq; ob rem ex græcis quã plurimi incœnati pernoctarunt: cum omnes etiã impransi essent. Rex enim se ostenderat, antequam cibi capiẽdi potestas esset: atq; hanc quidem noctem ad hunc modum egere.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIB. II.

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

Vemadmodũ ad se Cyrus græcorum copias euocarit, suscepta aduersus Artaxerxen fratrẽ expeditione: Quemadmodum deinde præliũ sit cõmissum, ac in eo Cyrus ceciderit: Et græci postremo uicisse se omni ex parte, ac Cyrũ uiuere existimãtes, in Castra reuersi pernoctarint, superiore libro expositum est. Postero uero die prima luce, cum duces in unum conuenissent, uehementer admirari cœperunt, quod neq; nunciũ ad se, quid facto opus esset, mitteret: neq; ipse uspiam in conspectum prodiret. Quare iis, quæ reliqua erant, impedimentis collectis, uniuersi armis sumptis, promouere statuerũt: usque dum se cũ Cyro coniungerent. Iã prope erat ut iter ingrederẽtur, cũ sub ipsum solis ortũ, Procles Teuthraniæ Præfectus a Lacone Demarato genus ducẽs, et Tami filius Glus, uenieẽtes, Cyrũ mortuũ esse nunciarunt: Ariæũ uero cum reliquis

barbaris,ad ea castra fugisse,unde pridie mouerant: Illum dice re,totum se eum diem,nec amplius,græcos operiri uelle:postri die si non uenissent,in Ioniam se,unde profectus esset, reuersurum. Hæc cum audissent Duces,et irē græci omnes, molestissime tulerunt. Clearchus uero ad illos cōuersus,utinam inquit Cyrus uiueret:sed quando ille mortē oppetiit, Ariæo renūciate,nos quidem Regem uicisse:ut enim uideris,nemo iam nobis repugnat:quod nisi uos interuenissetis,aduersus ipsum Regē contendissemus. Verum Ariæo pollicemur,si ad nos uenerit, ipsum nos in regio solio collocaturos: Est enim penes eos , qui prælio uicerint,Imperium. Cum hoc responso nuncios remittit:cunq; iis Chirisophum Laconem,et Menonem Thessalum, hunc sane postulantē,erat.n.Ariæo et amicus , et hospes: Atq; hi statim profecti sunt. Clearchus uero quid illi afferrent, expectabat. Interea exercitus se in maxima cibariorum penuria ueterinis sustētabat:boues,asinos,cædens:ac pro lignis utebantur sagittis:et missilibus , quæ non longe a castris , quo in loco pugna cōmissa fuerat,humi iacebant:quæq; iis qui a Rege perfugerant,græci adimebant. Non deerant præterea parmæ : et cratitia scuta Aegyptiaca:peltæ passim plurimæ,et plaustra inania,sine iumentis,e quibus facto igni,elixis eo die carnibus, famem leuarunt. Sub eam uero diei horam,qua forum hominū multitudine,refertissimum esse cōsueuit,a Rege, et Tissapherne legati uenerunt,reliqui barbari: Vnus græcus,Phalynus nomine:qui tunc forte apud Tissaphernem honestissimum locū tenebat: Quod et rerum gerendarū, et armorū singularē sibi peritiam uindicabat. Hi cū ad græcorum duces accessissent; Regē inquiunt iubere (quod scilicet a se uictoria esset, cū Cyrum occidisset) ut sibi arma tradant:et ad Regis limina consistentes,experiantur siquid forte cōmodi nācisci possint: Hæc illi,quæ et si græci indignissime ferebant,Clearchus tamen id unū respondit,non esse eorū qui uicissent,arma tradere:uerum uos inquit prætores,illud his respōdebitis,quod honestissimū, atq; optimū,uobis in mentē uenerit. Ego ad uos statim reuertar: Accersierat enim eū,ex ministris unus,ut exēpta extra inspiceret:ut tunc forte sacris operam dabat: Ibi Cleanor Arcas, omniū natu maximus,primus respōdit,quod ad se pertineret, male mori,quam arma tradere. Thebanus deinde Proxenus: Enimuero,inquit,ego admiror Phalyne,quid sibi cum hac po-

ſtulatione Rex uelit:utrum ne tanquã uictor a uictis arma, an ut ab amicis amicus dona petit? Nam ſi ut uictor,quid ea opus eſt petere? cur non inuitis ereptum uenit? ſin mauult ea dono accipere,quid obſecro militibus,ubi arma elargiti fuerint, reliquum fiet? Ad hæc Phalynus, Rex,inquit,ſe plane uiciſſe interpretatur:nam et Cyro interempto , qui cũ eſt ei amplius de imperio certamẽ? Ac uos in poteſtate ſua eſſe putat:quos in media regione ſua,intra difficillima traiectu flumina, interclusos teneat. Eam uero contra uos hominum multitudinem poſſit adducere,quam ſi uobis ipſe interficiendam tradat, neutiquã tamen poſſitis. Tum Xenophon Athenieñſis, atqui o Phalyne inquit,nobis ut uides nihil boni,præter arma,et uirtutem reliquum eſt. Ac arma quidem quãdiu obtinemus,nobis arbitramur uirtutem uſui eſſe poſſe: Illa ſimulac tradiderimus,ipſorum etiam corporũ nos ius omne amiſſuros. Noli igitur,obſecro te,putare,nos ea quæ ſola poſſidemus bona,cuiquam tradituros:quin his ipſis de reliquis bonis pugnabimus: His auditis Phalynus ſubridens,tu quidem,inquit,adoleſcens, philoſophus ni fallor,es:et ſunt ſane quæ dicis non illepida: uerũ non ſatis ſanus es:ſi ueſtrã uirtutẽ,regiis copiis ſuperiorem fore putas. Alios quidẽ rumor fuit,demiſſius multo,et pene effœminate locutos:cum dicerent ſe,ut Cyro fideles fuiſſent,ita et Regi ipſi egregiam operam nauare poſſe:modo ille ſe in amicitiã recipiat:nam et in aliis quibuſuis expeditionibus,et in Aegypto debellanda,ſtrenue ipſum adiuturos. Interea Clearchus rediens nunquid iam legatis reſpõſum ſit,rogat. Tũ Phalynus ex his,inquit,Clearche,alius alia dicit: Tu uero iam quid cenſeas,nobis explica. Ad hæc Clearchus,te inquit Phalyne libẽter uidi:atq; hi etiam,opinor,omnes:nam et ipſe tu græcus es, et nos item omnes,quos hic uides. Quare in hoc rerum ſtatu, te cõſulimus,quid in rẽ noſtrã eſſe putes: Age igitur per deos, eo nos cõſilio iuua,qđ tibi honeſtiſſimũ,atq; optimũ uideatur: Quodq; tibi apud poſteros laudi futurũ ſit:cũ illi,ſcilicet, aut legent,aut audiẽt,Phalynũ a Rege miſſũ,ut græcos iuberet arma tradere,et ſi Regis in officio erat, id tamen illis cõſilii dediſſe:quidquid.n.id fuerit,tibi pſuadeas in græcia prædicatũ iri. Hoc ſermone Clearchus ſe illũ inductũ ſperabat, ut diceret, neq; ſe putare ex græcorũ re eſſe arma tradere: Græcos uero ipſos cũ legati Regii ſentẽtiã noſſent,meliorẽ exiſtimabat ĩ poſterũ

ſpem concepturus. Verum multo ſecus Phalynus, atq; ille opinatus fuerat, reſpondit. Ego inquit, ſi uel tantula ſpes reliqua eſt, fore uos ſaluos, ſi bellum Regi inferatis, neutiquã uobis ſuadeam arma tradere: ſin ſalutis ſpes prorſus nulla reliqua eſſe poſſit, uos hortor, ut quo poſſitis modo ſalui eſſe malitis. Tum Clearchus. Tu quidem, inquit, ita cenſes, a nobis uero hæc Regi renunciato, arbitrari nos, ſi nos ſibi amicos eſſe malit, multo ei fore utiliores amicos, arma ſi retinuerimus: quã ſi ea cuiquã tradiderimus: Sin bellum fuerit gerendum, non eſſe difficile exiſtimare, quanto magis conducat arma retinere, quam aliis tradere. At Phalynus, nos inquit, ita ut iubes renunciabimus: Sed et alia a Rege ad uos mandata habemus: manentibus hoc ipſo in loco, fœdus: progredientibus uero, aut regredientib. ſe uobis bellum proponere. Reſpondebitis igitur et hoc mihi: Vtrum manentes uobis a Rege pacem, an uero diſcedentes bellum malitis: ut habeam quid Regi renũciem. Hic Clearchus. Illi inquit, renunciabis, hac de re idem nobis quod Regi uideri. Quid hoc eſt, inquit Phalynus. Si manſerimus reſpondet Clearchus, pacem, ſin progreſſi, aut regreſſi fuerimus, bellum nobis futurum. Dic inquit ille apertius, pacem ne an bellum renuncio? Iterum Clearchus. Pax inquã manentib., progreſſis, aut regreſſis bellum. Neq; quid facturus eſſet, ulla ex parte ſignificauit. At Phalynus quidem cum collegis profectus eſt. Procles uero, et Chiriſophus ab Ariæo redierunt: apud illum Menon manſit. Hi retulerunt, Ariæum dicere in Perſis multos eſſe dignitate ſe longe ſuperiores: qui nequaquam laturi eſſent ſe regnare: ſi ad ſe uenire uellent, ea ipſa nocte uenirent: prima luce ſe omnino diſceſſurum. Tum Clearchus, ſic inquit, ut dicitis, ſi uenerimus. Sin aliter quod maxime uobis uiſum fuerit expedire, illud facitote. Quid uero facturus eſſet, neq; his aperuit. His ita actis, ſole iam occidente prætorib. et centurionib. ad ſe aduocatis, in hunc modum uerba fecit. Mihi uiri fortiſſimi Deos per exta conſulenti, an aduerſus Regem eundum ſit, non eſt belle litatum: atque id opinor conſentaneum fuit, re enim explorata, inter nos et Regẽ Tigrim fluuium eſſe comperio: atq; is non aliter, quã nauibus traiici poteſt: quæ nobis nuſquam ſuppetunt. Hic uero commorandi nulla eſt nobis facultas: deſunt enim commeatus. At enim ad Cyri amicos ſi nos cõferamus, exta optime ꝑmittũt.

Sic igitur

Sic igitur facto opus est:pro sua quisque copia cibum capiat: deinde cum eodem modo quo quiescendi tẽpus significatur,cornu signum datum fuerit,ad primum protinus signum,uasa colligantur:ad secundum,iumenta onerentur: ad tertium ducem omnes sequantur:atque ita ut impedimenta secundum flumen sint,armati citerius iter faciant. His auditis Praetores,ac Centuriones,sibi quod ille statuisset faciundũ putarunt:atque ex hoc quidem tempore,tacito omnium consensu,ille uniuersis imperauit:quod nempe solus imperatoriis artibus, quarum caeteri expertes essent,excellere uideretur. Fuit iter quod ab Epheso Ioniae confecerunt, castrorum quingentenum nonagenum ternum: stadium sedecies.M.et.L.idest, milliũ passuum uicies cẽtenum, et amplius centum,decem et octo. Ab eo uero loco ubi pugnatum est,ad Babylonem usque,stadia esse ferebantur ter.M. et.LX.passuum millia. CCCC. VIII. Hinc, cum iam primae se intenderent tenebrae, Miltocythes Thrax cum equitibus, quibus ipse imperabat, circiter.XL.ad Regem transfugit. Clearchus reliquos dicto audientes habuit:cum quib.media ferme nocte,ad prima castra,ad Ariaeum, eiusque copias peruenit. Ibi Praetores et Centuriones instructam aciem relinquentes,ad Ariaeum conuenere. Vbi inter graecos et Ariaeum eiusque optimates foedus percussum est: Neutrã partem alteram proditurum: firmam, et fidam inter ipsos societatem futuram: Barbari priores iusiurandum conceperunt: se bona fide,agmen ducturos. Foedus ictum est:mactatis super scuto, Tauro,Apro,Lupo,Ariete,in quorum sanguine, enses graeci, hastas barbari intinxerunt. His rite sancitis,Clearchus age inquit Ariaee,quando idem est nobis de reditu consilium capiendum,quid obsecro de tota itineris ratione censes?utrum ne eadem,qua uenimus uia utamur? An tibi potior ulla in mentem uenire potest? Hic ille,si eadem inquit reuertamur, fame nos confici necesse est: Vbi neque cõmeatus ulli nobis, ut proxime, his denis septenis castris suppetant:neque ex agro liceat comparare:cũm nuper quacunque iter fecimus,omnia cõsumpserimus. Quare uia utendum statuo,et si longiore,in qua tamen cõmeatuũ penuria multo minus laboremus: Ac primis quidem dieb. magnis est nobis itinerib.contendendum:quo scilicet a regiis castris,quam longissime recedamus: Nam si bidui,aut tridui ab Rege abfuerimus, non erit quod uereamur ne nos assequi

possit: Cum paruis enim copiis non audebit:cum magna manu nō poterit celeriter insequi: Ad hæc commeatuum penuria laborabit. Hæc inquit mea sententia est. Erat hoc consilium ad fugam et recessum appositum:ad reliqua inutile. Verū fortuna,melior dux fuit. Vt enim illuxit,iter facere cœperunt: a dextera solem habentes:cum se existimarent sole iam occidente ad uicos Babyloniæ peruenturos. Quæ sane coniectura nihil eos fefellit. Sub ipsum uero crepusculum,hostilē sibi equitatum uidere uisi sunt:ob id græci qui ordinem,ut in longiore uia fit,negligentius seruarant,statim in locum suū recurrerūt. Et Ariæus ipse,cum propter uulnus,quod in pugna acceperat, plaustro curuli ueheretur,desiluit,ac loricā induit. Idem eius milites fecerunt. Dum hi arma caperent, qui speculatū missi fuerant,renunciarunt,nullos esse in conspectu equites:iumenta duntaxat pascere:ex quo facile omnes intellexerunt, regia castra non longe abesse:quod item fumus e proximis uicis,planū fecit. Ibi Clearchus neq; aduersus hostes progredi tutum duxit:cum fessum de uia,et plane debilitatum inedia militem esse intelligeret:neq; tamen (id cauens ne fugere uideretur) de uia sibi declinandum putauit: sed recta agmen agens, occidente iam sole,cum iis,qui in fronte agminis erant,castra locauit: Tabernacula ex ea copia,quam rex,cæteris direptis,reliquā fecerat,sumpta e uillarum tuguriis materia erecta sunt. Ac priores quidem continuo,ac certo ordine:postremi,ut intēpesta,et obscura nocte adfuere, quo quisq; potuit loco,decubuerunt. Ac dum se mutuo,ut fit uocarent,sublatum clamorē hostes audierunt:e quib. qui proximi erant,fugientes tabernacula deserue re. Quod postero die facile intellectum est:neq; enim, aut iumentum aut castra,aut fumus ullus in conspectu fuit. Quo circa ipsum Regem constabat,primo exercitus nostri accessu perterrefactum: Cuius rei certa postridie argumēta extiterūt. Verum et græcis,timor,et trepidatio incessit: talisq; in castris fremitus fuit,qualis cum subitus terror inciderit,existere consueuit. Quod ubi Clearchus animaduertit. Tolmiden Eleum, præconem ætatis suæ præstantiss.quem secum forte habebat, accersit:ei mandat,ut silentio imperato,hæc pronunciet. Qui indicarit a quo sit Asinus in media arma actus,ei duces præmiū argenti talentum decernunt. Ex edicto milites plane intellexerunt,inanem fuisse metū:et duces incolumes esse:Sub primā

uero

uero lucem, græcis imperat Clearchus: ut sumptis armis eo ordi ne aciem instruant, quo in pugna steterant. Quod uero scripsi ante, Regem pertimuisse: ex eo etiam intelligi potuit, quod, cum pridie sibi arma tradi postulasset, postero die sole oriête de pace legatos misit. Hi itaque cum ad primas custodias accessis sent, ubi duces essent quæsierũt. Quod ubi ducibus est a custodibus renunciatum, Clearchus, qui tum forte ordines recẽsebat, custodibus mãdat, ut oratores iubeãt expectare: quãtisper iis au diẽdis uacui aliquid tẽporis dare possit. Postea uero quã copias oẽs bellissime instructas animaduertit: atq; ita ut ex omni parte, densæ Phalãgis species pulcherrima cerni posset: neq; esset quisq̃ inermis in cõspectu, tũ legatos accersi iubet: ac ipse processit paululum: globo militum stipatus, armorum ornatu ac forma præstantissimorum: quod et reliqui duces, eius monitu fecere. Vbi ad legatos uentum est, Tum rogat Clearchus quidnam uelint. Illi se ut de pacis conditionibus agerent, uenisse dixerunt: idoneosq; se esse, qui et a Rege græcis, et Regi rursus a græcis quidquid utraq; pars mandarit, renuncient. Renunciate igitur, inquit Clearchus, pugna opus esse: Prandium enim nuspiam in promptu est: neq; fuerit quisquam inuentus, qui de conditionib. apud græcos uerba facere audeat: priusquam prandium iis præbeat. Vbi hæc illi audierunt, statim profecti, quã celerrime redierunt: quæ res indicio fuit, uel Regem, uel eum cui hæc a Rege cura de mandata esset, non longe abesse. Ac illi quidem renunciarunt, æqua Regi uideri, quæ attulissent: quamobrem se adduxisse secum eos homines, quibus ducibus ad eum locum essent peruenturi, unde sibi commeatum compararent: modo ut pax fieret. Tum quæsiuit Clearchus, cum omnibus ne pax futura esset: an cum iis tantum, qui ultro citroq; cõmeassent. Cum omnibus illi responderunt: usq; dum, quæ a uobis proposita fuerint, ad Regem referantur. Hæc illi. Tum Clearchus, cum eos paululũ concedere iussisset, de tota re suos consuluit: Quibus statim, ac sine disceptatione ulla uisum est, compositionem transigẽdam: ad commeatus comparandos proficiscendum: Sed enim Clearchus, et si inquit eadem mihi uidentur, non tamen e uestigio responsum a me auferent: Nam de industria cunctabor: quo et legati uereantur ne nobis compositio non probetur: et idem nostri milites metuant. Hoc.n. rationibus nostris conducere arbitror. Vbi uero respondendi maturitas uisa est, se fœdus percus/

sursum dixit: sed ad commeatus deduci se prius iussit. Tunc illi iter ingressi sunt: Clearchus, et si paulopost fœderis erat conditiones accepturus, quadrato tamen agmine consequebatur: Ac ipse quidem in subsidiis erat. Cum uero in fossas, et alueos quosdam aquæ plenissimos incidissent, quos neutiquam sine pontibus traiicere poterant, ex palmis, aut passim humi iacentibus, aut quas ipsi excidissent, pontes facere aggressi sunt. Ibi Clearchus curæ, ac diligentiæ suæ in imperando specimen dedit: cum læua manu hastam, dextera uirgam tenens, quencunque segnius opus facientem, ex iis quibus id negocii dederat animaduertisset, iuberet multatum de medio recedere: aliū in eius locum deligeret. Quin ipse met in cœnum cum descendisset, eius operis suas sibi partes depoposcit: quod cum cæteri uidissent, dedecori sibi fore putarunt, si non fuissent illius alacritatē imitati. Quare cum eorum tantum, qui annis. XXX. minores essent, delectum habuissent, seniores tamen cum illum, nullum laboris genus detrectantem uideret, et ipsi sua munia obierūt: Et Clearchus quidem eo plus celeritatis, in negocio conficiendo adhibebat: quod cum eas Lacunas, nequaquam perennes esse suspicaretur, iam uero aquis completas uideret, eo anni tempore, quo agros irrigari nihil necesse erat: id ueritus est, ne Rex aquam eam inducendam curasset: quo græcos itineris difficultate perterrefaceret. Peruenerant iam ad eos uicos, e quibus ducum suorum iussu, commeatus capiendi erant. Frumentum plurimum, uiniq; ex palmulis magnam copiā nacti sunt. Quin et acetum ex iisdem palmulis decoctis conditum. Ac palmarum quidem fructus ipsi, multo præstantiores iis, qui in græciam comportantur, seruis apponebantur: Delectissimi uero quiq;, et pulchritudine, ac magnitudine admirabiles, colo re non multum ab Electro differentes, dominis reseruabantur. Hos erant qui siccarent, ac in usum bellariorum reponerent. Mensis quidem ex his suauissimæ epulæ: Sed quæ capitis dolorem afferret. Quin et cerebro, id est execta ex uiridibus ramis medulla, milites uescebātur: quæ item ipsa capiti molesta erat. Sed multi præcipuam quandam in eo cibi genere suauitatem admirabantur. Hac extracta, arbor tota exarescebat. Hoc in loco græci triduum commorati sunt: Interea uenit a Rege Tissaphernes: et cum eo Regis uxoris frater: tres item Persæ, cum magno seruorū numero. Quibus cū græcorū Prætores

obuiam

obuiam uenissent, prior Tissaphernes, per interpretem ita locutus est. Ego principes græci proximo græciæ loco habito: Quare cum uos in summas, ac plurimas rerum difficultates incidisse uiderem, præclare me uestris rebus consulere posse putaui, si forte a Rege possem impetrare, ut a me uos in græciam incolumes reduci sineret: Pro quo cum et a uobis ipsis, et ab uniuersa græcia, egregiam me gratiam initurum mihi persuaderē, a Rege id pro iure meo petii: cum illi etiam dicerem, me plane ita meritum esse, ut libenter mihi in hoc genere gratificari deberet: Cùm et de Cyri motu, primus eum certiorem fecerim. Primus item, atq; adeo cum ipso nuncio, copias ei in auxilium adduxerim: Solus deinde ex omnibus, qui contra græcos in acie steterunt, nō fugerim: sed per medios hostes euaserim: deinde cum ipso Rege in uestris castris congressus, quo scilicet Rex post Cyri cædem penetrarat, barbaros eos, qui Cyrum secuti fuerant, una cum iis, qui nunc mecum sunt, Regi fidelissimis hominibus in fugam uerterim. Quæ cum exposuissem, se deliberaturum Rex promisit. Verum interea me ad uos uenire iussit: ac quærere quam nam ob causam, cōtra ipsum arma ceperitis. Hic ego uobis, ut lenius respondeatis suadeo: quo possim quæ cupio uestra causa, facilius obtinere. Hæc ubi græci audierunt, paululum concedentes, inter se quid respōdendum esset consultarunt: Tum Clearchus pro omnib. in hunc modum locutus est. Nos neq; in unum cōuenimus, ut bellum Regi inferremus: neq; contra ipsum prudentes, ac scientes uenimus. Sed ut ipse nosti, Cyrus omnibus artib. usus est, quo et uos imparatos opprimeret, et nos huc perduceret. Vbi cū eum maximis rerū difficultatibus circūuētū uideremus, Fuit quod Deorū nos, et hominū pudor adduxit, ne eū in aduersis desereremus, cui in secūdis præsto semper fuissemus. Iā Cyro interfecto, neq; nobis de Imperio cū Rege ullum est certamen: neq; in eius fines hostiliter inuadimus: nec ipsum occidere uelimus: Liceat modo in patriam sine cuiusquam iniuria redire: Quod si quis nos lacessierit. Hunc Dis freti, ut ulciscamur, operam dabimus. Sin fuerit de nobis quisquam bene meritus, nihil certe, ne uicti beneficio uideamur referendæ gratiæ studio futurum nobis antiquius est. Hæc Clearchus. Tissaphernes uero, Hæc, inquit, ego omnia Regi renunciabo: Rursusq; uobis

quidquid ille responderit: Dum uero ad illum excurro, de compositione illud maneat, quod ante inter nos conuenit: ac interim commeatus uobis dabimus. Ac tunc abiens, cum postero die non rediret, græcis non nihil suspicandum præbuit: Tertio uero die cum uenisset, se a Rege impetrasse dixit: liceret ut græcos in patriam incolumes reducere, quamuis non defuissent, qui aduersari essent, cum e Regis dignitate esse negarent: si qui contra ipsum armati uenissent, impune ab eo discederent. Postremo, ut rem, inquit, paucis absoluam. Vobis, ut nunc se res habet, licet nobiscum pacisci. Fidem nos dabimus primũ, tuta uobis fore itinera, per omnes regni partes: ut nihil plusquã ab amicis uobis timendum sit: deinde uos optima fide in græciam reducendos suscipiemus: Commeatuum copiam faciemus: id si minus præstare potuerimus, tum ex agro quæcunque opus fuerint, uos sumere patiemur. Vos contra iusiurandum concipietis, quacunq; transieritis, nulli, neque incommodum, neque detrimentum ullum importaturos: ac si per sociorum fines iter faceretis. Esculenta tantum, et poculenta sumpturos, ubi e foro ea uobis curare non potueritis. Vbi uero mercandi facultas fuerit, omnia uos empturos. Hæc utrinque iureiurando sancita sunt. Dexteræ datæ uicissim. Auctores fuere illinc Tissaphernes, et Regis uxoris frater; hinc græcorum Prætores, et Centuriones. His ita transactis: Tissaphernes ad Regem inquit, excurro: Illinc rebus omnibus, quæ ad iter pertinent, comparatis, confestim adero: Vosque in græciam deducam, et ipse me in meam prouinciã recipiam. Post hæc, Græci eo ipso in loco, et Ariæus cõiunctis castris. XX. ipsos dies Tissaphernen expectantes commorati sunt. Interea uenerunt ex Persis ad Ariæum, cæterosque, qui cum eo erant, cum ipsius fratres, tum cæteri necessarii: qui eos bono animo esse iusserunt: fidem etiam a Rege dederunt: quod Cyrum armis iuuissent, nulli ipsis fraudi futurum: ac præteritas omnes offensiones illum iis condonaturum. Hæc Ariæum, eiusque milites ita commouisse uidebantur: ut iam græcorum societatem multo negligentius colerent: Quod cum uulgus græcorum animaduertisset, non belle secum agi putarunt: quare cum Clearchum, et cæteros Duces conuenissent. Quid, inquiunt, hic amplius commoramur? An uero ignoramus Regem nihil impensius, quam

nos perditos

nos perditos cupere? atque ob id maxime, ut reliquos græcos hoc exemplo perterrefaciat: ne in posterum contra ipsum arma capiant. Ac nunc quidem dedita opera hic nos detinet: quantisper scilicet eius copiæ, quæ nunc dissipatę sunt, in unum coeant: An dubitatis quin ubi coierint, sit in nos impetum facturus? Quid si forte nunc, aut fodiendum, aut muniendum aliquid curat, quo nos intercludat? Neque enim quantum in se fuerit, passurum consentaneum est, in græciam renunciari, nos cum tam pauci essemus, Regem in ordinem redegisse: atque ab ipsius, ut aiunt, ianua, domum, eius potentiam illudentes, rediisse: Ad hæc Clearchus: Eadem mihi inquit suspicari in mentem uenire solet: Sed illud iam cogito, si nunc discedimus, ne rebellasse contra fœdus uideamur. Deinde uero commeatus nobis dabit nemo: neque erit quo frumentatū eamus: ducē præterea itineris neminem habebimus. Ad hæc Ariæus, quasi nostro hoc facto commotus, a nobis plane deficiet. Atque ita non modo nullum nobis amicum reliquum fecerimus, sed qui ante amici, ii hostes fient. Fluuius quidē nunquis traiiciendus nobis sit alius, nescio. Euphraten certe facile intelligere possumus, si obsistant hostes, nullo pacto transmitti posse. Quod si pugnandum fuerit, ecquis nobis est equitatus? At is hostibus plurimus, et lectissimus. Quo fiet, ut si uicerimus, illos tamen assequi nequeamus: Sin uicti fuerimus, nostrū euadat nemo. Ego sane Regis consiliū miror: si, cum tam multis modis, pro suis opibus, ac facultatibus, nos facillime perdere possit. nobiscum fœdus feriat: fidem det: Deos periurio lædat: Fideique suæ auctoritatem apud græcos et barbaros comminuat. Multa in hanc sententiam cum egisset, Tissaphernes uenit: copiasque suas secum, uti domum rediturus, adduxit: cum eo una Orontes, cum suis item copiis uenit: ac is secum Regis filiam, sibi matrimonio coniunctam habebat. Hinc Duce Tissapherne, et eodem commeatus uenū exponente profecti sunt. Vna etiam Ariæus cum ea barbarorum manu, quæ Cyri fuerat. Atque hi quidem, et Orontes communib. castris utebantur: Græci uero cum barbaros suspectos haberent, seorsum iter faciebant, Duces suos sequentes: quocunque locorum peruenissent, castra ponebāt, interuallo haud multo minore inter se, pass. IIII. M. Ac utrinque, æque, ac aduersus hostes custodiæ

adhibebantur: Quæ res suspicionem haud leuem in omnium animos immisit. Sæpe etiam, qui aut lignatum, aut pabulatũ, aut quid aliud quæsitum mittebantur, ab alterutris plagis mulctati redibãt: ex quo implacabiles inimicitiæ existebant. Hinc uero progressi, tertiis castris ad Medeæ muros accesserunt: per cuius etiam interius pomœrium iter fecere: Erant hi coctilib. laterculis et bitumine extructi, ped. XX. lati. C. alti, in spaciũ excurrentes uti ferebatur. M. pass. L X X X. A Babylone uero non longe ii aberant. Proximis binis castris. M. pass. XXXII. confectis, alueos duos traiecerunt: quorum unus ponte, alter nauigiis septem iungebatur. Hi a Pigrete amne ducti fuerãt: Atq; ab his fossæ per totum agrum diducebantur: quarum primæ quæque maiores: minores mediæ: postremæ nihilo latiores iis riuulis, quos græci in panici segetem inducere solent. Hinc ad Pigreten amnem peruenere: a quo quindecim circiter stad. urbs abest Sitace nomine: magna illa, et hominũ multitudine abundans. Græci in proximo agro, non longe a pulcherrimis maximisque, ac omnifariis arboribus cõsitis hortis, castra metati sunt: Barbari ipsi trans Pigreten: quaque in parte conspici non poterant. Iam uero cum a cœna forte Proxenus, et Xenophon pro castris ambularent, accedens nescio quis, ab iis qui pro statione erant, quæsiuit, Clearchum, aut Proxenum, ubi nam reperire possit: de Menone nullam mentionẽ fecit: cum tamen ab Ariæo is missus esset Menonis hospite: Vbi uero Proxenus se illi indicauit. Me inquit ille, Ariæus, et Artabazus fideles olim Cyro, uobis beneuoli homines miserunt: ut monerem, caueatis ne noctu uos barbari adoriantur: in proximis enim hortis magnæ copiæ subsederunt: ad hæc uos iidem iubent præsidio pontem Pigretis occupare. Statuisse enim Tissaphernen illum dissoluere, si possit: quo retrocedendi adempta facultate, intra fluuium, et alueum intercludamini. Hæc illi cum audissent, ipsum nuncium ad Clearchum adducunt, ac ei rem omnem explicant: qua ille audita uehementer commotus, ac perterritus est. Hic ex iis, qui tunc aderant, adolescens quidam, re attentius considerata, pugnantia esse dixit, adoriri simul, et pontem soluere: necesse enim inquit est si nos adorti fuerint, aut uincere, aut uinci: Quod si uicerint, quid tunc est quod pontem soluant? cum neque si multi

nobis

nobis pontes suppetant,fuga saluti cōsulere possimus. Sin eos nos uicerimus,certe soluto ponte quo effugiant non habebūt. Adde quod ex ulteriore parte,nemo ex tanta multitudine pō/te amoto,his auxilio uenire poterit. Cum ad hæc attendisset Clearchus,de nuncio quæsiuit,qoam late pateret ea regio, quæ Pigrete,et alueo terminaretur. Cui cum respondisset ille, ma/gnam utiq; esse:et in qua uici complures,multæq; essent,ac ma/gnæ urbes,plane ab omnibus intellectum est, allegatum esse il/lum hominem a barbaris:illud metuentibus,ne græci cum pon tem transissent,insulam illam occuparent, in qua se hinc aluei, illinc fluminis duplici quasi munimento tueri, et cōmeatus ex agro,qui in medió maximus et optimus pateret, copiá habere possent: Cū præsertim,qui eū colerēt defuturi nō essent. Ex eo uero loco Regem multis posse incommodis affici. His rebus perspectis græci quieuerunt: Pontem tantum misso præsidio tenuerunt. Verum neq; eos quisquam ulla ex parte adortus est:neq; ullus omnino ex hostibus ad pontem accessit:uti postea ex illis ipsis,qui in præsidio fuerant,cognitum est. Cum illu/xisset,pontem nauigiis.XXXVII.fultum,omni adhibita cau/tione transierunt:etenim renunciatum fuerat, in ipso transitu, Tissaphernen impetum facturū: Quod falsum omnino com/pertum est. Conspexerunt quidem,transeuntes Glun et Allo/nen: Speculatū ii uenerant:nunquid græci transirent:Ac re co/gnita pedē retulerunt. A Pigrete uero quartis castris.M.pass. LXXX.confectis,ad Physcum amnem peruenere. Huius lati/tudo pass.erat.XX.Ponte is iungebatur. Nec longe aberat,am pla ciuitas,Opis nomine:prope quam græcis obuius factus est Cyri,et Artaxerxis nothus frater:qui secum a Susis et Ecbata nis, magna Regi auxilia adducebat. Is cum exercitu substitit: et prætereuntes græcos spectauit. Agmen in binos Clearchus ducebat:ac modo hac,modo illa in parte imperabat: et quan/tisper quidem frons agminis intersisteret,agmen totum inten/di necesse erat. Quod sane efficiebat, ut et ipsis græcis multo maximus militum numerus uideretur: Et Perses intuens ue/hementer extimesceret. Hinc per Mediæ solitudines,senis ca/stris.M.pass.CXX.profecti,in Parysatidis,Cyri,et Artaxerxis Matris uicos uenerunt: Eos græcis, Cyro iam mortuo illu/dens, populandos Tissaphernes præbuit: Captiuum tamen neminem abduxerunt. Erat in his uicis, frumenti, pecoris,

aliarumq; rerum luculenta copia. Hinc profecti per solitudines castra quina habuerunt intra .M. pass. LXXX. ad læuam Pigreten habẽtes. Ad prima castra trans flumen, urbs incolebatur frequens et opulẽta, Cœnæ: ex qua barbari coriaceis ratibus panem, caseum, uinum in castra conuehebant. Hinc ad Zabatum amnem uenere: cuius latitudo pass. patebat. LXXX. atque hic dies tris commorati sunt: In quibus ut nullæ se ostenderint insidiæ, suspitiones utrinq; non defuerunt: quas cum tollere uellet Clearchus, antequam ex iis bellum aliquod conflaretur, sibi cum Tissapherne congrediendum putauit: Quare per nuncium eum monuit, sibi magnopere ex usu esse cum eo congredi: Ille non grauate sui adeundi potestatem fecit. Vbi conuenerunt, Clearchus ita locutus est. Noui equidem Tissapherne, fœdus inter nos ictum: dataſq; dexteras: neutram partem alteram læsuram. Quod cum ita sit, quid est obsecro, quod uobis æque a nobis, atq; ab hostib. cauetis? Id enimuero cũ nos animaduertamus, uestrum exemplum sequimur. Sed enim cum diligentius attẽdo, neq; uestrum quenquam esse comperio, qui nobis periculum ullum intentet: neq;, quod ego plane affirmare possum, quisquã de nostris est, qui in uos quidquam hostile cogitet: Eam ob rẽ, te mihi conueniendum putaui: ut has, si fieri posset, utrinq; suspiciones exemptas ex animis curaremus. Noui enim ex huiusmodi plerũq; suspicionib. et criminationib. effici solere, ut dũ homines ne patiantᷓ qd grauius metuũt, lõge atrocissimas iniurias iis plerunque facere occupent, qui nihil ipsi unquam tale quidquã commissuri fuerant. Veni igitur ad te, quod nulla re magis, quam familiari congressu, huiusmodi errores tolli posse existimaui. Ac tibi quidem facile opinor ostendam, nihil esse quamobrem fidem nobis non habeas. Primum enim omnium ipsa nos omnino iurisiurãdi religio continere debet, ne nobis uicissim infensi simus: atq; eum quidem, qui se uiolatæ religionis cõscientia obligarit, neutiquam ego inter beatos numerarim: Deorum enim immortalium bellum, neq; qua quis celeritate, nec in quas effugiat latebras uideo: nec postremo in quod se propugnaculum recipiat: quo neglecti numinis ira non peruadat: Cum sint omnia Dis obnoxia: neq; sit quidquam uspiam quod in Deorum potestate non sit. Ac de Dis, fide, ac iureiurando, quo nobis fœdus sancitum est, ita statuo. Quod uero ad homines attinet. Te ego nobis in pręsentia salutis autorẽ puto:

Per te

Per te enim omnis nobis est aditu facilis uia: Per te facile quemuis amnem traiicimus: Per te nobis commeatuum copia in promptu est: Sine te omnis nobis, quasi in tenebris, ignota est uia: quod scilicet omnium locorũ prorsus ignari sumus: Sine te nullus est, quẽ trãsmittere possimus, amnis: Sine te formidolosa quæuis turba: multo formidolosior solitudo: cum nulla nobis itineris satis expedita ratio iniri possit: Qđ si te furore atq; amentia impulsi occidamus, quid aliud obsecro, nisi homine bene de nobis merito interempto, maximi Regis ad ultionem iure incitati, sit nobis bellum sustinendum? Iam uero, quas mihi ipsi spes irritas redditurus sim, tibi si quam iniuriã facere conatus fuero, nunc explicabo. Ego Cyrrante amicitiã expetiui, quod unum omnium suæ ætatis, ad bene merendum, de quib. uellet, maxime idoneum existimaui. Nunc ad pristinam potentiam tuam, illius opes, atq; imperium adiectum esse uideo. Ac Regis copias, quæ Cyro infensæ erãt, firmo tibi præsidio fore. Hæc cum ita sint, quis tantopere insaniat, quin te sibi amicum expetat? Verum et qua adducar spe, te mihi amicũ fore, aperire non dubitabo. Satis constat Mysos infestos uobis esse: Quos hisce quæ me sequuntur copiis, nihil diffido uestræ me potestati subiectuũ. Quin et Pisidas, et alias gentes, quæ (ut audio) uestræ felicitati negociũ facessunt, facile a uobis existimo suppetias nobis ferẽtibus, coherceri posse. Quid? Aegyptios quibus nunc maxime uos iratos scio, quibus nam aliis auxiliis freti facilius ulcisceminí? Prætereo, quod et finitimis benemerẽtibus prodesse, et in eos, qui te lacessierint, pro iure tuo, nobis adiuuantibus, tanto facilius animaduertere poteris: Ac nos quidem non hercule magis stipendii causa, tuis temporib. inseruiemus: quam quod pro tuis in nos meritis, gratiam tibi (uti æquum est) libentissime referemus. Mihi profecto hæc attentius consideranti, permirum uideri solet, te nobis fidem non habere: Atq; illum medius fidius, quis nã sit libẽter uelim cognoscere, qui tantum in dicendo ualere possit, ut cuiquam persuadeat, nos tibi insidias comparare. Hæc Clearchus. Ad quæ sic respondit Tissaphernes. Enimuero Clearche plurimũ delectatus sum prudenti oratione tua: Ac facile adducor te, si quid in me moliaris, tibi ipsi male consulturum: Sed quo ipse etiam intelligas, non iure uos, aut a Rege, aut a me posse deficere, me uicissim audi. Si uos perdere uoluissemus,

defuisset ne,obsecro te,nobis,aut equitum multitudo, aut leuis grauis ue armaturæ peditū copiæ, quib.uos minimo negocio, ac sine ullo nostro periculo,affligeremus? At.n.iniquiora fortasse nobis loca esse uideantur,unde uos adoriamur. Atqui lōgum uobis iter cum per campos nobis pacatos,tum per difficillimos montes faciendum est:quos cum arbitratu nostro occupare possimus,an non facile uos intercludamus?Quot uero flumina sunt,ad quæ uestram traiectionem obseruantes,cum qua nobis expediat copiarum uestrarum parte,pugnare possimus? Adde quod sunt ex illis nō pauca,quæ, nisi uobis duces simus, traiicere nullo pacto possitis:sed fac his reb.omnib.inferiores simus:Ignis certe,frumento, ac pabulo superior est, quo cum omnia exusserimus,famem uobis,quasi in acie opponemus:cui uos ne si longe quidem omnib.fortitudine præstetis, repugnare possitis. Est uero cōsentaneum,cum tam multis uos modis, ac sine periculo nostro oppugnare, atq; euertere possimus, unū illum deligere maluisse,qui et Deorum maiestatem læderet, et apud homines summa turpitudinis infamia carere non posset? Est omnino non improborum modo,sed eor.etiā qui et aduersis reb.premantur,et maximis difficultatib. ac necessitate summa circūuenti sint,id cōmittere,in quo et iusiurandum Deorū immortalium,et hominum fidem uiolent. Nō adeo uecordes aut stulti sumus Clearche, quid.n.opus est, cū tam multis uos modis opprimere possimus?Nō propterea huc uenimus. Vnū, mihi credito,bene merendi studium,me ad hanc cum græcis societatem adduxit:abunde uero præclarum mihi fore putaui,si quo exercitu mercede sibi conciliato,Cyrus in superiorē Asiā ascendisset,cum eodem ego,meo beneficio fretus,in inferiorem descenderem. Cui uero mihi usui esse possitis:et ipse pauloante exposuisti: Et ego, quod caput est, per me noui, uni scilicet Regi rectam Tiaram capite gestare licere:aliis corde fortasse facile liciturum,uobis in officio permanentib. Hæc ille. Quæ cum Clearchus approbasset. Nōne igitur inquit,qui inter nos, tam firma iunctos amicitia,dissidium quærūt:dignissimi sunt, qui grauissima quaq; pœna afficiantur? Tum Tissaphernes si uestri,inquit,Prætores, ac Centuriones cuncti in conspectū uenerint,indicabo tibi eos,qui ad me detulerunt, te mihi copiisq; meis insidias facere. Ego plane,respōdit Clearchus, omnes ad te adducam:et simul tibi aperiam,qui de te minus commode,

apud me

apud me locuti sunt. Ab his sermonibus, Tissaphernes Clearchum amplexus, manere tunc eum apud se iubet, ac cœnæ etiã adhibuit. Postero uero die, cũ in castra Clearchus rediisset, Facile erat cognoscere, omnia eum sibi de Tissaphernis amicitia polliceri. Hic ubi suum cum Tissapherne colloquium exposuit, opus esse ait uenire ad Tissapherně, quos ille iusserit: quiqꝫ conuicti fuerint, quod Græcos insimularint, eos proditionis, ac maleuoli in Græcos animi pœnas dare. Suspicabatur is quidẽ, eius insimulationis autorem fuisse Menonem: meminerat enim illum una cum Ariæo ad Tissaphernen se cõtulisse: meminerat ab illo in se tumultum olim concitatum: Iam uero sciebat sibi ab illo insidias comparari: cupiebat enim ille a Clearchi studiis exercitu uniuerso abducto, ad Tissaphernis se amicitiam conferre: Sed et Clearchus summa ope milites in officio retinere nitebatur: ac propterea omnes, qui sibi aduersarentur, de medio tollere cupiebat. Sed tunc non defuerunt ex militibus, qui dicerent, nihil opus esse Centuriones, et Prætores omnes ab exercitu discedere: neqꝫ esse omnino fidem Tissapherni habendam. At Clearchus pertinacissime cõtendit, quousqꝫ obtinuit, Vt Prætores. IIII. Centuriones. XX. se ad Tissaphernen redeũtem sequerentur: quos milites circiter. CC. non secus, ac si in forum iretur consecuti sunt. Vbi uero ad Tissaphernis Prætorium uenrũ est, Prætores ipsi intromissi sunt: Proxenus Boeotius. Menon Thessalus. Hagias Arcas. Clearchus Lacon. et Socrates Achæus. Centuriones ad fores remanserunt. Neqꝫ ita multo post ad idem signum, et qui intus erant, comprehẽsi sunt, et qui foris ad unum cæsi. Tum barbari equites per campos discurrentes, in quencunqꝫ de græcis incidissent, sine discrimine, seruus ne, an liber esset, passim omnes trucidabant: Græci ex castris eorum discursationem prospicientes, quid rei esset mirabantur: prorsus quid ageretur incerti, antequam Nicarchus Arcas accepto in uentre uulnere, ex quo, intestina manibus sustinebat, fuga se in castra recipiens rem omnem aperuit. Ibi græci inopinata re perculsi, statim ad arma concurrerunt: neqꝫ cuiquam dubium erat, quin illi eodem impetu ad castra uenturi essent: Non uenerunt tamen uniuersi: Sed Ariæus tantum, Artaozus, et Mithridates: Quib. maximam Cyrus fidem habuerat: Græcorum uero interpres se uidere inter eos Tissaphernis fratrem, quem probe cognosceret., affirmauit: Secuti sunt

hos, ex Persis loricati plus minus. C C C. ubi propius accessere, procedere iusserunt ex Prætorib. aut Centurionibus aliquem: ut ei quæ à Rege mandata haberent exponerent: Processerunt igitur e græcis, qui in præsidiis erant, Prætores quidem, Cleanor Orchomenius, et Sophænetus Stymphalius, et cum his Xenophon Atheniensis, ut aliquid de Proxeno sciscitaretur. Nam Chirisophus tunc forte aberat: erat.n. in uicũ quẽdam, frumentandi causa cum cohorte sua profectus. Hi postea quam eo loco constiterunt, unde quæ illi dicerẽt exaudire possent. His eos uerbis Ariæus allocutus est. Clearchus, Græci, cum se manifesto periurio obligaret, scelus morte luit: Proxeno et Menoni, quod rem detulerunt, gratia, et honos maximus habetur. A uobis Rex arma sibi dedi postulat: quod sua sint: quæ ante Cyri serui sui fuerunt: Ad hæc pro græcis omnibus, Cleanor Orchomenius ita respondit. O hominum sceleratissime Ariæe, et item alii, qui Cyri olim amicitiam secuti estis, An non pudet uos, et hominum, et Deorũ? Siccine cum iureiurando uos obstrinxeritis, eosdem uobis, qui nobis essent, et amicos et hostes futuros, iam cum Tissapherne, uno omnium maxime impio, ac nefario homine, nos prodidistis? eosq; homines, qui propter iurisiurandi, ac fœderis religionem, uobis sacrosancti esse debuerant, sustulistis? iam uero et nos eadem proditione circunuentos, cũ hostibus oppressum uenitis? Tũ Ariæus, atqui Clearchus, inquit, prior, manifestis insidiis Tissaphernen, et Orõtẽ, nosq; qui cũ ipsis eramus, opprimere conatus est. Hic Xenophon: Si Clearchus, inquit, præter fœdus aliquid molitus ẽ, iã pœnas dedit: nihil.n. æquius quã periuros merita affici pœna: At Proxenũ, et Menonem, siquidẽ hi de uobis benemeriti sunt, et iidem nobis præsunt, ad nos huc quamprimum remittite: Hi enim proculdubio, cũ utrisq; amici sint, uestris æque, ac nostris rebus optime consulent. Ad hæc barbari, cũ diu inter se capita contulissent, postremo, nullo dato responso, abierunt. Prætores quidem ipsi, uti ante dictũ est, cõprehẽsi, Regis iussu, ad quẽ deducti sunt, securi percussi diem extremũ clauserunt. Ex iis Clearchus, uir cõsensu oĩum eorũ, qui illũ familiarius nossent, ad militaria munia natus, ac idem belli gerendi, supraquam dici possit, cupidus. Is.n. quãdiu bellum Lacedæmoniis cũ Atheniensibus fuit, operam Patriæ nauauit: Pace facta, Ciuibus suis persuasit, bellum contra Thracas, eo nomine, quod illi græcis

infesti essent, suscipiendum: cumque ut bellũ id sibi decerneretur, ab Ephoris impetrasset, classe Thracibus iis, qui supra Cherso-nesum, et Perinrhum habitant, bellum intulit. Postea uero quã Ephori mutata sententia, iam profectum ab Isthmo reuocare conati sunt, ille quidem non paruit: Sed ad Hellespontum nauib. contendit: eam ob rem a magistratibus Spartanis, quod parere noluisset, capitis arcessitus est. Ac tunc exul ad Cyrum profe-ctus, quibus eum rationibus sibi conciliasset, alio loco scripsi-mus: a quo Daricis uicies mille acceptis, nequaquã se ocio, aut desidiæ dedit: sed comparato ea pecunia exercitu, Thraces bel-lo cœpit urgere: quos cum prælio uicisset, latissime agros eorum populatus est: ac in eo sane bello uersatus, usque quo Cyrus cum delectum haberet, eum ad se euocauit. Tunc illi belli socius fu turus, in Asiam traiecit. Atque hæc propensi ad bellũ animi do-cumenta fuerunt: Quod cum honestæ, ac securæ paci consulere posset, bellum optaret: Cum uero ocium amplecti liceret, bellan di causa labores suscipere mallet: Cum denique magnam pecuniã posset impune possidere, præstabilius duceret eam bellicis im-pensis cõminuere. Itaque ut in amores alii, ac alia uoluptatũ ge-nera, sic in bellicos apparatus hic libentissime pecuniam eroga-bat. Hæc inquam omnium facile eius in re bellica studium de clararunt. Quod autem bellicarum laudũ unus maxime com pos esset, ex eo intelligi poterat: quod pericula omnia intrepide adibat: modo interdiu, modo nocte in hostem mouens. Idem in grauib. ac difficilibus rebus, prudẽtiæ munerib. fungebatur: atque id ubiuis locorum omnes confessi sunt. Ad hæc imperan-di artes egregie tenere uidebatur: pro suo tamen ingenio, ac mo ribus. Vt.n. diligentius nemo operam dabat, ut commeatus, ac reliqua commoda militib. suppeterent: Sic, metuendum se po tius, quam diligendum præbebat: quippe qui et uultu acerbita-tem quandam præse ferret: et uoce esset asperiore: ac in punien-do ea uteretur seueritate, ut ab ira nonnunquam, cuius eum rei, aliquando pœnitebat, se uinci sineret: Neque tamen nõ certam ra tionem sequebatur: cũ dissoluto exercitu nequius nihil esse pu-taret. Quin dicere solitum aiunt, Imperatorem hoste ipso for-midolosiorem militi esse oportere: Neque.n. aliter, aut uigilias obiturum, aut amicis tẽperãter usurũ, aut absque tergiuersatione in hostem iturum. Quare periculosis in rebus eũ libentissime omnes auscultabant: Vnum sibi illum Imperatorẽ exoptabãt:

ac eius oris tristitiam, hilaritatem: In imperando acerbitatē, robur in hostes interpretabantur: sibiq; eam salutarem potius quā molestam ducebant. At ubi pericula euaserant, poterantq; impune ad alios Duces transire, multi eum deserebant. Quippe qui morum suauitatem, quæ longissime ab eo aberat, sectarētur: duritiam et difficultatem, refugerent: Neq; enim aliter illū milites, quam magistros pueri metuebant. Quocirca nunquam illum, aut studiis, aut beneuolentia deuincti milites sequebantur: eos tantum dicto audientes habebat, qui aut ex Ciuitatis delectu ei attributi essent: aut qui cum eius opera indigerēt, ipsa necessitate adducti, in officio permanerent. Postea uero quam eius ductu hostem uincere cœpere, cotidie utiliorib. militib. usus est: Nam et ipsa consuetudo in hostem audaces effecerat, et pœnæ metus urgebat, ut ordinis conseruandi antiquissimam rationem haberent. Talis ille Imperator fuit. Aliis autem imperātibus unus omnium minime libenter parere dicebatur. Excessit e uita annum agens plus minus quinquagesimum. Proxenus autem Bœotius statim a puero, cum indole esset optima, rerum gerendarum studio conflagrauit: ad quas ut se quam optime compararet, Gorgiæ Leontino operam dedit: cuius consuetudine cum tantum se profecisse intelligeret, ut et recte imperare, et principū amicitias ita colere posset, ut ab iis beneficiis non uinceretur, Cyro se susceptæ expeditionis socium adiunxit: cū ex ea magnum nomen, magnasq; opes, et ingentem pecuniā adipisci posse speraret. Quæ tamen ita cupiebat, ut satis omnibus constaret, nihil tanti esse, quod ille per iniuriam sibi partum uellet: cum hæc ita demum expetenda duceret, si cum iustitia, et honestate coniuncta essent. Ac ille quidem optimo cuiq; commodissime imperabat: Non erat is tamē, qui militem pudore, aut metu contineret: quin suos magis uerebatur, quam ipsi illum. Neq; dubiū erat, quin multo magis metueret suorum inuidiā, quam ii ne sibi ille fidē non haberet: Satis enim imperandi munus, et esse, et uideri perfectum putabat, si benemerentes collaudasset: Improbis nullas laudes impertiretur. Quibus ille rationibus effecerat, ut probissimus, atque honestissimus quisque, esset in eū animo propēsissimo: Qui ad iniuriam essent procliuiores, sæpe illi insidias facerēt: cū præsertim sibi leuissime caueret. Agebat cū de medio sublatus est, annū fere. XXX. At Menon Thessalus, magnā et diuitiarū, et imperii, cupiditatē semp præse

 tulerat.

tulerat.Is.n.imparė cupiebat,ut unde caperet,haberet: et hono res lucri causa expetebat. Potētiorū uero amicitias magni æsti mabat:ut si iniuria quenquam affecisset,pœnas dare non coge retur: Et ad ea quæ semel concupisset,se compendiaria admo dum uia peruenturum putabat:si peierasset:si mentitus esset: si fefellisset. Animi simplicitatem,ac lenitatem, quasi lentitudi nem quandam,et ignauiam esse existimabat. Neminem ex ani mo diligebat:neq; se cuiquam amicum unquā simulauit: quin insidias ei fecerit. Ex hostibus neminem unquam ludibrio ha buit:ac contra quibus cum consuetudinem habebat,cum iis de rebus omnibus,deridens,atq; illudens agebat. Hostium bonis non insidiabatur:quod difficile esse putabat,quæ diligenter ser uarentur eripere: Amicorū res ita appetebat,ut solus nosse uide tetur,facillime, quæ non custodiantur,adimi posse. Ad hæc, quos periuros,quos iniuriosos esse intelligeret,eos tantū,quasi bene aduersus se armatos metuebat:bonorū pietate, ac fide pro libidine sua abutebatur. Neq; sua quisq; religione,ueri,et æqui obseruantia,tantopere delectatur: quantam Menon uoluptatē capiebat,dū aut aliquē fraudaret:aut mēdacia fingeret:aut ami cos derideret. Homines minime facinorosos, rudes existima bat, et indoctos: Apud quos principem in amicitia locum ob tinere contenderet,nihil suis rationibus magis conducere puta bat,quā si gratiosissimos quosq;,criminādo suspectos reddidis set. Iam milites scelerum societate in officio retinere studebat. Atque ut ii se colerent,ac honore dignum putarent,facillime se consequi posse arbitrabatur,si ostendisset posse se,et uelle quā plurimum nocere. Ac iis quidem,qui a se defecerant,tanquam eximium beneficium exprobrabat, quod illos,quandiu apud se fuissent,non perdidisset. Verum hæc propterea quod obscu riora sunt,ficta uideri possunt. Quæ autem notissima omni bus,iam dicentur. Ab Aristippo,cum nondum excessisset ex Ephœbis,mercenariorum præfecturam impetrauit. Idē cum Ariæo barbaro homine,quod is formosorum puerorum con suetudine magnopere delectaretur,specie corporis,ac ætatis flo re cōmendatus,familiarissime uixit. Ipse nondum puber,iam puberē Tarypan in delitiis habuit. Interemptis uero iis,quos ante dixi,Prætoribus,eo nomine,quod Cyrum contra Regem iuuissent,cum eiusdem criminis esset damnatus,non statim ta men,neque eodem mortis genere sublatus est: Non enim ei,ut

cæteris,est caput a ceruicibus abscissum: quod supplicii genus honestissimum habetur: Sed quod eius scelere dignum fuit, Regis iussu, multis corporis cruciatibus laceratus, uix anno exacto exanimatus est. Hagias quoq; Arcas, et Socrates Achæus occisi sunt. In his nemo unquam, neq; bellicam uirtutẽ, neq; amicitiæ fidem requisiuit. Vixerunt uterq; annos ferme. XL.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIB. III.

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

Væ gesserint græci toto eo itinere, quod cum Cyro in ulteriorem Asiam fecerunt, usque ad præliũ: Quæq; post Cyri interitũ acta sint, dũ græci cum Tissapherne icto fœdere retrocederent: Superiorib. libris exposita sunt. Postea uero quam et Prætores ipsi oppressi, et qui eos secuti fuerant Centuriones, ac milites cæsi sunt, magna ex rerum difficultate græcis trepidatio incessit: quippe qui se etiamnũ ad Regis fores esse, ac circunquaq; hostilib. se nationib. atq; urbibus incinctos cogitarent. Neminem uero iam fore, qui sibi annonam præberet, cum a Græcia amplius stadium decem millia, Id erat fere terdecies centena, et. XX. M. pass. abessent: neq; Dux uiæ quisquam præsto esset: At flumina in medio plurima, altiora multo quam, ut uado transiri possent. Videbant præterea se ab iis proditos barbaris, qui Cyro eius expeditionis socii fuerant. Ad hæc equitem ne unum quidem habebant: ex quo futurũ erat, ut neq; uictores fugientes assequi, neq; uicti insequẽtes effugere possent. Hæc dum animo agitarent, magna cura et mœrore afficiebantur. Ac pauci omnino, cum iam aduesperasceret, cibum ceperant: pauci ignem accenderant: Neq; multi ea nocte ad suos ordines cum armis conuenerunt. Sed eo quẽ quisq; fortuito occuparat loco, quiescẽtes, præ mœrore ac patriæ, parẽtum, uxorum, liberum quos nunquam se amplius uisuros putabant, desiderio, insomnem noctem egerunt. Atque hic tunc fuit græcorũ militum status. ¶Erat in eo exercitu Xenophon quidã

Atheniensis:

Atheniensis: Qui non modo, neq; Prætor, neq; Centurio erat, aut alium ullum ordinem ducebat, sed neq; ulla stipendia faciebat: Quippe qui priuata tantum amicitia ductus, pro ueteris hospitii iure, Proxenum secutus esset, ab eo e patria euocatus, quod scilicet hunc ille Cyro cõmendandum susceperat: quem se merito pluris quam ipsam Patriam facere dictitabat. Quare Xenophon cum ea de re a Proxeno Epistolam accepisset, ubi eam legit, de profectione sua ad Socraté Atheniésem retulit: At is cum uereretur, ne esset illi alicui fraudi apud ciues suos, Cyri amicitiá expetisse: Propterea qđ Cyrus Lacedæmonios, bellum cũ Atheniensibus gerentes alacriter iuuerat, iubet illum Delphos proficisci: Ibique de ea profectione Apollinem consulere. At Xenophon, ab Apolline quæsiuit, cui nam Deo uotis nuncupatis, et sacris peractis, quod haberet iter ex animi sententia conficere, reque inde feliciter gesta, saluus domum redire posset. Tunc deos quibus res diuina facienda esset, Deus edidit. Cum uero ad Socratem reuersus Xenophon, Oraculum retulisset, ab eo reprehensus est: quod non ante quæsisset, utrum satius esset proficisci, an manere: ea enim de re Deum consuli oportuisse: non autem itinere iam suscepto, quomodo id optime euenturũ esset. Sed quando, inquit ille, ita ut libuit quæsisti, iam quæ Deus iussit fieri oportet. Tum Xenophon sacris, quibus Dis Oraculo iussus fuerat, rite patratis, nauem conscendit. Ac Sardeis cum appulisset, ibi Proxenum, et Cyrum conuenit, iter iam in ulteriorem Asiam capessentes. Cyro quidem est Xenophon a Proxeno commendatus. Cumque eum manere secum Proxenus cuperet, est etiam a Cyro liberaliter inuitatus: qui se illum promisit quamprimum expeditio ea confecta esset, in Patriam remissurum. Et tunc sane copiæ illæ in Pisidas comparari dicebantur: quare ea simulatione inductus Xenophon, castra secutus est: non ille quidem a Proxeno deceptus, cũ nemo ex græcis omnino, præter unum Clearchum, bellum id contra Regem suscipi sensisset: Neq;.n. prius res omnib. perspicua fuit, quam in Ciliciam uentum est: Ac tunc quidem milites partim metu, propter uiæ difficultate: partim uero mutuo pudore impediti, in fide permanserunt. In hoc numero Xenophon fuit. Hoc uero tempore cum iisdem et ipse esset, quibus cęteri, difficultatibus circunuentus, uehementer angebatur: neque somnum capere poterat: Leuissime tamen dormitanti

huiusmodi somnium oblatum est. Paternam domũ uisus est uidere cum tonitru de cælo tactã, omni ex parte subito lumine corruscare: qua specie perculsus, cum somno solutus esset, eodẽ somnio, et læta sibi, et aduersa significata esse interpretatus est. Nam quod in mediis laborib. ac periculis lumen sibi a Ioue magnũ affulsisse uisum esset, ad salutis spem pertinere uidebatur: Terrorem uero afferebat, quod cum a Ioue Rege id somniũ extitisset, ac circunquaq; omnia uisa essent flammis ardere, ne non posset ex loci iniquitate euadere, ac rerum omniũ difficultatib. intercluderetur, metuebat: Sed uti fuerit somniũ illud accipiendum, ex rerũ, quæ consecutæ sunt, euentis, facile iudicari potest. Hæc. n. postea acciderunt. Vbi primũ a somno excitatus est, cœpit secum ita cogitare: Quid hic ego iaceo? Nox quidẽ exacta magna ex parte est: Quid tam credi potest, quam hostes, cũ prima luce adfuturos? Quod si in Regis potestatem redigimur, quid impediet, quin, quæ indignissima homini cõtingere possint uideamus? ac deinde grauissima quæq; passi, et ab hostibus contumeliosissime tractati, mortem oppetamus? Qui uero resistamus, neq; opem comparat, neq; curat quisquã: sed iacemus omnes, proinde quasi ociosis esse liceat. Ac ego quidẽ ipse, ex qua potissimũ ciuitate, tam præclari facinoris Dux aliquis exoriatur expectem? Aut quam tandem ætatem idoneam mihi ad res magnas gerendas fore putem? Senex equidem nunquã fiã, si me hostib. hodie tradidero. His impulsus cogitationib. surgit: ac statim Proxeni Centuriones conuocat. Qui cum unum in locum conuenissent: Ego, inquit, Centuriones, non modo non dormire, quod mihi uobiscum commune esse arbitror, sed ne quiescere quidem possum: dum quo loco res nostræ sint cõsidero. Hostes non ante aperte nobis arma intulerunt, quam sibi ex sententia parata omnia, et constituta esse putarunt: Nostrum uero nemo est, qui rationem ineat, quonam modo cum illis quam æquissima conditione certemus: Atqui si fracti animo, atque abiecti, in Regis potestatem uenerimus, quam nobis æquum illum futurum putamus, qui Germani fratris mortui abscissum caput, et dexteram, palo suffixerit? Iam quid nos pati par sit, quorum nemo causam suscipit: quique ui, et armis Regem seruum facturi, ac cum fortunis omnibus, uita etiam ipsa euersuri uenerimus? An non eo contra nos animo illum uenturum putatis, ut cum in-

dignissimis

dignissimis nos modis cruciant, exemplum cæteris edat, quid eos expectare oporteat, qui contra ipsum arma capiant? At nobis quiduis faciendum, ne illius in potestatem ueniamus: Equidem quantisper fœdus nobis cum barbaris integrum, et inuiolatum fuit, cum Rege bene, ac præclare agi putabam: cum tam multas eum regiones, tam immensam cômeatuum copiá, tam ingentem seruorum multitudinem, tot pecorum greges, tantam auri, uestisque uim, in potestate sua habere uiderem. Contra uero nostram hanc conditionem magnopere miserabar: quod ex tam multis bonis, nihil cuiquam nisi quod precio mercatus esset, possidere liceret: cum et ipsum precium quam paucissimis suppeditaret: alio uero quouis modo, quæ opus essent nobis quærere, fœderis religione prohiberemur. Quæ cum in mentem uenirent, fœderis ipsius conditiones, omni bello nobis multo grauiores esse statuebam. Nunc uero cum fœdus illi irritum efecerint, non mehercule cũ illorum insolentia solutissima sit, quominus nos rationib. nostris, ut ex usu cômodoque nostro sit consulamus, ulla uerecũdia, aut religione astricti esse debemus. Iam in medio, quæ paulo ante cômemoraui bona, quasi quædã præmia posita sunt: ea sibi utri nostrũ uirtute præstiterint, uindicabunt. Certaminis autores, et præsides Di: qui uti consentaneum est, a nobis erunt: cum illi fidem eorum fefellerint: nos ne quid contra iusiurandum faceremus, maximis plurimisque commodis, quorum compotes esse poteramus, constantissime abstinuerimus: Quare, ut mea fert opinio, in hoc certamen nobis multo, quam illis fidentius licet descendere. Sunt præterea nobis, et frigoris, et æstus, et laborum omnium corpora multo tolerantiora: et animi etiam robore (Di modo propitii sint) illos antecibimus. Neque illi cæde, ac uulnerib. non facilius, quam nos côfici possunt: quod et ante experti sumus, et in posterum experiemur: si Deorum ope, uti paulo ante, uictoriam adepti fuerimus. Verum hæc eadem in exercitu nostro, fortasse, et aliis in mentem uenient. Sed per deos ne expectemus, Vsquequo alii ultro ueniant: et ad pulcherrimi facinoris laudem nos excitent. Quin ipsi aliis Duces, et impulsores simus ad uirtutis gloriam capessendam. Vos nunc, uos inquã Centuriones, uiri fortissimi, omnium dignissimos iis quos geritis honorib. et ad imperandũ maxime idoneos ostêdite. Ego medius fidius, neque uos alacriter ad hoc opus aggrediêtes, non

libentissime sequar: neq; si mihi hoc imperandi munus detuleritis, ætatis excusatione utar: quippe qui adolescentiæ ipsius uigorem, magno ad propulsanda quæ imminent mala, mihi auxilio fore putem. Hæc ille. quib. Centuriones cōmoti, sub eius imperio esse nihil recusabant. Ex his tamen Apollonides quidā, Bœoticam ille quidem linguam præseferens, nugari eos dicere cœpit, qui salutem aliunde, quam ex Regis misecordia, se consequi posse putarent. Ac difficultates omnes rei gerendæ cōmemorare aggressus fuerat, cum Xenophon eum interpellans, Vir præclarissime, inquit, solus mihi omnia ignorare uideris: ac cum reb. omnib. non minus, quam hi, et ipse interfueris, perinde quasi, neq; uideris, neq; audieris quicquam, prorsus non meminisse: Regem, post Cyri cædem, rei euentu elatum, primū ad nos misisse, qui eius nomine iuberent arma tradere: Deinde cū id nos facturos negassemus, ac cum iisdē armis propius ad eius tabernacula, castra locassemus, eundem nihil quod uelle uideremur, non fecisse: An nō et legatos de pace misit? et cōmeatuum nobis copiam fecit? Vbi uero ad compositionē adducti sumus, ac ad eum prætores, et Centuriones armis positis uenerūt, quod nunc etiam faciendum, censere uideris, non illi credo plagis, uulneribus, contumeliis affecti, mori etiam (quod unum ut in summis miseriis maxime expetunt) prohibentur. Quæ cum euenisse scias, nihilo tamen minus, nugari eos audes dicere, qui armis resistendum putant: ac illum, ut saluos nos esse patiatur, rogandum censes. Ego græci, hominem hunc e nostro consilio eiiciendum puto: atque ordine amotum, ad uasa portāda amandandum. Quantū enim in ipso est, et patriam suam, et græciam uniuersam dedecorat: cum græcus homo, tam sit a' græcis degener. Ad hæc Agasias Stymphalius. Ac huic quidem, inquit, neque cum Bœotiis, neque cum Græcis omnino quidquā est. Etenim eius ego utranque aurem Lydorum more perforatam uidi: Atque ita sane esse, compertum est. Eum igitur cum e uestigio exterminassent, cæteri per cohortes certos dimiserūt, qui uel Pretores ipsos, quibus supstites adhuc essent, et Cēturiones: Vel quibus perissent, eos, qui pro Prætoribus, proq; Centurionibus essent, conuocarent. Qui cum in unum conuenissent, ante suos quisque ordines consederunt. Ac fuerunt Prætores, et Centuriones in ea concione circiter. C. Et erat, cum hæc agerentur, media ferme nox. Eo in conuentu Hieronymus

Eleus omnium Proxeni Centurionum natu maximus,primus ita locutus est. Nobis quidem rerum nostrarum statum considerantibus,Prætores,ac Centuriones,optimum factu uisum est, si et ipsi conuenremus,et uos cõuocaremus:quo,si qua posset, rei bene gerendæ ratio iniri,communiter cõsilium caperemus. Dic inquit iam Xenophon,quæ nobiscũ pauloante egisti. Hic ille. Est,inquit,omnibus notum, Regẽ,ac Tissaphernen,et ante,quos de nostris potuerint,comprehendisse: et nunc operam dare,ut nos per insidias de medio tollant. Nobis uero quiduis faciendum censeo,ne in barbarorum potestatem ueniamus: ac ut illos nos potius (si fieri possit) opprimamus. Illud quidẽ uos scire oportet:Nos ipsos,quotcunq; sumus,qui huc conueni mus,præclarã uirtutis declarandæ occasionẽ habere:milites.n. hi nos omnes intuentur:quos si fractos,ac debilitatos uiderint, et ipsi ad ignauiam propensi ferentur: Sin contra,et ipsos uos paratos,et erectos in hostem esse,et ad alios incitãdos acres animaduerterint,mihi credite,uos sequentur: ac ita se cõparabũt, ut uestri quam simillimi esse uideantur. Et profecto,uos æquũ est(nisi quid fortasse me fallit)hos bellicis artibus lõge anteire: Vos.n.Prætores:uos Tribuni militares:uos Centuriones estis: uos pacatis temporibus,pecunia,et honoribus abundatis. Vos itaq; et nunc in bello eniti decet,omnibus ut laudibus multitudinem superetis: Vos prouidere: Vos primi,si res postulet,labores suscipere debetis. Ac primum omnium uehementer arbitror,ad exercitum confirmandum pertinere,ut primo quoq; tempore,Prætores,ac Centuriones,in demortuorum locũ subrogentur. Nihil.n.omnino,si desint qui imperent,ulla in re bene ac præclare geri potest. Ac ne omnia persequar, nihil certe in re bellica profici potest,in qua et ordinis constantia rebus salutem,perniciẽ affert perturbatio. Vbi uero duces constitueritis,ipsos etiam si milites recensueritis,ac ad munia quenque sua adhortati fueritis,nihil,opinor,a uobis opportunius fieri possit. Nunc enim,et uos facile uidere potestis,quam segniter, quãq; diffidenter,et ad ordines suos ueniãt,et uigilias obeant.Quod si ad officiũ non redierint,nõ uideo cui nobis usui esse possint: quoties quid,uel die,uel noctu geri oportuerit. Quod si cõuerso in melius animo,nõ tantũ quid passuri,sed quid facturi sint cogitarint,multo me hercule alacriores euadent. Id enim plane omnib.perspicuum est,non numero, aut corporum robore

uictoriam comparari: Sed utri in hostem, Dis utrique iuuantibus animo firmiore impressionem fecerint, eos esse quorum ille impetum sustinere non possit. Illud etiam mihi in mentem uenire solet: Qui quouis modo, ut uiuere liceat, ab hostibus impetrant: eos plerunque turpiter, ac misere mori: Contra uero quicunque moriendi omnib. comunem, ac necessariam legem esse, animo reputantes, neque certamine, neque periculo ullo proposito, honestam mortem deprecantur, eos ego ad senectutem peruenire uideo: et quoad uiuant, beatioris multo uitae munerib. fungi. Qua nos opinione praeditos, (id. n. temporum a nobis conditio exigit) et ipsos uirtutis laudem capessere, et ad eam caeteros expedit adhortari. Hunc in modum locutus Xenophon, dicendi finem fecit. Tum Chirisophus. Ego te Xenophon, inquit, ante hac ex eo tantum noram, quod Atheniensem esse intellexeram: Iam uero, quod talem in dictis, ac factis, uirtutem praetefers, te magnopere laudo: Ac maxime uelim publici boni causa, quamplurimos tui similes reperiri. Ad eos deinde, qui aderant conuersus, adhuc inquit cunctamur? Quin hinc digressi, Praetores, quibus opus est deligite: ac quos delegeritis in media castra eodem producite: et milites accersite. Praesto autem nobis sit Tolmides caduceator. Atque haec cum dixisset, ne quid ipse morae interponeret, quominus, quam celerrime, quae opus esset exequeretur, statim surrexit. Suffecti in demortuorum locum, pro Clearcho Timasion Dardanensis: Pro Socrate Xanthicles Achaeus: Pro Agia, Cleanor Arcas: Pro Menone, Philesius Achaeus: Proxeno successit Xenophon Atheniensis. Ac ii quidem duces cum renunciati essent, diluculo in medium omnes prodierunt, ac praesidiis circum castra dispositis, militibusque ad concionem uocatis, primus Chirisophus Lacedaemonius, in hunc modum uerba fecit. Iniquissima nos milites in praesentia temporum conditio oppressit: tot Praetorib. tot Centurionibus, tot militibus orbatos. Ad haec ab Ariaeo, qui ante societate nobiscum coniunctus fuerat, eiusque copiis, destitutos, ac proditos. Nihil tamen nos aduersis rebus frangi, ac debilitari oportet: quin pristinae uirtutis memores, eniti debemus: Vt uel ex uictoria salutem consequamur, uel si aliter ceciderit, summa cum gloria occumbamus: Viuentes certe ne unquam in hostium potestatem ueniamus: A quib. quae passuri essemus, Di in ipsorum caput uertant. Post hunc Cleanor Orchomenius surrexit: atque ita locutus est.

Videtis

Videtis profecto milites, Regis periuria, et impietatem: uidetis Tissaphernis perfidiam: qui, cum se Græciæ uicinum esse diceret, et iccirco nihil se malle, quam sibi nos salutem acceptam referre: Ipse iusiurandum concepit: Ipse dexteram dedit: Ipse denique in fraudem inductos, cum Prætores cæteros, tum uero Clearchum ipsum, conuiuam suum, nihil Iouem hospitalē ueritus, per summū scelus perdidit. Nam quid de Ariæo dicam, quem nos ad regnum euehere uoluimus? Is credo datam, acceptamque fidem, quantum in se fuit, ratam fecit: ac non Deos immortales, et Cyri manes apud quem in summo fuit honore, cōtempsit. Idem ad hostes eius nomini infensissimos nō defecit: ac nos illius amicos, ac socios, nunc maximis calamitatib. afficere non conatur. Sed hos Di immortales ulciscantur. Nos uero hæc considerantes, et cauere oportet ne dolis amplius illudamur: Et cum res postularit, quā fortissime pugnare: tum quidquid Dis placitum fuerit, fortiter, ac magno animo ferre. Vbi finem ille dicendi fecit, Surrexit Xenophon quam potuit splēdidissime ad pugnam ornatus: nam si uictoriam cōsequerētur, uictori honestissimum ornatū conuenire: sin mori necesse esset, elegantissimum esse putabat, pro sua quenque dignitate ornatum occidere. Sic autem exorsus est. Barbaror. periuria, atque omnem perfidiam, et Cleanor ante uobis exposuit, et uos ipsi satis, opinor, nostis. Nunc si rursus nobis eorum amicitia utendū statuimus, magnā certe animi demissionem profiteamur necesse est: cum, qui se eorum fidei tradiderūt, Prætores quid passi sint nō ignoremus: Sin eorum iniurias armis uindicare, et in posterū Dis approbantib. aperto eos bello persequi in animo habemus, multa nobis pulcherrimam salutis spem pollicentur. Interea dum hæc ille diceret, de concione sternuit nescio quis: quo omine accepto, cuncti milites Deum abiecti ad terram uenerati sunt. Tum Xenophon e re nata, Quoniam uiri fortissimi, dū uerba de salute facimus, nobis a Ioue salutari omen extitit, eidem Deo uotum nuncupandum pro communi salute censeo: quod tum sacris rite susceptis persoluemus, cum primum pacatam terram attigerimus. Atqui et Dis cæteris uota facienda sunt: quib. eodem tempore sacrificium pro copiis nostris faciamus. Quare, cui idem uidetur, manum tollat: ac manum quidē cuncti sustulerunt: uotoque nuncupato pæanem cuncti cū plausu citarunt. His, quæ ad Deor. cultū pertinebant, ita institutis,

ad id unde digressus fuerat Xenophon rediit. Multa inquit, ut pauloante cœperam dicere, pulcherrimæ salutis spem nobis pollicentur. Primum.n. deorum fidem ratam habuimus. At hostes et iurisiurandi, et fœderis religionem omnem uiolarunt. Hæc cum ita sint, et hostib. deos infensos, et nobis propitios futuros consentaneum est. Atqui illi ipsi Di, et secunda elatos fortuna quam celerrime, cum uelint, euertere, et abiectos cum maxime rebus aduersis conflictantur, excitare facile possunt. Deinde uero maiorum nostrorũ pericula, uobis in memoriam redigã: Vt intelligatis quales uos, quaue in rebus aduersis uirtute esse oporteat: Præsertim cum deorũ ope adiuta uirtus, ab iniquissimis plerunque et difficillimis temporib, homines uindicare consueuerit. Cum Persæ cum ingẽtibus copiis, ut Athenas delerent, in fines nostros inuasissent, animi magnitudine hosti sibi resistendum Athenienses putarunt: ac eos quidem uicerũt. Quo tempore cum Dianæ uotum fecissent, tot illi se capras immolaturos, quot hostes occidissent, ac totidem uictimas ex toto agro comparare non potuissent: quotannis. D. mactare decreuerunt: quas ætate etiam nostra quotannis mactant. Postea uero, cum Xerxes infinitis prope copiis comparatis, in Græciam traiecisset, maiores nostri, horum hostium maiores, terra mariq; uicerunt: Cuius quidem uictoriæ, et trophæa multa monumento sunt, et earum ciuitatum, in quib. nati et educati estis, libertas: in quibus deos tantum, ex hominib. uero neminẽ domini loco habetis. Et ab his uos estis maioribus: a quib. tamen neutiquam uos dixerim degenerasse. Neq;.n. ita multi dies prætererierunt, ex quo uos acie cum illorum posteris congressi, dis iuuãtibus, eorum copias tanto uestris maiores fudistis: Ac illud quidẽ, pro Cyri Regno, suscepto certamine, uirtutis uestræ documentum dedistis. Nunc uero, cum uestra ipsorum salus agatur, multo uos meliores, et in hostem alacriores esse par est. Nam si ante cum quales illi in prælio essent, plane ignoraretis, patria animi elatione freti, nihil dubitastis, cum tam magno eorum numero collatis signis congredi: quid nunc cũ periculum feceritis, eos, quanuis tam multis partib. uos numero superarent, uestrum tamen impetum sustinere nequisse: quid inquam absurdius, quam si eos nunc pertimescatis? Neq; uero nunc res uestras iniquiore loco putare debetis, quod a uobis ii defecerint, qui uiuente Cyro uobiscum una prælium inierunt.

Illi enim multo sunt iis quos uicimus ignauiores: quare nihil mirandum, si a nobis desciscentes, ad illos confugerunt. Quin illud optandum, ut qui ad fugam spectent, in hostili potius acie, quam in nostra uersentur. Quod si quem illud diffidentiorem reddit, quod equitatum nos nullum, hostes uero maximum habeant: Is consideret uelim: Decem equitum .M. nihil esse plus quam hominum. X.M. Neq; enim in prælio quisquam equi morsu, uel calcibus unquam confectus est. Viri sunt, mihi credite, uiri, quorum opera in pugna geruntur omnia: ac nos quidem uehiculo multo utimur, quam equites tutiore: Illi enim equis subnisi, et nos una timent: et simul ab illis ne excutiantur. At nos pedibus uadentes: et ferimus comminus uehementius: et certius iidem eminus iaculamur: Vna equites re præstant, quod in fuga certius est illis subsidium. Verum ad pugnam fortasse uestrum quisque paratissimus est, sed illud scilicet sollicitudinis multum affert: quod neque Tissapherne duce amplius utemini: neque annonam uobis Rex præstaturus est. Hic illud considerate, Tissaphernen ducem habere satius ne sit, a quo nobis insidias factas nihil possumus dubitare: an uero eos, quos ipsi Duces delegerimus: qui si quid deliquerint, non nobis magis, quam uitæ capitique suo male consuluerint. Nam quod ad cibaria, ac quæ usui sunt reliqua pertinet: malle ne debeamus, ex foro precario sumere, parua admodum mensura, ac minime tolerabili precio? an uero arbitratu nostro, qua mensura, ac quanti ipsimet statuerimus, si uictoriam scilicet adipiscamur? At enim in his non est fortasse difficile, utrum uobis magis conducat diiudicare. Sed flumina uos terrent: in quibus traiiciendis ne uada uos fallant ueremini: in quo ipso quam stulte barbari fecerint perspicere potestis +
omnia enim flumina quæ procul a fontibus suis pleniora sunt, eadem circa fontes non hercule sunt altiora: quam ut genu traiicientium alluant. Sed esto, obstent nobis flumina: neque Duces nanciscamur: non tamen iccirco animum despondere debemus. Videmus Mysos, illos quidem nihilo armis meliores, quã nos simus, in Regis finibus eo inuito, multas, easque magnas, et opulentas urbes incolere. Eodemque modo Pisidas, Lycaonas etiam scimus, occupatis camporum munimentis impune, ex eiusdem Regis agro sibi uictum quærere. Et haud scio an simus multo rationibus nostris melius consulturi, si reditu

in patriam dissimulato, ad manendum parati uideamur: nihil enim dubito, quin si Mysi discedere uelint, Rex facile adduci possit, ut multis ducibus, multis item obsidibus datis, tutam profectionem præstet: ac si id postulent, quadrigas etiam ad iter conficiendum præbeat. Quibus in rebus et nobis illum obsecuturum scio: ac supra, quam facile dici possit, libenter, si nos ad permanendum paratos uideat. Sed enim illud non nihil timeo, ne ipsa ocii consuetudine, et cum rerum omnium copia, tum forma et corporis magnitudine, qua Medorum et Persarũ Vxores, ac Virgines præstant, cum illis familiariores esse cœperimus, deliniti, uelut qui ad Lotophagos diuerterint, de reditu in patriam nihil laboremus. Atqui æquum, et iustum esse duco, ut ad suos quisque redeat: ac ibi græcis ostendamus, ipsorum culpa fieri, quod inopes sint, quibus liceat miseram, et egentem multitudinem, qua Ciuitates refertæ sunt, huc deducere: ubi tenuissimum quenque quam facillime, ac celerrime, locupletem fieri uisuri essent. Sed hæc omnia uiri fortissimi bona, in eorum, qui uicerint, potestate sunt. Illud nunc consilium ineundum, ut uel quam tutissime discedamus, uel si pugnandum sit, quam æquissima conditione pugnemus. Ac primũ plaustra omnia cremanda censeo: ne Sarcinaria uehicula nobis quodã modo imperent: impediãtq; quominus quocunq; exercitui expediat, accedere possimus: Deinde ipsa etiam tentoria: ea enim retardant nos plurimum: nihil uero neque ad pugnam, neque ad commeatus comparandos iuuant. Ad hæc superuacanea uasa omnia reiicienda: neque aliud quidquam retinendum: quam quod aut ad belli, aut ad cibi potusque usum pertineat: atque id ob eam maxime causam, ut in armis expediti quamplurimi sint: ac quam paucissimi nobis sint lixæ et huiusmodi operæ alendæ: Neque enim ignoramus, uictores eorum etiam potiri, quæ in alterius mãcipio sunt. Quare ubi uicerimus, ipsi nobis hostes pro lixis erunt. Vnum illud mihi ad dicendum restat: quod maximi momenti esse arbitror. Videtis hostes non ante bello nos lacessere ausos esse, quam Prætores nostros comprehenderint: quippe qui omni ex bello superiores nos discessuros putarunt, quantisper et essent, qui nobis imperarent: et nos imperantibus pareremus: At si Ducibus uos orbassent, sublata imperandi autoritate, atque omni ordinis tuendi disciplina, nos proculdubio perituros existimarunt.

Quamobrem

Quamobrẽ et Prætores, qui nuper renunciati sunt, multo opor tet attẽtiores esse, et milites in suis ordinib. cõseruãdis diligẽtiores, ac multo quã adhuc, magis dicto audiẽtes. Quod si quis ab officio discesserit, statuite uestris sententiis, ut de eo cuius uestrum, cum res ipsa tulerit, una cũ præfecto liceat pœnas sumere. Hoc. n. maxime modo se sua opinione deceptos hostes intelligent: cũ hodierno die, decies mille Clearchos, pro uno extitisse uidebunt: per quos nemini nequã esse liceat. Sed iam tempus est, ut dicta ad rem conferamus: Hostes. n. iam fortasse aderunt. Quare si quæ relata sunt uobis probantur, ea quãprimũ sciscite: quo decreta uestra operib. ipsis primo quoq; tẽpore comproberis. Quod si quis melius quid uidet, ne dubitet quiuis, ut etiã priuatus ille sit, et gregarius, cæteros docere. De cõmuni enim salute, est omnibus consiliũ capiendũ. Tum Chirisophus, si quid inquit aliud opus est, quod Xenophon prætermiserit, tum fieri id licebit, cũ in mentẽ uenerit. Quæ uero ab eo iã dicta sunt, optimũ factu esse censeo, ut ea sine ulla cunctatione sciscatis: cui igitur ea probãtur, is sublata manu significet. Tum cuncti manũ sustulerunt. Surrexit iterũ Xenophon: atq; ita locutus est. Audite uiri quæ cauenda mihi uidentur: eundũ nobis iam est, ubi cõmeatus in promptu sint: Audio autem uicos pulcherrimos, nihilo hinc longius quã stad. XX. abesse. Nihil uero mirandũ mihi uidebitur, si, quẽadmodũ ignaui canes prætereuntes insectantur, ac mordent assecuti, persequẽtes uero fugiunt, sic hostes abeuntes nos insequantur. Tutissime nos iter facturos arbitror, quadrato agmine: ita quidem ut eius quanlibet partem armati teneant: in mediũ, turba omnis, ac impedimẽta recipiantur. Quod si nũc etiam statuerimus, quẽ fronti, quẽ tergo, quos item utriq; laterũ præesse oporteat, nihil erit necesse tunc demum, cum nos hostes adorti fuerint, imperia diuidere: quin statim instructa acie uti licebit. Ac nunc, uel eius qui rectius sentiat sentẽtiã sequamur.: uel Chirisophus principia ducat: quippe qui Lacedæmonius est. In lateribus e nobis Prætores. II. natu maximi imperent. Tergũ nos iuuenes regemus: ego ipse, et Timasion. Atq; ita quidẽ in præsentia: de reliquo uero, cũ experti semel fuerimus hanc ordinis rationẽ, uel eandẽ tuebimur, uel meliorem inibimus. Quã si quis, uel nũc uidet, in mediũ censeo prodeat. Cũ nemo inuentus esset, qui cõtra ea diceret, cui hæc probãtur Xenophon inquit, manũ tollat, cum scitũ omnes fecissent. Iam uidẽdũ inquit est, ut quæ sciuimus,

abeuntes re ipsa rara faciamus. Ac primũ quidem qui suos uidere cupit, uirum se strenuũ præbeat: neq;.n. aliter quisquã sperare possit, se uoti cõpotem fore. Qui uiuendi cupiditate tenetur, is uincere contendat: est enim uictori hostium cædes, uicto mors proposita. Qui postremo pecuniam cõcupiscit, in uictoriæ studium incumbat: quod si uicerit, et sua tueri, et quæ in hostium sunt potestate, sibi uindicare facile potest. Quæ cum dixisset ille, surrexerunt cuncti, ac iter iam ingressuri, primũ plaustra et tabernacula omnia incendere. Deinde uero quæ uasa cuiq; superuacanea fuerunt, ea indigentib. cõcesserunt: in ignem reliqua coniecere. Tum ad corpus curandum conuersi. Ac dum cibum caperent, superuenit Mithridates cũ equitibus ad XXX. uocatisq; ad colloquium Prætorib. in hunc modum locutus est. Ego uiri fortissimi, Cyro ut scitis fidem, usq; dum ille uixit meam præstiti: ac nunc optimo erga uos animo sum: et quoniam in his locis non possum nõ magnopere de salute mea sollicitus esse, uos ego si intelligam salutare aliquod consilium in re, me uobis adiungam socium: et quamprimum cũ toto comitatu meo, ad uos redibo. Mecum igitur quod in animo habetis, libenter, ut cum amico, ac uestri cupidissimo homine, atq; adeo cum eo, qui uobiscum una proficisci uelit, cõmunicate. Ad hæc Prætores, cum capita inter se contulissent, ita respondendũ putarunt. Ac pro omnibus quidem Chirisophus: Nos inquit, si liceat, per has regiones quam pacatissime domum contẽdere in animo habemus: Sin quis aduersari uoluerit, cum eo omni ope nostra bellare. Tum Mithridates docere conabatur, nullã inuito Rege salutis existere spem posse. Ex quo satis intelligi potuit, nihil esse quod ei fides haberetur: præsertim uero, cũ uenisset cum eo una, de Tissaphernis familiarib. unus, quasi eius orationis arbiter. Quare Prætoribus uisum est, nihil statui: melius posse: quam si quãtisper in hostili terra essent, tacitum, ac minime indictum bellum gererent. + Cum propius accessissent, milites occiderunt: quin et ex Centurionibus unum Nicharchum Arcadem + Noctu deinde profectus cum. XX. plus minus hominibus + Post hæc corporibus curatis, Zaten amnem traiecerunt: instructo quidẽ agmine, impedimentisq; omnib. ac inermi turba in medium recepta. Non lõge processerant, cũ Mithridates cum globo equitũ. CC. iaculatorum, ac funditorũ maxime agiliũ, atq; expeditorũ circiter. CCCC. obuiã uenit: ac ꝓpius quidẽ, quasi amicus uenisset,

accessit.

accessit. Equites uero ac pedites sagittis,plumbeis gladib.fun ditores,graecos lacessere cœperunt:ex quib.qui in extremo erāt agmine,impune feriebantur:cū hosti ipsi nihil nocere possent: Cretenses.n.sagittarii,et minus longe quam persæ mittebant:et cum ipsi leuissime armati essent,grauis armaturæ ordinib. stipa bantur: At iaculatores missilib.ne funditores quidē assequi po- terant. Hic Xenophon,cū Pelratis,et graui armatura,quæ erat in extremo agmine,cui ipse imperabat,hostem insequi statuit. Sed.n.neminem omnino cōsequebantur:quippe qui equitatum nullum haberēt:pedites uero, intra tam breue spacium medii campi,fugientem peditem adipisci non poterant: neq; omnino expediebat,a reliquo agmine tam longe discedere. At barbari equites,in ipsa fuga,a tergo sagittas mittentes nostros uulnera- bant:quos,quantum hostem urgentes processissent, tantūdem dimicādo retrocedere oportebat:Quare toto eo die nihil ampli us quam stad.XXV.promouerunt. Ac sub ipsum crepusculū in proximos uicos peruenere. Ibi pristina homines solicitudo inuasit. Chirisophus quidem,et ex toto prætorum numero na tu grandiores,Xenophontem incusabant: quod ab acie nimis longe,suo cum maximo periculo,ac nullo hostium detrimēto, persequendi causa,excurrisset. Hæc Xenophon cum audiret, iure eos queri fatebatur:neq; inficiabatur quicquam. Sed enim inquit necessitas ipsa me,ut insequerer impulit: quod uidebam grauiter nos dum consisteremus lædi:cum interea nihil ipsi ho sti nocere possemus: At postquam insecuti sumus,ita sane acci dit,uti dicitis:hostib. nihil plus quā ante nocuimus:et ipsi uix, et magno cum periculo pedē retulimus. Sed gratia scilicet Dis est habenda, quod parua omnino cum manu periclitati sumus, atq; ex leui admodum iactura,quid nobis in posterum opus sit, planissime cognouimus. Etenim hostes,et sagittas,et e fundis glandes longius multo mittunt, quam ut cum illis, aut Cre- tenses sagittarii, aut ferentarii nostri conferri possint. Cumq; illos insequimur,nobis non cōducit longius a reliquo agmine progredi:modico uero spacio,non possit utiq; pedes peditē asse qui:ne intra teli quidem iactum. Quod si hostis impetum re- tardatum uolumus,nequid nobis in posterum detrimenti infer re possit: funditoribus nobis atq; equitib.opus esse censeo. Atq; in castris quidē nostris Rhodios esse audio,quorū multi funda scienter utantur: ac duplo longius quam Persici funditores mittant: Nam cum illi grauiores intorqueant lapides,non pos-

sunt utiq; longum spacium assequi: At Rhodii plumbeis glandibus uti didicerunt:eos igitur qui fundas habent, si conquisierimus,ac pro illis argentum dederimus,ac aliis item certa mercede faciundas locauerimus,ac iis qui in funditorum ordinem recepti fuerint,ab aliis muneribus uacationem dederimus,inueniemus fortasse qui certam rebus nostris opem afferant. Ad hæc uideo in castris aliquot equos esse, quorum partim penes me sunt,partim uero a Clearcho relicti:nonnulli item sunt bello capti,quibus ad impedimenta uehenda utimur. Horum itaque si maxime idoneos ad usum , atque apparatum equestrem delegerimus,aliosq; pro his clitellarios substituerimus , cũ his opinor fugientes hostes aliquanto certe facilius ulciscemur. Probata est omnibus hæc sententia. Eadem itaque nocte, funditores ad.CC.conscripti sunt. Postero uero die equi,equitesque circiter.L.delecti. Quibus loricæ datæ, et equester ornatus:Magister equitum creatus Lycius Atheniensis,Polystrati filius:Eum diem græci in quo substiterant loco manserunt. Postridie,prima luce,castra mouerunt : erat enim eo die torrens transmittendus , ad quem ne se hostes inuaderent metuebant. Neque sua ipsos fefellit opinio:cum enim trãsmittere cępissent, obuius fit Mithridates,cum equitibus mille,sagittariis, ac funditoribus ad quater mille,quos a Tissapherne acceperat: pollicitus ea se manu græcos omnes ei in potestatem traditurũ : erat enim superioris diei euentu elatus:quod cum paucos duxisset, neminem ipse desiderasset: Græcos uero se arbitraretur grauiter multasse. Cum igitur iam græci,octo circiter stadia,longe a torrente progressi essent: Mithridates suis cum copiis traiecit. Hic Peltatis denunciatum est, multisq; item e graui armatura atq; equitatu,hostem ut alacriter adorirentur: paulo enim post maiores copias subsidio uenturas. Iam prope Mithridates accesserat:fundisque ac missilibus Græci lacessebãtur:cum ad primum tubæ cantum,ii,quibus imperatum fuerat,in hostes cum cursu impetũ fecerunt: Et equites in primis se in aduersos effudere:quorũ cũ illi impetũ nõ sustinuissent,fugiẽtes nostri insecuti sunt : atque ad ipsum torrentem , multi de barbarorum peditibus multi item in medio alueo ex equitibus perierunt: uiui ad decẽ et octo capti sunt: Cæsos milites nostri cũ id tamẽ Duces nõ imperassent,fœde lacerarunt ut hostes rei spectaculo terrerentur : atque illi quidem re ita gesta discesserunt. At Græci,quod eius diei reliquum fuit , tuto progressi,ad Pigreten

greten amnem peruenerunt: Quo in loco urbs fuit magna, sed deserta, Larissa nomine: quam priscis temporibus Medi tenuerunt. Muri eius latitudine fuerunt ped. XXV. altitudine C. ambitu octo millium passuum: ac toti coctilibus laterculis extructi: Lapidea tantum crepido. XX. ped. a fundamentis eminebat. Hanc urbem Persarum Rex, cum Medos Persæ imperio spoliassent, diu obsessam, non ante capere potuit, quam cum solem densa nubes obscurasset, oppidani animis conciderunt. Ante ipsam urbem Pyramis lapidea surgebat: lata pass. XX. alta. XL. Huc ex proximis regionibus barbari multi profugerant. Hinc profecti primis castris. M. P. XXIIII. confectis, ad muros peruenere: magnos quidem, sed neglectos, qui ante urbem stabant, cui Mespila nomen fuit. Et hanc Medi olim habitarunt: eius murus crepidine nitebatur lapidea: excisis in muricum modum lapidibus, latitudine pedum. L. ac totidem altitudine: reliqua muri superficies lateritia erat: ped. lata L. alta. C. ambitus erat. M. P. XXIIII. Huc Mediã Regis uxorem, confugisse ferunt: quo tempore Medi imperium amisere. Eam olim urbem Persarum Rex cum neque obsidionis diuturnitate, neque ui expugnare potuisset, obstupefactos postremo crebris tonitribus oppidanos dicitur oppressisse. Hinc profecti, cum. M. P. XVI. processissent, ad castra prima Tissaphernes in conspectum uenit, cum equitatu suo, atque Orontæ Regis generi copiis, cum iis item barbaris, qui Cyrum secuti fuerant: atque iis etiam, quos secum Regis frater in eius auxilium adduxerat: quosque Rex Tissapherni ipsi attribuerat. Quæ copiæ uniuersæ plane magni agminis speciem habuerũt. Atque is cum propius accessisset, alias quidem cohortes in subsidiis locauit: alias uero de transuerso immissurus uidebatur: Neque tamen impressionem facere, aut suos pugnæ periculo committere ausus est. Funditoribus tantum, et Ferentariis, nostros, ut lacesserent imperauit. Verum ubi Rhodii per ordines diuisi, e fũdis lapides, ac Scythici sagittarii sagittas mittere cęperũt, multi passim ex barbaris uulnerabãtur: a quib. aberrare nostri, ne si uoluissent qdẽ, facile poterãt. Quare Tissaphernes extra telorũ iactũ cõcessit: ac reliqui itẽ ordines retrocesserunt. Reliquũ igitur eius diei nostri progrediebantur: A tergo illi ex interuallo sequebãtur: Neq pristinã tamẽ iaculationẽ repetere ausi sunt. Lõgius. n. quã Persæ Rhodii funditores mittebãt:

ac lõgius etiã quã possent e sagittariis plurimi. Erãt præterea Persica missilia maiora nostris, quare usui fuerunt quæ nostri legerant, et ea sane didicerant e superiore loco longissime iaculari. In proximis uero uicis, et neruos, et plumbum ad fundarum usum repererunt. Atq; eo die cum Græci ad uicos peruenissent, Barbari ex leui illa iaculatione inferiores discessere. Postero die eodem in loco frumentandi causa cõmorati sunt: erat enim illis in uicis magna frumenti copia. Postridie iter continuarunt: et Tissaphernes eminus lacessens insequebatur. Ibi animaduersum est hostibus insequentibus nequaquã utile esse quadratum agmen lateribus æqualibus: propterea, quod si se aliquando agminis cornua contraxissent: (quod fieri necesse est, ubi uel uiarum angustiæ, uel montium anfractus, uel postremo pontium transitus cogerent) grauis armatura, aut arctius constipata ægre procederet: aut turbatis ordinibus laxata, nihil posset in pugnando proficere. Rursus uero si cornua discederent: in diuersa irent, qui ante cohæserant: atque inter cornua area uacua relicta, qui utroque uersum abissent, urgentibus hostibus animis deficerent: quo plerunque fiebat, ut cum, uel pons, uel alia quæuis uiæ difficultas superanda esset, certatim unusquisque principia occuparet: atque ita ab hostibus agmen facilius oppugnari posset. Quod ubi animaduersum est. Prætores, ordines sex, singulos uirorum C. instituere: eisque suos Centuriones præfecere: Centurias uero singulas in semicenturias, ac manipulos descripsere: quibus item subcenturiones, et Decuriones præesse uoluerunt. Cumque agmen progrederetur, Centuriones, ubi cornua contraherentur, ne urgerent subsistebant: ac deinde seorsum subsequebantur. Quoties uero laxari cornua necesse fuisset, iidẽ quadrati agminis, medium complebant: uel Centurionibus ipsis si forte, quæ discessissent partes exiliores essent: uel si pleniores aliquanto, Subcẽturionibus, si postremo, quam minime attenuatæ essent, Decurionibus in uacua succedentibus. Quo fiebat, ut medium agmen semper confertum esset: Ac si quid superandum esset, pons ue quis transmittendus, nihil trepidaretur: Centuriones enim ii quos ante diximus, seorsum traiiciebant: quaq; in parte aciei, res postulasset, in eã se immittebant. Atque hoc quidẽ ordine ad quartã castra progressi sunt: Ad quinta uero cum accederent, Regiam quãdam conspexerunt, circũq; eã

uicos complures: in quam partem uia per editos colles duce-bat: Ii uero colles monti subiacebant: in cuius ima parte uicus erat; Ac græci per illi quidem libenter colles uiderunt: ut qui hostem scirent in primis equis fidere. Ibi cum e campis primum tumulum subissent, atq; inde per decliuia ad alterũ ac-cederent, Barbari e superiore loco deorsum tela mittere in no-stros, fundas torquere, iacula amento uibrare. Multi sane e nostris uulnerati, quin et expediti milites ita a barbaris cir-cunuenti, atque interclusi sunt, ut funditores, et iaculato-res, in turba oppressi, nulli usui esse potuerint. Nam si græ-ci malo coacti, in hostem se cõuertebant, uix in aduersos cliuos euadere poterant: quippe qui graui armatura tardarentur: cum hostes interea summa agilitate in collis uerticem exilirent: Sin ad suos properarent eodem incõmodo urgebantur. Idem etiã euenit, cum ad alterum collem transirent. Quare statuerũt græ ci, e tertio tumulo non ante agmen mouere, quam subductos a dextero aciei latere certatos ad uerticẽ obtinendum misissent. Quod ubi factum est, hostes a nostris superiorem locum occu-patum cum animaduertissent, nõ sunt ausi amplius discedẽtes insequi: quod uerebantur, ne diuisi, utrinque circunuenirentur. Quod reliquum igitur eius diei fuit, nostri, pars una per colles, altera secundum montes, iter modico interuallo facientes, ad uicos peruenere. Vbi medicos octo, (multi.n. saucii erant) de legere. His in uicis dies tris manserunt, cum saucior. cau-sa: tum uero quod commeatuum bonam copiam nacti sunt: fa-rinæ, uini, ordei, quo largissime equos explerunt. Quæ omnia ex proximis agris, ad exercitum Regis alendum, in unum coa-cta fuerant. Quarto uero die in campos descendere: Ibi eos Tissaphernes assecutus, effecit, ut sibi censerent, in eo, qui primus se obtulisset, uico, consistendum: neque ullo pacto in uia pugnandum: erant enim iam quamplurimi ad pugnam in-utiles: alii quod uulnera acceperant: alii quod saucios deporta rent: alii postremo quod eorum a quibus illi deportarentur, armis onerati essent. Ac uix Græci castra posuerãt, cũ barbari propius ad uicũ accedẽtes, missilia mittere cœperũt. Sed facile eos græci repulerũt. Multo.n. iã e castris mouẽtes, hostes facilius cohercebãt, quã ante in ipso itinere, eorundẽ excursiones repri mere potuerant. Cũ itaq; iã aduesperasceret, hostes pedẽ retule runt: neq;.n. propius quã stad. LX. ad nostros castra locabant:

quod.s.nocturnum nostrorum impetum metuebant: Nam persarum copiæ minime ad nocturnas pugnas idoneæ sunt:equos enim uinciunt,ac sæpe etiam pedicis impediunt:ne forte ruptis capistris effugiant. Quare in tumultu,et equum insternere, et frenare,et cum loricam induerit inscēdere,persæ homini necesse est: Quæ omnia per noctem,præsertim cum trepidatum fuerit,difficillime fieri consueuerunt. Quæ res efficiebat, ut procul a Græcis castra haberent. At græci ubi eos animaduerterunt agmen discedendi causa coegisse, ad arma conclamarunt: rum barbari,facile.n.omnia audiebant, pauxillum substiterūt: Nocte uero iam imminente retrocesserunt. Quod sibi intelligebant minime expedire,noctu uel iter facere, uel castra ponere. Eos uero Græci posteaquam manifesto discedentes uiderunt,et ipsi castra mouere:stadiaq; circiter.LX.progressi sunt:tantū inter utrunq; exercitum spacii relictū est,ut neq; postero die, neq; omnino tertio,hostes in conspectum uenerint. Quarto demū, noctu ad nostros propius accesserunt:ac montis iugum,ad dexteram occuparunt,qua græci erant iter facturi:ex eo in campos descensus erat. Vbi iugum id occupatū Chirisophus animaduertit,Xenophontem ab extremo agmine euocat: eumq; iubet cum peltatis ad principia transire. At is Peltatos loco non mouit:cum iam uniuersum Tissaphernis exercitum conspiceret: Ipse tantum citato equo accurrit:tum, quid inquit me uocas? Vti uides,respondit ille,uertex qui supra uiam ipsam eminet, qua nobis discedendum est,ab hostib.obtinetur:quos nisi ceciderimus,nulla est euadendi ratio. Sed cur Peltatos non adduxisset quærenti Chirisopho,quoniam,inquit ille, nequaquam tam propinquis hostib. putaui nuda agminis terga relinquenda. Atqui inquit Chirosophus uidendum est,ut eos ex eo uertice deiiciamus. Ibi Xenophon cum iugum animaduertisset iis, quas ipse ducebat,copiis imminere:atq; ex eo tramitē, per quē ad uerticem eum aditus patebat, in quo hostes constiterant: Optimum,inquit,Chirisophe fuerit,si quam celerrime ad eum tumulum contendamus:quem si occupauerimus, hostes nullo pacto poterunt supra uiam,eodem quo nunc loco sunt permanere: Quare aut cum exercitu ipse maneto,quantisper ego in mōtem euado:aut si tu mauis ad montem contendere, hic ego cū exercitu manebo. Quin ego tibi,inquit, ille potestatem facio, utrum malis deligendi. Tum Xenophon iunior inquit, ego

sum,et

sum,ac ita proficiscendi sibi partes deposcit:sed enim postulat, ex principiis,quod longũ esse putabat ab extremo agmine milites euocare,sibi cohortem unam dari. Chirisophus ei ex ipsa fronte peltatos tribuit: Atq; adeo de medio quadrati agminis exemptos,ad hos.CCC.sequi iubet, lectissimos uiros, de suorum numero,qui ipsa agminis principia obtinebant. Atque hi quidem omnes iter strenue ingressi sunt: Quos ubi ad montẽ recta contendere hostes animaduertere,et ipsi certatim eodem cursum direxerunt. Hic clamorem græci, Item qui cum Tissapherne erant,dum suos utriq; cohortantur,ingentem sustulerunt: Xenophon equo præteruehẽs, his uerbis suos incedebat. Nunc uiri fortissimi uobis de reditu in græciam,ad liberos, cõiugesq; uestras,certamen propositum esse existimate. Nunc si paululum hoc laboris exhauserimus,reliquum iter sine pugna conficiemus. Tum Soteridas Sicyonius,at enim inquit Xenophon,non satis æqua conditione res geritur, tu equo ueheris, ego grauiter, scutum ferens, laboro. Id cum ille audisset,statim ex quo desiliit:hominem loco deturbat:ipse eius scuto abrepto quam potuit celerrime promouet. Erat forte equestri lorica indutus:qua et si premebatur,nihilo tamen segnius,et præcedentes incitabat:et sequentes,illos quidem in ascendendo laborantes,confirmabat. At milites Soteridam cædunt, obiurgãt, cogunt postremo,scuto recepto,una cum cæteris pergere. Xenophon equum ascendit:eo usus est,quantum per loci conditionem licuit. Cum ad difficiliorem aditu montis partem uentũ esset,et ipse pedibus,equo relicto,subiit. Priores tandem græci montis fastigium occupant. Tunc barbari terga uertentes, quo quisq; maxime potuit,effugerũt: Græci fastigiũ tenuerũt: Tissaphernis,atq; Ariæi copiæ ad aliam se uiam, priore relicta, conuerterunt. Tum Chirisophus,quiq; cum eo erant,iam tuto in campos descendere, et castra in Pago quodam locarunt, omnibus copiis refertissimo: Sed erant alii item in iis campis Pagi ad Pigreten amnẽ, omni cõmeatuum genere copiosissimi. Iam aduesperascebat,cum repente hostes se obtulerũt:ac de græcorum numero,nõnullos occidere: Vt forte illi diuersi ad prædam discurrerant:nacti.n.fuerant pecoris greges,qui cũ amnem tranassent,iam erant in citeriore ripa interclusi. Post hæc Tissaphernes cum suis copiis Pagos exurere aggressus est: quæ res græcorũ animos uehementer debilitauit:non poterant

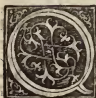
enim non magnopere uereri, ne cõmeatibus incensis, non haberent unde alios sumerent. Iam Chirisophi milites e præsidiis discedebant, cum Xenophon ad singulos ordines in equo accedens, uidetis iam inquit, uti nobis agris concedere se barbari cõfiteantur? cum enim ne nos Vicos Regios exureremus, fœdus nobiscum ferientes cauissent, eos iam ipsi tanquam alienos ultro incendunt. Nunc per ea ipsa loca nos iter facientes uidebunt, in quibus sibi ipsis commeatus reliquerint. Interea Chirisophe, ad illum conuersus, censeo inquit, hos agros tanquam nostros ab iniuria uindicandos: Minime respondit ille, quin et nos itidem uramus: Sic enim illi celerius desistent. Iam uero cum se intra castra recepissent, alii ad commeatus animum adiecerunt. At Prætores, Centurionesq; in unum conuenere, ut cõsilium de itinere caperent. Erat enim res difficultatis plenissima: cum hinc arduis montibus, illinc tã profundo flumine cohiberentur, ut ne hastæ quidem, quibus uada tentabant, immersæ quidquam eminerent. In hac cunctatione, Rhodius quidam, ad Duces ueniens, ego inquit, si mihi quæ opus fuerint, parata tradideritis, ac pro mercede talentum unum, quaterna Millia simul grauis armaturæ peditum, traiiciam. Rogatus autem quid opus esset, utrium respondit ille duobus millibus: esse autem in conspectu, quamplurimas oues, capras, boues, asinos, quibus coria detracta, et inflata, facilem traiectionem præstare possent. Loris deinde opus inquit est ad connectendos, ut apte cohæreant inter se utres, qualia ea sunt, quibus ad iungenda iumenta utimini. Huic ego ex utribus rati saxa alligabo, quibus quasi anchoris quibusdam in flumen demissis, et rate utrinque religata, terram et sarmenta superiniiciam, illud quidem nequaquam intellectu difficile est, qui hac rate traiecerint, mergi minime posse: si quidem binos singuli utres facile subleuant: quominus uero labantur pedites, terra eos, ac sarmenta continebunt. Enimuero id Ducibus consilium callidum uisum est: Sed qui res effici posset non uidebant: cum trans amnem multi essent hostium equites, qui facile iis, qui primi ad opus aggrederentur, impedimento futuri essent. Quare cum hanc cogitationem missam fecissent, postero die quasi Babylonem uersus ad integros uicos profecturi, retrocesserunt: ac qua iter faciebant incendiis cuncta uastabant: quod cum hostes uiderent, iam nihil, ut anteuerterent laborabant. Illud magis

mirabantur quo se Graeci recepturi essent: aut quid omnino in animo haberent. Interea cum milites in cibariis conquirendis occupati essent, Praetores ad Centuriones rursus conuenere: ac omnibus captiuis in medium adductis, quaestione habita, ex illis planissime cognouerunt, quorum locorum finibus cingerentur. Indicarunt enim illi a meridie Babylonem esse, et Mediam, qua ante uenissent: ab ortu Susa, et Ecbatana, quibus in urbibus Ver et aestatem agere Rex solitus esset: Quod si trans amnem se ad occasum conuertissent, in Lydiam, atque Ioniam peruenturos: At montanam uiam, quae ad Septentrionem esset, ad Carduchos perducere: Hos ferocem in bello esse gentem, quae montes incoleret, ac ne Regi quidem ipsi pareret. Regias enim copias in ea loca aliquando irrupisse: ex Centum autem et Viginti Millibus hominum neminem omnino redisse, quod ex locorum difficultatibus euadere non potuissent. Ac eo ipso tempore foedus illis cum eo Satrape esse, qui campestrem regionem obtineret: ac liberos esse utrisque ad alteros aditus: Quae cum Praetores audissent, eos ipsos, a quibus Regionum situs cognouerant, diuersos locarunt, neque omnino quo iter haberent indicarunt: Ipsi inter se statuerunt, necesse fore per montes in Carduchos ducere: quod illinc, in Armeniam, cui tunc Orontes praeerat, amplam et fertilem regionem, descensuri essent, ex qua nihil prohibiturum uidebatur, quominus in quam uellent terrarum partem se conferrent. Id cum decreuissent, ac Dis sacra fecissent; ne quid esset in mora, cum iter capessendum esset (uerebantur enim ne montes ab hostibus occuparentur) militibus imperant, corporibus curatis, ac uasis collectis, conquiescant: ac deinde cum signum datum fuerit, se ut sequantur.

+

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIB. IIII.

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

Quae a graecis in superiorem Asiae partem progredientib. usq; ad praelii cōmissionem gesta sint: quae item post praelium, foedere cum Rege percusso, atq; eodem, ab ipso Rege, ac Tissapherne uiolato, acciderint: ac quemadmodū graeci, insequente Persarum exercitu, assiduo bello urgerentur, superiorib. cōmentariis expositum est. Postea uero quam ad Pigretem amnem uentum est, quia is ea in parte, propter magnitudinem, atq; altitudinem, traiici non poterat: Cum flumini Carduchii mōtes, ardui illi quidem, ac praerupti immmerent, eos (neq; .n. alia occurrebat euadendi ratio) milites sibi superandos censuerunt. A captiuis .n. acceperant hos ubi superassent, se ad Pigretis ipsius fontē, qui in Armenia est, uenturos: a quo non longe Euphratis etiam fons abesset, Eum fontē, quod angustissimus esset, aut transmissuros, id si mallēt, aut si uisum aliter esset, circum ituros. Ad hunc uero modum in Carduchos mouerunt. Cū illud in primis curae esset, ut quā occultissime proficiscerentur, atq; ut in mōtium iuga priusquā ea ab hostib. occuparentur, euaderent: Ad postremam uigiliam, cum adhuc tantum tenebrarum superesset, ut per campos, iter facientes cerni non possent, uniuersi, ubi denunciatum est, iter ingressi, prima luce ad montē peruenerunt. Chirisophus agmen ducebat, cū suis cohortib. atq; omnib. expeditis militib. Cōsequebatur Xenophon cum grauis armaturae caterua, in qua ne unus quidem erat de expeditorum numero. Neq; .n. periculū ullum esse uidebatur, ne quis, dum illi in aduersos cliuos subirēt, ex inferiore loco, a tergo, impetū faceret. Ac Chirisophus priusquam id quisquam hostium praesensisset, iam mōtium iuga occuparat: Inde porro promouebat, sequebatur exercitus frons: Iamq; in Pagos, qui passim inter montium anfractus, atq; in ipsis recessib. erant, descendebant. At Carduchi, domibus relictis, cum coniugibus, ac liberis, in montes confugerant. Hic Graeci praeclaram commeatuum copiam repererunt: erant prae-

terea

terea domus ipsæ æneis uasis egregie instructæ, quæ illi non at tigerunt: neq; homines etiam ipsos persecuti sunt: quod illis tã tisper parcendum putarunt, dum experirentur, passuri ne essent se, cum et ipsi Regis hostes esse perhiberentur, tanquam per pacatam regionem iter facere. Cibaria tantum, quo quisq; loco nactus esset, sumebat: Hoc etenim ipsa necessitas cogebat. At illi, neq; uocati præsto fuerunt: neq; ullam amicitiæ significa tionem dederũt. Quin cum extrema agminis pars, iam primis se intendentibus tenebris in Pagos descẽderet (erat.n.totus dies in montib.superandis cõsumptus) globo facto extremos ador ti, ex ipsis aliquot occiderunt: Aliquot lapidib.ac missilib. uul nerarunt. Atq; ii quidem pauci fuerunt, in quos de improuiso græcorum agmen inciderat, quod si maior multitudo concur risset, nihil propius futurum fuit, quam ut maxima exercitus pars deleretur. Tunc Græcis in illis, quos ante diximus, Pagis pernoctantib Carduchi circunquaq; per montes ignib.accensis mutuo se prospectantes, omnes aditus custodiebant. Vbi illu xit, cum Prætores, ac Centuriones in unum consultandi causa conuenissent, relatum est optimum factu fore, si iumentis maxi me necessariis conseruatis, quam possent celerrime iter facerent: reliqua uero relinquerent: ac cum his eos quos pauloante cepe rant homines missos facerent: quandoquidem, et iumenta ipsa, et mancipia, itineri moram afferebãt: præsertim cum multi, qui in his custodiendis occupati erant, parum essent in pugna utiles, Ac præterea duplo prope plus cõmeatuũ cõparare, et quocũq; irent, comportare cogerentur. Id cum omnib.placuisset, ita ut fieret, decretum est. Quare cum iam pransi iter ingrederentur, Prætores angustias, qua uniuersi exituri erant, obsederunt: ac quod apud quenq;, ex iis quæ ante diximus, reperissent, id nisi sponte a dominis dimissum esset, eripiebant: paruerunt tamen omnes, præter paucos, qui elegantem quempiam puerum, aut formosam mulierculam, amori suo obsequentes, furtim retinue runt: Ac tunc, modo pugnãtes, sæpe etiam a pugna interquie scentes, iter fecerunt: Postero uero die, et si frigus uehemẽter in ualuerat, cõmeatuum tamẽ tenuitate, castra mouere coacti sunt. Erat agminis Dux Chirisophus: tergo imperabat Xenophon: Hostes acriter urgebant: nempe qui angustiis freti, propius etiã accedentes de superiore loco nostros, missilib.ac fundis uulnera rent. Ea res Græcos cogebat ut se aliquando in hostes conuer

terent,ac deinde iis repulsis restitando iter facerent. Quaobrẽ frequẽter,cũ illi urgerent,significabat Xenophon, ut qui anteibãt subsisterẽt,AtChirisophus,qui alias quoties significatũ eẽt subsistere cõsueuerat,tunc,quãtũ poterat,accelerabat et aliis,ut quãcelerrime sequerẽtur,imperabat. Ex quo coniici poterat nõ temere eũ festinare:sed non uacabat ad eum propius accedere,et festinationis causam cognoscere : Quare iter fuit iis, qui in extremo agmine fuerunt,fugæ simillimum: In qua trepidatione, uir honestissimus,ac fortissimus,Cleonymus Spartanus, trãssosso per parmam et loricam latere,occubuit:cumq; eo una Pasias Arcas,transfixo capite. Quare ubi primum cõgrediendi copia facta est,antequam uspiam consisteret Xenophon , eodem quo erat ornatu,ad Chirisophum ueniens,quidnam accidisset rogauit,quod ille non expectasset,ac se inter pugnam fugere coegisset. Amisimus.n.inquit duos,eos quidem optimos, ac summa uirtute homines,quos neq; tollere,nec sepulturæ mãdare licuit. Ad hæc Chirisophus , Montes inquit intuere,uiden quam sint ardui,ac prærupti,ac per eos unicus hic trames quã angustus? atq; is quanta hominũ multitudine circunsedeatur : quæ nempe fauces eas,per quas euadere nos oportet,obsessas tenet:Iccirco inquit non restiti,quod maturandum esse putaui : antequam illi de superiore loco uerticib.occupatis,exitu nos ꝓhibere possent. Neq; uero duces nostri aliam nobis uiam indicãt. Atqui inquit Xenophon,ego etiam duos in potestate habeo. Nã cum hostes negociũ facesserent,in insidiis subsedimus : quæ res etiã nobis respirandi facultatem dedit. Ibi ex illis cum nõnullos occidissemus,unum et alterum operam dedimus,ut uiuos caperemus:quo scilicet peritis locorum ducibus uteremur. Atq; hic cum ambo illi in quæstionem producti fuissent,ac seorsum rogarentur,uiam ecquam nossent aliam,quam illam peruulgatã: eorum quidem alter,cũ nullis minis cogi potuisset, ut quicquã diceret,quodGræcis cognoscere expediret,in alterius cõspectu iugulatus est. Tum superstes alter, illum affirmauit, propterea Græcis se negasse aliam uiam nosse,quod filiæ timuisset, quę in ipsa uia apud uirum esset. At se per eam uiam ductur ũ,qua iumenta etiam transire possent:Cum uero ex eodem quæreretur, ecquæ essent locorum difficultates:unicum respõdit esse iugũ, quod nisi occuparetur,euadendi nulla miri initio posset. Id ubi Prætores audierunt, Centuriones,ac Pelratos,bonam etiã grauis armaturæ

uis armaturæ partē accersendā cēsuerūt. Ac re cū his cōmuni cata, quærendum, nunquis esset, qui uirtutis documentum dare uellet, suscepto in eum locum proficiscendi negocio. Quo facto, eam sibi prouinciam Aristonymus Methydriensis Arcas, et Agasias Stymphalius, ex eadē Arcadia depoposcerunt. Sed fuit in primis inter Callimachum Parrhasium, et Agasiā Stymphalium non parua contentio. Agasias se cum iis, qui se e toto exercitu ultro offerrent, profecturum dixit: Persuasum enim mihi, inquit, satis habeo, meum ductum bonam iuuentutis partem secuturam. Quæsierunt præterea duces, nunquis e numero expeditorum, aut militarium tribunorum proficisci uellet. Ibi Aristarchus se obtulit, uir militari uirtute multis in rebus spectatiss. Iam primæ se tenebræ intendebant, cum milites raptim sumpto cibo, iter ingredi iussi sunt: Ducem itineris uinctum iis Prætores tradiderunt. Ita autem res composita est, ut nocte si iugum occupassent, locum ne relinquerent: Mane tuba signum darent: Ac deinde e superiori loco inuaderēt eos, qui tritum illum exitum obsiderent: Prætores cum reliquo agmine, quam celerrime se euasuros affirmarunt. His ita constitutis, profecti illi sunt ac per maximos quidem imbres: Numerus is fuit homines bis Mille. Xenophon tergum agminis ad notū exitum deducebat, eo sane consilio, ut cum hostes eam unam uiam obseruarent, ad eos non attenderent, qui per montes iter facerent. Verum cum ad alueum quendam uentum esset, quo superato milites oportebat per aduersum cliuum euadere. Hostes in eos globosa, et maiora, ac minora saxa, quā quæ plaustris conuehi possent, deuoluere cœperunt: quæ petris illisa, tanquā e fundis missa, cū impetu dissiliebant. Quæ res cum uiā infestissimā reddidisset, ex Centurionib. nōnulli, priore uia relicta, alia euadere aggressi sunt. Vbi uero per noctis tenebras eos, qui profecti fuerant, iam nō posse amplius cōspici arbitrati sunt, ad corpora curanda se milites conuerterunt. Erāt etenim in extrema agminis parte omnes adhuc impransi. At hostes tota nocte nullum lapides deuoluēdi, quod fragor ipse nostris indicabat, finē fecerunt. Interea montanæ illæ cohortes Ducē suū secutæ, milites ex hostiū præsidio ad ignē sedentes offenderūt, quorum parte una cæsa, altera pulsa, locoq; occupato, primū illud tenere cogitarūt: deinde cū uerrucā iugo iminērē animaduertissent, atq; ad eā angustū tramitē, in quo hostiū præsidiū cōstiterat, Vn

de erat ad eos,qui tritam uiam obsederát,aditus:ad eam ipsam uerrucam transierunt:cumq; noctem eo in loco peregissent,ubi illuxit,cum silentio,directa acie,in hostes cótenderunt:tã densa autem circũfusa est nebula,ut quã proxime accesserint,priusquam illi quicquam senserint. Hic cum utrinque iam se conspicerent,tubæ cecinerunt:deinde cũ clamore,et plausu,Græci barbaros adorti sunt:At illi impetum non sustinuerunt:sed præsidio deserto,fugam statim fecerunt. Pauci cæsi sunt,quod cum expediti essent,e periculo se eripuerũt. Tum qui Chirisophum sequebantur,tubæ cantu audito,ad tritam uiam accurrerunt. Prætores alii, per tramites, ut quis cuique proximus erat, contendebant:Ac qui superiorem iam locum summo negocio tenuerant, hastis quasi aquam e puteis haurirent, inferiores tollebant: Atque hi primi se cum his coniunxerunt,qui iugi illum uerticem occuparant. Xenophon cum dimidia extremi agminis parte,eodem quo cæteri, qui Ducem habebant, progrediebatur: erat enim ea iumentis multo æquior uia: dimidia altera,ut impedimenta sequeretur,imperarat. Cum aliquantulum processissent, ad uerticem quendam peruenere: quem hostes occuparant,eos nisi cecidissent,necesse fuisset seorsum a cæteris Græcis castra ponere: Et hominibus quidem uia patebat illa,qua cæteri iter faciebant sed eadem iumenta nullo potuissent pacto euadere. Ibi mutuis adhortationibus incitati, ad uerticem contendunt,non in orbẽ explicatis,sed aduersis di rectisq; ordinib.ne.s.uia utrinq; hostib.intercluderetur,si in fugã se illi uertissent.Enimuero cũ Græcos uidissent barbari ascẽdentes,neq; sagittã quisquã direxit,neq; aliud teli genus in eos misit:sed repente se,qua quisq; potuit,deserto præsidio,effuderũt,Quare ex hoc etiam loco incolumes Græci euaserũt:Ac cũ alterũ a fronte cõspexissent iugũ,itidem ab hostib.occupatũ,sine ulla cunctatione,eo contendendum putarunt. At.n.Xenophon cũ ueretetur,ne si quẽ uerticem iam occuparant,deseruissent,illũ hostes reciperẽt,atq; ex eo iumẽta transeuntia adorirẽtur:quæ nimirum,ut in angusta uia,in longiorẽ seriem se explicuerãt:eo in ipso uertice Cẽturiones duos,Cephisodorũ Cephisophõtis.F.Atheniẽsem,et Archagorã Argiuũ:exulẽ,cũ præsidio reliquit. Ipse una cum cæteris ad alterum iugum accessit, atq; id pari celeritate ceperũt. Restabat tertia adhuc uerruca,magis illa quidem ardua,quã ea,de qua deiecti sunt,qui superiore

nocte ad ignem,ab iis,qui sibi ultro negocium popoſcerant,de/
prehenſi fuerant. Hic Græci pari ſunt uſi fortuna:nam barba/
ri ſine ullo certamine,ſimulac græci appropinquare cœperunt,
ſtatim deſerta uerruca diffugerunt. Quæ res cunctis admira/
tioni fuit:et ſi nõ fuit difficile ſuſpicari,ueritos illos ne undiq; a
noſtris circũuenirentur,fugæ tempus occupaſſe: Quare cũ in/
tuerentur quæ a tergo gerebantur ii,qui in ſummo iugo conſe/
derant,ſtatim oẽs ad eos,qui erant in ſubſidiis,ſe applicuerunt.
Xenophon autem cũ iuniorib. in iugum aſcẽdit,alios pedeten/
tim uſq; eo conſequi iuſſit,quoad extremi Centuriones ſe cũ cæ
teris coniunxiſſent. In ipſa deinde uia,æquo loco,ut arma po/
nerent imperauit. Interea Archagoras uenit,ex hoſtiũ manib.
elapſus: Is noſtris nunciauit,deturbatos eos eſſe,qui primũ tu
mulũ occuparant: Cephiſodorũ,et Amphicraten occiſos,cũq;
iis reliquos omnes,præter eos,qui cũ e ſaxo quodã ſaltu ſe deie
ciſſent, ſubſidia fuerant aſſecuti. Re igitur ita geſta, barbari
in eum collem aſcenderunt,qui uerrucæ ex aduerſo erat. Cum
iis Xenophon per interpretem de conditionib.agere cœpit. Ac
ſuorum cadauera reperit: Quæ illi ſe reddituros ſpoponderunt
ſi tutos ab incendio Pagos præſtitiſſet. Id ſe præſtare Xe/
nophon affirmauit. Interea uero dũ cæteræ copiæ prætereũt,
ac de cõditionib.agitur:eo ipſo in loco hoſtes conſtiterũt,quẽ
Græci omnes dilapſi uacuum reliquerant:ac dum noſtri e uer/
ruca deſcendunt,in eum locum in quo paulo ante Xenophon/
tis cohors arma poſuerat,Barbari cum clamore conferti impe/
tum fecere:ac uerrucæ eius,e qua deſcenderat Xenophon,uerti
ce occupato,ſaxa deuoluere cœperunt: His uni de noſtris crus
fractum eſt. Et Xenophontem quidem,is,qui ſcutũ ei præfere
bat,deſeruit in eius uero locum Eurylochus Luſienſis Arcas ac
currit. Et proiecto clypeo utrunq; protexit,in ſuum deinde lo
cum pedem retulit. Alii item ſe,intra ſuos quiſq; ordines,rece/
perunt: Cunctus deinde exercitus eodẽ in loco caſtra habuit.
Ibi.n.Pagi multi fuerũt,ſane quã pulchri,et cum cæteris copiis
abũdantiſſimi,tum uino,quod incolæ in pauimẽtatis lacubus
conditum habebant. Hic Xenophon, et Chiriſophus perfe/
cerunt,reddito eo,quo Duce uſi fuerant,ut ſibi hoſtes ſuorũ ca/
dauera redderent. Quib.cũ iuſta,patrio ritu,pro præſenti rerũ
copia,atq; hominũ ipſor.dignitate,pſoluiſſent,poſtero die,ſine
ullo Duce,caſtra mouerũt. Hoſtes uero aſſidue inſequebãtur,

ac ubi locorum angustias nacti essent, nostros exitu prohibere conabantur. Nostris id auxilio fuit, quod si se illi principiis op posuerant, Xenophon a tergo in mõtes ascendebat: deq; superio re loco oppositũ hostium globum dissipabat: sin extremos in tercludere conabantur, a fronte Chirisophus e iugis eodem mo do suis opẽ ferebat: atq; ita alter alterũ periculo liberabat: suoq; uicissim officio strenue uterq; fungebatur. Nõnunquã et iis, qui iam cliuum superassent, dum iam descenderẽt, barbari negociũ facessebant: quippe qui agiles erant, ac cum uel proxime accessis sent, facillime effugere possent: nulla.n. his alia arma, quã arcus et fundæ. Erant ii sagittandi peritissimi, arcubus utebantur ter num cubitum, sagittis nihilo binum cubitum breuiorib. neruũ intendebant, applicato ad imum arcum læuo pede, sagittæ, scu ta et loricas penetrabant. Eas nostri, si nacti essent, amentabant, ac pro iaculis utebantur. In his locis perutiles Cretenses fuere, his autem Cretensis Stratocles præerat. Atq; eo quidem die in Vicis commorati sunt, supra eos campos, per quos Centrites amnis fluit. Eius amnis latitudo est pass. CC. Armeniamq; a Carduchis diuidit: abest a Carduchorum montib. stad. VI. aut ad summum. VII. Hic Græci iucũdissimo diuersorio usi sunt: ac in rerum omnium copia, labores, quos ante pertulerant, cum quadam (ut fit) uoluptate recordabantur. VII.n. dies, per quos iter per Carduchos fecerant, tam graues, tamq; iniquos propter crebras, atq; adeo perpetuas pugnas perpessi fuerant, ut cũ his uniuersa incommoda, ac molestiæ, quibus a Rege ac Tissapher ne affecti fuerant, nulla ex parte conferendæ essent. Maximis itaq; defuncti periculis, hoc in loco suauissime pernoctarunt. Sequẽti uero die trans flumen equites armatos cõspicati sunt: qui se traiicientibus oppositurı uidebantur. Conspicati etiam sunt pedites in tumulis seorsum ab equitibus instructos, ad no stros. s. Armeniæ aditu prohibendos. Erant autem hi Orontis et Artuchi, ex Armenia, Mygdonia, et Chaldæis mercenarii. Et Chaldæos quidem fama erat, liberos esse, et bellica uirtute præstare. Arma his prægrandes cetræ, et lanceæ. Aberant ii tumuli, in quibus acie constiterãt, ab amnis alueo passus. LX. aut ad summum. LXXX. et unica erat uia, quasi manu fa cta, quæ ad ulteriorem partem ducebãt. Ea igitur Græci cum traiicere conarentur, in aqua mammistenus mergeban tur: amnis inter magna et lubrica saxa rapidissime ferebatur;

quare

quare armati ingredi non poterant,quod si arma capite portarent,hostium sagittis ac reliquis missilib.nudata corpora praebebant. Retrocesserunt igitur:ac propter ipsum flumen castra locatunt. Quo uero in loco superiorem noctē egerant, in ipsis montib.magnum Carduchorum globum in armis conspexerunt: Ex quo rebus suis uehementer diffidere cœperunt: Videbāt.n.amnis importunitatē: In aduersa ripa,qui obsistere parati essent: In citeriore,Carduchos qui agminis tergum dum traiicerēt,oppugnaturi uidebantur. In hac trepidatione,ac metu cū diem,et noctē unam cōsumpsissent,Xenophonti in somnis nōnulla salutis spes ostentata est. Is.n.in quiete se compedib.distineri putauit:eas uero cōpedes,quib.distineretur, uidere uisus ē repente rumpi, seq; liberū,ac solutū,quo uellet cunq; ingredi. Quāobrem diluculo ad Chirisophū ueniēs,ei somnū exponit: cum praefatus esset in posterum optime sperandū. Id ille cum audisset, laetatus est: Vt primum illuxit,omnes qui aderāt praetores rem diuinā fecerunt. Cumq; esset pulcherrime litatum: Praetores,ac Cēturiones, a sacris,ad suos quisq; milites reuersi, cibū ut capiant imperant. Hic ad Xenophontem dum prande ret,adolescētes duo accurrerunt:quod omnes norāt ad eū unū facillimos,uel cūm cibū caperet aditus esse: quin et dormientē se excitari idē facile patiebatur,si quis quid attulisset quod bellicae rei conduceret. Narrarunt igitur illi,se forte dum ad ignē in ripa sarmenta colligunt,in aduersae ripae saxis flumini imminentib.senem cōspexisse,mulierem,et puellas quasdā, quae uestium inuolucra quaedā in specu abderent,id cum uidissent,existimasse tuto se traicere posse,quod hostiū equitatus propter loci asperitatem eo non posset accedere. Vestib.itaq; depositis, ac sicis eductis,quippe qui sibi natandū putarent. Ita traiecisse,ut ne supra fœmur quidē mergerentur. Amne itaq; superato, ac uestibus ablatis,eodē se uado reuersos. Id cū Xenophon audisset, et ipse Dis libauit,et adolescētib.fundi iussit:tum peractis libationib.ac uotis nūcupatis,iis nēpe Dis,qui somniū obtulissent, quiq; uadū fluminis monstrassent,ad Chirisophū statim adolescētes deduxit:qui cū singula audisset,rem diuinā fecit. Tum multitudini,ut uasa colligerēt denunciauit:ac deinde adhibitis caeteris Praetorib. de tota traiiciēdi ratione cū iis una consiliū cepit: illud in primis,qui et aduersos uincerēt,et ab insequētib. tuti essent. Ita uero cōstitutū est,ut Chirisophus agmē duceret,

ac prior cũ dimidia exercitus parte traiiceret: altera uero dimidia pars Xenophõtẽ sequeretur. Iumẽta ac turbæ reliquũ, in medium agmen includeretur. His ita, uti maxime oportuit, confectis, iter ingressi sunt: Præibant duo illi adolescentes, relicto ad læuam amne. Via quæ ad uadũ ducebat. IIII. ferme stad. erat. Cõtra nostros, ex altera fluminis parte, hostes procedebãt. Vbi ad uadum ipsum uentum est, arma primum posuerũt. Deinde Chirisophus primus omnium coronam cepit: ac ueste posita arma iterum sumpsit: tum aliis ut idem facerent imperauit. Iussit autem Centuriones, aciem utrinq; directam, ad dexteram læuamq; agere. Ibi uates hostias ad flumen ceciderunt. Interea hostes sagittas, in nostros, atq; e fundis glandes mittebant, quæ nostros neutiquam attingere poterant. Postea uero quam bene exta promiserunt, milites cuncti simul, cum plausu pæanẽ cecinerunt: quem plausum et ipsæ mulieres (erant. n. nõ parum multa in exercitu scorta) lætum tollentes clamorẽ, comprobarunt. Tum in fluuium Chirisophus cum suis cohortib. intrauit. Interea Xenophon cum expeditissimis ab extremo agmine, citatissimo cursu, ad uadum illud amnis, unde pauloante discesserant, recurrit: ac unde in Armeniorum montes exitus patebat. Id adeo simulans, ea se traiecturum, quo hostilem equitatum intercluderet. Hic hostes, cum Chirisophum animaduertissent non magno negocio amnem traiicere: Xenophontem uero pristinum uadum celeritate summa repetere; ueriti ne re uera intercluderentur: in fugam conuersi, incitato quoad eius fieri potuit, cursu, se ad eum tramitem, qui ab amne ad montes ducebat, receperunt. Ac ad ipsam quidem uiam cum iam peruenissent, recta ad mõtes contenderunt. Quos ubi tam effuse fugientes Lycius, qui aliquot equitum turmas, Aeschines itẽ qui Chirisophi cetratos ducebat, conspexere: statim eos insequi ceperunt. Milites uero cæteri cum clamore rogabant, ne a se longius discederent: atq; ut secum in montes una ascenderent. At Chirisophus simulac ulteriorem ripam tenuit, equites ille quidem insecutus non est: Verum in eos cursum conuertit, qui in proximis tumulis constiterant: Qui cũ equites fugere animaduertissent, cumq; iam se, inuadentis grauis græcorum armaturæ impetum ne sustinere non possent, uererentur, eos repente tumulos reliquerũt. Xenophon, ubi trans amnẽ uidet, suis omnia ex animi sententia euenisse, statim ad uadũ reuertitur. Et enim

Carduchi a summis iugis,in acie tergum impetum facturi uide bantur. Ac Chirisophus iam in superiora euaserat. At Lycius, qui cum paucis equites insecutus fuerat,nactus impedimento, rum reliquias,preciosam uestem,et pocula multa, in præda oc, cupatus erat. Feruebat iam iumentorum,et turbæ traiectio,cũ Xenophon conuersa fronte,in Carduchos aciem direxit. Cen turionib.uero imperauit,ut suas quisq; centurias in manipulos describeret:ac primores quidẽ manipulos,ipsi Centuriones,De curionesq;,Phalange cõstituta,in scutum aduersus Carduchos ducerent:reliquos,sub suis tergiducibus,iuxta amnem,in præsi diis loca ent. At Carduchi cum laxari turbæ extremos ordi, nes uidissent:ac iam paucos in conspectu haberent:tunc idoneũ ad inuadendum tempus rati,quam potuerũt celerrime,sua quę dam carmina concinentes,in nostros impetum faciũt. Interea Chirisophus,cum iam suos in tuto collocasset, Peltatos,fundi, tores,sagittarios ad Xenophõtem mittit:iisq; imperat, ut illius dicto audientes sint. Hos descendentes Xenophon cõspicatus, nuncium præmittit, qui eos suo nomine iubeat in ipsis uadi principiis subsistere,ad traiiciendum tamen paratos. Cumq; se traiicere animaduerterint,tum diductis utrinq; ordinib. non aliter quam si ipsi in alterã rursus partem traiecturi essent, ob, uiam ueniant:ac ferentarii,amẽtata iacula,sagittarii,iunctas ner uis sagittas præferant. Extra flumen uero neutiquam progre diantur. Tum iis,qui se sequebantur imperat,ut quoties e fun, dis glandes emissæ fuerint,ac complosa scuta cõcrepuerint,hoc signo moniti,in hostem Pæane citato,læto cum clamore excur rant: Vbi illi se auerterint,et a flumine litui bellicũ cecinerint, et ipsi in hastam pedem referant: Tum tergiduces secuti,ad flu men quam celerrime descendant,ac,quo loco cuiq; contigerit, modo ne quid trepidetur,traiiciant. Edicitur primas eum uir tutis laturum,qui primus ulteriorem ripam tenuerit. At Car, duchi ubi numerum ualde diminutum uident:ac paucos omni no reliquos factos:nã et multi ex iis,quos manere oportuerat, subduxerant se:quod alium iumentorum, alium sarcinarum, muliercula alium cuiuspiam cura auocarat: nostros confidẽter adoriuntur:fundisq; ac sagittis urgent. Ibi Græci ex cõposi, to,citato Pæane,in illos cursu contendunt. At illi impetũ non sustinuere:quippe qui ita erant armati,ut ad fugam atq; excur, siones agiles essent: ad statarias uero pugnas nequaquam satis

muniti. Vbi uero classica cecinerunt hostes effusius multo fugere. Græci ad flumen conuersi, omnem ad traiiciendum celeritatem susceperunt. Tum qui dolum e barbaris sensere, rursus ad flumen recurrerunt: ac eminus nostros sagittis lacessentes, non plura sane fecerunt, quam ipsi acceperint uulnera, multoq; plurimi, cum iam nostri transmisissent, adhuc fugientes conspiciebantur. At ii, qui Xenophonti obuiam uenerant, cum in hostem cupidius progressi essent, nempe qui audaciam ostentare uoluissent, amnem post Xenophontem, ac nõnulli ex his uulneribus acceptis, traiecerunt. Verum cum uniuersi traiecissent sub ipsum iam meridiem, pristinis ordinib. repetitis, per Armeniæ campos, et molliter surgentes colles, passuum haud minus XX.M. confecerunt. Neq; enim uici ulli propius amnẽ propter bella, quæ finitimi cum Carduchis assidue gerebant, incolebantur. Is certe uicus ad quem diuerterunt, amplissimus fuit: in quo Satrapæ erat prætoria domus: ac supra complures domos Meniana surgebant. Cibaria hoc in loco largissime militib. suppeditarunt. Hinc secundis castris. M.P.XII. confectis, supra Pigretis fontes: ad Teleboan amnem peruenerunt: pulchrum illũ quidem, sed minime magnum. Circa eum Vici erant plurimi: atq; ipsa regio, Armenia ad occasum, uocabatur. Eam tunc obtinebat cum Imperio Teribazus, cumprimis Regis amicus, quiq; quoties adesset, Regẽ in equo collocabat. Hic obuiã cũ equitatu uenit: ac interprete pręmisso, nostros ad colloquiũ inuitauit. Prætores quidẽquid afferret audiendũ putarũt: Quare cum in eum locum uenissent, ubi quæ diceret ex audire possent, quidnam uellet quæsierunt. At ille, paratum se dixit certis conditionib. cum Græcis fœdus ferire. Eæ uero conditiones erãt: Ne ipse ullo, aut incõmodo, aut detrimento Græcorum exercitum afficeret, ne ue Græci domos exurerent: ea tantum, quib. indigerent, omnia undecunq; caperent: Quæ cum Prætorib. probata essent, in ea fœdus ictum est. Hinc per campos castris ternis. M.P.LX. progressi sunt, sequente cum suis copiis Teribazo X. stad. interuallo: cumq; eo una ad Prætoriam domum, atque eos uicos, qui circa eam plurimi incolebantur, peruenerũt: ubi commeatuum luculentã copiã nacti sunt. Ea uero nocte, cũ in agro castra locassent, cœlo ingens niuis effusa uis est: quæ res effecit, ut cum illuxisset, uicatim militibus Prætores diuersoria attribuerent. Neque enim hostem ullum amplius uidebãt: neq;

quidquam

quidquam omnino, propter niuis magnitudinem, meruendum putabat. Et omnia quæ ad usum uictumq; expetũtur, in prom ptu erant: Hostiæ, frumentum, uina uetusta, atq; optime olentia, uuæ passæ, ac legumina omnifaria. At hic, qui a castris paulo longius diuerterant, se procul copias quasdam, ac per noctem multos ignes uidisse nunciarunt. Qua re Prætores commoti, tutius esse putarunt, uti ante solebant, uno in loco castra habere: conuenerunt itaq; omnes in unum: Cum uero sub diuo, quod res ita postulare uisa fuerat, pernoctassent, tam ingens cœlo nix demissa, ut non homines modo iacentes, et arma, sed ipsa etiam iumenta contegerentur. Hic se homines præ torpore tollere non poterant: iacentes uero miserabile erat niue sepultos uidere. Tum torpentibus quidem cæteris, primus Xenophon surrexit, lignaq; cædere cœpit. Tunc alius quidam, et ipse surrexit, atq; a Xenophonte illud sibi munus depoposcit: mox alii se erexerunt, accensisq; ignibus omnes ungebantur: multum autem eo in loco liquaminis suilli, sesamini, amygdalini, triticei, terebinthini, quo pro oleo utebantur. Vnguenta etiam ex iisdẽ rebus confecta repererunt. Tum rursus uicatim sub tecto diuertendum censuerunt. Milites lætis cum uocibus se intra tuguria receperunt: ac sane libenter ad pristinam optimarum rerum copiam rediere. E quibus, qui domos incenderant, sub diuo pernoctantes pœnas dedere. Eadem nocte Democraten Temeniten, cum aliquot comitibus, in eos montes misere: ubi, qui ab exercitu longius recesserant, ignes se prospexisse renunciarant. Atq; huic quidem merito fidem habebant: sæpe enim antea uerissime, quæ compererat omnia, detulerat. Is autem rediens nullos omnino ignes sibi uisos renunciauit. At.n. hominem unum uinctum deduxit. Erat hic persico arcu, pharetra, et securicula, qualem prope Amazones gerere cõsueuerũt, armatus. De quo cũ quæreretur, cuias nam esset, se persen esse respõdit: ac unũ de Teribazi castris: Digressum autem a suis se frumentandi causa. Rursus cum rogassent, quam magnus esset Teribazi exercitus, quoq; nomine coactus esset. Habere Teribazum respõdit, pręter suas ipsius copias, mercenarios Chalybas, et Taochos, eas uero comparatas copias esse, ut inter montium angustias, qua unicus esset transitus, Græcos adorirentur. Hæc cum Prætores audissent, de cõmuni consilio exercitum cõgregarunt: ac deinde relicto præsidio, eiq; præposito Sophæneto

Stymphalio, ipsi captiuum illū ducem sequētes, profecti ultro aduersus hostem sunt. Montibus uero superatis, peltati fidētius progressi, castrisq; hostilib. exploratis, grauem armaturam nihil expectandam rati, repente in hostium castra impetum fecerūt. At barbari tumultu audito, in fugā se protinus dedere. In qua tamen ex ipsis nōnulli occisi sunt: equi uero ad. XX. capti: captū etiam ipsius Teribazi tabernaculum, quiq; in eo erant argēteis pedibus lecti, item pocula multa, tum seruitia quædā, pistores uti ipsi dicebant, et pincernæ. Hoc cum grauis armaturæ duces resciissent, quam celerrime sibi ad castra redeundū decreuerunt, ne. s. in eos, qui ibi relicti erāt, impetus quis fieret. Cum igitur receptui cani iussissent, eodem ipso die in castra redierunt. Po stero uero die, Prætores censuerunt castra quamprimum mouē da, antequam in unum ex fuga copiis collectis, hostes angustias occuparent. Cum uasa itaq; colligi iussissent, per multas niues ducibus quidem compluribus præeuntibus, eo ipso die iugum superarunt, de quo impetum Teribazus facturus erat, atque eo quidem in loco castra locarunt: Inde per desertos agros, secun dum Euphraten amnem castris ternis progressi, fluuiū ita traie cerunt, ut infra duntaxat umbilicum mergerentur: Non longe autem hinc amnis ipsius, fontes abesse dicebantur. Inde proces sere per altas camporum niues castris ternis. M. P. L X. tertii ue- ro diei iter, multo difficillimam uiam habuit: Flabat. n. aduer- sus Boreas, urens homines, ac plane congelans. Ibi e uatum nu mero nescio quis, uento rem diuinam faciendam dixit. Quo facto, liquido apparuit uenti impetum statim fractum, ac leni- tum. Nix uero nihilo duobus passibus minus alta erat, quare et iumentorum, et captiuorum magnus numerus periit, ac mili- tes ad. XXX. Noctem itaq; multis ignibus accēsis egerunt. Li gna enim passim multa in tota uia reperta sunt. At qui serius ue nerant, nullam habuerunt lignorum copiam. Et qui eam oc- cuparant, postremos ad suos ignes nō admittebant, nisi illi ignis usum, aut tritico, aut aliquo cibariorum genere redemissent. Quo factum est, ut omnes uicissim, quas haberent res, aliis im- pertirentur, atque ab iis item acciperent. Quibus certe in locis ignes fecissent, in iis soluta niue scrobes aperiebantur deorsum usq; ad imum solum, ex quibus facile erat niuis altitudinem me tiri. Postero die per niues perpetuas iter fecerunt, inter quas ho mines non pauci grauitēr fame laborare cœperunt, quos cum
humi

humi passim iacentes Xenophon, qui extremũ agmen ducebat, offendisset, primo rei nouitate perculsus est: cum calamitatis eius causam ignoraret: Postea uero, quam ab iis, qui rerum usu præstabant, cognouit, fame illos cõcidisse: ac si quid comessent, fore ut repente se erigerẽt: ad iumenta accedens, quicquid cibi, aut potionis nactus esset, illis dabat: ac dimittebat ualentiores: qui esurientes assecuti releuarent. At illi cibo sumpto subleuati, una cum cæteris proficiscebantur. Chirisophus crepusculo ad Vicum quendam peruenit: ubi puellas offendit ante castellum e fonte aquam haurientes: Priores illæ quærere occuparunt, qui nã essent: quib. interpres respondit perfice: a Rege se ad Satrapen uenire. At illæ eum negarunt ibi esse: Abesse eum locũ, ubi tunc erat, pass. IIII. ferme. M. Nostri tamẽ eas imminẽte iam nocte, secuti, in castellũ, ad Vici eius præfectũ intrarũt: ubi et Chirisophus, et ii quib. potestas fuit, castra locarunt: reliqui in ipsa uia pernoctarunt: et ii quidem sine cibo et igne: multi itaque frigore, ac fame confecti sunt. Vrgebant uero ex hostibus multi in unum cõgregati: qui iumenta, quæ sequi non possent, adorti, impedimenta diripiebãt, ac tam auide, ut pro illis inter se etiã pugnarent. Relicti de nostris multi sunt, qui oculos ex perpetuo niuiũ aspectu amiserunt. Multi item quib. gelu pedũ digiti obstupuerant. Hic unicum erat oculis præsidium, si quid ante eos nigri prætẽdissent, pedibus: si corpus assidue mouerẽt, et nunquã omnino quiescerent: ac si noctu calciamẽta detraxissent. Nam si calceati decubuissent, tumescentib. pedib. alte uincula imprimebãtur: atq; ita ut calcei pedibus astricti, resolui nullo modo possent. Præsertim cũ ueterib. calceis cõsumptis, carbatinis, e boum recenti corio, uterentur. His itaq; malis quominus cæteros consequi possent, retardabantur. Ac locũ quidem conspicati, qui colore ipso a niuibus uacuus uidebatur (solutæ enim fuerãt eo in saltu proximi fontis halitu) eo diuerterunt. Cumq; iam consedissent, negabãt se iter amplius facturos. Id ubi Xenophon sensit, nẽpe qui tergũ agminis ducebat, primo rogare cœpit: ac quouis modo, atq; arte suadere, ne ordinem desererẽt, hostib. præsertim cõgregatis, ac insequentib. postremo cũ precãdo nihil proficeret, acerbius etiã obiurgare: At illi iugula ostẽtantes, omnino se iter facere nõ posse affirmabant. In hac rei difficultate, nihil Xenophon magis expedire arbitratus est: quam si terror quispiam hostib. inijceretur: ne tam grauiter

affectos adorirentur. Iam noctis se tenebræ intenderāt, Hostes uero, de præda inter se cum tumultu litigantes, propius ad nostros accedebant: cum ab ipso tergo excitati Græci, integri illi quidem, ac bene ualentes, cum cursu in hostem inuaserūt. Eo demq; tempore debiles illi, atq; infirmi clamorem sustulerūt: ac hastis scuta percusserunt: Quæ res tā uehemēter barbaros perterrefecit, ut se per medias niues in conuallem demiserint. Neq; eorum quisquā, uel uocem miserit. Tum Xenophon, cum suis longius progressurus, iubet languentes, et ægros bono animo esse: postridie uenturos ad eos, qui auxilium ferrent. Ipsi tunc profecti, nōdum stad. IIII. confectis, prostratos, atq; inuolutos mediis in niuib. milites, sine ullis excubiis offenderunt. Quos cum excitassent, didicerunt priores ordines nihil omnino promouisse: qua re commotus Xenophon, de peltatorum numero fortissimos homines præmisit: qui cognoscerent quare illi impediti substitissent: cumque ii renunciassent, totum plane exercitum eodem modo in niue abiectum, et ii qui cum Xenophonte erant, ubi potuerunt, constitutis tamen pro tempore, ac loci natura excubiis, pernoctarunt, incœnati quidem, ac sine igne. Prima luce misit Xenophon de suis iuniores aliquot, qui ægros illos, ac torpentes tollerent, ac progredi cogerent. Iam et Chirisophus de iis, qui in Vicum diuerterant, miserat qui inspicerent, uti se qui in extremo agmine erant, haberent: quorum aduentus Xenophontis militibus optatissimus fuit: ac iis debiles et affectos in castra deportandos tradiderunt: Ipsi stad. ferme. XX. confectis, ad Vicum eum, quo Chirisophus diuerterat peruenerūt. Ibi cum iam unū iam omnes conuenissent: Prætorib. uisum est tutissimū fore, si per Vicos ordines, quasi in hyberna, describerentur. Et Chirisophus quidem in eodē Vico permansit. Alii uero, qui cuique Vicus sorte obtigit, ex iis qui in conspectu erant, eum obtinuit; Hic Polycrates Atheniensis Cēturio, ut arbitratu suo sibi diuertere liceret impetrauit: assumptaq; expeditorū parte, in eū Vicū accurrit, qui Xenophonti obtigerat: In quo et curiales omnes, et curionem etiam ipsum deprehendit: pullos præterea equinos. XVII. qui tributi nomine Regi alebantur: ipsius etiā Curionis filiā, quæ nono ante die ad uirū matrimonii causa uenerat: Vir autem eius tunc leporum uenatione detinebatur. Quæ causa fuit, ut cū cæteris nō opprimeretur. Hic domus erāt subterraneæ:

rane æ: quarum erant hostia puteorum instar, ab imo uero late patebant: primi aditus fastigio, bestiarũ deducendarum causa, æquati erant: homines per cocleas descendebant: intus oues, capræ, boues, gallinæ cũ suis fœtibus alebãtur: Pecora uero ipsa pabulo sustentabantur. Repertum etiam triticũ, ordeum, legumina, et uino plenissimi crateres. Ordeũ quidem accumulatissime suppeditabat. Conditi etiã calami erant, maiores alii, alii uero minores, prorsus enodes, quos qui sitiẽs ore teneret, ac sugeret, merũ is bibere sibi uideretur, modo ne aqua perfunderentur: cum tamen hoc etiam modo suauem potionẽ, neq; uini sapore magnopere differentem præberent. Hic Xenophon curionẽ conuiuio adhibitũ cõfirmauit: ac se ei filios incolumes præstiturũ: ac domum multo quã accepissent, copiis omnib. pleniorem relictũrũ spopondit: modo ut quantũ in ipso esset, Græcorũ copiis, quoad in finitimæ gentis fines uenissent, bene cõsuleret. Id ille se facturũ pollicitus est: ac tunc, cum in conuiuio hilare, ac iocunde fuisset, uinum etiam quod defossum erat indicauit. Eam noctem egerunt Græci milites, sub pellibus in rerũ omnino copia: cum interea in custodiis curionẽ ipsum, eiusq; liberos in cõnspectu haberent. Postero die illum Xenophon ad Chirisophum deduxit. Ac cum Vicum iam priorem præterisset, in cæteris Vicis omnibus milites Græcos offendit, tempestiuis conuiuiis se festiuè oblectantes: quorum nemo sane fuit qui Xenophontem non inuitaret: ac mensa posita carnes non apponeret: agninam, hœdinam, suillam, uitulinam, cum panibus triticeis, atque ordeaceis: quem uero ad bibendum inuitassent, ei non e poculo propinabant, sed ad craterem deductum demisso capite exorbere iubebant. Curioni etiam ipsi quantum e quouis rerũ genere uellet, ut caperet permisere: At ille nihil quicquã attigit. E cognatis tantũ suis, si quẽ uidisset, eum secum abducebat. Ad Chirisophum cum uenissent, illic etiam milites sub pellibus offenderunt fœno aut stipula coronatos: quibus armenii pueri, barbaricis amicti stolis, ministrabant: illis Græci tanquam adolescentibus quid facto opus esset monstrabant. Hic cum Chirisophus, et Xenophon amantissime congressi essent, communiter Curionem per interpretem persice rogarunt, quæ nam esset ea Regio: cum ille Armeniam esse respondisset. Tum rursus rogarunt. Cuinam equi illi alerentur, Regis tributum esse respondit: addidit pro-

ximam gentem Chalybas esse: et quæ eo uia duceret; demõstrauit. Tunc Xenophon hominem ad suos reduxit. Ac ei equũ, quem sibi sumpserat, iam seniorem, immolandum tradidit. Audierat enim hanc Solis apud eas gentes uictimam esse: Et sane ueritus est, ne equus ille, quem iam itineris labor magnopere debilitarat, in ipsa uia deficeret: pro illo itaq; pullum unũ cepit: ac reliquos singulis prætorib. ac centurionibus singulos dedit. Erant equi hi Persicis aliquanto minores: ferociores uero multo. Idẽ autẽ Curio docuit, ut per niuosam uiã sacculis equorũ, et iumẽtorũ pedes obligarẽt: qđ nudis pedib. ingrediẽtes, usq; ad uentrẽ in ipsas niues descenderent. Iam erant dies. VIII. eo in loco cõmorati, cum Xenophon Chirisopho Curionẽ, ut eo duce uteretur, tradidit: de eius quidẽ familia neminem prorsus abduxit: præter puberem eius filium quem Episthenei Amphipolitano in custodiam dedit: ut cum eo una incolumis pater rediret, si se fide optima duxisset: In eius uero domum res plurimas, atque optimas congesserunt. Inde motis castris, Duce Curione, qui solutus præibat, per niues profecti sunt. Iam ad castra tertia peruenerant, cum Chirisophus grauiter Curioni succensuit, quod se per uicos nõ duxisset: Ille quidem nullos ea in Regione esse uicos affirmabat. Ibi Chirisophus hominem percussit: non tamen uinxit. Qua re ille commotus, clam noctu, filio relicto aufugit. Hæc in Curionem contumelia, atque in eo seruando negligentia, unica fuit in toto itinere inter Xenophontem, et Chirisophum dissidii causa. Episthenes uero puerum adamauit: ac cum domum eum secum abduxisset, fidelissimo usus est. Post hæc septimis castris, confectis in dies singulos uicenis quinis .M. Pass. ad Phasin peruenere: Eius fluminis latitudo pass. est ferme. XX. Illinc .M. pass. XL. bidui confectis, obuios habuere in montium uerticib. per quos in campos descendendum erat, Chalybas, Taochos, Phasianos, quos ubi conspexit Chirisophus, gressum sustinuit, interuallo stad. fere. L. ueritus ne, si in cornu ageret, ad hostes accederet: Aliis itaq; imperat, ut manipulos adducant, quo in Phalangem copiæ omnes coirent. Ac ubi primum extremum agmen affuit, conuocatis Prætoribus, ac centurionibus, in hũc modum locutus est. Hostes uti uidetis montium editiores partes obtinent: consilium itaq; ex ipso tempore capiendum, qui cum illis æquissima conditione depugnemus. Ipse quidem censeo

militibus

militibus edicendum, uti cibum capiant, nos uero interea consultemus, hodie ne an cras potius montes superemus. Tum Cleanor, mihi uidetur inquit, sine ulla mora cum primum pransi fuerimus, arma capienda, et in hostem alacriter eundum: nam si hodiernum diem hic consumpserimus, id cum hostes animaduertent, et qui adsunt confidentiores reddentur, et ad eos alii fortasse illorum confidentia freti, se adiungent. Ego uero inquit Xenophon, si necesse sit pugnare, ad pugnam omnia comparanda, ac dandam esse operam censeo, ut ex sententia pugnemus: Sin illud unum contendendum uidetur, ut quam facillime loci difficultatem superemus, uidendum est, ut incolumes atque integri euadamus: ac de nostris, quam paucissimos amittamus. Atque hic quidē mons, qui in conspectu est, quantum cerni potest, nihil minus, quā stad. LX. excurrit. Homines uero, qui iter nostrum obseruant, nuspiam præterquam circa hanc ipsam uiam apparent: Satius igitur, opinor, fuerit, experiri si quā desertam montis partem clam, et quasi furtim præripere, atque occupare possimus, quam simul, et cum loci difficultate, et paratis ad pugnādum hominib. certamen suscipere. Est. n. facilius multo in aduersa eniti, modo pugnandum non sit: quam per plana iter facere, urgentib. omni ex parte hostib. Præterea noctu quæ ante pedes sunt: si pugnandum non sit, multo hercule melius cernuntur, quam interdiu, si in pugnam sit incumbendum. Iam salebrosa uia, sine pugna multo est æquior pedib. quam plana, si capita ex superiore loco feriantur. Neque sane hostes nunc cœlare difficile fore uidetur: nam per noctē progredi possumus, ita ut non uideamur, et regredi si opus fuerit, ut nihil omnino hostis sentiat. Quod si recta nos transituros simulauerimus, alteram montis partem ab hoste uacuam facile superare licebit: In hac enim ipsa, uniuersi permanebunt. Sed quid ego de furto disputo, cum uos, inquit, Chirisophe Lacedæmonios audiam, patria disciplina a pueris, furtis assuefieri? tantumque abesse, ut turpe cuiquam sit furari, ut necesse etiam sit: modo iis abstineat, quæ lege excepta sunt? Ac quo quam elegantissime, et cautissime furemini, iubet lex deprehensum in furto, loris cædi? Nunc itaque nobis Chirisophe, cum maxime tempus postulat, ostendes, quam sis ex patria institutione in furando callidus: ac illud est in primis cauendum, ne in furto deprehensi, plagas ab hoste multas accipiamus. At

enim inquit Chirisophus, et ego uos Athenienses audio ad publicæ pecuniæ furta egregie eruditos esse: cum ea tamen res magnæ fraudi furi sit: et quod est magis mirandum, optimi quiq; (nã apud uos, qui optimi censentur, ii honores summos gerũt) hoc furti genere nequaquam abstinent. Quare et nunc scientiæ uestræ aliquod tibi dandum est documentum. Immo inquit Xenophon, cum extremis hisce quos duco, paratus sum, cum cibum ceperimus, montem occupare: neque mihi uiæ duces desunt: Velites.n. nostri nuper ex iis nõnullos cœperunt, qui nobis a tergo insidiabantur. Præterea montem intelligo non esse usquequaque insuperabilem: ac etiam in eo maximum esse caprarum, ac boum numerum: quo facile adducor, modo aliquam eius partem occupauerimus, iumentis etiam nostris peruium fore. Ad hæc sperandum illud etiam est, non permansuros eodẽ in loco hostes, cum nos uiderint nihilo se loco inferiores. Satis enim liquet, nolle eos nobiscũ æquo loco congredi. Tum Chirisophus, quin tu alios inquit eo mittito: neq; enim expedit a te agminis tergum relinqui, nisi forte qui id ultro negocii suscipiant, defuerint. Ibi se ituros professi sunt Aristonymus Methydriensis cum graui armatura, Aristeas Chius cum uelitibus, atque item cum uelitibus Nicomachus Teius. De Tessera conuenit: ut cum iuga occupassent, ignes facerent multos. Inde ad corpora curanda conuersi sunt, ac cum cibum cepissent, Aristonymus prope ad hostes decem ferme stad. copias omnes duxit: Quo.s.trita illa uia usurus uideretur: A cœna uero, cũ iã nox immineret, ii quibus negocium datum erat, montem occuparunt: Alii infra montem substiterunt. Hostes cum montem captum uidissent, totam noctem multis accensis ignibus euigilarunt. Vbi primum illuxit, Chirisophus cum rem diuinam fecisset, recta in hostes contendit: cum interea nostri iuga iam inuaderent: At barbari partim quidem in superiore montis parte manserunt: partim uero iis, qui iuga appetebant, occurrerunt: ac prius quam in unum coirent, eos nostri impressione facta fundunt, fugantq;: atq; eodem tempore e campis peltati in aduersam aciem cursu inuaserunt. Chirisophus pedetentim progressus, cum graui armatura præsto fuit. Hostes de uia cum superiora omnia capta uiderent, statim terga uertunt: et eorum sane multi cæsi sunt. Scuta cratitia multa relicta, quæ nostri, ne cui usui essent, gladiis conciderunt. Iugis iam

superatis

superatis,ac sacris rite peractis, tropheoq; erecto,in campos descenderunt: Vbi uicos copiis omnib. refertissimos offendere. Ex his quintis castris pass.circiter.CC.M.cōfectis,in Taochos perrexerunt. Quo loco cibaria defecerunt: loca enim munita Taochi tenebant,in quæ commeatus omnis deportarant. Cum autem eo peruētum esset, Quo (et si, neque oppida ibi, neque domus ullæ erāt) Taochi tamen secum pecoribus, et uxoribus,receperant. Chirisophus eum locum oppugnare aggressus est. Et quoniam non poterant uniuersi saltum illum circunsedere, quippe qui omni ex parte præruptus erat: primæ cuique cohorti iam fessæ, integra succurrebat. Hic cum Xenophon cum peltatis,qui in tergo erāt,et graui armatura super uenisset,opportune, inquit Chirisophus,aduenis: est enim hic nobis saltus omnino capiendus:quem nisi ceperimus,copiis nostris nullo pacto cōmeatus suppetere possunt. Interconsultandum autem rogauit Xenophon,quid impediret quominus eo possent penetrare:unus inquit,Chirisophus hic,quem uides,illuc trames ducit. Quod si quis hac enitatur, de superiore illa crepidine saxa deuoluūnt: quibus uti uides homines eliduntur. Ac simul ei aliquot homines ostendit,cruribus alios,alios laterib.elisis. Sed.n.inquit Xenophon si lapides cōsumpserint, quid nos amplius loci aditu prohibebit?aduersos quidē nobis paucos uidemus:atq; ex iis duos,ad summū tres,armatos: Qui uero locus nobis infestus,ac periculosus est, is in. XXX. fere pass. longitudinem patet: idemq; est ad. XX. ferme passus Pinis maximis, per interualla condensus: Qua in parte quid omnino nobis, aut iacta, aut deuoluta saxa nocere possunt. Reliquum erit spacium pass. decem,quod erit cursim conficiendum. Cum scilicet quæ deuolui possint, nulla amplius saxa supererunt: Verum inquit Chirisophus cum iam per consęptum hunc arboribus locum iter facere cœperimus, saxa in nos creberrima deferentur. Hoc ipsum inquit Xenophon a nobis erit:sic enim celerius quem habent lapidum numerum abiicient. Sed ad eum iam locum accedamus,quo, modo liceat peruenire, breui euademus. Hæc cum dixisset Xenophon, cum eo Chirisophus, et Callimachus Parrhasius, (cum is eo die, principem inter eos, qui in tergo erant Centuriones, locum obtineret) profecti sunt: Centuriones uero reliqui in tuto manserunt. Tum homines ferme Septuaginta

ad arbores se contulerunt,non uniuersi,sed singuli,quam quisq; potuit cautissime. Agasias quidem Stymphalius,et Aristonymus Methydriensis,et ipsi tergi Cēturiones,citra arbores se cōtinuerunt:neq;.n.amplius quā centuria una arborib. illis protegi poterat. Hic Callimachus progrediendi rationem excogitat:Ab ea arbore,sub qua constiterat,Pass.ferme.II.aut.III.excurrebat: Cum uero lapides deuoluebantur, haud magno negocio se in tutum recipiebat. At quoties excurrerat,toties plaustra haud minus quam.X.lapidum consumebantur. Id cum a Callimacho factum Agasias animaduertisset,ueritus ne spectāte exercitu primus ille laudem in capiendo saltu occuparet, solus re,neq; cum Aristonymo,qui loco erat proximus, neq; cum Eurylocho Lusiensi,aut sociorum alio quoquam cōmunicata, in medium processit:ac omnes anteuertit. At Callimachus ubi se præteritum sensit,Agasiam Clypeo prehensum retrahere conabatur:illis uero inter se certantibus,Aristonymus Methydriēsis,ac post eum statim Eurylochus Lusiensis (erat.n.inter hos omnes de gloria certamen,ac sibi eorum quisq; uirtutis primas uindicabat) irruptionem primi intra saltum fecerunt: ac certatim eum occuparunt. Neq;.n.aditu semel occupato,lapis ullus amplius deuolutus est. Hic miserabile spectaculū extitit: Fœminæ paruulos primum filios,ac se ipsas deinde de saxo præcipites miserunt: ac uiri etiam idem fecerunt. Ibi Stymphalius Aeneas Centurio,quendam conspicatus corporis ornamentis insignem,hominem ne se deiiceret, retinere conatus est: at ille et hunc in præceps traxit:atq; ita ambo e summo saxo collapsi, una interierunt. In eo uero loco homines sane pauci, asini ac boues quāplurimi reperti sunt. Hinc græci discedentes septimis castris.M.P.CC.itinere,in Chalybas peruenerunt: gentem omnium ad quas uenerint,fortissimam,quæq; manus conferere non dubitarit. Hi linteis loricis ad imum usq; uentrem muniebantur:pro plumulis,arcte contortis sparteis funiculis utebātur: Ocreas iidem,et Galeas habebant: De Zona sciccula pendebat instar laconici cultri:ea,quos in potestatem redegissent,iugulabant:ac præcisis capitibus,cū iis se ad suos recipiebant. Hi quoties in eum locum uenissent, unde se conspici posse ab hostibus putarent,cantu et saltatione lætitiam præ se ferebant. Hasta utebantur longa ad cubita.XV.unica præfixa cuspide. Græcis quidem prætereuntib.intra oppida se cōtinebant, deinde tergū

pugna

pugna lacessebant: Partim etiam in castella se receperunt, quo cibaria omnia concluserant: quare ex toto eorum agro nulla Græcis cibaria suppeditarunt. Pecudibus tantum alebantur, quas a Taochis abegerant. Hinc elapsi, ad Harpasum fluuium peruenere: cuius latitudo nihilo erat minor quã pass. LXXX. Progressi deinde per Scythinorum cãpos pass. LXXX. M. qua triduũ in Vicos proximos, ibi triduũ frumentandi causa cõmorati sunt: quo ex loco, quatridui, pass. LXXX. M. cõfectis, ad urbem uenerunt opulentam, ac celebrem, cui nomen Gymnias. Huius Regionis præfectus ducẽ ad Græcos misit, qui eos per hostilem agrum duceret. Hic cum in Græcorũ castra uenisset, se eos in eam regionẽ ducturum pollicitus est, e qua, proximis illis quinq; diebus mare essent uisuri, id nisi præstitisset, nihil deprecaturum, quin se occiderent. Ingressus postea hostium suorum fines, igni ferroq; omnia græcis uastanda tradidit: ex quo apparuit, illorũ odio, non Græcorum beneuolentia, tam æquũ illum se præbuisse. Quinto uero ipso die in sacrum montẽ græci peruenerunt, cui Teches nomen. Hic cum in montem, qui in principiis agminis erant, iam ascendissent, mari cõspecto, clamorem sustulerunt, quo Xenophon, quiq; in tergo erant perculsi, ueriti sunt ne hostes agmen a fronte inuasissent, quandoquidẽ et a tergo, ab incensis uillis multi urgebant, e quorum numero nõnullos extremi agminis custodiæ occiderant, nõnullos item ex insidiis uiuos ceperant, ac scuta ferme. XX. hirtorum boum recenti corio contecta eripuerant. Iam uero cum increbuisset clamor, et insequentium, ad primos, qui clamassent, concursus fieret, ac eo uehementior clamor fieret, quanto iam plures cum clamore ascendissent: enimuero Xenophõti ea res minime contemnenda uisa est: quamobrem statim in equum ascendit, assumptoq; Lycio cum equitatu, auxiliũ laturus accurrit: cum autem propius accessisset, intellexit, militum eam uocem esse: Mare: Mare iterantium, ac se mutuo cohortantium. Iam eodem triarii accurrebant: eodem iumenta, atq; equi agebantur. Cum uero in ipso iugo iam omnes constitissent, collachrymantes præ gaudio, Prætores, ac Centuriones se mutuo amplectebantur. Milites alacres, incertum cuius iussu, lapides in unum congesserunt, ac suggestu extructo, in eo corio intecta scuta, sudes, cratitios item, quos hosti eripuerant, clypeos collocarũt: quæ dux ipse concidit: atque ut alii itidem facerent, hortatus est: Tum Ducẽ

Græci datis communi impensa donis,remiserunt: Dona fuerũt equus,Phiala argentea,ornatus persicus. Darici ad hæc. X.In primis,quos ille cupide petierat,a militib.priuatim annulos cõplures accepit. Ac Vico monstrato,quo diuersuri essent, monstrata item uia , qua in Macronas iter facerent , cum iam aduesperasceret , noctu iter facturus ,a Græcis discessit. Ipsi tridui.XL.M.Pass.confectis,in Macronas peruenerunt. Primo uero die,ad fluuiũ uenere,qui Macronas a Scythinis diuidit: Macrones regionem dexteram tenent:quippe quæ est aditu difficilior:ad læuam,alium amnem habent:in quem is qui eos a Scythinis disiungit,influit: Et utrunq; Græcis traiicere necesse erat. Posterioris alueus,arboribus non illis quidem densis , sed crassiorib.cõseptus erat:quas arbores quo celerius possent e loco infesto euadere,Græci strauere. In aduersa ripa constiterant acie Macrones,cum cratitiis clypeis,lanceis,et e setis contextis tunicis:qui se mutuo cohortati,lapides in flumen,cõtra Græcos mittebant : uerũ longiore interuallo,quam ut quenquã omnino attingere potuerint. Ibi e peltatorum numero unus,ad Xenophõtem uenit:is se Athenis quidem seruitutem seruisse dixit: Iam uero suam se patriam ex hominum uoce agnoscere , ac cupere si nulli esset fraudi futurum,cum illis colloqui: Impune inquit Xenophon colloquere:et ab his primum quære quinam homines sint. Quod cum ille quæsisset,ac se illi macronas esse respõdissent: Quære inquit rursus,qua re cõmoti,arma nobis inferant. Ad quæ illi responderunt,quoniam priores uos fines nostros inuaditis. Atqui,respondere Prætores iusserunt: Non ut ullis uos damnis afficerent,sed ad mare contendunt,in Græciã redituri. Tunc illi rogarunt,nunquid ita futurum,fide data sibi uellent cauere : Quinimmo et dabitur,et a uobis fidẽ , Græci responderunt,non inuiti,accipiemus. Tum Macrones barbaricam lanceam, Græcis dedere: Græci illis græcam. Sic enim illi fœdera,patrio ritu sanciebãt: Deos quidem utriq; suos attestati sunt. His ita actis,Macrones Græcis permisti,arbores cædere,ac uiæ ut illi celeriter traiicerẽt, impedimenta tollere, mercatus præterea pro copiis suis,potestatem facere: quin triduo etiã , homines deduxerunt: quoad.s.eos in Colchorum mõtibus collocarunt. Ibi mons fuit,ille quidem nõ insuperabilis : uerũ in eo Colchi acie occurrerunt. Qua re animaduersa Græci,primum in Phalangem contracti,aduersum mõtem subire uoluerunt.Deinde

runt. Deinde Prætoribus uisum de communi consilio statuere, quæ pugnandi ratio optima futura esset. Tum Xenophon censuit ommissa Phalange per directos manipulos ascendēdū. Nam cum modo faciliorē, modo uero difficiliorem ascensum, propter montis anfractus, offensuri simus, necesse inquit fuerit Phalangē laxari: quæ res nō nihil nostrorū fortasse animos frā get, cum ita se scindi uidebunt. Huc accedit, quod si dēsa Pha lange hostes adorti fuerimus, illi tanto numero superiores, qua cunque in parte maluerint, numero suo utentur. Sin laxiore, nihil mirum acciderit, si phalanx nostra, cum telorum multitudine, tum hominum undecunque irruentium impetu, concidatur: neque poterit id uspiam euenire, quin Phalanx uniuersa male mulctetur. Verum optimum fore arbitror, si cum totum agmē in manipulos descripserimus, tantum spacii occupemus, ut extremi quique manipuli, citra utrunque hostium cornu sint. Nam præterquam quod utrinque manipuli nostri extra hostilem phalangem erunt, atque eo minus circumueniri poterunt, simul et illud erit commodi: quod nostrum lectissimi quique, qua se uia æquior ostendet, ea manipulos in ardua erectos ducent. Neque uerò facile hostibus fuerit, aut in id spacii, quod in medio relictum fuerit irrumpere, obsistentibus utrinque manipulis: aut recta acie procedentes ordines cædere. Quod si cui Manipulorū negocium facesseretur, proximus quisque opem feret. Neque omnino si uel unus in iuga potuerit euadere, quisquam hostium, locum suum retinebit. Huic reliqui assensi sunt: Ac primū rectos manipulos constituerunt. Xenophon cum a dextro in læuum cornu excurrisset, his uerbis milites allocutus est. Soli iam, inquit, homines hi, quos uidetis, nobis impedimēto sunt, quominus eo quam primum, quo contendimus, perueniamus. Hos si quo modo possimus, uel crudos uoremus oportet. Iā suo quisque loco constiterant: ac manipulos in rectam aciē direxerant. Qui omnes fuere numero circiter. LXXX. militum centenum singuli: Peltatos uero, et sagittarios trifariam diuiserunt, alios sinistrum, alios extra dexterum cornu, alios item in media acie collocarunt. In singulis partibus homines prope. DC. His ita constitutis, Prætores milites ut rem diuinam facerent, hortati sunt. Tum peractis sacris, uotis nuncupatis, citato Pæane, iter ingressi sunt. Chirisophus et Xenophon cum peltatorū globo extra phalangem hostium se continebant. At barbari ubi eos

primum conspexerunt, obuiam uenere: cumque in dexterum et læuum cornu se scidissent, multum est in medio spacii relictū. Illos Arcadici Peltati, quibus præerat Aeschines carnēsis, cum uidissent in diuersa abeuntes, fugere arbitrati, cursum uehementissime incitarunt: Atque hi primi in montem ascenderūt: Quo arcadum grauis armatura consecuta est, cui Cleanor Orchomenius præfuit. Hostes cum semel terga uertere cœpissent, nusquam constiterunt, quin alius in aliam partem diffugerent. At Græci iugo potiti, in proximis uicis, qui multi modicis interuallis se obtulerunt, atque ii quidem rerum omnium copiis abundantissimi, castra posuerunt. In iis cætera usitata. sed quod miraculo fuit, Apum multa fuerunt aluearia, fauis refertissima. Ex iis quicunque edissent, statim mente commouebantur: iidēque et uomebant, et excernebant: neque stare omnino quisquam poterat. Ac qui minus ederant, temulentis simillimi reddebātur: qui plus aliquanto, furentibus, multi etiam moribundis: Tam multi autē iacebant, ut ab hostibus fusi uiderentur. Quæ res effecerat, ut plane omnes animum desponderent. At postero die eadem fere hora, qua fuerant eo calamitatis genere affecti, resipiscere cœperunt. Tertio deinde, ac quarto. ut ii solent, qui medicamentum potarint, se erexerunt. Hinc progressi, bidui. M.P.XXVIII. confectis, ad mare randem peruenerunt: ac Trapezuntem Græcam Vrbem intrarunt: celebrem illam quidem, in Euxini Ponti Litore, Sinopensium coloniā, in Colchorum finibus sitam. Hic statiua. XXX. fere dies in ipsis Colchorum agris habuerunt: quos etiam hostiliter populati sunt: Mercatus Trapezuntii copiam fecere: ac Græcos hospitaliter acceperunt: donis etiam hospitalibus datis, bubus, farina, uino: Pro Colchis autē finitimis suis, qui campos incolūt, deprecati sunt: a quibus sunt item dona missa. Ac boues Græci Ioui Seruatori, et Herculi mactarunt, pro felici ductu gratiam referentes. Aliis itē Dis uota nūcupata. Quin et in eo ipso mōte, ubi castra habebāt, Gymnicos ludos fecere: quibus præesse uoluerūt Dracontium Spartanum, qui domo exulabat, quod puer adhuc, imprudens puerum Laconico cultro percussum occiderat: Hunc cursibus, ac reliquis ludis præfecerunt. Ac sacris quidem peractis, uictimarum coria ei tradiderunt: ac ut locum designaret iussere, qui maxime ad cursus idoneus esset. Tum ille locum, in quo tunc constiterant monstrans. Est hic inquit

tumulus

tumulus ubi certent cursu, qui uelint, pulcherrimus. Atqui, dixerunt nonnulli, quæ erit in tam aspero, ac syluoso solo luctandi ratio? optima inquit ille: quod qui deiectus fuerit, uehementius dolebit. Eo ipso igitur in loco pueri quamplures captiui stadium decurrerunt: Longius curriculum Cretenses amplius.LX. In primis lucta, cæstus et pancratium, pulcherrimũ spectaculum præbuere. In quibus certaminum generibus, magna fuit inter athletas (ut par est, spectantibus sociis) æmulatio. Equi etiam decurrerunt: sui quos sessores cogebantur e superiore loco, per decliuia usque ad mare agitare: atq; inde reflexos, per ardua ad aram, ubi carceres. Multi deorsum agitantes, proni deuoluebantur, quos clamorib. risu, cohortationibus etiam, spectatores prosequebantur.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIB. V.

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

Xposita sunt in superiorib. cõmentariis, quæ græci in Regis fines Duce Cyro progressi, gesserint: Quę itẽ dũ ad mare se reciperẽt, usquequo Trapezuntem Græcam urbem, quæ ad Euxinum Pontum sita est, peruenere. Iam uero concione aduocata, cum de reliquo itinere deliberarent, surrexit primus omnium Antileon Thurius, atque in hunc modum uerba fecit. Ego uiri fortissimi satis mihi diu uideor, uasa colligendi, iter pedibus faciendi, currendi etiam, arma portandi, ordinem tuendi, excubandi, pugnandi, laborem sustinuisse: quo iam pene confectus, cupio cum ad mare tandem peruenerimus, quod reliquum est itineris classe conficere: ac iam perfunctus laboribus, procũbens, uti olim Vlysses, atque adeo dormiens in Græciam appellere. Hæc cum Milites audissent, admurmuratione eius orationem comprobarunt. Neque quisquam omnino ex iis, qui

aderant non ei assensus est. Tum surgens Chirisophus, Amicus mihi, inquit, sane est Anaxibius: cui classis his in regionibus imperium obtigit: ad eum si me miseritis, spero cum triremibus, atque iis nauigiis, quibus auehi possitis, me ad uos rediturum. Vos interim, quando nauigare uobis in animo est, his ipsis in locis, quantisper ad uos redeo, expectate: ac certe redibo quam ocyssime. His illi auditis, uehementer gauisi sunt: ac scitum fecerunt, ut quamprimum ille nauigaret. His ita constitutis, surrexit Xenophon: Ac, Chirisophus quidem inquit, ut nobis nauigia adducat, dimittitur: nos hic commorabimur: quæ uero interea pro tempore a nobis negocia suscipi oporteat, ipse exponam. Primum ab hostili nobis terra commeatus comparandi sunt: neque enim hoc, quo nunc utimur, forum, satis prolixum est: aut uenalium rerũ, præterquam paucis, copia suppetit. Et uero si in agrum hostilem nostri ociosius, atque incautius excurrerint, illud nempe in metu est, ne quamplurimi opprimantur: Cum præsidio igitur, ac certo constantique ordine exeundum censeo: atque ita ne quoquam erretur, quin salutis extet ratio. Ac nos quidem, qui cæteris præsumus, in medium consulere debemus. Cum essent omnes assensi. Et illud, inquit, considerandum arbitror: Suo nunc quisque arbitratu ad prædam exit: Quanto uero fuerit post hac rectius, ut nobiscum, qui exire uelint, id communicent, et quo ituri sint indicent: ut cum et qui manserint, et qui item profecti sint, constiterit, reliquos cogere, et iis qui exierint, si res postularit, opem ferre possimus: Cum præsertim incertum non fuerit, in quam illi partem excursiones fecerint. Ac si qui imperitius quid attentarint, consilio eos iuuabimus: atque ut uires copiasque eorum, contra quos ierint, exploratas habeamus, operam dabimus. Ad hæc et illud uidendum: quod hostes impune a nobis prædas agere possunt: neque iniuria nobis illi insidias faciunt: eorum enim res nos habemus: Superiores certe illi loco sunt: Optimum itaque factu fuerit, ut dispertiti, uicissim castrorum custodias obeamus: sic enim fiet, ut illis de improuiso nos adoriri, non liceat. Simul et illud uelim cogitetis: quod si nobis liqueat, Chirisophum cum nauigiis, quamobrem profectus est, ac quã multis opus est, rediturum, nihil sit necesse me quæ iam dictu-

rus sum

rus sum, dicere. At quia id incertum est, fuerit certe commodissimum, ut ex huius loci opportunitate, quã possimus plurima nobis nauigia cõparemus: et enim si sua ille adduxerit, tãto certe his additis, nobis plura suppeditabunt: sin illa nobis præsto non fuerint, his utemur. Animaduerto autem multa nauigia præteruehi, quæ si acceptis a Trapezuntiis longis nauibus compræhendamus, eaque, detractis etiam gubernaculis, quot nobis sat sint, custodiamus: certe de uectura nihil nos oportebit solicitos esse. Et hæc nihilo minus, quã quæ ante dixerat, sancita sunt. Quid autem, inquit, an non est ratio ineunda, ut quos nautas detinuerimus, eos quoad nobiscum manserint, communi impensa alamus: suamque iis mercedem, ut cum quæstu a nobis discedant, pendamus. In hæc itidem ab omnibus consensum est. Subiecit Xenophon: Quod si nauigia, quot nobis opus foret, colligere non possimus, imperandum utique censeo maritimis Ciuitatibus, ut uias, quæ difficiliores uideantur, nobis muniant. Atque ille quidem partim metu, partim uero, quod nos quam celerrime cupiẽt e suis finibus discedere, imperata facient. Hic uehementer est ab omnibus reclamatum: nihil sua interesse uias muniri: quod nauigandum omnino esset. At ille cum milites intelligeret, præ nauigandi cupiditate, a recto consilio aberrare, rem eorum suffragiis non commisit: uerum occulte ciuitatibus persuasit, ut uias munirent: sic enim fore ut celerius multo ex illis locis discederent: Tum Nauem remorum quinquaginta a Trapezuntiis acceperunt: ei Laconicum Dexippum, qui tum illis in locis domicilium habebat, præfecerunt: At is nullis nauigiis captis, cum naui extra Pontum perfugit: Neque multo post dignas scelere pœnas pendit: nam cum in Thracia, apud Seuthen Regem, nescio quid nouarum rerum moliretur, est a Nicandro Laconico interemptus. Acceperunt item Græci a Trapezuntiis triginta remorum nauem, cui Polycrates Atheniensis præfectus est. Hic quascunque naues cepit, in castra subduxit: e quibus quæ ad uehendum idoneæ uisæ sunt, iis amota armamenta, et custodes adhibiti: reliquis ad quotidianas traiectiones utebantur. His ita gestis prædatum exierunt. Ac fuerunt quidem, quibus res ea bene processerit, alii qui nihil omnino profecerint. Cleænetus, cum et cohortem suam, et ex aliis

unam eduxisset, loci iniquitate ab hostibus circunuentus, cum magna agminis parte periit. Iam uero cum non esset unde ex tam proximo loco cōmeatus comparari possent, ut eadē die frumentatores, ac pabulatores, se possent in castra recipere, Xenophon a Trapezuntiis acceptis ducibus, exercitus dimidiā partem in Drilas eduxit: Reliquum in castrorum præsidiis esse uoluit. Nam Colchi sedibus suis pulsi in unum conuenerant: et montium iugis occupatis, de superiore loco in castra impetum facturi uidebantur. At Trapezuntii, Græcos non deduxerunt in ea loca, unde sine multo negocio commeatuum potiri potuissent, propterea quod amicos lædere noluerunt: In Drilas uero alacriter duxerunt, a quibus grauiter uexari soliti erant, in montana et ardua loca, et aduersus eos, qui bellicis artibus Ponti cæteros accolas longe anteibant. At Drilæ ubi hostem in finibus uidere, uicis omnibus, atque oppidis, quæ facile expugnari posse putarunt, exustis, statim migrarunt: neq; ad prædam Græcis quidquam est relictum, præter paucos sues, boues, atque alia pecoris genera nonnulla, quæ ignis uim effugerant. Ipsi in suarum urbium maximam, ac munitissimam, undecunq; confluxerunt. Erat ea accessu difficillima, quippe quæ prærupto alueo obstructa erat. Hic Peltati, cū grauem armaturam. V. uel. VI. stadia præcurrissent, conspectis gregib. atq; item copiis multis, alueum superarunt, ac proxime ad oppidū accesserunt. Eos hastati multi, qui frumentatū exierant, secuti sunt: fuerunt qui tunc alueum traiecerunt ad bis. M. Qui castellum frustra capere conati (erat. n. lata fossa incinctum, et in ulteriore aggere sudes pręfixi, ligneæ uero turres in ambitu multæ) pedem referre uoluerunt: uerū oppidani a tergo urgebāt: Nostri igitur cum euadere nō possent, quod nō plures quā singuli in alueū descēdere poterāt: ad Xenophontē, qui graui armaturæ īperabat, statim extruserūt, qui nūciaret castellū omnibus copiis refertissimū esse: Verū neq; capi posse, neq; sine maximo periculo retrocedi: Propterea quod et hostes eruptionē fecissent, et uia difficillimos exitus haberet. Quæ cum audisset Xenophon: ad alueū suas copias duxit: Ibi grauē armaturā iussit consistere: Ipse cum Centurionibus traiecit: ac loci naturā situmq; speculatus, animo aliquandiu incerto fuit, pedem ne referret: an uero eos etiam iuberet traiicere, quos in ulteriore alueí ripa reliquerat. Illud quidem certe dubium non erat, non

posse sine

posse sine multa suorum cæde discedi, nisi oppido potiti essent: Posse autem expugnari, et Centuriones existimabant: et ipse extorum significationibus adductus, illis assentiebatur: Aruspices.n.prædixerant, acrem pugnam, uerũ, qualẽ optarent, exitum fore. Centuriones igitur, ut grauem armaturam adducerent remisit. Ipse interea cetratos: in unum locum coegit, atq; illis, ut se a iaculatione continerent edixit. Vbi uero grauis armatura adfuit, Centuriones iussit centurias quenq; suas, nõ alia forma instruere, quam qua eas ad pugnam aptissimas fore iudicaret. Erant.n.cum eo ii omnes centuriones, inter quos perpetua fuerat de uirtute æmulatio: Cum Centuriones paruissent, tum peltatos cum amentatis telis procedere iussit: ut dato primum signo, iaculari possent. Sagittarios item cum applicatis ad neruum sagittis: quo simulac significatum esset, sine mora telum in hostem dirigerent: Ad hæc uelites iussit lapidibus scorteos uidulos refertos habere. Dimisit autem idoneos homines, qui hæc ne negligerentur, curarent. His ita constitutis, Centuriones, Succenturiones, quique illis uirtute nihilo deteriores ut uiderentur laborabant, in acie constiterunt: ac se mutuo intuebantur: erat enim pro loci natura aciei species pulcherrima. Pæane autem citato, cum tubæ cecinissent, martium clamorem uniuersa grauis armatura sustulit: ac cursu in hostem contendit: eodemque impetu missilia, spicula, sagittæ, e fundis, e manibus etiam quamplurimi emissi lapides: fuerunt etiam, qui accensas faces intulerint. Ibi hostes præ telorum multitudine turres, ac uallum deserere coacti. Quo factum, ut Agasias Stymphalius, et Peleneus Philoxenus, armis abiectis, cum tunica in oppidum ascenderint: atque ex eo alius alium eodem pertraxerit: multi suo per se nisu ascenderint: ac plane captum esse oppidum uidebatur. Peltati quidem, et leuis armatura huc illuc concursantes, quæ poterant diripiebant. At Xenophon cum ad portas constitisset, quoscunque poterat grauis armaturæ milites aditu prohibebat, hostes.n.in arduis superiorum montium iugis alii conspecti fuerant. Interea intra mœnia clamor exortus: quod qui ad rapinas cupidius concurrerant, partim abiecta præda, partim etiam acceptis uulneribus fugiebant. Ac se ita, ut in fuga fit, trepidantes, in ipsis portarum angustiis trudebant. E quibus cum causa fugæ quæreretur, responsum est: ex interiore quadam arce magnum

hostium numerum in Palantes impetũ fecisse. Ibi Xenophon Tolmiden præconẽ iussit pronunciare, ut qui iam uellent quid capere, arbitratu suo introirent, tũ certatim omnes irrupere: quo impetu egredientes reiecti sunt. Hostes in eo iugo cœpti obsideri: quæ in castello reperta sunt, direpta omnia, atq; exportata. Grauis quidem armatura, partim ad uallum, partim in uia qua ad iugum iter erat, in armis consedit. At Xenophon cum Centurionibus de arce capienda consultabat: una hæc.n.se ostendebat salutis spes: neq; erat non difficillimum alia ratione euadere. Hic rebus omnibus circunspectis, plane statuerũt arcẽ eam expugnari nullo pacto posse: quare cum uniuersum agmen ad discessum spectaret, propugnacula, ad quæ quisq; consederat, demoliri ceperunt. Iamq; minus ad agendam prædam idoneos, et magnam grauis armaturæ partẽ emiserant: et eos duntaxat, quorum uirtute plurimum confidebant, Centuriones in præsidiis collocarant: cum repente magnus hostium numerus cũ uimineis scutis, hastisq;, ocreis, ac paphlagonicis galeis, ex insidiis eruptione facta, domos eas occupauit, quæ in utraque eius uiæ parte erant, quæ ad arcem ducebat. Neq; uero nostris tutũ erat eos inuadere, sub iis portis, quibus arx imminebat, illi enim magnas trabes deiiciebant, erat itaque et profectio, et mansio periculosa. Nox in primis terrorem afferebat. Nostris autem non pugnantibus magis, quam quid in ancipiti loco deprehẽsi agerent dubitantibus, deorũ nescio quis, salutis uiam monstrauit. Ex iis enim ædibus, quæ in dextera uiæ parte erant, unæ subito igni correptæ sunt: neq; unde is immissus esset apparuit, qui quidem eo irruperant, statim dilapsi sunt. Res fortuita Xenophonti salutare consilium attulit, quandoquidem e re nata, læua in parte, quæ erant ædes, omnis incendi iussit: quod sane minimo negocio factum est: Erant enim domus illæ omnes ligneæ. Atq; ea quidem etiam pars ab hostibus confestim relicta est: soli iam metuebantur, qui in fronte erant, in ipsis uiæ faucibus: neq; dubium erat, quin simulac nostros exeũtes iam, ac descendentes conspexissent, a tergo urgerẽt. Iubet hic Xenophon eos, qui ab hostib. telis peti non possent, undecunque, ligna in eum locũ, qui medius relictus erat inter Græcor. agmen, et hostes, cõportare: Atq; ubi satis multũ iam lignorũ cõportatum, ignem subiici: ac proximas etiam circa uallũ ædes comburi: quo scilicet hostes mediis ignib. intercluderent. Hac ratione e

difficili loco uix euaserunt. Oppidum totum, arce excepta, et quicquid domorum fuit, eo arsit incendio. Postero die Græci commeatibus onusti recesserunt. Cum Trapezuntem redeundum esset, ne in descensu maxime decliui et angusto, ab hostib. urgerentur metuebant. Quare simulatis insidiis, hostem eludendum sibi putarunt. Suscepto igitur negocio, Mysus quidã, et patria, et nomine, assumptis quattuor, aut quinque cretensibus, in condenso loco subsedit, quasi hostem ex insidiis inuasurus. Illorum uero peltæ, eminus e diuersis partibus cum æreæ essent, corruscabant. Qua specie hostes territi, nostros persequi ausi nõ sunt: Interea nostrorum agmen descendit: Mysus ubi nihil iam esse amplius simulatione opus intellexit, signum suis dedit, ut quam maxime possent, citato cursu fugerent: et ipse simul e latebris erumpens, et qui cum eo erant, se in fugam dedere. Alii, cum se ne hostis cursu assequeretur metuissent, de uia discedentes, in syluam quampiam se e proximis saltibus deuoluerunt: atque ita seruati sunt. Mysus fugiens, de uia suis clamabat, sibi ut opem ferrent: Neque illi non præsto fuerunt: Saucius Mysus intra suos receptus est, et qui opem tulerant, cum de superiore loco telis grauiter uulnerarentur, pedem retulerunt. Fuerunt tamen e Cretensibus unus et alter, qui sagittas in hostes miserint. Postremo cuncti incolumes in castra redierunt. Ibi cum neque redisset Chirisophus: Neque naues, quam multis opus erat, in promptu essent: Nec commeatus unde sibi compararent iam haberent, discedendum sibi statuerũt. In nauis itaque ægros omnes, et. XL. annis maiores, impuberes, et mulieres, ac impedimentorum quicquid minus usui futurum uidebatur, cum imposuissent: atque ei classi de Prætoribus natu maximos Philesium, et Sophænetum præfecissent, Reliqui omnes pedibus, qua erat iam uia munita, profecti sunt. Tridui quidẽ Cerasuntem, quæ ad mare Græca urbs est, Sinopensiũ colonia, in Colchorũ finib. peruenerunt. Hic dies. X. permãserunt: per quos totius exercitus censu habito, censa sunt armatorũ octo. M. DC. Hi e decẽ fere Millib. reliqui fuere: cæteri partim ab hostib. cæsi, partim niuib. ac morbo consumpti. Hic etiã pecuniã de captiuis collectã partiti, Eã quæ decimæ nomine, aut Apollini, aut Ephesiæ Dianæ uota fuerat, cõsecrãdã Prętores acceperunt. Chirisophi partem, Neon Asinæus accepit: Xenophon primum de manubiis donum Apollini delphico in

Atheniensium thesauro dedicauit, Suo et Proxeni,qui cũ Clearcho occiderat,hospitis sui nomine,inscriptum. Deinde cũ ex Asia cum Agesilao,in Europam, aduersus Bœotios traiceret, ac prælii aleam, quod ad Coroneam factum postea est,sibi sub eundam intelligeret,quam Dianæ debebat pecuniã, eam apud Megabyzũ Deæ æditũum deposuit:pactus ut eam ille sibi rederet,si belli periculum effugisset:sin aliter cecidisset, ex ea, ut quod doni genus iudicasset Deæ gratissimum fore, dedicaret. Quare cum Xenophon e prælio discessisset incolumis,ac Scilũtem migrasset,quod oppidum Lacedæmonii coloniam nõ longe ab olympia deduxerant,ita forte accidit, ut Megabyzus ad Olympiam,spectandi causa ueniens,Xenophonti depositũ rederet. Ea pecunia Xenophon,ubi oraculum iussit,agrum mercatus est:eum agrum Sellenus fluuius præterfluit. Et sane eodem nomine fluuius Ephesi,propter Ephesiæ Dianæ templum, fluit:ac uterq; pisces et conchas alit: Hic autem Vicus quem Scilũtem appellatum diximus,ferarum omnium, quæ indagine capiuntur,copiam habet luculentam. Templum Xenophon, et Aram, ex eadem pecunia erexit. Sacrum Deæ e Decumis fructuum eius agri, qui quauis anni parte perciperentur, faciebat. Dies festi ciuium,ac finitimorum,cum uirorum,tum fœminarum frequentia celebrabantur. Ipsa quidem Dea cõuenis suis,frumenta,uina,stipes, bellaria administrat. Ad hæc iisdem,ratam extorum,et uenationum partẽ elargitur. Nam Xenophon eiusq; liberi,atq; item Ciuium multi,ac deniq; ex quocũq; hominũ numero,qui uelint, dies aliquot in uenationibus, ad nundinarum copiam augendam,consumunt. Capiũtur autem cum e sacro agro,tum uero ex Pholoe,quæ nõ lõge abest, apri,capreæ,cerui. Locus is ea in uia est,qua iter a Lacedæmone in olympiam:longe abest ab olympii Iouis stad.non amplius XX.In eo saltus et mõtes sunt arboribus cõdensi,ubi sues,oues, capellæ,equi etiam,latissima habent pascua, ac inde pastiones, eorum,qui ad sacra uehũtur, ueterinis,largissime suppeditant. Incingitũ ædes luco pomiferis arboribus cõuestito, in quo nullũ desit,pro sua tempestiuitate,esculentorũ fructuũ genus. Aedes ipsa, operis forma,pro rara quidem portione, Ephesiæ Dianæ, templo simillima. Deæ etiam signum quod cupressinum est, ab aurei illius similitudine,sola recedit materia. Ante templũ Pila erecta est,in qua incisæ literæ. Sacrum esse Dianæ agrum.

Qui possideat,

Qui possideat,atq; ex eo fructum capiat,Annonæ decimã illum Deæ soluere,reliquum in sarta tecta conferre oportere: Deam ipsam,qui se fraudarit,uindicaturam. Sed ut unde digressa est, oratio reuertatur. A Cerasunte,ea pars exercitus,quæ iam ante naues conscenderat,mari,reliqui pedibus iter fecerunt. Atq; hi quidem cum in Mosynœcorum fines uenissent , Timesitheũ Trapezuntium illorum hospitem præmittunt , qui ex illis quærat,malint ne græcos tanquam amicos, an uero tanquã hostes in fines ingredi. At illi nihil id sua interesse responderunt: Quippe qui locorum situ maxime cõfiderent. Tum Timesitheus græcos docet,esse his cum eiusdem nominis populis,qui in ulteriore ponti litore essent,perpetuum bellum:quare cõmodissimum græcis uisum est fore,si cum illis belli societatem coniunxissent: Ad eos itaq; cum Timisitheo Prætores ueniunt:ad quos Xenophon eodem Timisitheo interprete,in hũc modum uerba fecit. Nos Mosynœci, pedib.in Græciã contendimus,neq;.n.classe possumus,cum naues præsto non sint. At enim uia nobis ab iis,qui uobis etiam (sic enim audimus) hostes sunt,intercluditur: Potestis igitur,si uelitis,uobis nos socios asciscere:atq; illos,uos unq̃ si iniuria affecerũt,ulcisci: Ac in posterum cogere,in uestro ut sint officio,ac potestate: Quod si præsentem conditionem respueritis,uidete ne tanti postea exercitus opem desideretis. Ad hæc qui summũ in Mosynœcis magistratũ gerebat,sibi probari ea quæ ille dixisset respondit:neq; ullam in se firmandæ societatis moram futuram. Tum Xenophon,qua inquit in re opera nostra usuri estis, cum socios nos uobis asciueritis?aut in uiæ difficultate superanda , quid in auxilio uestro spei nobis positum esse potest? Nos illi,inquiunt,in communium hostium fines,hinc simul,atq; istinc,ope uestra freti facile inuadere possumus. Vicissim uero uobis in castra homines et naues mittemus,qui et in pugna,cum opus fuerit socii,et in uia duces esse poterunt. Atq; his quidem conditionib. fide data utrinq;,et accepta,societas inita est. Postero die græci ad suos redierunt:quos lintres.CCC.secuti,in singulis terni homines,e quib.duo descenderunt,ac se in Græcorum ordines cum suis armis inseruere: Singuli cũ singulis nauigiis domũ reuersi sunt. At qui remanserant,in cẽturias,quasi totidem in choros descripti,quadratum agmen,ueluti in quincũcem direxerunt: Læua manu cetram alborum boum hirtis coriis intectam, hede

racei folii forma, dextera iaculum tenebant cubitum fenum: in cuius summa parte cuspis erat: ima pilæ formam habebat. Tunicis induti, tam densis erant, quam sunt lectorum culcitræ: eæ summis genibus terminabantur: galeis coriaceis capita muniebant: quales fere Paphlagonicæ sunt, in quarum uertice spirula in Tiaræ modum eminebat: Iidem uero et ferreas habebant securiculas. Ex his cum unus progredi cœpisset, cum cătu cæteri, in numerum ingredientes, eũ per græcorũ medios ordines, atq; arma secuti sunt: ac recta quidẽ in hostes profecti, ad castellum quoddam, oppugnandi causa, qua parte id facillime capi posse uidebatur, accesserunt: Erat id ante Vrbẽ eam, quæ regia Mosynœcorum appellabatur, quæ fuit imperii quasi arx: quam qui tenuissent, facile toto Mosynœcorum imperio potiri posse uidebantur: Eam urbem aiebant socii non iure, sed ui ab hostibus occupatam teneri, cũ ante cõmunis Imperii sedes esset: ac eius maxime præsidio fretos, totius sibi gentis dominatum uindicasse. Secuti illos sunt e græcis etiam nõnulli: non illi quidem a suis Prætorib. instructi, sed qui fortuito agmine, atq; incerto ordine ad prædam aduolarant. Neq; uero se hostes prius mouerunt, quam nostros uiderunt ad castellum quam proxime accessisse. Ibi eruptione facta, cupidius progressos, in fugã uertunt: de barbaris quamplurimos, de iis etiam, qui cum illis ascẽderant græcis, aliquot trucidant. Neq; ante insequi destiterunt, quam græcos animaduertere ad opem suis ferẽdam accurrere. Tunc quidem retrocesserunt: cæsorum uero, quæ dedita opera absciderant, capita græcis, ac gentilib. suis, saltantes, ac patrio ritu carmina modulantes, ostentabant. Enimuero Græci casum hunc molestissime tulerunt: tum quod hostes elatos secũdo rei euentu intelligebant, tum quod fugam fecerant Græci: ac tam quidem multi cum fuissent: quod in tota ea expeditione, atq; itinere non ante contigerat. Hic Xenophon mœrentes græcos in unum conuocat: atq; his eos uerbis afflatur. Nihil est milites quamobrem, casu inopinato perculsi, animis deficiatis. Quin uos ea ex re, quæ tam præter animi sententiam accidit, plus multo cõmodi, quam mali extitisse existimare deberis. Primũ.n. satis liquido perspicitis, eos qui duces nobis itineris futuri sunt re uera hostili esse in hostes nostros animo: Deinde qui neglecto ordine imperioq; nostro, se barbaris in pugna pares futuros confisi sunt, ii re infeliciter gesta, cũ temeritatis suæ pœnas dederint,

derint,exemplo cæteris esse possunt,non esse ullo pacto a præscripto ordine discedendū. Agite igitur uiri fortissimi,ita uos comparate,ut socii uos multo se quidē meliores esse intelligant hostib.uero planū faciatis,cū aliis iam sibi uiris negocium esse, quā ii fuerint,quos nuper omisso ordine, quasi palantes fuderint,ac ceciderint. Hæc ille, Exercitus uero cunctus reliquū eius diei quieti dedit. Postridie sacris peractis, ac corporibus curatis,cum iam pulcherrime litatum esset, Prætores ita agmē instruxerunt:ut græcorū manipulis in dextero, barbarorū, in læuo cornu collocatis,aciē dirigerēt:Sagittarios inter directos manipulorum ordines disponerent: ita tamen, ut paululum grauis armaturæ frontem antecederent. Et enim expeditos hostium milites,quominus excurrentes in nostros lapides mitterent,oppositis sagittariis et Peltatis cohercendos putarūt. Hi igitur anteibant:reliqui pedetentim promouebant. Ac primū in eum ipsum locum uentum est: unde pridie eius diei barbari,et qui se cum illis coniunxerant,pulsi fuerant. Eo in loco hostes acie constiterant. Qui cum primā Peltatorum impressionē acriter pugnantes sustinuissent, graui deinde armatura propius accedente,terga dederunt: Eos Peltati fugientes,in aduersum montem insecuti sunt,usq; ad urbis ipsiusMœnia:cum interea seruato ordine grauis armatura succederet. Ibi in unū congregati hostes,pugnam instaurarunt:ac Sparos,et prælōgas,ac tam ualidas hastas cum haberent, ut eas singuli homines haud facile tractare posse uiderentur:eas eminus in hostē mittere conabantur. At.n.cum græci non modo nihil cederent, sed alacrius etiam urgerent,hinc etiam deserto præsidio hostes effusissimam fugam fecere. Eorum Rex ipse, quem illi in eminentissimo urbis loco,publice alebāt, e suis præsidiis deduci uiuus non potuit,neq; ii etiam,qui in castello inferiore depræhēsi sunt. Quare fuerunt omnes cum suis domib.quas e lignis extructas,Mosynos appellant, igni cremati. Græci dū oīa diriperent,cellas inuenere patrio more ædificatas, panib.in frustra diuisis refertissimas: quam penū annonæ superioris esse Mosynœci dictitabant. Hornas etiā fruges cū ipso culmo conditas, inter quas Zeæ magnus numerus fuit. Prærerea in Amphoris e Delphinorū carnib.salsamenta,atq; eorundem adipem in testis, quē illi ad usus eosdem,ad quos oleum græci,reponere consueuerant. Iuglandium magna est reperta in tabulatis copia: Atq;

hæ forma erant quã uulgares latiore, nucleus nullo erat ligneæ mẽbranæ diuortio interseptus: His elixis Græci pro pane utebantur. Vinum etiam non defuit: uerũ eiusmodi erat, ut si quis merum biberet, acidum pene præ nimia austeritate uideretur: iam uero dilutum saporis esset, et odoris suauissimi. Græci cũ cibo refecti essent, urbe socus tradita, profecti ex eo loco sunt. Ac dum iter facerent, hostilia oppida, quæ difficiles accessus nõ habere uisa essent, præteribant: ea tamen socii occupare non negligebant. Castella quidẽ passim per eos montes, stad. LXXX. plus minus, interuallo inter se distabant: et sane ultro citroque missæ uoces utrinq; exaudiri poterant. Quod efficiebat non solum edita, sed crebris etiam uallium finibus concaua regio. Iam uero cum in sociorum fines uenissent. Ostentabant illi diuitum, ac beatorum parentum liberos, optime curatos, nõ alio tamen cibo, quam elixis nucib. enutritos: Corpore eos quidem mollissimo et candidissimo, proceritate ac reliqua habitudine prope pares, quorum et terga et pectora, Anthemii flore picta, crebrisq; notis distincta erant: Viri ipsi, eorũ, quæ castra sequebantur, Scortorum congressus appetebãt, neq; patriæ mos, quin propalam cupiditati suæ obsequerẽtur, prohibeat. Par erat maioribus, ac fœminis corporum candor. Atq; hos proculdubio omnium ad quos uenissent, maxime barbaros, atq; a græcorum moribus uiuendi ritu dissidentes milites nostri iudicarunt. Cũ in frequentissima celebritate ea facere nihil uererentur, ad quæ pleriq; omnes solitudinem, ac latebras quærere consueuerunt. Quin et ea, quæ ne remotis quidem arbitris faciunt paulo pudẽtiores, ipsi in cœtu ac multitudine faciebant. Secum loqui: ridere: subsistere: atq; ubicunq; libitum esset saltare, et quidem eo gestu, ut alios indicare uiderentur. Inter has gentes græci, partim per hostilem, partim uero per pacatum agrum mansionib. octo ad Chalybas peruenerunt. Insequens ea gens, et sub Mosynœcorum imperio: omnes fere sibi e ferri metallis uictum comparant. Hinc ad Tibarenos uenere, quorum est ager campestris maxime: In eo castella aliquot ad mare, parum sane munita. Hic Prætores in animo habuerũt, ad ea hostiliter accedere: quo præda exercitus calamitates leuarent: Quare missa a Tibarenis dona non statim acceperunt: ac sibi consultandum iis, qui ea attulerant, responderunt, accipienda essent nec ne. Cæsis autem hostiis, Disque per exta consultis, monuerunt uates belli

eius susceptionem Deos minime approbare. Donis igitur acceptis tanquam per pacatum agrum bidui ad Coryorũ, Græcã ciuitatem, Sinopensium coloniam, in Tibarenorum tamen finibus sitam, peruenerunt. Ad hunc usq; locum græcorum exercitus, ab eo prælio, quod ad Babylonem factum est, dum ad mare descenderent: uiam confecerant Persica dimensione, Parasangarum. DC. et. XX. Græca uero, stadium decies octies mille uiginti: Romana Milliariũ circiter bis mille quadringẽtorum et octoginta. Mansiones fuere. CXXII. in quibus menses octo consumpti. Coryori dies. XLV. commorati, primum sacra Dis persoluere: Deinde in gẽtes descripti, põpas traduxere: Ludos Gymnicos fecere: Cõmeatus interea partim e Paphlagonia, partim e Coryoritanorum pagis sibi cõparabant: illi enim neq; in foro mercatum præbuerant: neq; ægros intra mœnia receperant. Dum hæc aguntur, Sinopenses, cum uehementer meuerent, ne quid Coryoritanorum ciuitas detrimenti caperet: præsertim cum agrum uexari, ac populationibus infestum reddi intelligerent, ac non modo ad suam fidem, atq; officium putarẽt pertinere, a se oriundam ciuitatem tueri: sed propemodum etiã uectigalia sua, quæ illis ea ciuitas pẽdebat, agi uiderent, legatos deprecandi causa ad græcos mittunt. Hi cum in castra uenissent, Hecatonymus, qui unus ex illis erat, uir dicendi laude clarus, huiusmodi oratione usus est. Nos, uiri fortissimi, Sinopensium ciuitas huc misit: Primum ut uos merito laudum honore afficiamus: propterea quod multis uictoriis a uobis declaratum est, quantum uirtute græci barbaris antecellant. Deinde uobis ut ex animo gratulemur: quod e difficillimis rebus grauissimisq; casibus sospites huc euaseritis. Quod reliquum est, pro ea quæ nobis uobiscum intercedit græci nominis cõmunione, uos obtestamur, ut malitis beneficio nos deuinctos habere, quam iniuriæ ullo genere lacessere. Neq;.n. uobis nos priores unquam, quidquam incommodi importauimus. Coryoritani in quorum nunc finib. cõmoramini, a nobis in coloniã deducti sunt: A nobis ademptũ barbaris agrum acceperũt: proq; eo nobis uectigal, eodem quo Cerasuntii, et Trapezuntii iure pensitant. Quare non possunt ii ullam a uobis calamitatem accipere, quin ea in nos etiam ipsos redundet. Ac nunc de uestro exercitu nõnullos audimus, per uim in oppidum ingressos, in ipsis ædibus castra habere: neminem uero esse, qui e proximis

pagis quidquid usui sit inuitis dominis nō auferat. Hæc a uobis maiorē in modū deprecamur. Quod si nihil profecerimus, cogemur certe et Corylan, Paphlagoniæ præfectū, et quodcūque potuerimus hominum genus, societate nobis, atque amicitia adiungere. Cum finē dicendi ille fecisset, surrexit Xenophon, atque ita pro cunctis militib. locutus est. Nos enimuero Sinopēses, nō male nobiscū actum existimamus, quod uita duntaxat, armisque seruatis, huc euadere potuerimus: Cō meatus et quæ usui futura erant cætera, quib. cum hoste tam sæpe cōgrediendum esset, aut portare, aut trahere nullo pacto potuimus. At.n. cum primum græcas urbes attigimus, foro eo usi sumus, cuius nobis a Trapezūtiis copia facta est: neque alieni quidquā sine precio sumpsimus. Et sane, pro eo, quem nobis habuerunt, honore, proque hospitalibus, quæ ab illis accepimus, donis, gratiā illis retulimus: Nam et eorum amicis pepercimus: et quā maximis potuimus detrimētis hostes affecimus: illos nempe, quocunque nos duxere, secuti. Quæras aūt de ipsis licet, quales erga se nos fuerint experti: Adsunt.n. quos ipsa nobis ciuitas publice, pro amicitia nostra duces dedit. Nos quidē, quoties ii, ad quos uenimus, cōmeatus nobis nō dederunt: ut ab egestate nos atque inopia uindicaremus, undecūque potuimus, nihil interesse putātes, barbarorū anne græcorū fines essent, quæ nobis usui fuerunt sumpsimus. Neque uero Carduchos, Chaldæos, ac Taochos, bellicosos illos quidem, et feros populos, qui nec ipsi Regi parent, aliā ob causam ad arma cōtra nos capienda impulimus: quā quod cū ab illis nō præberentur: quæ ad uictū erant necessaria: ea nos inuitis eripere cogebamur. At Macronas, quod nobis, quod habuerūt forū, exposirū, et apertum esse uoluerūt: pro amicis habuimus: neque quidq̄ ab iis ui abstulimus. Quod si nūc a Coryoritanis, quos in officio, ac potestate uestra esse dicitis, aliqd sumpsimus: ipsi in culpa fuerūt: qui tantū abfuit, ut nos amicos agnouerint: ut clausis portis, neque nos intromiserint: neque extra muros quicq̄ quod emere possemus miserint: cuius rei causam ipsi in Prætorem uestrū cōferunt. Quod uero querimini, per uim nos esse in oppidū ingressos, ac in ipsis domib. castra habere: Nos certe rogauimus, ut ægros tantū reciperent intra Mœnia: quib. cū illi portas non aperirēt: quid in eos aliud per uim fecimus, quā, qđ ea ipsa parte irrupimus: qua nos illi nō admittebāt? Aegros in eorū ædib. collocauimus: at illi suo se sumptu alunt. Ad portas præsidiū

tas præsidiũ constituimus:nempe ne sint ægri nostri in Prætoris uestri potestate:atq; ut arbitratu nostro tollere eos possimus. Cæteri,uti uidetis,omnes,sub diuo tabernacula habemus: Ordines tuemur:Arma in promptu sunt:Quo.s.quã facillime et iis, qui de nobis bene mereantur, gratiam referre: et qui nos lacessierint, ulcisci possimus. Quod uero interminatus es, Corylæ Paphlagonum præfecti, uobis contra nos auxilia non defutura. Si necesse fuerit, et uobiscum, et cum illo pugnabimus:quando cũ maiore,multis quidem partib. hostiũ manu sæpissime belli fortunã experti sumus: Atqui neq; nobis ad Corylę societatẽ erit aditus interclusus:Eũ etenim audimus ad maritimam oram,et ad agrũ urbemq; uestrã animũ adiecisse: Hũc igitur nihil impediet:quin eum nos ad ea,quæ expetit,occupãda iuuemus. Hæc Xenophon. Hecatonymo uero, quod esset acerbius locutus,irasci se collegæ eius,taciti quodãmodo significabant. Atq; hic ex iis unus in mediũ procedens,non bellum inquit indicturi huc uenimus: Sed potius ad amicitiã uos, atq; hospitiũ inuitaturi:Ac si Sinopen ueneritis, uos certe intra mœnia recipiemus: Nunc sociis imperabimus,ut quarum possint rerum uobis copiam faciãt:Veram enim orationem uestram fuisse iudicamus. Post hunc sermonem,et Coryoritani dona hospitalia ad exercitum misere: Et græci duces legatos mensæ suæ adhibuerunt:ubi multa quæ res,tempusq; postulabat,collocuti sunt:Græci de reliqui itineris tota ratione quęsierũt: Vtrinque ea postulata sunt,quæ ex usu cõmodoq; essent. Atque his sermonibus dies exemptus. Postero die,conuocatis in unum militibus, Prætores de toto itinere, legatis præsentibus deliberant:Etenim si pedib.iter faciendum esset, cõmodissimum fore putabant illos duces habere: Sin classe traiiciẽdũ,solos eos esse, a quib.quantũ toti exercitui sat esset,nauigiorum accipere possent: Vocatis itaq; legatis,ad eos rẽ,de qua agebatur, retulerũt: atq; eos rogarunt,ut græci cũ essent,sibi irẽ græcis,beneuolẽtia atq; optime cõsulẽdi studio,quæ certissima amicitiæ pignora, ne deessent. Surrexit ibi Hecatonymus:et a purgatione exorsus, se q̃ de Paphlagonib.adiũgẽdis dixisset:nõ eo spectasse dixit, ut bellũ græcis minitaret̃:uerũ ita illa accipi uoluisse:Cũ barbarorũ amicitia uti possent:illã se græcorũ causa facile neglecturos:Iã uero quod me inquit de uestro itinere cõsulitis,deosoẽs cõtestor, ac precor:si uobis,q̃d optimũ duxero cõsiliũ dedero:

multa mihi ut ex uoto eueniant: Sin aliter, aduersa ut mihi sint oīa: Deuoui me iā inquit: atq; hoc quidē est, qđ sacrū cōsiliū dicitur: Nā si is fuerit, quē opto, cōsilii mei euētus, mihi oēs gratiā habebitis: sin aliter ceciderit, e uobis certe nō deerunt, qui me diris psequanť. Equidē illud nihil dubito, si nauib. pficiscamini, curā nobis non paruam suscipiendam, ut sit uobis parata classis: quod si pedib. iter facietis, uestro uobis marte, cum iis, qui se opposuerint, erit præliandum: dicam tamen, quæ uobis arbitror cōducere. Mihi et Paphlagonum regio tota, et populi opes notæ sunt: Regio ipsa et campis pulcherrimis, et altissimis montibus prædita est: Ac primū aditus habet difficillimos: Inter mōtes diuisa, in duo quasi cornua: uia maxime ardua: Hac utiq; ingrediminι necesse est: quod si eas fauces pauci homines obsederint, (neq; est. n. multis opus) illis inuitis, quantæcūq; copiæ fuerint, penetrare non poterunt: atq; id ita se habere ex ipso loco ostendam, si quem de uestris eo mecū miseritis: At si in cāpos descenderitis, ibi equitatum offendetis, quē hostes regio equitatu multo meliorem ducunt: atq; eo maxime cōsili, nuper euocati a Rege, non sunt ad eum profecti: quando et horū Rex, illi certe animi elatione par est. Quod si uel clam penetraueritis: uel priores angustias occupaueritis: ac ipsos in campis equites prælio uiceritis: pedestres etiam eorum copias, quarum numerus nihilo est minor, quam hominum uicies centena, et amplius uiginti millia fuderitis: ad flumina certe uobis perueniēdum fuerit: atque ad Thermodontem primum: cuius latitudo cum sit pass. LX. quam facile eum traiicere uobis liciturum sit, hostib. præsertim, et a fronte resistentib. et a tergo urgentib. non est profecto difficile existimare. Ad Irin deinde, cuius eadem omnino latitudo est: Tum ad Alyn, qui cum stad: a ipsa duo, qua latus est pateat, hunc certe sine nauib. nunq̄ trāsmitteris: nauiū uero ecquisnam uobis copiā facturus est? Iā uero Parthenius, ad quē ueneris, si Alyn traieceritis, nihilo is certe quā ii, quos ante nominaui, facilius transiri potest. Ego mehercule his omnib. de causis terrestre iter, non modo difficiles exitus habiturum, sed plane interclusum uobis fore arbitror: Quod si nauib. proficiscamini: primum Sinopen appelletis: illinc Heraclean: ab Heraclea, siue classe, siue pedibus reliquum itineris conficere malitis, neutra uobis facultas defutura est: cum ea ciuitas nauium luculētā sane copiam habeat. Hæc cum ille dixisset: non defuerunt qui uel

qui uel Corylæ gratia, cuius hospes erat, uel precio adductum, ita locutum suspicarentur: existimarunt alii cauisse illum Sinopensium agris, ne.s. detrimentis afficerentur, si græcorũ copiæ per eos transirent. Quæcunq; tamen ei in dando consilio mēs fuerit, sciuerunt certe græci suffragio suo mari eundũ esse. Tũc Xenophon, Sinopenses, inquit, Milites nostri uestram in deligē do itinere auctoritatem secuti sunt: sed hæc quidem decreti nostri summa est: Si nobis ea fuerit nauium copia, ut ne unum relinqui necesse sit, classe utemur: Sin aliqua nobis exercitus pars relinquenda est, nauis neutiquam conscendemus: satis est enim illud nobis persuasum, integris copiis, ubiuis gentium, neque commeatus nos desideraturos: neque de salute unquam in dubium uenturos: quod si hostibus multo fuerimus numero inferiores, necesse certe fuerit, tanquam mancipia, illorum nos imperata facere. Hæc cum illi audissent, ut his de rebus ad ciuitatem suam legatos mitterent, hortati sunt, Missi sunt Callimachus Arcas: Ariston Atheniensis: Samolas Achæus. Ac ii cũ Sinopensibus profecti sunt. Interea Xenophon cum in græcorum copias intueretur, grauem armaturam sane amplam, Cetratos multos, multos item sagittarios, ac funditores, equites præterea, qui propter longiorem in Ponto commorationem, ex locorum peritia, ad res gerendas aptiores essent: ac plane intelligeret, non posse talem exercitum parua pecunia in posterum græcis comparari: optimum factu duxit, eo tempore, eisque copiis, uti ad græcorum opes augendas: ac coloniam quampiam deducendam. Quam neq; paruam fore putabat: cum ad græcorum numerum e Ponti accolis multos accessuros existimaret: qua de re cum per exta Deos consulendos putaret, prius, quam quid in animo haberet, cum quoquam de suis cõmunicaret: Ad Silenum Ambracioten uatem, quo Cyrus usus fuerat, totam cogitationē suam refert: Ille enimuero qui nihil mallet, quam celerrime transmittere, quo daricos ter mille a Cyro olim acceptos, propter illam de.X. dieb. prædictionē, adhuc incolumes, in patriam deportaret: Quod de Xenophōte audierat profert: addit Xenophontem gloriæ, potentiæq; suæ studentem, operã daturum, ut exercitus in ponto maneat. Hæc ille. Ex militib. uero erant sane multi, qui præseferrent, putare se non alienũ id fore rationib. suis: sed multo maior pars totum consilium repudiabat. Timasion quidem Dardanensis, et Bœotius Thorax

cum mercatorib.quibusdam Heracleoticis,ac Sinopensib.,con/gressi,illis denunciant:fore ut,nisi exercitui stipendium eorũ ciuitates pendant,et cõmeatus classi curent,omnes græcorum copiæ in ponto maneant. Illud.n.inquit consiliũ initXenophon, atq; in eam ut nos sententiam adducat operam dat:ac cum iam naues præsto fuerint,sic nobiscũ opinor aget. Iam græci neq; commeatus,neque naualis copias amplius desideramus: quid igitur? Nihil omnino iam impedit, quin aut domum redeuntes,nostros quibus rebus potuerimus,iuuemus: aut nouas nobis in quauis Ponti parte,quam late in ambitum patet, sedes deligentes, in his ipsis locis maneamus: quare me quidem auctore, uel domum, qui uelit abeat: uel maneat, qui suis ita conducere rationibus arbitratur: Naues certe,quo uobis cunque contendendum statueritis,iam non sunt defuturæ: Hæc ubi mercatores audierunt, ad suos deferunt: et cum illis una Timasion Dardanẽsis Erymachum itidem Dardanẽsem,et Thoracem Bœotium mittit: ut iisdem de rebus eas Ciuitates doceant. Re audita, Sinopenses,et Heracleotæ per nuncios agũt cum Timasione, ipse negocium ut suscipiat: atque ei pecuniam se,ipsius arbitratu,daturos spondent,ubi primum classe exercitus proficisci cœpisset: Id ubi ille accepit, in militũ conuentu ita locutus est. Nihil necesse est milites de Mansione cogitare: quid enim tanti est,quod plurisquam Græciam facere debeamus? Atqui audio esse,qui hac ipsa de re Deos per exta consulant:ac nihil ad uos referant. Ego uero uobis,si hinc solueritis,ab ipso mensis initio,polliceor Cizycenum unum,menstruum stipendium singulis:et uos quidem in Troadem deducam,unde sum in exilium pulsus: Ibi ex mea uobis patria multa suppetẽt commoda: Neq; enim inuiti me ciues mei recipiẽt: Deducam etiam uos in ea loca,e quibus pecuniam sane multam cogere poteritis. Nulla enim est mihi uel Aeolidis, uel Phrygiæ,uel Troadis,totius deniq; Pharnabazi imperii ignota pars, neq; ob id magis,quod in illa sum natus regione: quam quod Clearcho,et Dercyllidæ stipendia feci. Tũ Bœotius Thorax, cui perpetua fuerat cum Xenophonte de Prætura cõtentio,hoc amplius addidit:si e Ponto semel exissent,in eorum potestate Chersonesum, pulchram illam quidem,et opulentam regionem futuram: in qua uel consisterent, uel domum si ita mallent, quam facillime se ex ea conferrent. Ridiculum uero

esse,cum

esse,cum in ipsa Græcia agrum maximum et fructuosissimũ pos sidere possent,ad barbarorũ fines spectare. Ego, inquit, etiam ipse,cũ eo perueneritis,uobis perinde ac Timasion,ac quantum ille,stipendium polliceor. Atq; hæc ille fidenter dicebat, quod quæ Heracleotæ,ac Sinopẽses Timasioni promiserãt, si ut exer citus e Ponto discederet effecisset,non ignorabat. Hactenus Xe nophon,tacitus,hanc in se concitatam inuidiam tulerat: Sed.n. cum Philesius et Lycon Achiui cõsurrexissent,et graue sibi ui deri affirmassent,quod cum esset Xenophon ante,priuato consi lio,ad manendum milites adhortatus:ac ea etiam de re diuinam rem fecisset:neq; quod in animo haberet,ad exercitũ retulisset: Eundem iam neq; in præsentia,pro cõcione, quidquam purgã di sua causa agere: Hic ille,criminosis eorum uocibus coactus ad dicendum surrexit: atq; hunc in modum locutus est. Ego milites pro uestra,meaque salute,non desino Deos per sacra cõ sulere,ac precari,ut quæ in mentem uenerint aut dicere,aut face re,ea uobis cunctis,mihique bene,ac feliciter eueniant: Atq; hoc ipso tempore ob id ipsum sacra feci,ut extis monentibus intelli gerem, utrum esset satius:an uobiscum ea de re agere,quæ mihi in mẽtem uenerat:an uerbum omnino nullũ facere: Enimuero Silanus aruspex cõsulenti mihi respõdit, bona,quod caput est, extra esse:sciebat enim non esse me omnino eius rationis,quæ ad exta pertinet, ignarum : quippe qui sacris multum interesse consueuerim: Tantum dixit,occultos in me ipsum dolos, atq; insidias significari:argute ille quidem,qui iam cogitaret crimi nando me apud uos,in inuidiam uocare. Quod ad eos autẽ ser mones attinet, quos de me uulgauit: equidem quantisper pro fectionis præsidia ne uobis deessent ueritus sum : unde illa suppeditarent nullum unquam cogitandi tempus intermisi: Ac sane uobis expediturum existimaui,urbem aliquam capere: ex qua proficiscerẽtur, qui id mallent:aut statim,aut tum demũ cum eas sibi copias comparassent,quibus suos quisq; facile iuua re posset. Iam uero cum mitti uobis ab Heracleotis et Sinopen sibus naues uideam:et certos esse homines,qui stipendium uo bis polliceantur ab ipso mensis initio : nihil fieri posse arbitror elegantius,quam si incolumes in Patriam restituti,cum ipsa in columitate mercedẽ etiam accipiamus: Ac ipse quidẽ pristinã cogitationem meam missam facio:et plane iis omnibus qui me hac de re conuenerunt,respondi me a sententia illa deductum:

sic.n.statuo:quoad uester iste exercitus integer fuerit, neq; gloriam uobis,neq; ullum cōmodorum,genus defuturū.In uictoria est.n.eorum bonorum quæ in hostiū ante potestate fuerant, uindicatio. Quod si hæ copiæ dilabantur, comminuanturq;, neq; uos arbitror commeatuum compotes futuros,neq; satis honeste ex his locis discessuros. In græciam igitur primo quoq; tempore classe contendendum censeo: Ac si quis hic manserit, aut suos deseruerit,antequā uniuersum agmen in pacatis tutisq; locis constiterit,hostis illum loco habendum. Hæc qui sua sententia rata esse uelit,manum tollat: Manum cuncti sustulerunt: Hic Silanus Aruspex reclamare:ac docere uelle,ius fasq; esse unicuiq;,quocunq; uellet,a reliquis discedere:sed .n. est eius oratio omnium militum clamore interpellata : qui sunt etiam homini interminati,se in illum acriter animaduersuros,si forte fugiētem retraxissent. Heracleotæ ubi compertum habuere, de discessu scitum factum esse:nauigia miserunt illi quidem: de pecunia uero quam in exercitus stipendium Timasioni,ac Thoraci promiserant:plane a fide data desciuerunt: Quare inopinata re perculsi,qui in eam spem milites adduxerāt, metuere cœperūt ne quis ab irata multitudine in se impetus fieret: quod periculū cum deuitare uellent,assumptis iis Prætoribus, quibus cum res fuerat ante cōmunicata,(qui plane omnes erant,præter Neonē Asinæum,qui absente Chirisopho (subrogatus fuerat) ad Xenophontem ueniunt. Mutasse se aiunt sententiam:iamq; nihil consultius Græcis fore arbitrari,quam si intra Phasin nauibus ingressi,Phasianorum agrum occuparent: Regnabat tūc in Phasianis Aeetæ filius. Ad hæc respondet Xenophon, se non esse, hac de re cum exercitu amplius acturum: Ipsi, si ita uideretur militibus in concionem uocatis , agerent. Timasion dardanensis negat se pro concione ea de re uerba facturum: sed centuriones,suos quenq; conuenturum:daturosq; operam ut singillatim eos in hanc sententiam adducant:quod sane ut re ipsa efficerent elaborarunt: Ac milites iam de suis Centurionibus rem cognorant: At Neon Xenophontem criminari, quod prætores in suam sententiam induxisset:ac iam illis assentientibus græcos decipere meditaretur:quos non in græciam, sed intra Phasis ostia deducturus esset: Id enimuero milites iniquissimo animo ferebant:ac cætus iam fieri:et inusitati militum circuli: ex quo nōnihil erat metuendum,ne in prætores uim facerēt : neq;

alio pene

alio pene modo quam ante in Colchorum caduceatores, et annonæ præfectos, e quib. qui ad mare confugere non potuerunt, lapidibus obruti sunt. Quod ubi sensit Xenophon, non expectandum ratus usq; dum tumultuose ultro concurrerēt: milites in concionem uocandos putauit. Dimissis itaq; præconib. uniuersos adesse iussit: Ac illi sane simulatq; denunciatū est, cupidissime conuenerunt. Hic Xenophon de Prætorib. qui se conuenerant, nulla mētione facta, audio inquit milites nónullos esse, qui me apud uos in inuidiam rapiant: cum dicant operā me dare, ut intra Phasin uos dolo circūuentos deducam: Audite nūc me, per deos immortales uos obtestor: ac deinde si me scitis, decretisq; uestris fraudem ullam facere iudicaueritis: nihil deprecor, quin antequam e uestro conspectu discedam, de me supplicium sumatis: Sin eos, qui me criminantur, plane cognoueritis id dare operam, ut me per calumniam euertāt: illis, quam postulat hominum huiusmodi ingenium, fidem habetote. Neminē omnino uestrum esse opinor, qui ubi sol oriatur: atq; ubi idē occidat ignoret: aut qui non plane norit, eos qui in græciā nauib. eant, ad occasum nauigare: contra uero ad ortum, qui in Asiam cōtendant: Ecquis obsecro in re tam perspicua uobis imponat? persuadeatq;, et ibi oriri solem ubi occidit: rursusq; occidere qua in parte oritur? Atqui et illud scimus omnes, Aquilones in græciam, austrum ad Phasin nauigantibus secundum esse: Nam et inter uos illud crebro usurpatur: flare nunc Aquilonem: nauigia si parata essent, uehi uos in græciam secundissima tempestate posse: Quis igitur tam ad fallendum callidus, et paratus, ut soluatis austro flante uos inducat? At uos tunc nimirum conscendere iubebo cum a uentis fuerit tranquillum mare: At qui non pluribus ego nauib. quam una uehi possum: et uos ut minimū singulas naues in cohortes descripti occupabitis: qui possim igitur uos cogere, ut inuiti me sequamini? Sed esto, decepti a me, et quasi præstigiis quibusdam circunuēti, Phasidis hostia una mecū intretis: Quid cū iam descenderimus? ex ipso regionis habitu non intelligetis credo, non esse eā græciā: Ibi unus ero, qui uos decepero: Vos uero decepti ad. X. Millia hominum armati: et possim ego existimare me uobis meritas pœnas non daturum? aut in quem unquam animaduertetur, si non in eū, qui sibi ipsi, ac uobis simul male consuluerit? At sunt mihi credite hi sermones, nō stultorum magis, quam inuidentiū,

quod uident mihi a uobis honorem haberi: quo sane nomine nō iure mihi illi inuidēt: Cui.n.ego obsisto, quominus, aut quæ recte sentiat, libere dicat: aut pro uobis, si uelit, pugnet: aut postremo res uestras uigilantia studioq; suo tueatur? Iam uero cui ego aduersor, quin imperia suffragio uestro cōsequatur? Per me quiuis imperet licet: modo ut appareat antiquissimam illi uestrorū esse cōmodorum rationem. Atq; hæc quidem mihi contra maleuolorū crimina dicta sint. Quod si quis, uel se decipi iudicat: uel alium quēuis: prodeat, et uos aperte doceat: Nunc cū de his satis, non ante uobis censeo discedendum, quam quæ nuper acciderunt cognoscatis: quæ si latius, uti cœperunt, serpserint, uobis primo quoq; tēpore salutare quodpiam consilium ineundum existimo: ne flagitiosissimi omnium, ac turpissimi reperiamur: ac in deorum, atq; hominum, neq; magis hostiū, quā amicorum offensionē incurramus. Hæc cū audissent milites, quidnam hoc esset admirati, rem ut explanaret rogarūt. Hic rursus Xenophon, scitis inquit in barbarorum hisce montib. uicos esse in Cerasuntiorum fide: e quibus ad nos certi homines descendere, et uictimas uendere, atq; alias huiusmodi res, quib. ipsi abundarent, soliti fuerant: Vestrum etiā existimo nōnullos in proximum uicū aliquando nundinandi causa uenisse: Id cum Clearatus Centurio animaduertisset, ac plane uideret, uicū eū et paruū esse, et nullis firmatū præsidiis: quod a nobis incolæ nihil plus, quā ab amicis metuebant: noctu, cum nihil nostrum cuiquā ea de re dixisset, eo diripiendi spe impulsus contendit. Statuerat autem si uicum cepisset, neutiquā amplius in castra redire: Sed cum eius cōtubernales naui forte proximū litus legerent: in eā præda omni imposita, e Pōto aufugere: Atq; eius cōsilii idē, qđ nunc demum intelligo, cōtubernales participes erāt: Quoscūq; igitur potuit ad facinoris societatē adducere, cum iis ad uicum oppugnandum perrexit: sed.n.cum nō potuisset ante lucem eo peruenire: patefactis insidiis, tota ea uicinitas ad propulsandū iniuriam concurrit: ac de superiore loco missilib. ac gladiis nostros reiecerunt: e quib. et Clearatum, et ex eius cohorte nō paucos occidere: multi Cerasuntem confugere. Atq; hæc eo ipso die gesta sunt, quo nos pedib. huc mouimus. Erant ex iis, qui adnauigabant nōnulli, qui Cerasunte nondum soluerant: cū interea, quēadmodum Cerasuntii narrant, ex eo uico uenere legati tres de natū maximis, ad exercitum nostrum a suis missi: quē

cum illic

cum illic non offendissent: apud Cerasuntios mirari se plane dixerunt, quid ita nobis in menté uenisset sibi bellũ inferre: Eos se docuisse aiunt Cerasuntii, non esse id cõmissum publico cõsilio: ac illos cũ id audissent lætatos: fuisseq; ad nos nauigaturos, ut de tota re nos docerẽt: atq; ut cadauera, si repetissemus ad sepulturam concederent: Id cum resciissent, qui paulo ante ex illa clade Cerasuntem aufugerant, obseruato legatorum itinere, et ipsi priores in eos lapides iecerunt: et alios ut iacerent incitarunt: Tris itaq; legati, grandes iam natu, lapidibus obruti sunt. Hæc cum ita se haberent, ueniunt ad nos Cerasuntii: ac rem totam renunciant: omnes quidem Prætores uehemẽter cõmoti sumus. Interea uero, dum de Græcis sepeliendis consultantes cũ Cerasuntiis extra pręsidia nostra staremus: de improuiso ad aures tumultuosissima uox pfertur, clamãtiũ, cæde, cæde, iaci, iaci: ac simul multos incursantes uidemus: quorũ partim lapides iã arripuerant: partim humo tollebant: Cerasuntii nẽpe, qui quæ paulo ante apud se acta erant, adhuc quasi in oculis ferebant: cũ trepidatione, et cursu ad naues confugiunt, et plane ex ipsis fuerũt etiam, qui a nobis non nihil metuerent. Ego ad illos tamen accedens, quid rei esset quæsiui. Quorum multi plane quid agerent nesciebant, cum lapides tamen manib. tenerent: nactus tandem hominem rei nõ ignarũ, ex eo audio ab annonæ præfectis exercitum iniuriosissime tractari: Atq; interea Zelarchũ, qui e præfectis annonæ unus erat, quidam ad mare confugientẽ conspicatus: magna uoce cæteris signum dedit: uniuersi uero, non aliter quam Aprum, aut Ceruum uenatores solent: hunc sunt insecuti. At Cerasuntii in se impetum fieri arbitrati, cum illos uiderent aduersum se currere, statim erga uertentes: non prius a cursu destiterunt, quam se in mare abiicerent: quo et de nostris nõnulli irruerunt: ac plane omnes, qui minus natare sciebant, periere. Quid autẽ eos peccasse putatis? id sane metuerunt ne illi in se quasi in canes rabie incitati ruerent. Quod si in his conniueamus, facile existimare potestis, qui sit status futurus uniuersi exercitus. Penes uos certe non erit amplius, aut suscipiendi contra quos uelitis: aut ubi uisum fuerit, finiendi belli auctoritas: sed priuato consilio quilibet, quocunq; uoluerit, copias ducet: Ac si qui populi ad nos, uel de pace, uel quauis alia de re legatos miserint, eos erunt qui ante opprimant, quã quid afferant cognoscere possimus. Ad hæc Prætores uestris suffragiis creati

plane in ordinem redigentur: Etenim quicũq; arbitratu suo du cem legerit, ac uocem illam usurparit, iaci, iaci, is nostrum quẽuis, siue ducem, siue gregariũ militem nactus, uti nunc contigit, furoris sui comitem, indemnatum de medio tollet. Ac nunc quid sit actum ab hisce, qui se auctoritate sua prætores crearũt, cõsiderate. Zelarchus annonæ præfectus, si quid cõmisit impu ne, abiens iudicium subterfugit: Sin uos ille nihil omnino læserat, ueritus ne paucorũ impetu sine ullo iudicio opprimeretr, fuga saluti suæ consuluit. Iam uero qui legatos lapidibus obruerunt, nos plane solos e græcis Cerasunte excluserunt: nisi forte armis irrumpere conemur. Nam quod ad nostrorũ cadauera attinet, quæ illi ipsi, qui cædem fecerant, ultro nos tollere ad sepulturam iubebant: ea certe, ne caduceum quidem præferentibus, repetere satis tutum futurũ est. Quis.n. ad illos audeat cũ caduceo uenire, quorum caduceatores occiderit? Atqui Cerasuntios, ut cæsos sepelirẽt rogaramus. Hæc igitur recte ne, atq; ita uti ius fasq; sit, gerantur, uos existimate: Nam si ita uisum fuerit, priuatim sibi quisq; ab hac hominum insolentia cauebit: ac quocunq; uenerit, ut superiore, ac munitiore loco tabernacula habeat, operam dabit: Sin ferarum hos esse mores, non hominũ statuitis: cogitare debetis, quæ sit futura huius licentiæ cohercendæ ratio optima: Nam, ut nunc res est, qui aut rem diuinam facere bona cum spe, qui Deorum fidem, ac religionem tam impie, ac nefarie uiolarimus, Aut cum hostib. alacriter, ac fidenter pugnare possumus, qui nostros tam crudeliter opprimamus? Vel quę nos ciuitas recipiet, cũ nostra fuerit omnibus testata immanitas? Et quis nos iam ad forum suũ admittet, quos resciet nulla uerecundia absterritos, quin socios grauissimis iniuriis affecerimus? Postremo neq; laudem opinor amplius, cuius fuimus semper, maxime appetentes, ullam cõsequemur: quis enim talib. unquam hominib. laudis ullum genus impertiatur? Nos certe satis scio improbos, ac sceleratos appellaremus, quos huiuscemodi culpæ affines fuisse intelligeremus. Hic omnes una uoce acclamarũt, in auctores grauiter, ac seuere animaduertendum: atq; in posterum uidendum, ne quis impune tantum facinus susciperet. Ac quicũq; suscepisset, fraus ut ei capitalis esset. Iudicium his de reb. ac de omnib. iniuriis, quæ a Cyri interitu ad eũ usq; diẽ factæ fuissent, a Prætorib. ut cõstitueretur. Iudicandi potestas Centurionib. permissa est. Ad hæc Xenophõtis

hortatu, atque ex aruspicum responsis, placuit exercitum lustrari. Lustrum conditum est. Tum, ut prætores præteriti totius temporis ratione redderent, decretum est, Atque in ea reddenda: Philesius, et Xanthicles repetundarum damnati: qd' e Gaulitica pecunia, quam seruandam acceperant, minas. XX. suppilassent, tantundem rependerunt. At Sophænetus quod Prætor declaratus, munus recusasset. X. minis multatus est. Iam uero Xenophontem erant nõnulli, qui iniuriarũ arcesserent, se ab eo pulsatos crimini dantes. At ille eum, qui primus id obiecerat, id primum rogauit: quo nam in loco se cæsum quæreretur: quo in loco respõdit ille frigore pene exanimati, ac niue plurima oppressi fuimus. Enimuero in tanta hyemis, inquit Xenophon, quantam ipse prædicas, asperitate: cum et cibaria deessent: ac ne tantũ quidẽ uini haberemus: ut uel ipso eius odore recreari possemus, huc adde tam multis de nostrorum numero iam fractis labore, et prope confectis, hostib. uero assidue urgentib. Eo inquã tempore, si quem iniuriæ ullo genere lacessiui, non possum non confiteri, uel Asinis me, qui esse dicuntur omnium quadrupedũ inuerecũdissimi, inuerecũdiorem fuisse: Verũ dic quæso, quid me ut te cæderem impulit? de tuo ne quid petii, quod quia non dederis, te pulsarim? An meum quid repetii? An de amoribus mihi fuit ullum tecum certamen? An uero uinolentus in te Bacchatus sum? Horum cum ille nihil in causa fuisse respondisset: Rursus Xenophon, quid inquit, tu in graui ne armatura, an inter cetratos fuisti? neutrum respondit ille: Sed contubernalium iussu, quanquã liber sum, mulum agebam. Hic illum agnouit Xenophon. Actu inquit, ille es qui ægrotum hominem auehẽdum susceperas? Quid ni? tu. n. cogebas respondit ille, qui contubernalium etiam meorum impedimenta dissipasti. Et cuiusmodi fuit, inquit Xenophon, dissipatio? Diuisi aliis illa comportãda: Quæ cum ad me postea relata fuissent, tibi ea reddidi: simulac hominẽ mihi, quem auehendũ acceperas, ostendisti. Atque uti res se habuerit, audire operæ preciũ est. Vir quidam, quod præ corporis infirmitate, ingredi non posset, relictus fuerat: eũ ego hactenus noram, quod unũ de nostris esse sciebam: Hunc coegi ut illum iumento impositum ueheret: sequebãtur. n. si recte memini, hostes. Nihil horum ille negauit: Quid autem inquit Xenophon, non ne cum te præmisissem, cum extremo agmine ueniens, offendi foueam aperientem, ut in eam illum miserum abi,

ceres?ac proxime quidē accedēs,te prius collaudaui, quod ani mam illum iam egisse putabā: At cū multis circūstantib. Crus adduxisset,exclamassentq;,qui aderant uiuere illum:dixisti tu, quoties uoluisti:Hunc ego hinc non auehã: Atq; ibi ego te pulsaui (non inficior) quod plane mihi uisus es nihil dubitasse uiuere illum. Sed quid,inquit ille,minus fortasse mortuus est, posteaquā illū tibi reddidi? Sed.n.inquit Xenophon,et nos mo riemur omnes:an iccirco uiuos defodi æquum sit? Hic est uehe menter ab omnib.acclamatum,leuius illum,quā pro merito cæ sum: Tunc alios dicere iusserunt,ob quam eorū quisq; causam pulsatus esset: Cum nemo iam uerbum faceret,Ego inquit Xe nophon,multos me fateor pulsasse,quod ab illis ordinem deseri uidebam:quib.si conseruato ordine pugnassent,quoties ita res tulisset:satis esse poterat,si uestra maxime opera salui essent: At illi, cū maiorem quam uos prædam asportare cuperent,sæpius excurrebant: quod si idem fecissemus omnes, plane periisse mus omnes. Quin si torpentem aliquem, ac desidentem offendissem, quique se ultro hostibus præ inertia dediturus uideretur, illum ego pulsabam: seq; erigere,ac progredi iube bam: Ex me ipso enim intelligebam,in magna hyemis acerbita te,desidendo tanto inertiora,ac pigriora corpora reddi: qui si forte paululum cōmoratus essem,ut fit,eos qui sarcinas collige rent expectans,sentiebam crura præ frigore obtorpescere: meo itaq; periculo doctus,ubi se quem pigritiæ dedentem, ac quasi frigore stupentem uidissem,illum ego cōmouebam:quod intel ligerem motu,ac uirili quadam corporis excitatione, recalesce re membra:et humorem euocari:contra uero efficere quietem et tarditatē,ut sanguis quasi gelu cōcretus stabescat:atq; ex eo,qđ ipsi multis accidisse scitis,pedū digiti obrigescant. Sed et aliū, quem fortasse,inertia,ac torpore contractum,per quē, neq; prin cipia agminis progredi,neq; strenue sequi poterant qui in tergo erant,pugno uerberaui:ne hasta uidelicet ab hostib. cōfoderet. Atq; his quidē omnib.licet p me seruatis,si quid se læsos putāt, a me pœnas repetere:quod si in hostiū potestatē uenissent,quid tam graue essent passi,ut eo nomine eum,a quo uiolati essent,iu dicio persequi possent? Postremo,si ut illis beneconsulerē, fui in plectendo seuerior,nihil recuso,quin iis eas dem pœnas,quas liberis parentes:pædagogi pueris:quando et medici grauius la borātes,utilitatis causa urunt,et secāt. Quod si me existimatis

petulantia

petulantia impu sum horum quenquã pulsasse: Illud uobis attendendum est, quod multo nunc prosperiore (quam Dis gratiam habeo) quam per illa tempora, fortuna utor: quodq;, quare confidam, plus iam est: ac plus certe uini bibo: neq; tamẽ quenquam pulso. Propterea quod secũdiore uos quasi tempestate uti uideo: quid.n. turbulentis tẽpestatib. cõcitato mari, nõ ne uidemus, irasci iis, qui in prora sunt, Proræ magistrum, iis, qui in puppi sedent, gubernatorem: illi si quid uel in leuissimis reb. ad nutum minus respicientes, offenderint? Ob eam nempe causam, quod minima tunc peccata facile omnia perdere, ac pessundare possunt. Quid dicam et uos tũc tacite iudicasse, iure illos a me cædi? Nam qui non suffragia tunc, sed arma habentes circũsistebatis, poteratis sane, si ita uisum esset, iniuriam propulsare: Sed neq; cuiquã auxilio fuistis: neq; mecum in peccantes animaduertistis: Atq; id minime fuit ex usu uestro futurũ: Ex eo.n. improbissimus quisq;, uobis cõniuentibus, existimauit liciturum sibi, quem uellet iniuria afficere. Nihil.n. dubito: quin si hominum facta notare uoluissetis, eosdem fueritis tunc ignauissimos, ac nunc petulantissimos cognituri. Atq; huius rei documentũ in promptu est. Boiscus pugil Thessalus, illis temporib. nos incusabat, quod se cogeremus cum labore summo, scutum ferentẽ iter facere: idem nunc, uti ego audio, Cotyoritanorum quãplurimos spoliauit. Hunc uos pro uestra prudentia, longe aliter quã canes tractare debetis: nã ferociores quidẽ canes pleriq; interdiu uinciunt, noctu dimittunt: Hunc uos si quod æquum est feceritis, nocte uinctũ tenebitis, interdiu solutũ dimittetis. Illud uero uehementer miror, uestrũ quenquã, si qua in re se a me læsum putet, meminisse id: neq; omnino reticere: At si, aut contra frigoris uim aliquid reperi: aut hostiũ aduentum multo ante nunciaui: aut morbo laborãtes, uel inopia, subleuaui, nemo id omnino recordatur: neq; si quem etiam benemeritum laudaui: aut pro facultate mea honore, ac præmiis affeci. At quanto fuit iustius, quantoque optabilius, ac magis pium, beneficiorum potius quam iniuriarum meminisse. Ad hæc surrexere uniuersi, ac se memores esse testificati sunt. Atq; in posterũ inita ratio est: ut multo omnia commodius gererentur.

LIBER XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIB. VI.

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

IN ſequenti dein tempore Græci quandiu in illis locis cõmorati ſunt, partim ex foro: partim uero ex præda, quam e Paphlagonum finib. agebant, ſibi uictũ: quæſierunt: Verũ noſtros etiam, Paphlagones, aut diſſipatos facile ſpoliabant, aut paulo a caſtris longius tabernacucula habentes noctu oppugnabant. Quo factum eſt, ut ex mutuis iniuriis, hoſtili iam inter ſe animo eſſent. Interea Corylas, qui tum Paphlagonibus imperabat: legatos ad græcos mittit pulcherrimis equis, ac precioſis ueſtimentis egregie ornatos: Hi a Coryla renunciant: non eſſe illum græcis iniuriam facturum: modo ut ipſi etiam deſinant cum eo hoſtiliter agere: quæ cum audiſſent Prætores, de his ſe rebus exercitum conſulturos reſponderunt: Hoſpitaliter quidem illos acceperunt: Inuitarunt etiam ex eorum comitatu, honeſtiſſimum quenq;: Cæſis uero bubus, de iis, quos abegerant, atq; aliis hoſtiis, ſatis opulẽte ſunt conuiuati: lecti fronde ſtrati ſunt; poculis ſunt in portãdo corneis uſi, qualia ſcilicet in ea regione inuenere. Icto autem fœdere, cum pæanem citaſſent: Thraces prius ſurrexere: et ad tibiam armati ſaltarunt: atque alte quidem a terra ſe, ſumma cum agilitate attollebant, gladios tenentes, quibus ita alter alterum uerberabat, ut plane omnes hominem percuſſum exiſtimarent: Sed erat ea ludendi ars quædam: Paphlagones uero clamorem tollebant: Sed ex gladiatoribus illis erat, qui arma iacenti detraheret: deinde Sidalca (qui patrius illis cantus fuit) cantans abiret: Item qui alium iam mortuum efferret: cum et ille, nulla ex parte non mortuus uideretur. Aenianẽſes deinde, et Magnetes, in medium proceſſere: eamque ſaltationem in armis ſaltarunt: quam patria uoce Carpæan appellant: Hic eius ritus fuit. Eorum unus armis proximo loco poſitis, bobus iunctis ſerit; ac ſe ſæpius, tanquam metuens conuertit: Inſequitur prædo: quo ille conſpecto arma illico corripit: Atque ante iugum pugnat; atque hæc ad Tibiæ certum

numerũ

numero aguntur: Postremo prædo ille hominem uincit:ac boues abigit: Nõnunquã etiam arator prædonẽ comprehensum post terga reuinctis manib.cũ bobus ipsis coniunctũ agit. Post hos Mysus prodiit,utraq; manu peltas tenens: ac primũ ita saltauit:ut eos,qui cũ aduersariis duobus depugnãt,imitari uideret: Deinde uero peltas,quasi cõtra unũ dũtaxat piiciebat:mox se circũagebat:Peltasq; ueluti alterna quadam manuum prolusione uibrabat:ut plane ea saltatio spectantibus pulchra cõtigerit, Postremo cõplosis peltis persico more saltauit:ac in genua procumbens,se rursum erigebat: Atq; hæc etiã ad tibiæ modos fiebant. Consecuti sunt Mantinenses:et Arcadũ alii, qui quã elegantissime ad speciem armati,et ipsi in numerũ præcinente tibia,uti ii solent,qui armati saltant,ingrediebantur:ac Pæane cităto,non aliter saltabant:quam in deorũ supplicationibus fieri consueuit. Hic Paphlagones cõmoti sunt,quod neminem uidebant nisi armatum saltare:quod cum animaduertisset Mysus:ac Paphlagonas ea saltationis forma territos intelligeret: Ex Arcadibus cuidam persuasit,ut saltatriculam Mimam,quã ille habebat,in medium produceret:quam cum bellissime exornasset: atq; ei leue scutum dedisset: Illa summa corporis agilitate Pyrrhicam saltauit: Cui cum esset magnus ab omnibus plausus datus,quæsierunt Paphlagones,nunquid mulieribus etiam in pugna uterentur: Immo græci responderunt, Hæ sunt quæ Regẽ a castris reiecerunt: Atq; hic fuit eius noctis finis. Postero uero die legatos in castra Prætores produxerunt: ubi scitum a militib. factum est: Sibi in posterũ cum Paphlagonibus pacẽ esse expedire: Ac legati tunc abierunt: Græci cum iam naues adessent,neq; pauciores quam opus erat:cõscenderunt:ac relicta ad læuam Paphlagonia,diem eum atq; item noctem secundissimo uento usi, postridie Armenen appulerunt:qui uicus in Sinopensium ditione est:Sinopenses ipsi in Paphlagonicis finibus sunt, Milesiorum coloni: Hi Græcis muneta hospitalia misere: farinæ medimna ter Mille: Vini amphoras .M. D. Atque huc Chirisophus cum triremibus uenit: quem cum boni aliquid allaturum milites putarent, cupide expectabant: Ille uero nihil omnino attulit: Id unum renunciauit : Ab Anaxibio Nauarcho , atque item aliis omnibus uehementer græcos laudari : atque eundem Anaxibium græcis polliceri, si e Ponto exissent , stipendium se illis daturum. Exercitus

Armenæ dies quinq; commoratus est. Cumque ad Græciam propius accedere se intelligerent: Ibi iam ea cogitatio homines solicitos habere cœpit, qui secũ domum aliquid afferrent. Ad continẽdum autem in officio exercitum, rem multo accommodatissimam existimarunt: abrogato tam multis ducibus imperio, ad unum duntaxat summam potestatem deferre: quod illum uniuersi secuti, uel die, uel nocte, aut quod opus esset capere, aut cælare, aut postremo anteuertere multo possent facilius, ac celerius: Quantum enim temporis multorum inter se consultationibus impendi solitum esset: Id si unius mandatis obeundis daretur: multo certe plus profici posse: Adhuc.n.omnia multitudinis suffragiis, Prætoribus rogantibus scita fuerant.
Id cum omnes approbassent, atq; in Xenophontem maxime studia hominum propenderent, illum Centuriones adeunt: ordinum animum, ac uoluntatem exponnnt: ac pro se quisq; summam in eum beneuolentiam declarantes, delatum ab exercitu honorem, ut suscipiat rogant. Hic Xenophon cum secum cogitaret: magno id sibi honori fore: ac nomen suum cum apud amicos, tum apud Ciues multo fore illustrius, ac gloriosius: Ac fortasse illas copias, ductu suo rem posse multo præclarius gerere: Enimuero uehementer ad negocium capessendum incitabatur: Ac nihil iam malebat, quam se Imperatorem summa potestate renunciari. Contra uero cum in mentem ueniret, incertissima esse homini rerum euentra; ac timeri etiam posse, ne partam iam gloriam aliqua offensione perderet: non poterat consilii exitum reperire. In tam ancipiti deliberandi quasi momento, Deos sibi consulendos statuit: Duobus itaque sacerdotibus adhibitis, Ioui Regi sacrificauit: quem ex Delphico oraculo in primis secutus fuerat: Atque ab hoc olim somnium sibi missum putauit, cum primum cœpit imperia capessere. Recordabatur præterea, sibi Ephesо ad Cyrum iter habenti augurium oblatum, uocem dexteræ Aquilæ: illius quidem sedentis: ac tunc sibi augurem, cuius auctoritatem maxime sequebatur, monuisse, magnum illud augurium esse, ac minime plebeium: omnia tamen fore laboris plenissima: Propterea quod in sedentem Aquilam aues reliquæ impetum facere consueuissent: Neque uero ex eo augurio esse quod sibi lucri quidquam polliceretur: Circunuolitantem etenim Aquilã, ea, quibus alitur, rapere solitam. Eodem tempore eiusdem

Dei per

Dei per exta mens declarata:neq̃ illum imperia petere, neq̃ delata suscipere oportere: Atq̃ hoc ita plane cecidit. At exercitus in unum conuenit:ac primum sciuerunt unum deligi oportere: Deinde unum omnes Xenophontem deposcere cœperũt: Qua re cum ille animaduertisset:si militum consensum tacitus cõprobaret:ad se proculdubio rerum summam delatum iri, surrexit. atq̃ in hunc modum locutus est. Ego milites magnopere lætor,cũ tantum mihi uideo a uobis honorem haberi:siquidẽ humano sensu præditus sum:ac uobis sane gratiam habeo: Deosq̃ oro,ut mihi eã facultatem dent:ut uobis quãoptime aliquando consulere possim. Sedenim mihi non uideo cur studeatis imperium decernere,cum Lacedæmoniũ hominẽ habeatis: Id uero ego si accipiã,neq̃ e uestra, neq̃ ex mea re fore arbitror. Nã et uobis(si fuerit aliquãdo ad Lacedæmoniorũ opẽ cõfugiendũ, quod se hoc facto læsos interpretabuntur) minus illi se æquos præbebunt:et ipse qui potero hanc inuidiam sustinere? Equidem Lacedæmonios uideo non ante desiisse patriæ meæ bellum facere:quam armis nos ipsos etiam sibi parere coegerũt: ubi uero imperata facere non recusauimus: a bello illi gerendo, atque obsidenda urbe destiterunt: Quæ cum me non prætereant: Si nunc ea in re,quæ arbitrii mei est,eorum officerem dignitati: Illud sane mihi magnopere esset metuendum:ne me illi facile intra ordinem redigerent:Quod uero facilius multo contineri in officio militem posse existimatis,unius quam multorum imperio: Illud uobis persuasum uelim,quencunq̃ summæ rerũ præfeceritis,nullã me in illum unquã seditionẽ cõcitaturum: Nam qui contra Imperatorem suum seditionem conciiat: Is postremo in suam ipsius salutẽ seditiosus repetitur. Quod si mihi imperium deferretis:nihil omnino mirarer,si quamplurimi, et mihi et uobis offensiores existerent. Hæc cum milites audissent,eo maiore contentione acclamantes surrexere:illum omnino expedire,imperiũ suscipere: Ac Stymphalius quidẽ Agasias, perinde inquit ridiculũ esset,nobis si Lacedæmonii irascerentur: ac si iis conuiuis succenserent,qui cum Lacedæmonii nõ essent, itidem nõ Lacedæmonium magistrum deligerent: Nam si solis est Lacedæmoniis imperandum, nihil omnino causæ est, quin et nos,cũ Arcades simus,Centuriatu nos abdicemus. Eius orationem cuncti cum fremitu comprobarunt. Tum Xenophon cũ intelligeret nõ posse,quod imponeretur oneris, recusare:

ni apertius resisteret. In medium procedens,ut rem planius cognoscatis Deos,inquit,Deasq; oēs milites attestor,simulatq; uestra mihi uolūtas perspecta fuit:per exta me a Dis quæsisse,côducerct ne uobis mihi imperium mandare:ac mihi illud accipere:illos uero tam apertis clarisq; signis mentem mihi suam explanasse:ut nemo in extis iudicandis,tam rudis sit et indoctus, quin fuerit,si ea inspexisset,cogniturus nihil fore,aut uestris,aut meis rationib.alienius,quam si unus hoc impetium suscipiam. Hæc res milites flexit:qui statim Chirisophum crearunt. Et ille in medium productus:Ego mehercule,inquit,etiam si alium quenuis delegissetis,nullam omnino seditionem fecissem: Sed enim bene Xenophonti,quod eum non delegistis, consultum fuit:nam acriter eum nuper Dexippus apud Anaxibium insimulabat:me certe illi silentium imperante. At ille se existimare dicebat,Xenophontem,Timasionem Dardanensem,qui fuerat de Clearchi cohortib.quam se,qui Laco esset, collegam habere malle. Sed cum hoc mihi Imperium detuleritis, dabo equidem operam,ut quantum maxime possim,uestris cōmodis atq; utilitatib.seruiam. Nunc paratos uos esse oportet: ut si fuerit cras ad nauigandum idonea tempestas,hinc soluamus: Et erit Heraclean primum contendendum: quo ut perueniamus est nostrum unicuiq; in præsentia elaborandum:Illic de reliquo itinere consilium capiemus. Hæc tunc ille. Postero uero die sol uerunt: ac biduum secundissimo uento oram legentes Iasonium litus prospiciebant:ubi Argo nauim ferunt in Anchoris stetisse:et multorum fluminum hostia: Thermodontis primū: deinde Halys:ac Parthenii:quem præteruecti, Heracleam appulerunt,urbem græcam:Megarensium coloniam:in Maryandenorū finib.sitam: Expositi,sunt in Acherusiaden peninsulam: quo in loco descendisse Herculem ad Cerberum canem capiendum memorant incolæ:atq; eius descēsus monimentum ostendunt,specum haud minus quam stad.duo subsidētem. Hic Heracleenses Græcis hospitalia munera misere. Farinæ Medimnū MMM. Vini amphoras.MM.Boues.XX.Oues.C. Per hanc regionem Lycus fluuius labitur,latitudine pass.XL. Hic cū in unum milites conuenissent,de reliquo itinere consultabant: Et illud primum: E Pōto mari ne an pedib.proficiscendum esset: Cum Lycon Achæus,demiror,inquit,quid sit quod Prætores nobis uiaticū nō côficiunt:nā quæ ne triduo quidē,ex his exer

citus

citus ali possit:neq; plane est unde ipsimet nobis frumentemur: Mihi sane optimum factu fore uidetur:si per legatos stipendiũ ab Heracleensib.postulemus,haud Hercule minus quam Cizycenos ter Mille: Atq; alius,quin.X.inquit,ut minimũ Millia Cizycenorum menstruum stipendium postulandum censeo:et legatos quãprimum cum postulatis,dum hic cõmoramur,extrudendos:qui cum quid renuncient cognouerimus,ex eo cõsiliũ capiemus. Cũ de legatis ageretur. Dux ipse Chirisophus primus deligi͂t: fuere qui Xenophõtẽ etiã noĩarent sed ambo uehemẽter resistebãt:qđ utriq; minime æquũ esse uidebatur, Græcã et sociã ciuitatẽ,inuitã ad ea,quæ ipsa nollet dãda,cogere.Quare cũ ab ea causa alieniores uiderentur:Lycona Achæũ:Callimachum Parrhasium:et Agasian Stymphalium miserunt: Hi cum ad Heracleenses uenissent, legationem exposuerunt: Lyconem minas etiam addidisse ferunt:quib.cõmoti socii,tũc quidem se ea de re deliberaturos respõderunt:statim uero,ex agris copias omnes intra oppidum comportandas curarunt:mercatũ submouerunt:ac clausis portis cum armis ad muros accursum est. Tunc ii ipsi,qui socios irritarant, Prætores, quod causam prodidissent,criminari: Arcades,et Achiui seorsum iam a cæteris cætus habere: Eos Callimachus Parrhasius,et Achæus Lycon incitare: A quibus uoces seditiosæ iactabantur: Indignum esse Atheniensem unum,Lacedæmoniis,ac Pelopõnesiis,imperare: Præsertim cum nullam is in exercitum manũ contulisset: se labores tolerasse:alios fructus capere:ac se omnino salutẽ cæteris dedisse;Præ Arcadib.n.et Achæis,reliquum exercitũ nihil omnino esse (et sane erant ii haud minus quam dimidia exercitus pars) qđ si a cæteris desciscerent:propriosq; sibi duces deligerent,iter se ex sententia facere posse:ac certi alicuius commodi spem sequi. Hæc cum essent omnium cõsensu comprobata, Chirisophum deserunt,et Xenophontem,ii etiam ex Achiuis, et Arcadib.qui eos,ad eum usq; diẽsecuti fuerant: Imperatores uero suffragiis sibi.X.pristino more crearunt. Atq; ita summũ illud imperium sexto,uel septimo die Chirisopho abrogatum est. Xenophon cupiebat una cum illis proficisci, quod multo tutius fore existimabat,si simul omnes,quam si cum suis tantũ singuli iter facerent. Sed ab ea sententia Neonis oratione deductus est:se enim ille de Chirisopho audisse dixit,Cleandrũ,qui Præfectus Lacedæmoniorũ Byzãtii erat,uenturũ cũ triremib.

intra Calpes portum: e nauigandi cōmoditate solos cū suis copiis prætores usuros. Chirisophus ipse cū rei in dignitate cōmotus milites odisse cœpisset, Xenophōtem iubet arbitratu suo omnia administrare: Ac ipse omni negocio reiecto ad solā iam nauigationem spectabat. At Xenophon cum sacrificium Herculi duci fecisset: Deosq; per exta consuluisset, utrum consultius futurū esset expeditionē quāpiam suscipere, an cū iis qui remā serant militib. soluere. Expeditionem suscipiendam extra significarunt. Exercitus trifariā diuisus est: Arcades et Achiui fuere quater mille, et quingenti. Chirisophus adhuc. M. et. CCCC. habebat grauis armaturæ: Peltatos Thracas ex Clearchi ordinibus ad. DCC. Xenophon grauis armaturæ. M. ferme et. DCC. Peltatos. CCC. ac solus equitatū ducebat: equites plus minus XL. Arcades primi, acceptis nauigiis ab Heracleensibus, soluerunt: eam maxime ob causam festinantes, ut cum repente ad Bythynos uenissent, ab iis quantum postulassent auferrent: peruenerunt in Calpes portum: qui in media fere Thracia est. Chirisophus ab ipsis Heracleensium mœnib. per eorum fines pedibus iter fecit: deinde cum Thraciam attigisset: ac iam ualitudine infirmiore uteretur, nauem conscendit. Xenophon quoque maritimo itinere in eos fines uenit, qui Heracleensiū, et Thraciæ agros termināt: ac deinde per mediterranea progressus est. Expositum iam est: et queadmodum imperium Chirisopho sit abrogatum: et diuisæ sint Græcor. copiæ. Iam uero quomodo sit a singulis partib. res gesta, exponendum uidetur. Arcades cum in Calpes portum noctu descēdissent: ad uicos proximos, qui stad. L. longe a mari aberant contenderunt: ac cum iam illuxisset, uicos eos Prætores, sortiti sunt: Quod si uicus amplior esset, in eum cohortes binas adducebant: Tumulum etiam occuparunt: quem ad castra ponenda maxime idoneū existimabāt: Captiuos, ut qui de improuiso impetum fecissent, multos abduxerunt: multas item oues cepere: Ibi Thraces qui ante in fugam se dederant, atq; ii, qui cum sola pelta, e manib. grauis armaturæ elapsi fuerant: cum in hostē congregati se cōuertissent, primum Smicreten Arcadum prætorem, qui cum sua cohorte in locū, qui ei obtigerat, multa cum præda se recipiebat, adorti sunt. Græci fortiter pugnantes processerunt, usq; dum ad alueum torrentis cuiusdam uentum est: quem cum traiicere conarentur, cum Duce suo ad unum cæsi sunt. Ex Hegesandri uero

Centurionis

Centurionis cohorte,qui iam unus erat de.X. Prætoribus, octo duntaxat cum ipso Prætore seruati sunt. Tum Centuriones omnes partim salua,partim amissa præda,in unum conuenerũt. Thraces clamore inter se,rem bene gestam significarũt:iidemq; ea nocte tam multi congregati sunt:ut maneex omni parte tumulum in quo Græci castra habebant acie cinxerint: multi erãt equites: Peltati item multi,atq; in horas plures confluebant: minime uero timide in grauem Arcadum armaturam inuadebant. Cum.n.neq; sagittarium ullum,neq; ferentariũ Græci haberẽt: in eos cursu hostes irruebant:ac cum quantum collibitum fuisset,eos,cõminus,atq; eminus uexassent,si repellerentur,impune ad suos refugiebant:Deinde alii ab alia parte adoriebantur: Ac nostrorum quidem multi uulnerabantur: Thracũ uero ne unus quidem. Ibi Græci ita circunsessi sunt:ut ne pedẽ quoquã possent ex eo colle mouere: Ad aquam etiã illis aditus interclusi. Quare summis circũuenti difficultatib.de pactione cũ hostibus agere coacti sunt:In conditiones est utrinq; consensum. Obsides tantum postulantib.Græcis,non dedere Thraces: confecta igitur res non est. Arcadum ita se res habebant. Interea Chirisophus,sine ulla offensione,nauibus calpes portum intrarat.Xenophon per mediterranea iter faciebat:Cuius equites cũ ex interuallo præcurrerent, legatos quosdam offenderũt:incertum quo iter haberent: Et eos illi ad Xenophontem adduxerunt: de quib.cum quæsisset,ecquid de Græcorum exercitu scirẽt:cognouit quæ gesta erant oĩa: Circunsideri eos a Thracib.in quodam tumulo:atq; ita ut nulla ex parte nõ incincti,atq; interclusi essent: Hic Xenophon eos homines diligentissime asseruãdos curat:ut iis itineris ducib.si res ita ferret,uteretur:ac.X. speculatorib.constitutis:milites ad concionem uocauit: atq; huiusmodi ad eos uerbis usus est. Milites ex arcadib. multi iã perierũt: alii in tumulo quodam obsidentur:quod si deleti fuerint,neque nos arbitror in tanta hostium multitudine,atq; audacia,incolumes hinc euadere posse:optimum igitur fore existimo, si quam celerrime nostris subsidio ueniamus:ut si adhuc uiuunt,cũ illis coniuncti contra hostes pugnemus,ac ne eorum præsidio destituti,soli periclitemur: Ac statim eundum censeo:neq; prius castra locanda, quam cœnæ tempus fuerit: quantisper uero iter faciemus Timasion cum equitatu ante eat; : ac quæ opus est omnia prospiciat,ac speculetur:nequid minus caute agamus.

Præmisit etiam ex leui armatura expeditissimum quenque in latera,ac montis iuga:ut ii quicquid speculati essent significarent:atque his imperat ut quicquid offendissent, quod incendi posset,urerent. Quo enim inquit si fugerimus,redeamus? Lõge hinc abest Heraclea,si forte eo redire cogitemus, neque possimus breuiore uia Chrysopolin accedere. Et hostes proxime absunt. At enim in Calpes portum (quo Chirisophum si modo is adhuc incolumis est, peruenisse putamus) uia est multo breuissima:uerum neque naues illic sunt,quibus auehamur:neque in unum duntaxat diem, si commorati fuerimus, commeatus suppetent : Huc accedit, quod si qui nunc obsidentur perierint,cum sola Chirisophi manu pericula nobis fuerint adeũda: sin seruati fuerint,rursus congressi, communiter salutis rationem aliquam inibimus. Quin ita comparatis animis proficisci nos oportet,ut uel gloriosam mortem oppetamus:uel magni et praeclari alicuius facinoris nobis laudẽ cũ tam multos Græcos seruauerimus cõparemus. Atq; haud scio an quis fortasse deus eorũ arrogãtiæ uindex,in hoc eos discrimen impulerit:ut nos qui Deorum auspicia semper secuti sumus, multo illis clariores redderet. Sed maturandum iam est. Atque illud in primis uidendum, ut diligenter quæ imperata fuerint exequamini. Hæc locutus agmen ducere cœpit: equites modicis excursionibus præeuntes,atque eos sequentes peltati in longum directis ordinibus,quicquid incendi potuit, inflammarunt. Ac si quid reliqui illi fecissent, id subsequens agmen cremabat: Tota itaque ea regio ardere uidebatur: ac quantæcunque illæ copiæ essent, propter ea incendia magni proculdubio exercitus speciem præseferebant:postremo iam nocte aduentante,collem subeuntes castra locarunt: e quibus hostium ignes conspicere poterant: neque enim longius, quam stad. XL. aberant. Et hostes ipsi quasi certatim quamplurimos ignes incendebãt: Iam uero cum milites corpora curassent: signum datum est, ut ignes extinguerent: ac deinde eam noctem dispositis custodiis somno dederunt. Prima autem luce, sacris rite peractis, non aliter quam si pugnam inituri essent, composito agmine,iter quanta maxime potuerunt celeritate ingressi sunt: Timasion cum equitatu duces secutus,in eo tumulo, ubi Græci obsidebantur,priusquam se eo uenisse animaduertisset, constitit: Vbi neq; hostium,neque sociorum ullas copias inuenerũt:

aniculas

aniculas tantum quasdam, et paucos senes, ouiculas præterea et boues ab hostibus relictos: Quod cum Xenophonti renunciassent: res primum cunctis admirationi fuit: deinde ex iis qui relicti fuerant, cognouerunt, Thracas, primis se intendentibus tenebris, de loco abisse: Græcos item bene mane, incertum quo, discessisse: Quæ cum Xenophontis milites audissent: curatis corporibus, uasa conclamarunt, cum nihil iam impensius cuperent, quam celeriter, quoad eius fieri posset, ad Calpes portum cum suis congredi: Neq; ita multum processerant: cum in ea ipsa uia qua ad Calpes iter erat, Arcadũ et Achæorũ Globos conspexerunt: In eãdem igitur iam uiam cum descendissent, læti ac gratulabũdi, non aliter se mutuo, quam si germani fratres essent, complexi sunt. Quæsierunt de Xenophontis militibus Arcades, qua nam de causa ignes extinxissent: Nos, illi inquiũt, ubi amplius uos non uidimus, noctu in hostem impetum facturos putauimus: Neq; aliud metuentes barbaros discessisse iam suspicamur: eo enim ipso tempore abierunt: cum autem tempus illud, ad quod uos expectabamus, nõ obissetis: arbitrati sumus cognouisse uos, quo loco res nostræ essent: ac ipsis iam uobis timentes, ad mare fugisse: Statuimus itaque eodem nobis, uobiscũ ut congrederemur, properãdum. Tunc simul diem illum in eo littore egerunt, quod e regione portus est. Ea regiuncula qui Calpes portus dicitur: in Thraciæ est ea parte, quæ Asiæ ac tribuitur: Cuius initium est intra Pontum nauigantibus, ab ipsius Ponti hostio Heraclean usq;: Ab Heraclea uero Byzantiũ, diei unius, illius quidem quam lõgissime cursu, triremis, remis duntaxat acta, traiicere possit: In medio nulla est, neque socia, neque Græci nominis ciuitas. Thraces et Bithyni oram eam totam incolunt: qui Græcos uel tempestate aberrãtes, uel quouis alio casu in ea loca delatos, iniuriosissimi tractare dicuntur. Portus ipse, medium se, ab Heraclea Byzantium nauigantibus præbet: Insula in mare eminet: cuius quæ pars mare spectat: ab rupta est petra: altitudo eius, qua minima est: nihilo est. XX. pass. minor: Quæ uero terra, quasi ceruix quædam ad litus pertinet: lata est pass. ferme. LXXX. Ager qui in ea ceruice est, decem hominum Millia facile capere possit: Sub ea de qua iam diximus petra portus se aperit: cuius litus ad occasum uergit. Fons dulcis et perennis aquæ, ex ipsa fere maris alluie erum-

pens agrum irrigat: Lignorum magna copia, cum aliorum generum:tum eorum, e quibus classes ædificantur: quæ plurima eius in maritima loci parte, et pulcherrima sűt: Mõs supra portum se attollit, continentem uersus. XX. prope stad. excurrens: terrenus totus, ac minime saxosus: Pars eius quæ in mare est exposita, condensa est, multis, ac magnis cuiusuis generis arboribus: Campestris pars est, et aspectu, et amœnitate pulcherrima: Et late sane patet: multique sunt in ea, et frequentes uici: Nam fert ager, ordeum, triticum, leguminum quoduis genus: panicum, sesamum: Ficos quamplurimas: Vites item multas, et suauissimi uini feraces: atque alias huiusmodi copias, præter oleas tamen: Hic loci situs, et natura. Milites castra in litore locarunt: oppidi mœnibus se propterea non crediderunt: quod, ne quo dolo circũuenirentur, ueriti sunt ab iis, quos deducendæ coloniæ cupiditate accensos existimabant. Neque enim ex eo numero multi erant, qui uictus quæritãdi causa e Græcia ad Cyri stipendia nauigassent: Sed eorum partim Cyri uirtute allecti, ad eam quam impenderant pecuniam, uiros etiam secum traxerant: partim ab ipsis parentibus aufugerant: nonnulli etiam liberos reliquerant: futurum rati, ut rem illis augerent: Cum multos audissent Cyri fidem secutos rem optime gessisse. Qui igitur ea semper mente fuissent, iam nihil malebant, quã in græciam se incolumes quã celerrime restitui. Iam dies unus, postquam rursus conuenerant transierat: Cum Xenophon de educendis copiis, Deos sibi per sacra consulendos censuit: educendæ enim omnino erant, cum nulla iam cibaria suppeterent: Vrgebat mortuos etiam sepeliendi cura. Cum exta bona fuissent: Secuti Arcades sunt: ac multos, eo ipso quo ceciderant loco, humarunt: quinto enim iam die ita contabuerant, ut tolli nullo pacto possent: aliquot tamen e uia sublatos, pro præsenti copia honestissimo funere extulerunt: At iis quorum cadauera non inuenerunt, inane sepulchrum excitarunt: magnos etiam rogos extruxerunt: coronisque eos ornarunt: His rite transactis, in castra reuerterunt: ac quod iam tempus suadebat: cibo ac somno corpora curarunt. Postero die milites in concionem, ab Agasia stymphalio in primis, et Eleo Hieronymo Centurionibus, atque aliis natu maximis ex Arcadum cohortibus uocati, uenerunt: Ibi scitum fecere: qui primus de exercitu diui-

dendo

dendo in posterum mētionem fecisset, fraus ut ei capitalis esset: ac, ut in eos quique ordines, quos ante dissidium tenuerant, redirent: iidemque, qui ante Prætores, ut rerū summæ præessent. Iam Chirisophus cum febri laborasset, sumpto medicamento, diem suum obierat: in eius locū surrogatus est Neon Asinæus. Tum Xenophon milites his uerbis allocutus est. Iam nobis milites, pedibus iter faciundum esse satis res ipsa declarat: nullæ enim naues præsto sunt: Et sane ut hinc proficiscamur, ipsa nos necessitas cogit: neque enim hic est uspiam, unde nobis com meatus comparemus. Nos itaque hostias cædemus: uos ita parati eritis: ut eos esse oportet, quibus si alio unquam tempore, nunc maxime pugnandum sit. Qua enim sint hostes confidē tia plane nostis. Tum Prætores hostias imolarunt: Aruspex adfuit Arexion Arcas: Nam Silanus Ambraciotes ex Heraclea conducta naui, se subduxerat. Consulentibus de profectione exta minime læta fuere: quare eo die ibidem manserūt: nec ueriti sunt nonnulli inuidiosas in Xenophontem uoces mittere: Illum propter cupiditatem deducendæ in proximæ insulæ agrum coloniæ, aruspicem corrupisse: ut ad discedendum negaret secunda exta esse. Tum Xenophon cum edicendum curasset, ut quicunque uellet die crastini sacris interesset: Atque ut quicunque extorum peritiam profiteretur, exta inspecturus, sacrificii tempus obiret: hostias mactauit, multis spectantibus: Sacrificium trifariam factum: neq; usquam litatum. Quæ res uehementer militum animos conturbauit: relictis enim iis quæ habuerant commeatibus, huc uenerant: neque uspiam nundinandi copia fiebat: Hos cum rursus conuocasset Xenophon, in hunc modum locutus est. Extorum, uti uidetis milites, a profectione abhorret significatio. Commeatuum uero penuria interea laboramus: Hac ipsa igitur nobis de re Di consulendi. Tum a media concione quidam: quid inquit mirum si litatum non est? audiui ego heri de certis hominibus, qui fortuitu nauigio huc uecti sunt: Cleandrum Byzantii præfectum, multis cum nauigiis, ac triremibus aduentare: Id cum milites audissent, expectandum censuerunt. Sed erat utique commeatuum causa quopiam excurrendum: est itaque de integro trifariam imolatum: neque meliora quam ante exta fuerunt. Tum Milites cum clamore ad Tabernaculum Xenophontis

concurrerunt: sibi querentes nulla iam cibaria superesse. At ille se negabat eos quoquam educturum: nisi prius fuissent exta commodiora. Postridie sacra repetita: cum militum corona (uti fit in communi omnium solicitudine) circunstetisset: Hostiæ defecerunt. Prætores interea eduxerant, cum ante in unum milites non conuocassent. Tum Xenophon Hostes inquit fortasse congregati sunt: et necesse fuerit pugnare: nihil igitur opinor errabimus: si relictis munito quopiam loco impedimentis, bene instructi paratiq; ad pugnam proficiscamur: ac tunc fortasse erunt exta, qualia maxime uelimus. Hic est ab uniuersis militibus uehementer acclamatum, non expedire quoquam diuertere: Sed quamprimum diuinæ rei operam dandum: pecudes iam omnes consumpserant: bouem itaque de plaustro emptum mactarunt. Xenophon Cleanorem arcadem parare interea omnia iussit: ut si bona exta fuissent, nihil iam esset in mora. Sed enim idem fuit extorum habitus. Tum Neon, is qui in Chirisophi locum successerat: cum milites cibariorum inopia uehemẽter premi uideret, cumque cognouisset ex Heracleota quodam, e proximis uicis cibaria summi posse: ut ab exercitu gratiam iniret, edixit: ut qui sibi cibaria in promptu esse cuperent, se sequerentur: Homines arreptis hastis, utribus, saccis, et multis uasorum generibus, ad bis mille, eum secuti sunt: Hi in eos, quos ille monstrarat, uicos profecti, statim ad prædam discurrerunt: Ibi Palantes Pharnabazi equites adorti (ii enim se cum Bithynis coniunxerãt: quo Græcos aditu Phrygiæ prohiberent) ex eo numero nõ pauciores quingẽtis trucidant: reliqui in mõtes confugerunt. Id cum unus ex iis qui fugerant, in castra renunciasset, Xenophon, cui eo die litatum non fuerat, boue de plaustro immolato (neque enim erant aliunde hostiæ) ad ferendum auxilium aduolat: quem omnes militari ætate, ad quinquagesimum usque annum secuti sunt: ac cæteris etiam assumptis, in castra peruenit sole ferme cadente: Vbi milites rebus suis magnopere diffidẽtes cœnã sibi curabant. At Bithyni in excubias, per syluosos et auios saltus, impetum fecerunt: multos occiderunt: alios usque ad castra persecuti sunt: clamore ac tumultu Græci excitati ad arma accurrerunt: sed neque hostem insequi: neque castra noctu mouere tutum
fore uisum

fore uisum est: in tam syluestribus locis armati pernoctarunt: ac certum hominum numerum in præsidiis ante castra colloca runt, qui hostium impetum sustinerent: atq; eam quidem noctē ad hunc modum egere. A diluculo statim Prætores in munitum castellum militem traduxerunt: Securi omnes sunt cum armis uasisq; suis quisq;: atq; antequam cibum caperēt: qua erat ad castellum aditus fossam duxerunt: omnia solo æquarunt: tribus tantum portis relictis. Intera ab Heraclea nauis uenit: in ea frumentum, hostiæ, et uinum comportatum. Mane Xenophon cū esset castra moturus, hostias cædit: læta fuerunt primæ hostię exta: ac peractis iam sacris, Arexion Parrhasius cū Aquilā, faustissimam alitem uolantem cōspexisset, Xenophontē iubet agmen ducere: Ibi milites fossam traiiciunt: In armis consistunt: iamq; cum pransi essent, ut armati exeant denūciatur: turba omnis, et captiui in castris manere iussi: Prætores exierunt, præter Neonem: expedire .n. uisum est eum cū præsidio in castris relinquere. Sed qui relicti fuerāt sibi dedecori fore putantes, quod eos qui exierant secuti non essent, eos tantum reliquerunt, qui XLV. annorum maiores essent: ipsi iter sunt ingressi: Nondum stad. XV. processerant, cum cæsorum cadauera inuenerunt: ibī sinuato in caudæ formam cornu, quoscunq; ambire potuerunt, sepeliere. Rursum progressi, atq; eodem modo cornu in caudā reflexo, quoscunq; repererunt, sepulturæ mādarunt: cumq; iam in eam uiam uenissent, qua ad uicos iter erat: quo in loco coacer uata iacebant cadauera, omnia unum in locū comportata huma runt. Iam appetente meridie, ultra uicos progressum græcorū agmen, commeatibus pro ea, quæ se ostentasset copia, cogēdis intentum erat: cum repente in aduersa uiæ parte, per colles descendentes instructa phalange hostes, magno cum equitatu, ac peditatu prospexerunt: Venerant enim Spithridates, et Rathines, a Pharnabazo cum magna manu. Hi cum græcos uidissent, stadiū fere. XV. spacio in medio relicto, constiterunt: Tum Arexion uates rem diuinam facit: primæ hostiæ læta exta fuere: Hic Xenophon, censeo, inquit, milites ex interuallo, secundum Phalangem subsidiarias cohortes locandas: ut si forte inclinarit, illæ subsidio accurrant: Atque ut hostes turbatis ordinibus in integram, ac bene instructam aciem incidant. Eius sententia est omnibus comprobata. Vos igitur agmen inquit, in hostes ducite: nequid, ubi hostem uideri-

mus, titubemus. Ego mox, extremis ordinibus constitutis, consequar: nisi uobis fortasse aliter uidetur. Illi nihil cunctati pedetentim procedere cœperunt: Xenophon ad extremos ordines constituendos se côuertit: sibiq; socios tris asciuit. Ducenum militum tres ordines fecit: atque ex his unum, cui Samolan Achæum præfecerat, consequi iussit. XX. pass. interuallo, secundû cornu dexterû. Post mediá aciem alter consequebatur, duce Pyria Arcade: Iam uero tertius cui Phrasias Atheniensis præerat, citra læuum se cornu continebat. Cum autem ad magnum, et arduum saltum, qui præcesserant uenissent, substiterunt: incerti nunquid saltus superari posset: Centuriones et Prætores, ut præsto sibi essent monuerunt: Xenophon admiratus ante fuerat quid accidisset, quod progredi desissent: iam uero ad primum monitum in principia aduolat. Quo cum Sophænetus congressus, qui e Prætorib. natu erat maximus, se censere dixit, non esse in tam difficilem saltum ascendendum. Ad hæc continuo Xenophon, Hoc uobis inquit milites persuasum uelim: me quidem prudentem nullius uobis periculi auctorem fore: neque enim gloriam iam uobis, sed incolumitatem expetendam intelligo. Sed ita se res habet: non est quod speremus sine pugna nos hinc euasuros: etenim si hostes non adoriamur, illi nos: cum hinc retrocedemus, a tergo urgebunt: Considerate utrum uobis satius esse uideatur, aduersos ne uos in hostem arma inferre: an uero auersos urgentium impetum excipere: Illud certe dubitare non debetis: qui hosti terga uertant, non posse fortes haberi: qui fugientes insequantur, sæpe ex ignauis, alacres et fidentes reddi: Ego mediusfidius multo malim cum dimidio minore manu insequi, quam retrocedere cum duplo maiore: Et illud etiam satis scio: nihil uos metuere ne nostram illi impressionem sustineant: At cui dubium esse possit, ausuros nihil magis, quam retrocedentes insequi. Erit præterea, si saltum superauerimus, eius nobis difficultas a tergo relicta, magno utique auxilio, cum pugnandum fuerit: qua sane commoditate cupide uti debemus: Quid enim optabilius, quam in procliui hostibus fugam esse: nobis uero non aliunde, quam ex uictoria, spem salutis ostendi? Nihil autem magis miror, quam esse quibusdam saltum hunc formidolosiorem, quam tam multi fuerunt, quos ante

superauimus:

superauimus. Est utique nisi equitatum hostium uicerimus, difficilis ex tam importuno loco exitus: Quid autem? quales tandem, quos adhuc superauimus, montes fuerunt? qui poterimus tam multos a tergo urgentes peltatos effugere? Sed fac ad mare incolumes redeamus: quãtus deniq; saltus ipse põrus est? Vnde uero naues, quib. auehamur? Vnde frumẽtum, quo, si mã serimus, alamur? Erit mihi credite, quãprimũ illuc uenerimus, frumentatum nobis exeundum: quanto uero elegantius nunc prãsos pugnare nos: quã cras ieiunos? quid, quod pulchra exta fuerunt? secunda deorũ auspicia? ac bellissime litatũ est? Agite uiri fortissimi, in hostem alacriter eamus: non est ferendum cœnare eos hilare in conspectu nostro: ac nos, quo loco ipsi uelint, pernoctare. Finem dicendi fecerat, cum Centuriones (neq; n. contra dixerat quisquam) ut se duceret postularunt: ac ille qui dẽ ducere cœpit: cũ ante denunciasset omnib. ut qui cuiq; locus obtigisset, ex eo in aduersum saltum eniterentur: sic. n. celerius multo uniuersum agmen traiicere posse putauit: quã si per pontem, qui diuersas saltus partes iũgebat, se explicassent: cum iam traiecissent, modo hanc Xenophon modo illam Phalangis partem adibat: atq; his propemodum uerbis suos incitabat. Recordamini milites, quot præliis ante, deorum ope freti, hostem uiceritis: Cõsiderate quibus incõmodis, qui fugiunt afficiantur: Cogitate nos ad ipsas prope iam Græciæ portas uenisse: Agite Herculem Ducem sequimini: ac uicissim uos cohortamini: Iucundum certe futurum est, apud quos maxime uelitis, præclare dicta factaq; uestra testata relinquere. Hæc prætereuehẽs locutus est: ac deinde in acie se frontẽ cõtulit: Peltati in duas alas diuisi, recta in hostes uadebant: iusserat Xenophon, ut hastas dextero humero portarent usq; dum tuba signum dari iussisset: tunc ut infestis hastis in hostem modicis passib. ingrederẽtur: nemine cursim ut insequerentur: Tum tessera data, Iupiter seruator: Hercules dux. Hostes primũ loco plurimum cõfidere uisi sunt: In eos peltati cũ iam prope accessissent: antequam signũ daretur, cum clamore, et cursu impetum fecerunt. His hostiũ equitatus, et Bithynorũ globus occurrit. Ac primo cõgressu peltati terga uerterunt: Vbi uero grauis armaturæ Phalanx summa cũ celeritate, subsidio uenit: atq; eodẽ tẽpore classica cecinerunt, et Pæanem, ac bellicum clamorẽ milites sustulerũt: hastasq; in hostem intẽrarunt: Enimuero illi iã in fugã uersi facile

se ad Græcorum impetum sustinendũ impares esse declararũt: Fugientes Timasion cum equitatu insecutus, quam multos par ua manu potuit, cecidit. Læuum hostiũ cornu, qua parte Græcorum equites urgebãt, dissipatum est: Dexterum, quod fuerat multo leuius percussum, in collis cuiusdam se uerticẽ recepit: illã itaq; manũ cũ ibi cõstitisse græci animaduertissent, nihil arbitrati sunt eẽ facilius ac tutius, quã si in eã illico inuaderẽt: Citato igitur Pæane impressionem fecere: Impetũ illi nõ sustinuerunt: Insecuti Peltati sunt, usq; dum dexterũ cornu fusum est: pauci sane cæsi: Hostium enim equitatus, qui plenissimus erat, græcos retardauit. At enim cum Pharnabazi equitatum adhuc stare uiderent, et ad illos Bithynos equites confugisse: qui quæ gerebantur omnia e montis uertice speculabantur: et si iam erant labore confecti, in illos sibi tamen eundum ita, uti possent statuerunt: ne darent hosti ad respirandum, ac uires recipiendas quidquam laxamenti. Instructi itaque ierunt. At illi per decliuia nihilo fugerunt lentius, quã ii, quos ante equites nostri fuderant: In saltũ autem descenderunt, Græcis non ante prouisum. Quare cum iam aduesperasceret: in eum locum pedem retulerunt, ubi primum concurrerant: ac Trophæo excitato, occidente iam sole, ad mare redierunt: aberant.n.castra haud minus quam.VIII.M.pass. Tunc hostes ad agmen cogẽdum cõuersi, seruitia, resq; suas omnes quam longissime abduxerunt. Græci Cleandrũ cũ triremib. ac nauigiis expectabant. Interea uero cotidie cum iumentis, et mancipiis exeuntes, metu iam omni liberati, in castra triticum, ordeum, uinum, legumina, panicũ, ficos cõportabant: Erat.n.ea regio optimarum quarũq; rerum copiis excepto tamen oleo, refertissima. Ac licebat, ubicũq; exercitus quiescendi causa cõmoraretur, ad prædam exire: neq; unquã nisi onusti reuertebãtur: quod si copiæ omnes exissent, quicquid seorsum ab aliis quis occupasset: id quasi publicum habebatur. Iã copiosa erãt et prolixa omnia: Vndiq; in castra, ex græci nominis ciuitatibus multi, cum rebus uenalib. confluebant: ac qui ultro citroq; nauigabant, libenter eo appellebãt: quippe qui oppidum cum portu Græcos munituros audissent. Misetũt etiã uicini hostes ad Xenophontem legatos (illum.n.ex rumoribus acceperant nouæ urbis condendæ auctorem esse) qui ex eo quærerent, quonam officii genere efficere possent, ut se in amicitiam reciperet. Eos Xenophon ad milites reiecit. Interea Cleander

cum duab.triremib.uenit:nauigium uero plane nullũ adduxit. Forte eo ipso tempore, quo ille appulit, milites ad prædam, alio alius excurrerãt:Pecoris autem magnum utiq; numerũ abegerant:quod ne sibi eriperetur metuentes, Dexippum qui paulo ante cum naui remorũ.L.e Trapezunte aufugerat, rogãt,ut eius pecoris partem sumat:reliquum sibi incolume redditum curet. Tum ille statim allegat factionis suæ populares:qui publicum illud pecus esse affirment:et ipse ad Cleandrum ueniens,renũciat Græcos ad prædas agendas se cõuertisse. At ille ut ad se, qui de prædonib.capi potuissent adducerentur,mandat. Hic cum unũs ad illum traheretur:Agasiæ interuẽtu, quod erat ei manipularis, eripitur. Qui tunc forte aderant milites,in Dexippũ,proditorẽ eum appellãtes:cœperunt lapides iacere:qua re perterriti ex remigibus multi ad mare confugerunt: Ipse etiam Cleander fuga se e periculo eripuit. Xenophon,atq; alii item duces tumultum sedare conabantur. Cleandrum docebãt,nihil esse quod metueret: In causa ut id fieret,exercitus quoddam decretum esse. At ille quod et eum Dexippus incenderat, et erat grauiter præsenti periculo cõmotus,se cum sua classe abiturum minitatur: atq; edicturum omnib.ciuitatib.ne earum ulla græcos ad se ueniẽtes exciperet:eo.n.tempore plane græcis omnibus imperabant Lacedæmonii. Id enimuero maxime solicitos græcos habebat: atq; id ipsum maiorẽ in modũ deprecabantur:At ille certũ sibi esse:neq; se prius sententiam mutaturum:quam sibi is deditus fuisset, qui primus lapides iaciendos curasset:quiq; eum qui comprehensus fuerat,suis ademisset. Erat Agasias,quem ille tacite postulabat, Xenophonti summus et cõstantissimus amicus:atq; ex eo maxime tempore quo in Xenophontem Dexippus criminando inuidiam cõcitarat. In tam ancipiti rerũ statu in concionem milites uocantur. Ibi censentib.multis,nõ esse eorum,quæ Cleander diceret,rationem habendam,minime dissimulandum, aut contemnendũ negociũ Xenophonti uideri:qui cum ad dicendũ surrexisset: Ego inquit milites,nihil existimo minus rationib.nostris conducere,quam si Cleander hinc, tam abalienato, quam nũc est animo,abeat. Vicinæ sunt Græci nominis Ciuitates: Græciæ nũc Imperium penes Lacedæmonios est: Summa est eorũ cuiusuis,in qualibet urbe potestas:Quod si nos iste Byzãtii aditu prohibuerit:ac deinde præfectis aliis denunciarit, ne nos quoquam intrare patiantur:quod a Spartanorũ fide per summam iniuriã

discesserimus,ea certe fama ad Anaxibii Nauarchi aures perua-
det:quam difficile tunc nobis futurum sit,uel manere, uel classe
proficisci,non est cuiquam nostrum difficile iudicare: Terra.n.
mariq; hoc tempore Spartani imperant. Non est igitur nobis cõ
mittendũ,ut unius et alterius hominis gratia,reliqui omnes pa-
tria careant. Sed Lacedæmoniis certe, quidquid illi iusserint,
parendum. Quorum eæ etiam urbes,in quib.nati sumus:impe-
rata faciunt. Equidem audio Dexippum Cleandro dixisse, nõ
fuisse,quæ fecerit, Agasian facturum,nisi me Ducẽ secutus esset:
Hic ego cum uos, tum Agasian ipsum culpa omni liberabo: Nã
si me Agasias huius facinoris auctorẽ fuisse dixerit, nihil depre-
cabor, quin si me auctore aut lapidatio,aut quid aliud per uim fa
ctum fuerit,ipse extremo supplicio afficiar: Eodem modo cen-
seo,quencunq; ille arcessierit,eũ se oportere Cleãdri iudicio subii
cere: id .n. unum uos uniuersos præsentis periculi metu eximet:
Nam,ut nunc res se habet,indignissimum certe futurum est,nos,
quib.pro rerũ gestarum magnitudine,laudũ,et honorum ab uni
uersa Græcia spes proposita esse uidebatur,ne pari quidẽ cũ cæte
ris conditione esse posse: Nempe quib.Græciæ ciuitatib. interdi
ctũ sit. Surrexit tũc Agasias:et testor,inquit,milites Deos deasq;
omnes,neq; Xenophontẽ,neq; uestrum alium quenquã mihi, ut
illum hominẽ eriperem,auctores fuisse:sed cum uiderẽ manipu-
larem meum,spectatum hominem trahi,ultro illũ me fateor eri-
puisse: Neq; profecto est quod uos illũ ad suppliciũ dedatis: Ego
me ipsum,uti Xenophon censet,Cleandro tradam:de quo ille ar
bitratu suo statuat: Vos hac de causa non est quod bellum cũ La
cedæmoniis geratis:aut quo minus incolumes,quo quisq; uestrũ
uelit,perueniatis. Vos modo nunc deligite de uobis aliquot, qui
mecũ ad Cleandrũ ueniant:ac si quid a me prætermissum fuerit,
ipsi pro me dicant:agantq;. Tunc permisit exercitus, ut secum,
quos ipse mallet,adduceret: At ille Prætores deligit: Agasias ita
que,ac simul is,quẽ ille eripuerat,cũ Prætorib. ad Cleandrum ue
niunt. Ibi Prætores. Misit nos,inquiunt,ad te exercitus: ac iuss
sit,ut quoscunq; depoposcisses,uel omnes,uel unum, duosue, aut
plures in potestatẽ tuam traderemus: quo his, cũ eos iudicio cõ
uiceris,arbitratu tuo utare:quod si quẽ nostrũ in crimen uocas,
ipsi præsto sumus:sin alium quenquã,eũ nobis edito:ac tibi per-
suade,neminẽ non in potestate tua futurũ, qui in ditione nostra
sit. Hæc illi: Agasias uero in mediũ prodiens: Ego inquit ille,

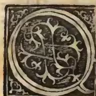
sum uiri,

illum uiri,qui eum hominem,quē Dexippus trahebat,eripui:quicq̃ in Dexippum lapides iaciendos curaui. Illum.n. uirum bonū, ac fortem esse noram. At Dexippum eum esse,qui cum ab exercitu.L.remorum naui,quā a Trapezuntiis impetraramus,præfectus fuisset:ut ea ad nauigia colligenda,quibus in patriam aueheremur,uteretur,fugiens socios prodiderit, quibuscum huc incolumis uenerat: Itaq; istius scelere apud Trapezuntios,quos.L. remorum naui spoliauimus:sempiterna nobis perfidiæ nota inusta est:ac præterea per eum non stetit,quin periremus omnes: audierat.n.æque ac nos,quam futurum esset difficile,pedibus iter facientes fluuios traiicere,atq; in Græciam incolumes redire:Huic igitur ita de nobis merito,quem comprehenderat eripui: quod si uel tu illum hominem comprehendisses,uel de tuis quiuis, modo is a nobis non profugisset,nolito existimare,me tale quidquā facturum fuisse:Illud uero cogites uelim,si me istius causa occideris,improbi te,ac nequam hominis causa,bonum ac fortem uirū occisurum. Ad hæc Cleander se quidem,si illa cōmisisset, Dexippum minime laudare:sed quocunq; ille se scelere obligasset, non oportuisse de indemnato pœnas sumi:Nam quā ob rem uos postulatis,inquit,ut uobis liceat iudicio constituto causam dicere.Nunc ad uestros redite,isto uno relicto : iudicii uero diem,cū uobis denunciaro,facite obeatis. Neq; uero,aut exercitum , aut alium quenquam in crimen uoco:cū hic se fateatur fraudē commisisse: Tunc ille ipse qui fuerat ereptus. Ego inquit uiri optimi, et si Cleander me iniuriam alicui intulisse putat : neq; uulnerarā quenquā,neq; iaculatus fueram:tantum dixeram pecus publicū esse:scitum.n.erat militum,ut cū milites prædatū exissent: quod quisq; prædæ egisset,id publicum ut esset. Id tantum dixi. At ille non aliam ob causam me comprehendit:quam quod uoluit metu cæteros deterrere:ne quid quis indicaret: Prædæ uero partem ipse ut posset,contra edictum,prædonib.suis diuidere:Tum Cleander:Et uero tu , quando tam es argutus,hic remane : quo de te etiam aliquid statuamus. Post hæc cum suis cibum cepit : Xenophon interea exercitum coegit:ac retulit de mittendis ad Cleādrum,qui pro iis,qui illi traditi erant , deprecarētur: Decreuerunt Milites ut ad Cleandrum Prætores , Centuriones, cūq; iis Dracontius Spartanus,ac si qui alii idonei uiderentur, uenirent:ac illum,ut eos sibi uiros condonatos uellet , rogarent. Cum iam ad eū uenissent:in hunc modū locutus est Xenophon.

Hos tu quidem uiros Cleander detines:ac eos in tuam potestatē exercitus tradidit:ut non magis de illis,quam de se ipsis, ita ut es set tibi uisum,statueres. Idem nunc te exercitus obsecrat, atque obtestatur,ut eos sibi remittas : ac ne eos capite euertas : multis enim ante hoc tēpus meritis,ac laboribus, hanc sibi exercitus gratiam pepererunt:idq́ue si tua misericordia ab imminēti periculo fuerint liberati,promittunt,ac spondent,pro tua in se clementia, si dux sibi esse uolueris, re ipsa demonstraturos (Di modo propitii sint)et moderatos se esse:ac ducum suorū dicto tam audientes,ut dis freti,nunquam sibi hostem metuendum putent : Illud nunc te orant:ut cum in fidem se tuam, ac potestatem receperis: periculum facias de Dexippo,seq;,et aliis:qua quisq; fide ac uirtute sit:atque ut pro merito cuique suo honorem habeas. Hæc cū Cleander audisset,per,inquit,Deos uobis respōdere nihil cunctabor: Viros uobis reddo,ipse etiā ubi opus fuerit adero : ac si p Deorum auspicia licitum fuerit:uos in Græciam reducā : Est.n. oratio uestra ab iis,quos apud me nōnulli sermones habuerunt, longe diuersa:Aiebant.n.illi , exercitum uos a Lacedæmoniorū fide abducere. Hæc cum Cleander respondisset,ad suos uiri illi, quos ante detinuerat,redierunt. Cleander rem diuinam ad suscipiendum iter fecit. Et cum Xenophonte plane amanter ac familiariter congressus est : atq; inter se hospitium iunxerūt. Multo uero magis græcis ducem se præbere optauit: posteaquam rato certoq; ordine, ab illis,quodcūq; mādaretur,effici animaduertit. Sed enim cum triduum imolasset: Litatum non est:Hic ille Prætoribus conuocatis:nō potui inquit,qualia optabā exta nancisci: Vos uero nihil est,quod hac de causa animum despondeatis. Vestram hanc Di gloriam esse uolunt, ut hunc exercitū in græciam reportetis:Profiscimini igitur. Nostrum erit cum Græciam attigeritis:uos illic quā bellissime accipere. Ibi milites publicum pecus Cleandro donandū cēsuerunt:quod cū accepisset, rursus illis reddidit : Ac deinde quāprimum soluit: Græci frumento,quod undecunq; comportarant,diuiso: atq; item reliqua præda:per Bithynos iter facere cœperunt:At ubi recta proficiscē res neminē omnino offenderūt:neq; quo in pacatū agrū diuerterēt se habere uiderūt:retrocedētes,diē unū,ac noctē totā,in itinere fuere:At multos quidē interea cū homines , tū oues ceperunt: Sexto deniq; die Chrysopolin,quæ Chalcedoniæ ciuitas est,uenerūt:ubi septē ipsos dies in uendēda præda occupati fuere.

XENOPHONTIS DE CYRI MINORIS EXPEDITIONE LIB. VII.

ROMVLVS AMASAEVS VERTIT.

Væ gesta sint a Græcis in expeditione Cyro duce suscepta usq; ad prælium: Ac deinde post Cyri mortem in itinere, donec in Pōtum uenere: Ad hæc quemadmodum e ponto partim nauibus, partim uero pedibus egressi sint, usq; quo Chrysopolin Asiæ urbem extra ponti hostiū sitam, accesserunt, in superioribus cōmentariis exposuimus. Hæc uero postea consecuta sunt. Pharnabazus cū metueret ne cōpiæ illæ in suam prouinciam inuaderent: Legatis ad Anaxibium Nauarchum, qui tunc Byzantii erat, missis, ab eo contēdit, ut nostrum exercitum quamprimum ex Asia traiiciendum curaret: pollicitus se quicquid ad eam traiectionem pertineret administraturum. Cui obsecutus Anaxibius, Prætores et Centuriones Byzantium euocat: ac se illis stipēdium, simulac traiecissent, daturum pollicitus est. Ibi cum alii tempus sibi ad deliberādū sumpsissent: Xenophon respondit a reliquo exercitu statim se discessurum: ac Byzantium uenturum: Anaxibius uero affirmabat non ante ei discedendum, quam cum cæteris traiecisset: neq; sibi ille secus faciendum statuit: Interea Seuthes Thrax, per Medosaden nuncium suum Xenophontem hortatur, ut ad traiiciendū quamprimum militum animos incitet: quod si fecerit, præclare cum ipso actum iri. Atqui ille respondit, traiectionem non possim ego utiq; præstare: quare hoc nomine neq; mihi, neq; alii quicquam Seuthes pendat: postea uero quam exercitus transportatus iam fuerit: Ego sane me seiungam: Cum iis autem, qui manserint, quos ex re usuq; suo fore putarit: perinde ac ei commodum fuerit, ita agat. Ex inde Byzantium uniuersi milites transmiserunt. Quibus non modo stipendium Anaxibius nō pendit: sed edixit etiam, ut cum armis impedimentisq; quamprimū exirent: simulans ille quidem se, censu habito, illos statim remissurum. Quod sane factum Græci molestissime tulerūt: atq; eo maxime quod pecunia ad uiaticum nulla reliqua erat: Lente igitur, et cōtracto quodāmodo animo se ad iter comparabant. Xenophon

cum Cleandri urbis Præfecti hospitio uteretur: ad eum uenit: a hominem complexus, ut qui amicos digredientes ualere iubet se statim soluturum præse tulit: At ille, ne feceris inquit: ne tibi sit grauis inuidia sustinenda: Non desunt enim qui per te stare dicant, quominus quam celerrime exercitus exeat: Ego uero, inquit Xenophon, culpa omnino uaco: id.n. est unum militibus impedimento, quod in promptu uiaticum non habent: atque ob hanc causam, et animi anguntur, et cunctantur: At ego, inquit, ille suadeo, ut rebus omnibus ad iter faciendum comparatis una cũ cæteris exeas: deinde cum totum agmen extra portas iam fuerit: licebit quo uoles abire. Ad hæc Xenophon se ita facturũ, simulac Anaxibium conuenisset, respondit. Re audita Anaxibius, ut cũ rebus suis quam primum exeant, imperat: ac ut suos moneant: quęcunque in recensendo abesse norit, illum se hostis loco habiturum. Exierunt itaque primi omnium Prætores: tum reliqui cõsecuti sunt: Ac iam intra mœnia, reliqui erant pauci. Eteonicus ad portas stabat: ut simulac exissent, portas oppositis uectibus occluderet. Anaxibius Prætoribus, et Centurionibus aduocatis. Commeatus inquit ex Thraciæ uicis uobis sumetis: est enim ibi et ordei, et tritici magnus numerus, atque eorum, quæ ad uictũ pertinent omnium, præclara sane copia: quæ cũ acceperitis, in Chersonesum uobis eundum est, illic Cyniscus stipendiũ dabit. Hæc uel quod milites aliquot subaudissent: uel quod de Centurionũ numero quis, eum sermonem protulisset: ad cunctorum sane aures permanarunt. Quare dum Prætores diligenter ex Anaxibio quærunt de Seuthe, amici ne loco, an hostis esset habendus: et an per sacrum montem, an uero per mediam Thraciam longiore ambitu iter esset faciundum: Interea dum hæc illi percontantur: arreptis armis milites ad portas cursu redeunt: ac rursus intra muros irrumpere contendunt. Quod ubi Eteonicus, quique cum eo erant animaduerterunt: confestim portas oppositis uectib. occludunt: At milites repagula perfringere conabantur; clamantes magna se iniuria affici: quod hostibus obiicerentur: Portas uero se effracturos minabantur, nisi eas illi sua uoluntate aperuissent: Accurrerunt alii ad mare: ac iuxta ipsa portus latera, quæ, quod curuatis utrinque molibus prominent, Chelas, i. accetabula græci uocant, muris superatis intra oppidum desiluere. Cum interea, qui intus relicti fuerant, cum ea, quæ ad portas gerebantur, uiderent, dolabris, uectibus et claustris perfractis, suis aditum patefaciunt:

ciunt: illi uno omnes impetu irruerunt: Quod ubi Xenophon uidet, ueritus ne ad prædam exercitus se conuerteret: ac quæ expiari facile non possent flagitia (futura proculdubio et ciuitati, et sibi, ac militibus perniciosa) committerentur: Et ipse accurrit: et intra portas una cum ipso agmine euadit. Byzantii, ubi uident tanto cum impetu agmen introrumpere, deserto foro ad naues alii, alii domum confugere: Qui intus essent foras exire: Triremes nonnulli, quibus periculum maxime se effugere posse putabant, deducere: Nemo plane erat, qui quasi capta ab hostibus urbe, extrema omnia non metueret. Eteonicus in promontorium proximum: Anaxibius ad mare confugit: ac piscatorio nauigio circunuectus in arcem ascendit: atque inde ex Chalcedone auxiliarios accersit: neque enim, quod erat in arce præsidium, Græcorum impetum sustinere posse uidebatur. At milites cum Xenophontem uidissent: ad eum frequentes accurrunt: Ac nunc, inquiunt, tibi Xenophon uirtutis declarandæ tempus datum est: Vrbem habes: habes classem: habes pecuniam: nunc si uelis, et nos tu subleuare, et te nos magnum, et gloriosum reddere possimus. Ad hæc ille. Præclare inquit dicitis, neque malle quicquam debeo: sed si, id ut faciā, cupitis: redite quamprimum cum armis in suos uestrum quisque ordines. Hoc, eo consilio dixit, ut concitatam multitudinem, a tumultu ad officium reuocaret. Ac dimisit quidem, qui milites monerent, ut in ordines redirent. Atque illi statim per se suū quisque locum occuparunt: Grauis armatura in quinquagenos dispertita est: Peltati utrunque cornu statim tenuerunt: Vrbis Regio in qua constiterunt, cui Thracius campus nomē est: ad aciem instruendam omnium maxime idonea: ut quæ plana et domib. uacua. Tumultu iam cōpresso, Xenophon multitudine ad concionem uocata, in hunc modum locutus est. Quod irascimini milites: ac plane quod decepti fueritis, acerbum et iniquum ducitis, nihil sane miror: At si iracundiæ obsequentes, et ex Lacedæmoniis eos, qui nunc adsunt, ab illis delusi ulciscamur: et ciuitatem nulli affinem culpæ diripiamus: Quæ consecutura sunt, certe prouidere debetis. Primum enim effugere nullo pacto possumus, quin a Lacedæmoniis, et eorum sociis hostes publice iudicemur. Qua uero conditione bellum cum illis gesturi simus, non erit difficile existimare, si nostrum hunc statum cum superioribus temporibus contulerimus.

Maiores nostri, ut de Atheniensibus loquar, bellum contra Lacedæmonios susceperunt. Cum triremes partim iam deductas, partim in armamentariis haberent, haud minus quam quadringentas. Pecunia uero et ex ærario abunde suppeditaret: et ex uectigalibus quam aut populares, aut externi penderent, annua talenta mille caperent. Iidem insulis fere omnibus imperarent: urbes quoque in Asia multas, et in Europa cũ alias, tum hoc ipsum, ubi nunc sumus, Byzantium tenerent. Debellati tamen illi sunt: uti plane omnes scitis. Hoc autem tẽpore quorsum euasuros conatus nostros putatis, quo Lacedæmonii cum Achæis societate coniuncti sunt? Atheniensium uero ac omniũ, qui socii illis ante fuerant, res prope sunt afflictæ, ac perditæ? Tissaphernes et cæteri, qui maritimæ oræ imperant, nobis hostes sunt: ac omnium maxime superioris Asiæ Rex: cui et Imperium et uitam simul ereptam uoluimus. Hæc cum nobis simul omnia aduersentur, quis est tam rerum omnium imperitus, qui nos incolumes hinc euasuros existimet? Ne per deos immortales insaniamus: Ne turpissime nos perditum eamus, ipsis prope parentibus atque amicis, ac necessariis nostris bellum inferentes. Et cogentur illi quidem, una cum suis eorum quisque ciuitatibus, contra nos arma capere. Neque iniuria. Nos enim cum nullam plane ex barbarorum urbibus uiolauerimus: atque id aliquoties in potestate nostra fuerit: quamprimum græcorum urbẽ attigerimus, eá diripiemus? Ego mehercule antequã hæc fieri uideam, opto infra terram passuum .X. millia detrudi. Nunc eo uos in patriam animo esse oportere censeo: ut si possitis eos, qui urbi huic præsunt, precibus, et adhortationibus, ut officio in uos suo fungantur, adducatis. Id si minus possitis, Græciæ tamen urbibus neutiquam uobis interdictum esse uelitis. Ac nunc ad Anaxibium mittendos censeo, qui doceant: In hanc urbem redisse nos, non ut iniuria quenquam lacesseremus: sed ut ab ea commodi aliquid caperemus: id si minus consecuti essemus, ut non fraude eiecti, sed uoluntate dimissi uideremur. Idem est omnibus probatum. Mittunt igitur Hieronymum eleum, Eurylochum Arcadem, Philesium Achæum: qui cum iam abissent, in eodem adhuc loco permanentibus militibus, superuenit Cyratades Thebanus: Is non exilii causa, sed Imperii cuiuspiam cupiditate Græciam peragrabat: se omnibus uenditans, qui forte in quauis gente, aut oppido, Ducis operam expetissent:

ram dare expetiſſent: Accedens itaque ſe paratum dixit eos deducere ad Delta Thraciæ regionē,e qua multa eſſent eis,quæ ad uſum ualde expeti ſolent,præſto futura: Interea uero ſe illi eſculenta,ac poculenta omnia exhibiturum: Hæc auſcultarunt milites. Neq; minus ea quæ pollicebatur Anaxibius. Siquidē legatis reſponderat:ſi ut diſcederent ſibi in animū induxiſſent, fore ut nihil eos pœniteret. Se enim eos ciuitatum principibus commendaturum: Et ſe ipſum quam poſſet optime eorum com modis conſulturū: Eo ſermone adducti milites,Cyratadem exer citui præeſſe iubent:ac rurſus extra muros exeunt:Cyratades ſe poſtridie eius diei adfuturum cum hoſtiis,aruſpice,ac cōmeatib. pollicetur: Vbi illi exierunt,Anaxibius portas claudit: edicitq; quicunque intra muros deprehenſus eſſet,eum emptori ſe addi/ cturum. Poſtero die Cyratades præſto fuit cum hoſtiis, et aru/ ſpice: Cum eo una uiri.XX.farinam,totidem uinum, tres oleū, alliorum unus quam poterat maximam ſarcinam, item alter ce/ parū comportantes. Quæ cum in caſtris depoſita eſſent, mox omnia diuiſurus,ſacra primum facere inſtituit. Hic Xenophon accerſit ad ſe Cleandrum,ac rogat ut per eum ſibi liceat oppidū intrare,atque inde enauigare. Cleander cum celerrime rediſſet, uix inquit impetratum eſt:Anaxibius enim abſurdum ſibi dicit uideri,eſſe milites ad muros,Xenophontem uero intus. Præſer tim uero exulceratis ſeditione Byzantiorum animis. Introire tamen iubet,ſi in animo habeat una ſecū enauigare. Xenophon itaque milites complexus cum Cleandro introiit. Cyratades poſtero die cum ſacrum feciſſet,non litauit, neque quos attule/ rat commeatus inter milites partitus eſt: Poſtero uero die cum iam ad aram hoſtiæ adductæ eſſent, et cum corona aſtitiſſet im/ molaturus Cyratades. In medium progreſſi Timaſion Darda/ nenſis,Neon Aſinæus,Cleanor Orchomenius, negant ſe Cyra/ taden immolare paſſuros, niſi prius commeatus militibus diui/ ſiſſet: Ille cum ut æquabiliter omnia diuiderentur imperaſſet,fa/ cile intellectum eſt,multum abeſſe,ut milites,uel in unum tantū diem,ex iis quæ attuliſſet Cyratades, commeatus haberent:quo factum eſt, ut cum ſuis ille hoſtiis depoſito imperio diſcederet. Permanſere in caſtris Neon Aſinæus, Phryniſcus Achæus, et Timaſion Dardanenſis. Hi cūm exercitu profecti in proxi/ mis Byzantio uicis caſtra locarunt: Ibi inter Duces diſſideri cœptum: Cleanor et Phryniſcus, ad Seuthen tranſeundum

putabant: fuerant enim ab eo muneribus deliniti, cum eorum alteri equum, alteri mulierem donasset: Neon ut in Chersonesum contenderent hortabatur. Existimabat.n.si in Lacedæmoniorum fines peruenisset: facile se uniuersi exercitus imperium obtenturum: At Timasion operam dabat, ut omnes in Asiam traiiceret: quod se ita in patriam restitutũ iri putabat: Neq; id milites nolebant. In hac deliberandi mora, milites partim armis diuẽditis, per proximos uicos, quam potuerunt celerrime enauigarunt: partim uero per eosdem uicos diuisis, in urbes ciuibus permisti introierunt. Anaxibius cum dilabi exercitũ, ac dissolui intelligeret: magnam uoluptatem capiebat. Nam quod sua id maxime opera accidisset, in eo se gratiam eximiam a Pharnabazo initurũ putabat: Huic cum e Byzantio discessisset, Cizyci Aristarchus, cui erat Byzantii Prætura, in Cleandri locum decreta, obuius factus, propediem Polum Nauarchũ, ut ei succederet, in Hellespõtum uenturum nunciat. Anaxibius Aristarchum hortatur, quot cunq; e reliquiis Cyri copiarum Byzantii offendisset, omnes ut uenderet. Nam tantum abfuerat ut quenquam Cleander uenderet: ut per ædes etiam, inuitis dominis distributos, ægros curari uoluerit. At Aristarchus ut primum Byzantium attigit, nihilo sane pauciores quam. CCCC. uendidit. Anaxibius cum Parium appulisset, misit qui Pharnabazum docerent, esse Byzantii quæ imperasset omnia confecta. Ille ubi resciuit Byzantii Prætorem futurum Aristarchum, Anaxibio classis imperium abrogatum, hunc sane nihili pendit: ac quæ de Cyri copiis illi ante imperarat, eadem Aristarcho denũciat. Quod ubi animaduertit Anaxibius, Xenophontem ad se accersit: ac eum iubet qua possit arte, quamq; celerrime ad exercitum uenire: Milites aut retinere, aut iam dissipatos, quam possit plurimos ad officiũ reuocare: cumq; iis Perinthum contendere, atque inde in Asiam quam ocyssime traiicere: ei et triginta remorũ nauẽ, et epistolã dat, simulque certum hominem mittit, qui a se Perinthios roget, ut Xenophonti equos, quibus ad exercitum uehatur præbeant: Xenophon celeriter classe transuectus, cum in castra peruenisset, magna cum lætitia est a militib. exceptus. Et eum magno sane studio secuti omnes sunt, eo duce e Thracia in Asiam traiecturi. Seuthes cum Xenophontem redisse ad exercitum audisset: statim maritimo itinere Medosaden misit: qui rogaret, ut cum exercitu ad se ueniret: Is cum omnia esset pollicitus, quib. hominem quã facillime adduci

posse putaret: Xenophon respondit, id sibi nullo pacto licere. Cum ille igitur abisset, Milites Perinthum profecti sunt: quo cũ peruenissent, Neon cum. DCCC. Militib. quos a reliquo exercitu auellerat, seorsum castra habuit. Reliquæ omnes copiæ simul, atq; eodem in loco, ad Perinthiorum muros cõstiterunt. Ibi cũ Xenophon naues cogeret, quib. in Asiam quã celerrime milites transportarentur, Superuenit Aristarchus cum triremib. duabus: Is Pharnabazi studio ad ductus, edicit Naucleris, ne grecos in naues recipiant: ac deinde in castra ueniens militibus, ne in Asiam traiiciant: Atqui inquit Xenophon, sic iussit Anaxibius: Et una hac de causa me huc remisit. Anaxibius inquit ille, Nauarchus non est: ego uero Prætor hoc oppidum obtineo, quod si quẽ uestrum hinc abeuntem deprehendero, in mare deiiciam. Hæc cũ dixisset, in oppidum introiit: Ac postero die Prætores et Centuriones ad se accersit: qui cum ad muros iam accessissent, Xenophontem monet quidam ne introeat: fore enim ut comprehendatur: et aut eo ipso in loco plectatur: Aut Pharnabazo dedatur. Qua re Xenophon audita, cæteros quidem deducit: ipse per sacra se Deos consulturum dicit: atque a cæteris digressus: consuluit, an permitterent, ut exercitum ad Seuthen duceret: Siquidem uidebat minime tutum esse traiicere: cum is qui uetaret, triremes haberet: Neque uero si in Chersonessum uenisset: Se illic facillime intercludi posse non intelligebat, omniumque rerum penuria exercitum laboraturum: qui ut maxime Prætoris imperata faceret, nihilo tamen magis commeatuum compos futurus uidebatur. Dum hæc ille agitaret, redeunt ab Aristarcho Prætores: ac renunciant non esse se tunc admissos: sed iussos uesperi redire: Ex quo plane intellectum est insidiose ab illo actum. Xenophon cum exta significassent tutum ipsi, et exercitui ad Seuthen iter fore, sumpsit Polycraten Atheniensem Centurionem, atque item accepit a Prætoribus, uno excepto Neone, singulos, quibus illi fidem haberent maximam: cumque iis noctu ad Seuthæ castra contendit. Aberant ea. LX. fere stad. Cum propius accessisset, turres quasdam desertas uidit: atque ex eo primum suspicatus est Seuthen castra mouisse: Verum cũ fremitum quendam audisset, et significantium inter se uoces, plane intellexit, non aliam ob causam ignes, multo ante castrorum excubias accensos: nisi ut qui in statione essent, in tenebris conspici non possent: contraque quicunque accederent, per

ignium lumina facile cernerentur. Quod cũ animaduertisset in terpretem præmisit,quē secũ forte habebat, qui iuberet uigiles, Seuthæ renunciare,adesse Xenophontem:uelleq; eum cũ Seuthe cōgredi,tunc quæsierunt illi,nunquid Atheniensis esset is Xenophon,atq; e græcorũ castris uenisset:ubi affirmatũ est:cum exultatione ad Seuthen accurrerunt. Neq; multo post adfuerunt peltati fere.CC.qui hilare acceprũ Xenophontem, eiusq; comiatũ ad Regē deduxerunt:Continebat se ille intra ualde munitũ propugnaculũ:Stabant circunquaq; frenati equi: Nam propter metum interdiu equos pascere, noctu ad custodias paratos esse uolebat: Aiebant.n.Teren unum de huius maiorib.in illis ipsis aliquando finib.cum magnas copias haberet, ab iisdem hostib.magna clade affectum,castris etiam exutum. Erant autē hi hostes Thyni,gens,quæ una omnium ad nocturnas excursiones et pugnas aptissima ferebatur. Cũ ad fores iam Græci astitissent: Iubet Seuthes Xenophontē cum duob.quib. malit comitib. ingredi:Cum intromissi essent:post primos cōplexus, et salutationes, Thracio more Græcis,in corneis poculis uinum propinatũ est: aderat Medosades,qui Seuthæ in legationib.cũ primis operā nauabat: Hic priore loco ita dicere orsus est Xenophon. Ad me Seuthe huncce Medosaden Chalcedona misisti,qui me tuo nomine rogaret,ut cũ ipso una operā darem,ut ad te Græcor.copiæ ex Asia traiicerent:quod si fecissem gratiā te relaturũ, idem affirmabat Medosades. Rogauit Medosaden, an ita se res haberet, maxime,respondit,ille. Rursus Xenophon,cũ iam traiecissem e Pario, rediit in castra Medosades:ac pollicitus est,si Græcos ad te adduxissem,me non amici tantũ,uerũ etiā fratris loco habiturũ:ac iis, quæ mari proxima possideres,oppidis cōcessurũ:Quæsiuit dènuo an ita secũ egisset: egisse Medosades respondit. Age nũc,inquit,huic expone, quid tibi cũ Chalcedone essemus,ad ea respōderim. Respōdisti inquit ille,exercitũ Byzantiũ uenturũ: huius rei causa,neq; tibi,neq; alii quicquā pendi opus esse: Vbi Byzantium peruentũ esset:te a cæteris discessurũ:ac plane quod dixisti,effectũ etiā reddisti: Quidnam,inquit ille,dixi: cũ Selymbriam peruenisses,necesse tibi fore Perintho in Asiam traiicere: Nunc igitur,inquit Xenophon,adsum:et mecũ una de Prætoribus unus,Phrynicus,de Centurionib.uero Polycrates. Sunt foris præterea a singulis Prætorib.singuli, illis cōiunctissimi et fidelissimi,præterquā a Neone Lacedæmonio. Quod si firmam

et ratam

et ratam inter nos pactionem esse uis, et illos accersi iube. Ac tu inquit Polycrates illis dic meo nomine, ut arma deponāt: et ipse etiam ense deposito cum illis una ingredere. Tum Seuthes nemini se dixit, qui modo Atheniensis sit, non fidem habere: ac scire se Athenienses consanguineos esse: Amicos uero illos, et animo in se optimo esse existimare. Cum introissent, qui fuerant accersiti: quæsiuit primū Xenophon de Seuthe, cui usui ipsi Græcorum esset exercitus futurus. Ad hæc ille inquit, Mesades mihi pater fuit: sub cuius imperio Meládeptæ fuere, Thyni, et Tranipsę. Is e regno per Odryssorū seditionē pulsus, morbo interiit: Ego patre orbatus, apud Medocum qui nunc regnum obtinet, educatus sum: Vbi uero adoleui, cum ad alienam mihi mensam uiuendum esse indignissime ferrē, ad eius solium, dum in curru sederet, accessi, meq; ad eius genua aduolui: obsecrauiq; ut mihi quā posset magnum numerū hominum concederet: quo eos a quib. eiecti essemus, iusto bello persequi possem: ne mihi esset perpetuo ad alienam mensam, perinde ac canes solent, respiciendum. Precib. itaque ille meis commotus, et milites mihi eos, et equos tradidit: quos cum illuxerit, uidebitis: cum his ego uitam traduco: et cū his e paterno agro prædas ago: quod si uestro auxilio uti licitū fuerit: dis fretus, me imperium paternum recepturum confido. Qua igitur in re uestra opera mihi usui esse possit intelligitis. Iā uero inquit Xenophon, si tecum societatē coierimus, nobis expone quid milites, Prætores, ac Centuriones abste accepturi sint: ut hi qui mecum hunc uenerunt, certi aliquid cæteris renuncient. Tum ille militib. menstruum stipendium Cyzicenos singulos: Centurioni binos: quaternos Prætorib. pollicitus est: agri, quantum uellent: Iumenta: munitū ad mare oppidū. Ad hæc Xenophon, si periclitatus nihil effecero: et a Lacedæmoniis nobis quid fuerit metuendum, erit ne locus apud te iis, qui huc se receperint: Immo inquit illos fratrum loco habebo: atq; in currus mei partē recipiā. Cūq; his quicquid bello partum fuerit cōmunicabo. Tibi uero Xenophon filiā collocabo: ac si ulla tibi filia est, eā Thracia lege emam: ubi uero habites Bisantem tibi tradam, qui mihi locus est maritimorū omniū pulcherrimus. Cum hæc audissent Græci, dextras iunxerunt: atq; ita firmato fœdere, ante lucem in castra reuersi: iis a quib. missi fuerant, rem omnē ordine exposuerunt: Prima luce rursus Aristarchus Prætores, et Centuriones accersit: At illi eundum neutiquā esse, ac statim milites in cōcionē

O

conuocandos censuerunt: Cũ omnes præter eos, quos Neon ducebat: conuenissent. His eos uerbis Xenophon allocutus est. Iã non licet nobis milites quo cõstitueramus hinc enauigare: Aristarchus.n.cũ triremes habeat, nobis obstat: neq; satis tuto naues possumus cõscendere: Ac idẽ imperat, ut per sacrum montem in Chersonesum proficiscamur. Quod si itineris difficultate superata eo peruenerimus, iam neq; uenditũ nos, neq; uti Byzãtii euenit, circunuentum iri promittit: Illic.n.stipendia nos accepturos: neq; causæ quidquam fore, quin cõmeatus in prõptu nobis sint: Sic ille quidem affirmat. Rursus Seuthes cũ ad se ueneritis, spõdet benigna uobis oĩa apud se et prolixa fore: uos itaq; uel priusq̃ hinc discedatis decernite, uel ad quærendos cõmeatus iam proficiscimini: Mihi quidem, quoniã neq; pecuniam habemus, qua quod opus est mercemur: neq; nobis, quæ uitæ usus postulat, ab his gratis dantur, optimũ factu uidetur: ut in uicos reuersi, quæ opus sunt ab iis sumamus, quos facile, uel cogere, uel adducere possumus: ut ea nos sinant asportare, quæ nostrũ quisq; ad usum suum expetit: atq; id arbitrii uestri sit: cui tamẽ idem uidetur, is manum tollat: manum cuncti sustulerunt: Agite igitur inquit Xenophon, ita uos cõparate, ut cum datum fuerit signum, statim ducem sequamini. Xenophon dux fuit: eũ secuti omnes sunt: Neq; aut Neon, aut alii, qui ab Aristarcho summissi fuerant: a proposito alios deducere potuerunt. Cum iam stad. circiter. L. progressi essent, Seuthes obuius factus est: quẽ cũ Xenophon uidisset, pcedere intra cohortes græcorũ iussit: ut quæ ille diceret pro græcorum utilitate, audirent quãplurimi. Quod cum ille fecisset: tum Xenophon iter, inquit, habemus in ea loca, unde milites cibaria capere possint: ibi cũ a te et a Lacedæmoniis propositas conditiones audierimus: id sequemur, quod ex usu maxime fore uidebitur. Quod si nobis tu ad cõmeatus comparãdos dux extiteris: plane hospitaliter nos acceptos existimabimus. Ad hæc Seuthes, possum inquit indicare uobis uicos multos, hominũ numero, et rerũ omniũ copia abundantes, a nobis eatenus distantes, ut hinc mane digressi, sine ullo negocio illic cœnare possimus. Eo duc igitur nos inquit Xenophon. Quod cũ ille fecisset, uesperi quo ille dixerat peruentũ est: cumq; in unum milites conuenissent, in hunc modũ Seuthes locutus est. Ego uestra opera Græci in bellicis reb. indigeo: quã mihi si pręstiteritis, singulis Cizycenũ unũ militib. dabo menstruũ stipendiũ: ac Centurionib. et Prætorib.

quod iam

quod iam illis a me præfinitum est: Ad hæc unicuiq, pro merito ac dignitate, honorem habebo. Cibaria quidē uobis ex agro, uti nunc, suppeditabūt: Quæ capietis reliqua, ea ut penes me sint, æquum esse statuo: quo ex iis uobis stipendia pendam. Ac cedētes sane, et fugientes satis idonei erimus, qui persequamur, atq in uestigemus: Sin erunt qui resistant, eos, uestro auxilio fretus, ut in potestatem meā redigam, operā dabo. Tunc Xenophon, quā lōge, inquit, a mari, ut hic te exercitus sequatur postulas. Nihilo respondit ille, lōgius, quam septem dietū itinere, atq haud scio, an multo minus. Fecit tunc potestatem omnib. qui uellent dicēdi. Dixerunt itaq multi: quātuis æstimāda, quæ Seuthes dixisset: Hyemem iam esse: neq idoneā ad nauigandum tēpestatem. Hybernare in amicorū finib. minime expedite: ubi non nisi de rebus emptis exercitus ali posset: In hostili uero agro statiua habere, ac sibi cōmeatus cōparare, in magna rerum copia, multo fore tutius una cum Seuthe, quā si ab eo discesserint: Quod si stipendium etiā ab eo accipiant: præclare omnino secum actū existimādum esse. His auditis, si quis, inquit Xenophon, est: qui his uelit contradicere: dicat iam is licet: Sin his omnes assentimini: Siscite: contradixit nemo: Scitum igitur factum est. Tunc Seuthes sibi illos dixit in bellicis expeditionib. socios fore. Post hæc alii quidem, in ordines descripti, castra posuerūt: Cēturiones et Prætores ad cœnam uocauit Seuthes, cum non longe ab uno de proximis uicis abesset. Interea dū ad fores omnes astarent, ut cœnatum intromitterentur: adfuit Heraclides quidam Maronites: Is ad eos, quos aliquid habere existimabat, quod Seuthæ dare possent, accedebat: ac primum quidem ad Parianos, qui ea de causa uenerant, ut cum Medoco Odrysorū Rege de pace agerent: ac cum ei tum uxori eius dona attulerant. Quid, inquit, Medoco ista potius dabitis, qui a mari duodecim dierum itinere abest? cur non potius Seuthæ, qui hoc iam sibi adiūcto exercitu, maritimæ oræ, quā facillime imperium obtinebit, ac uobis, uel prodesse, uel obesse tam finitimis, plurimū poterit? Quin uos huic quæcunq affertis, si reb. uestris bene consultum uolueritis, nō ei dabitis, qui longissime a uobis abest: Et sane, ut ita facerent, persuasit. Ad Timasionem deinde Dardanensem cum accessisset: quē audierat et pocula, et Barbaricos tapetas habere. Ita, inquit, more maiorum traditū est: ut qui a Rege inuitantur, pro copiis suis ei dona dent: Hic certe si imperiū suum auxerit: facile aut domū te redu-

cere,aut si hic manere malueris te locupletare possit. Hæc separatim cũ singulis agebat: Ad Xenophōtem etiā cum uenisset: ex magna inquit tu Ciuitate es; et percelebre tuũ est, apud Seuthen nomen: neq; uero dubito quin et oppidum et agrum, ut ante etiā de maiorib. tuis nōnulli, in regione nostra sis accepturus: per igitur æquũ est: luculēter Seuthen a te ornari: Atq; hæc tibi amicus, ut qui maxime, suadeo: mihi.n. persuasum habeo, quo illi maiora dederis: eo te ab illo maiora, ac præclariora accepturum. Hic Xenophon quid ageret dubitabat: E pario.n. soluerat cũ unico puero: neq; plus pecuniæ habebat, quam pro uiatico esset. Cum iam essent omnes ingressi ad cœnam, e Thracib. qui tũc aderant, nobilissimus quisq;, Prætores deinde, ac Centuriones græcorũ, et a quacũq; ciuitate missæ legationes, in orbē accubuere. Sunt omnibus tripodes appositi, non pauciores, quā. XX. carnib. refertissimi: et cum carnibus confixi panes fermentati, prægrandes. Hospitib. autem præ cæteris, mensæ patrio ritu apponebantur: Seuthes primus omnium appositos sibi panes in frusta discidit: atq; eos quib. uisum est, proiecit: eodem modo et carnes a se duntaxat prægustatas. Atq; itidem cæteri, quibus mensæ appositæ fuerant, fecere. Erat in eo conuiuio Arcas quidam, Aristus nomine, edacitate maxime insignis: Is ritũ illum dissipandi, ac distrahendi cibaria, nihil ad se pertinere arbitratus: Ingenti pane correpto, carneq; multa genib. imposita, epulabatur. Cũq; uini cornua, quæ circunferebantur, omnes a pincerna accepissent, ac iam Xenophon epulari desisset, Aristus, illi, inquit, propinato: cessat.n. iam. Ego uero ne utiquam: Eam uocem cum audisset Seuthes de ministro quæsiuit, quid ille diceret: id cũ indicasset, græce.n. aliquid sciebat: risus est ab omnib. cōsecutus. Cũ omnes iā potu exhilarati essent: Introit Thrax quidam albũ equũ ducēs, sumptoq; uini pleno cornu, tibi inquit propino Seuthe: atq; hũc equum dono do: Super quo, et quencunq; uolueris facile assequere: ac si retrocedere contigerit, a tergo relictũ hostem non metues. Alius puerum, eodem modo propinans dedit: uestiméta alius, ad uxoris usum. Timasion argenteam Phialam, et Tapetiũ, nō minoris precii Minar. X. Surrexit hic Gnesippus Atheniēsis: ac Prisca, inquit, lege, qui habēt, Regi dona dant: qui nō habēt, eos, quod dent, a Rege æquũ est accipere. Hæc ille. At Xenophon quid agendum sibi esset uehemēter dubitabat. Sedebat ille quidē in proxima Regi, atq; adeo honoratissima sella. Et Heraclides

pincernam

pincernā ut cornu sibi præberet monuerat: At ille cū ante accum beret, poculo sumpto alacriter surrexit: Et tibi ego inquit Seu-the, me ipsum, et socios hosce meos in fidem tuam trado, atq; de-do: et eorum neminē inuitum: nemo est.n. qui nō æque atq; ego a te gratiam studeat inire: tibiq; amicus esse cupiat: ac nunc adsunt: ut gratis tua causa, et labores suscipiant, et pericula adeant: quo-rum auxilio Dis fauentib. et patrium regnum recipies: et alienos etiam agros imperio tuo adiicies: multos præterea equos, uiros, fœminas in potestatē rediges: e quorū finib. nihil erit necesse præ das agere: ipsi.n. tibi ultro dona afferēt. Tunc Seuthes ex prouo catione bibit: et de more cornu in eū, qui proximus erat effudit. Post hæc Cerasuntii ingressi sunt: qui tibiis, tubisq; e bubulis ossi bus, in numerum, ut qui magade canunt, signum dedere: Ad eum cantum primus omnium Seuthes excitatus: bellicum quid dam uociferatus est: ac peragiliter, uitantis iaculū gestū egit. Ad fuerunt etiam Sanniones. Sole uero iam cadente, surrexerūt græ ci: ac Seuthen monuerunt: ut excubias disponeret: ac tesseram da-ret: rogarunt etiam ut ediceret: nequis e Thracib. noctu in græco rum castra intraret: Quod sane de fide Seuthæ nihil se dubitare dicerent, quanta uero Thracib. habēda esset, nondum se scire. Cū Græcis una surrexit Seuthes, nulla ebrietatis signa præseferens: atq; exiēs Prætorib. ad se uocatis, nondū, inquit, hostes de nostra societate quicquā resciuerunt: quod si eos adorti fuerimus, ante quā aut sibi caueant: aut auxilia cōtra nos cōparent: facile et præ dam multā agere, et homines quāplurimos capere possimus. Id est Prætorib. uehementer probatū: ac se ut duceret rogarūt: Vos igitur, inquit ille, parati ad rem gerendam, me expectabitis: Ego cum tēpus idoneum uisum fuerit, ad uos ueniā: Ac cū cetratos assumpsero, Dis fretus, uobis me ducem præbebo. Tunc Xeno-phon. At.n. inquit cōsideres uelim, nūquid si de nocte nobis iter faciēdū sit, præstet græco more agmen instruere: nā si de die eun dum, ex locorum duntaxat ratione, aut grauē armaturā, aut pel tatos, aut equitatum præire oportet: de nocte uero cū iter suscipi tur, græco ritu impeditissima quæq; exercitus pars agmen ducit: sic n. minime agmen diuiditur, neq; facile, qui fugā cogitēt, alios latere possunt: et profecto sæpe accidere cōsueuit, ut dissipati per errorē in suos inuadāt: ac magnæ utrinq; offensiones fiāt. Recte inquit Seuthes dicis, ac uestro isti instituto parendū cēseo: Vobis itaq; duces homines natu maximos, et eosdē locorū peritissimos

dabo: Ego postremus cũ equitatu cõsequar:ac cum opus fuerit, quã celerrime ad principia præsto ero. Tesseram Athenienses co gnationis ius dedere:atq; his ita constitutis, quiete corpora cu rarunt: De media uero nocte præsto fuit Seuthes, secumq; lorica tos equites adduxit:et cetratos suis armis instructos et ornatos: Vbi editi duces sunt:grauis armatura agminis primã partẽ, secũ dam cetrati tenuerunt:equitib. tergi custodia mãdata est: Vbi ue ro illuxit, Seuthes in frontẽ agminis promouit:ac græcorũ insti tutum magnopere collaudauit:quoties.n. inquit, ego nocturnis itinerib. in paruo agmine, cũ equitatu, a pedestrib. copiis aberra ui? Nunc uero ita, uti maxime opus est, uniuersi prima luce eodẽ in loco cõsistimus: Sed.n. quãtisper ad uos omnia speculatus, re deo, hic requiescite. Ac statim uiã montanam ingressus, cũ ni uem multã offendisset, ad hominũ maxime uestigia attẽdit, auer sa ne illa essent, an aduersa: Vbi uiam uidit minime tritã, ad suos reuersus, recte, inquit, modo di faueãt, omnia: homines, mihi cre dite, opprimemus. Sed procedã cum equitatu, ut si quẽ forte in uia uidero, eum ante cõprehẽdendũ curem, quã hostib. quidquã significet: uos consequimini: Ac si fueritis a tergo relicti, uiã uo bis equorum uestigia monstrabunt: certe his montib. superatis, in uicos perueniemus, multos, et opulentos. Hora fere sexta iã erat, cum ipsa montiũ iuga tenebat, unde cum uicos despiceret, incita to equo ad grauẽ armaturã uenit: ac immittã, inquit, equitem in cãpos: peltatos in uicos: uos uelim quã celerrime consequi: ut si qui restiterint opem feratis. Hæc cũ Xenophon audisset, ex equo statim desiluit: Ad quẽ Seuthes, quid tu inquit descendis? q𝈰. s. accelerandũ est respondit ille: neq; omnino tu mea unius opera in diges. Grauis uero armatura multo maiorẽ celeritatẽ suscipiet: cũ me etiã ipsum pedestrẽ agmen ducentẽ uiderit. Cũ eo pfectus etiã Timasion, cũ græcis equitib. circiter. LX. Xenophon iis, qui annor. L. minores essent, imperauit: ut a Centurionib. digressi, ex pediti in primũ agmen trãsirent: ac cum his ipse raptim aduola uit. Cleanor Græcos ducebat: Vbi in uicos peruentũ est: recurrẽs cũ. L. haud amplius equitib. Seuthes. Ita, inquit, est, uti ante dixi sti Xenophon: Equites longe iam a nobis abierunt: ac soli huc, il luc excurrunt: illud uero metuo ne hostes globo facto eos inua dant: Oportet itaq; uestrũ partem aliquã, circa hos uicos in præsi diis eẽ: sunt.n. hominib. refertissimi. At.n. ego, inquit Xenophõ, cũ meis iuga occupabo: Tu uero Cleanora iube per campos Pha

langem

langem in uicos extendere. Cũ id ita factũ esset, capti sunt homines nõ pauciores q̃ mille: Boues bis mille, ouium prope. X. millia: ac tunc quidẽ ibi pernoctarunt: Postero uero die Seuthes cũ uicos totos exuri iussisset: atq; ita ut nulla domus reliqua fieret, cæteri, nisi paruissent, quid meruendum sibi esset intelligerẽt: pedẽ retulit: ac prædam Heraclide tradidit: ut eam Perinthi uenundãdam curaret: quo ex ea pecunia, quæ inde coacta esset, stipẽdium militi dissolueretur. Ipse cũ græcis in Thynorum campis castra posuit. Ex hostib. qui euadere potuerant, in montes cõfugerãt. Erat in illis locis niuis magna uis: ac frigus adeo uehemens, ut aqua cœnãtib. apposita, quin et in doliis uinũ cõgelasceret: multis etiã græcorũ, nares, et auriculæ, solo tactu præ rigore auellerẽtur: Ac tunc plane nostris est intellectum, quanã de causa, Thraces uulpium pellibus capita, ad imas usq; aures uelarent: Sed iidẽ nõ solum pectora, sed femora etiã tunicis muniunt: Atq; in equis sedẽtes talarib. lacernis, nõ Chlamydib. utũtur. Seuthes quibusdãm e captiuor. numero in mõtes dimissis, iussit illis, qui illuc cõfugerãt, renunciare: nisi in pristinas sedes quãprimum redissent, ac se in eius potestatem dedissent, se uicos eor. inflãmaturum: corruptoq; omni frumento, fame eos necaturũ: Fecit hic nuncius ut mulieres tantũ, puerīq;, ac seniores descenderẽt: iuniores uero in uicis, qui sub mõte erãt castra locarũt: Qđ cũ Seuthes resciisset, Xenophontẽ iussit cum ualẽtissima grauis armaturæ parte, se sequi: Nocte e castris egressi, cum prima luce in uicos uenerunt: Ex illis uero q̃plurimi diffugerãt in proximos mõtes: quicunq; deprehẽsi sunt, eos oẽs iaculis Seuthes cõfixit. Erat in Græcor. exercitu Episthenes quidãOlynthius, puеror. cũ primis amator: Is eximia pulchritudine puerũ, tũc primũ pubescẽtẽ, pelta armatũ cõspicatus, cum prope iam esset ut occideretur, Xenophõtẽ obsecrauit, ut puero tã pulchro auxilio esset: Et ille quidẽ deprecatione suscepta, primũ Seuthen docuit, Episthenen iis morib. hominẽ esse: ut nõ aliã ob causam aliquãdo centuriã unã cõscripserit, nisi ut eor. qui forma pręstarẽt, delectũ haberet: ac uirtutis una cũ illis documẽta daret: TũcSeuthes ad eũ cõuersus, q̃d tu, inquit, Episthene, inducas ne tibi in animũ, ut pro isto moriare? Tũc ille iugulum ostẽtans, feri me inquit: si ita puer iubet: atq; id est gratum ei futurum: Puerum deinde rogauit, nunquid hunc uellet pro se cædi: at ille negãs, pro se, ac pro illo simul deprecabatᷓ. Hic Episthenes cũ puerũ dono accepisset: iã paratus, inquit, sum, si ita

res ferat, pro hoc certare: Neq; hunc ego unq̃ dimittã: Subridens Seuthes, tu, inquit, uideris. Statuit autẽ castra eo ipso in loco ponere: ne, qui se in mõtes recepissent: ex illis uicis ali possent: ac ipse quidẽ plano loco tabernacula sua cõstituit: Xenophon cũ lectissimo quoq; in supremo ad imi mõtis uico: Alii uero græci in mõtanis (sic.n.appellantur) Thraciis, nõ longe a cæteris. Quib. in locis cum dies paucos cõmorati essent, ex mõtib. ad Seuthen legati uenerunt, tanq̃ de cõditionib. et obsidibus acturi: Atq; eodẽ tempore Seuthen Xenophõ monuit, nõ esse satis bono loco castra locata: Quod ea facile possent, tam propinqui hostes, inuadere: Ac certe fuisse potius munita loca, quam angusta deligẽda, in quib. nõ longe a summo periculo abessent: Iubet Seuthes eũ bono aĩo esse: ac simul obsides ostẽdit: nõnulli etiã ex iis, qui e mõtib. descenderant, Xenophontem ipsum rogare cœperunt: sibi ut conditiones cõficeret: At ille ita se facturũ spopondit: in suãq; eos fidem recepit: nihil omnino affirmans incõmodi passuros, si Seuthæ se dedissent: Verũ illi ut specularentur uenerant: nocte .n. ea quæ diẽ, quo hæc acta sunt, consecuta est: Thyni impetu facto nostros adorti sunt: Duces erant domorũ singularũ domini: quod alii in uicis, domus p tenebras agnoscere non potuissent. Domus ipsæ firmissimis erant uallis ad pecoris custodiã circunseptæ: Ad earũ tunc fores, cũ uentũ esset, alii missilia intro iaciebãt: Alii lora quædã, ac tanquã scuticas uibrabant, quib. ad præcidendas hastarum cuspides utebãtur: erant qui faces immitterent: ac Xenophõtem quidem, eum nominatim appellantes: aut si exisset ad necem exposcebant: aut se illũ intus crematuros minabãtur: Ac iam ad culmen ignis euaserat: et qui sub tecto erant, cũ Xenophonte Loricas, et galeas ceperant: cum Silanus Macestius, adolescẽs annos natus decem et octo, tuba signum dedit: quo audito, repente ex omnib. tuguriis districtos enses tenentes græci eruperunt: Thraces uero, qui ipsis mos est, in fugã se dederunt, peltis in tergũ reiectis: Et ex illis nõ pauci, qui uallũ ascẽderãt, peltarũ loris implicati de ualli sudib. pepẽderunt: Alii, cũ in tãta trepidatione exitũ non reperirent, occisi sunt: Græci fugientes ultra uicum insecuti sunt: contra quos Thynorũ quidam conuersi, in tenebris, nõnullos qui ad ardentis domus cuiusdã incẽdiũ, luminis causa, accurrerant, missilib. uulnerarunt: et inter eos Hieronymũ, Enodian, et Locrẽsem Theagenẽ, Cẽturiones: uerũ nemo periit. Multor. arma igni consumpta: Et Seuthes quidẽ cũ equitib. tantũ septem auxilium

auxilium laturus uenir:ac secum tubicinem Thracium adduxit: Vbi in cōspectu fuit,statim cornua cecinerunt: quæ res hostibus magnum terrorem iniecit: At ille græcos complexus,se timuisse dixit,ne multi cæsi essent: Hic Xenophon,rogat ut obsides sibi tradat:ac se pollicetur cum illo,ad montē oppugnandum profecturum:Sin minus,dimitti se postular:Postero die Seuthes obsides tradidit,grandiores natu homines,quos omnib.montis incolis aiebant dignitate præstare:ac ipse etiam est cum copiis suis profectus:Habebat iam Seuthes exercitum triplo maiorem. Ex Odrysis.n.multi fama rerū a Seuthe gestar.cōmoti,ut eius essent expeditionum participes,descenderant: At Thyni cum grauem armaturā tātam,tanquā multos peltatos,et equites uidissent,supplices pacem petere:et se imperata facturos polliceri:ac ut a se pignora fidei acciperent rogare:Quare Seuthes accersit Xenophōtem,atq; ei exponit,quæ illi attulissent:seq; negat ullo pacto pacē petentib.daturum , si statuisse ipsum intelligat,impetū, quem illi paulo ante fecerant,ulcisci. Atqui,inquit,Xenophon mihi Hercule satis magnas pœnas dederint:si qui liberi ante fuerunt,in seruitutem redigantur:censere tamen se,ab illis obsides accipiēdos: atq; eos in primis,qui ad faciendam iniuriam,instructiores,ac paratiores esse uiderentur : Seniores uero domi relinquendos: Horum illi nihil recusarunt, Hinc ad Thracas,qui Delta incolunt, quæ regio supra Byzantium est,transeunt: Iam locus hic ad Mesadæ imperium nihil attinebat: Nā ueteris cuiusdā Terei Odrysorum Regis ditione continebatur: Hic Heraclides cū pecunia de manubiis adfuit: Et Seuthes cū iuga tria iumentorum , quod plura non habebat:boum uero sane multa produxisset,ut a se dono ea acciperet,Xenophontem rogat:alia uero quæcunq;,ut Prætoribus et Centurionib.diuidat. Hæc Seuthæ offerenti,respondet Xenophon,satis sibi fore,si alio tempore accipiat: In præsentia,inquit,ista Prætorib.et Cēturionib.qui me huc secuti sunt donato. Accepit itaq; Timasion Dardanensis iugū unū: unū Cleanor Orchomenius:unū Phryniscus Achæus : Boum uero iuga inter Centuriones partitus est:Cūq; iam mensis exisset .XX.duntaxat dierum stipendium pendit : Heraclides se de præda nihilo maiorē pecuniā coegisse affirmarat: Quare Xenophon grauiter cōmotus,Heraclide,inq̃r,nō uideris mihi satis diligēter,quę ad Seuthę utilitates ptinēt,curare:Attulisses.n.tu quidē stipēdiū integrū:ac si aliter nō potuisses,uel fenori accepta pecunia,aut ipsis

uestimentis diuenditis. Hæc oratio uehementer Heraclidæ animum offendit,cum non parum metueret,ne ex eo amicitiæ loco, quem apud Seuthen obtinebat,deturbaretur: Exinde itaq; quã potuit maxime Xenophontẽ cœpit apud Seuthen insimulare.Milites cũ Xenophonte expostulabant,quod stipẽdio fraudarẽtur. Seuthes ægre ferebat se toties ab eo appellari. Neq;.n. desinebat Xenophon ei uerba illa exprobrare:Cum ad mare uenero(id .n. erat ille pollicitus)Bisanthem dabo,Ganon,et nouos muros. Iã uero nihil meminisse uidebatur:Nã et illud Heraclides, quo Xenophontẽ in suspicionẽ,et inuidiã adduceret,dictitabat:non esse satis tutum in potestatem hominis exercitũ habentis munita loca tradere: Quæ res effecit,ut Xenophon deliberandũ sibi putaret,an pſisteret in ea societate.{Heraclides interea Prætores alios ad Seuthen adducit:iisq; persuadere conatur:ut profiteantur se in exercitu ductãdo,nihilo quã Xenophõtem imperitiores fore: ac se illis intra dies paucos pollicitus est,mercedem duũ mẽsium curaturum:manerent modo in officio: Ibi Timasion omniũ primus. Ego uero,inquit,ne si mensium quinq; stipẽdium capiam, sine Xenophõte:ut in societate hac permaneam adduci possum: Ac se idem in animo habere Phryniscus,et Cleanor affirmarunt: Tunc Seuthes Heracliden obiurgauit,quod Xenophontem non accersisset: Accersitur itaque unus Xenophon: qui cum Heracliden intelligeret operam dare,ut sibi apud cæteros Prætores inuidiam conflaret:uenit cum Prætoribus et Centurionibus quibus cum persuasum esset,ne a Seuthe deficerent,castra mouerũt: Ac primũ ad dexterã,regione relicta eorũ Thracũ,qui Melinophagi(id,est,ac si panico uescentes dicas)Salmydissum peruenerũt: Ad ea litora e mari,in breuia et quasi æstuaria quædam impactæ naues quãplurimæ,in pontum uenientes,franguntur: eas Thraces prædantur,diuisis inter se litorib.columnis per interualla erectis:nam antequã id fieret,de præda inter eos cædes plurimæ fiebant. Ibi lecti multi,et arcæ item multæ repertæ sunt: multæ papyri,et alia multa,quæ in ligneis uasis reposita nauiculatores habere cõsueuerunt:His omnib.direptis abierunt. Iam copias Seuthes græcor. exercitu maiores habebat: Ex Odrysis.n.lõge plurimi descenderãt,qui oẽs Seuthæ fidem secuti sunt:Castra supra Selymbriam habebantur:in campis qui a mari absunt quinquaginta circiter stad. Stipendium omnino nullum pendebatur. Milites Xenophonti succensebant : quod ab eius familiaritate

et consuetudine

et consuetudine iam Seuthes refugere uidebatur: Nam ad eũ quoties ueniret: se ille negociis distineri causabatur: Interea cum iam menses duo abissent, Charminus Laco, et Polynicus a Thimbrone missi nunciant decreuisse Lacedæmonios bellum Tissapherni inferre. Iam cum classe profectum Thimbronem: qui exercitum inuitaret: menstruum stipendium militibus singulis Daricũ pollicens: Centurionib. duplicatum. Quod ubi Heraclides cognouit, Seuthæ suadet, conducere eum exercitum tradere Lacedæmoniis: Illi inquit eo indigent: tibi nihil opus est: et sane illis nõ parum gratificabere. Stipendium uero hi abs te non exigent: quã primum.n.e nostris finib. decedent: His ille persuasus iubet legatos introduci, ac legatione audita, statim se exercitum illis traditurum respondit: Amicumq; se et socium Lacedæmoniorum futurum: Legatos etiam hospitaliter inuitatos: accepit magnifice: Neq; Xenophontem aut aliorum Prætorum quenquam uocauit: Cum autem Lacones quæsissent, qui uir esset Xenophon, respondit ille non omnino malum esse: sed militum amantiorẽ fere quam opus esset, ac sibi propterea minus utilem: Nunquid illi inquiunt popularem se militibus præbet: Vnus omnium maxime, respondit Heraclides. At illud uerendum est dicunt illi, ne hunc nobis exercitum abducere cupientibus aduersetur. Verum inquit, illis uos in unum congregatis paruum stipendium si promiseritis, Xenophonte relicto, uos proculdubio sequentur: Sed quonam possint modo congregari inquiunt illi? Cras respõdit Heraclides, uos ad eos deducam: neq; dubito quin simulac uos uiderint, concursuri sint: et his quidem sermonib. dies exemptus est. Postero uero die a Seuthe, et Heraclide deducti sunt ad exercitum legati: Cum in unum omnes conuenissent: Græcos legati his uerbis allocuti sunt: Lacedæmoniis uisum est bellũ Tissapherni inferre: a quo iniuriam acceperunt: uos nobiscum si societatem coieritis: et communem hostem ulciscemini: et Daricũ uestrum unusquisque mensibus singulis capiet: Centuriones uero duplum: Quadruplum Prætores. Hæc milites audierunt sane quam libenter. Ac statim ex Arcadibus quidam surrexit. Et Xenophontem acerbe cœpit accusare: Aderat Seuthes, ut planius enim cognosceret, quorsum res euaderet, propius accesserat: et eo loco constiterat adhibito interprete, e quo facile omnia posset audire. Sed multa etiam græce sciebat. Arcas ita locutus est: Nos iam pridem ad uos uenissemus Lacedæmonii, nisi

Xenophontis oratione inducti huc diuertissemus: ubi et hyemē importunissimam, et asperrimam egimus: et militaria munia obeuntes, neq; diē, neq; noctem unā quieuimus. Ille uero fructus nostrorū laborum præripit: et eum sane Seuthes donis expleuit: nos nostro stipendio fraudat. Quod si, idem inquit, lapidib. illū obrutum, et pœnas pro eo quod nos tandiu uexauit, dantē uideā: plane integrā mihi uidear mercedā accepisse: neq; erunt, quæ passus sum, ulla ex parte amplius grauia. Surrexit deinde alius: et subinde alius: quorū querelis cōmotus Xenophon, sui purgādi causa ita locutus est. Nimirū nihil est qđ homini metuendū nō sit: Cū eas uos mihi res crimini esse uelitis, in quib. mihi cōscius sim: cura studioq; summo, uestris rationibus, quā optime consulerū uoluisse. Diuerti ego uobiscum, cum iam nihil, quam domū redire mallem: non sane quod existimarem, posse me uos magno aliquo beneficio afficere: Sed cum urgeri uos rerum omnium penuria uiderē, ut uos qua possem ope subleuarem. Ac cum per nuncios Seuthes hicce me solicitaret: ac mihi quiduis polliceretur: si ut uos, ut ad se ueniretis effecissem: testes uos ipsi esse potestis: nō potuisse me adduci. Deduxi igitur uos eum in locum, unde quā facillime in Asiam traiicere possetis: quod maxime uobis conducere existimabam: et uos esse in eam partem propensiores cognoscebam: Verum cū Aristarchus cū triremib. uenisset: ac nos traiicere uetuisset: ad uos, ego sicuti res postulabat, de eo quod faciendum esset retuli: quo tēpore cū Aristarchus, ut in Chersonesum ueniretis imperaret: Ac Seuthes ad societatem inuitaret, nōne dixistis omnes ad Seuthen eundum: atq; id uestris etiam sententiis declarastis. Dicite igitur obsecro, inquit, nunquid ego eo uos læserim, quod uestræ uoluntati obtemperās, uos, quo ipsi maxime uoluistis, duxerim. Postea uero quā Seuthes neglecta quā dederat fide, cœpit uos mercede fraudare, si mihi eius factū probatur: iure uos quidem, et accusatis me, et odio habetis: Sin cōtra ab eo nunc maxime, cui fui cōiunctissimus, diffideo: qua nam de causa qui in uestra esse, quam illius potestate malim, nunc a uobis in inuidiam, et crimen rapior? Quod si illud dicitis, stipendiis uestris interuersis, me in causa uestra apud Seuthen pręuaricatum: illud certe perspicuū est: quod si quid mihi Seuthes pendisset: non posset utiq; ferre, quod et eo careret: et insuper aliam uobis pecuniā penderet: pendisset. n. ille, ut minore mihi pecunia data, tanto maiorem uobis non daret: Quod si aliter existimatis, si mercedem

uestram

uestram nunc a Seuthe exegeritis: facile aut uos ego redarguam: aut me uos: quis.n. dubitet repenturum a me Seuthen quæ dederit: si pactus quod fuerim, precio corruptus, ei non præstitero. Sed.n. multũ abest, ut uestra ego uos mercede fraudarim: Ac per deos omnes: deasq; iuro, Seuthen neq; ea mihi dedisse, quæ priuatim promiserat: Adest ipse: atq; hæc audiens, si mentior, periurii me tacitus condemnat: Ac quod magis miremini, illud etiã adiuro, minus me multo accepisse, quã cæteros Prætores: ne dicã quã de Centurionib. nõnulli. Quæ uero me res, ut id facerem adduxit? Existimabam quo eum magis in aduersis reb. iuuissem, tãto fore mihi in secundis amiciorem: Sed iam et illum uideo re bene gesta, neq; memori, neq; grato animo esse. Quid igitur dicat aliquis, non erubescis cum te sentis tam fuisse improuidum, ut ludibrio te habuerit? Ego uero plane erubescam, si ab hoste me deceptum sentiam. Nam quicunq; sub amici nomine alterum fallit: Is, meo iudicio, multo est, quã qui fallitur, turpior. Nam si qua est aduersum amicũ cautio: eam uos sedulo adhibuisse satis scio, ne causa ei esset, quamobrem ea uobis non daret, quæ promisisset: neq;.n. hunc nos, aut læsimus quidquã, aut ullo per ignauiam nostram detrimento affecimus: neq; ullũ, quod ipse nobis proposuerit, certamen refugimus. Verũ dicatis fortasse, pignora fuisse postulanda: ne nos posset cum uellet fallere. Ad hæc auscultate, quæ sane reticuissem, nisi uos aut minus peritos rerũ iudices, aut meorũ erga uos meritorũ immemores cognouissem. Recordamini quo loco res uestræ essent, cum uos ad Seuthen deduxi: Perinthum cum intrare uelletis, non patiebatur Aristarchus: qui occlusis portis, uos sub diuo, hyeme summa, statiua habere cogebat: foro uero eo utebamini, in quo prætenues erant copiæ: neq; uobis unde emeretis, quæ opus erant, ualde suppeditabat: Necesse uero erat in Thracia permanere: triremes.n. excursionib. assiduis, quo minus traiiceremus obstabant, Quod si statiua in hostili agro habuissemus, in quo erat magnus equitũ numerus, magnus etiã peltatorum, cum graue tantum nos armaturam haberemus, potuissemus omnino uniuerso agmine in uicos inuadere: et inde nõ ita multum cõmeatuũ quærere: At cũ neq; equitatum, neq; peltatos ullos a uobis accepissem, neq; persequi, nec retinere, uel homines, uel pecora potuissemus: Tam dubiis igitur rebus, si uobis gratis Seuthen conciliaui: hominem et equitum et Peltatorũ copiis ualde instructum: uideor, uestrã fidẽ obtestor, uobis

ego male consuluisse? Vos certe dum eius societate usi estis, et frumenta in uicis, quos effuse fugientes, præ metu, Thraces deseruerant, reperistis: et pecoris ac mancipiorũ participes fuistis. Præterea posteaquam equestres copias habere cœpimus, nulli nobis hostes in cõspectũ uenerunt: cum ante nos et equitatu, et peltatorum suorũ globo acriter urgerent: semperq; impedimẽto essent, quominus parua manu largiores uobis cõmeatus acquirere possetis: Is igitur, per quem hanc estis securitatẽ consecuti, quod magnam præterea uobis mercedem non penderit: quasi uos magna aliqua calamitate affecerit, ad necem deposcitur? Considerate uero, quæ futura fuisset abeundi facultas, nisi hyemem, in summa rerum omnium copia, egissetis: ac nisi aduentitium quasi quiddam et superuacaneum a Seuthe accepissetis: Quæ.n.hostib.eripueratis, iam prorsus erant consumpta: et interea uestrum omnino neminem, neq; cæsum, neq; bello capium amisistis. Ad hæc, si quid in Asia præclare gessistis: nõne ea uobis gloria integra, atq; incolumis manet? et ad eam nouam hanc in Europa, deuictis contra quos bellastis, thracib. addidistis? Ego me hercule ita statuo, pro iis, quorum mihi causa irascimini, magnam a uobis Dis immortalibus, per quos maximorum bonorum cõpotes fuistis, gratiam habendam. Atq; hic fuit rerum uestrarum exitus. Nunc, quam mecum sit præclare actum, cognoscite: Ego si domum statim redissem, primum laudem sane magnam, quã mihi tunc omnes impertiebamini, reportassem: ac per uos fuisset gloriæ meæ apud alias græciæ gentes aditus patefactus: fidẽ uero mihi habuissent Lacedæmonii, quando illi me ad uos remiserant: Nunc ad ipsos Lacedæmonios, in summam a uobis inuidiam adductus, proficiscor: Vestra etiam causa cum Seuthe inimicitias suscepi, quẽ meo uestroq; merito sperará, aut mihi aliquãdo, aut liberis meis, si ita usu uenisset, memorem se et gratũ præbiturũ. Ac ipsi uos, quorũ ego causa, tanto quam ego sum, potẽtiorum hominũ odia subii, Quiq; ab iis, quas saluti uobis fore existimem, actionib. nõ dum tamen desistere possum: isto in me animo estis. Sed quid uerbis opus est? Præhendite iam me, si ita uidetur, neq; fugientem neq; deprecãtem: Atqui si in me, uti minamini, sæuieritis: Hominem certe tolletis, cuius toties uigilãtia seruati estis: Qui multa uobiscum gessit: multa pericula adiit: cum suam, tum alienam uicem, officio suo functus: Quiq; Dis fauentibus. ac uestra adiutus uirtute, multa de barbaris trophæa erexit: Eum præterea, qui quan

tum maxime

tum maxime potuit,semper plurimum contendit: ne cum ulla græcorum natione uobis bellandum esset. Ac certe,amoto iam metu,quo uobis libet,terra mariue licet proficisci. Vos uero rebus iam secundissimis fruentes: cum expedita iam sit,quod iam pridem cupistis,nauigandi facultas:ac uestrum sibi potentissimi quiq; auxilium expetant:stipendium in promptu sit: ultro seuobis Lacedæmonii duces præbeant:qui facile præstare cæteris uirtute et imperio existimantur:tempus iam,quo me occidatis, idoneum nacti estis: At quam,perditis et afflictis reb.alium erga me animum præ uobis ferrebatis? Cum me,o maxime omniũ memores,parentem appellabatis? cum meorum erga uos meritorũ semper sanctam,atq; inuiolatam memoriam fore promittebatis? At neq; sunt rerũ imperiti hi,qui nunc ad uos uenerũt:quare nisi me animus fallit:nihilo uos certe meliores de uestro isto in me facto iudicabunt. Hæc Xenophon,qui cũ perorasset: Surrexit Lacedæmonius Charminus: Et mihi sane inquit non iure milites huic succensere uidemini:possum enim eum ego quoq; meo testimonio subleuare: Nam cũ ego et Polynices quæsissemus de Seuthe,quid de Xenophõte sentiret: Aliud ille nihil habuit,quod accusaret: nisi quod eũ dixit nimis propenso esse in milites animo: ac propterea neq; sibi fuisse,neq; nobis fore, satis utilem hominis amicitiam. Surrexit deinde Eurylochus Lysiates Arcas: Ac ui detur mihi,inquit,Lacedæmonii,nihil nobis ante auspiciis ductuq; uestro gerendum:quam Seuthes , uelit nolit,quæ nobis debet, stipendia penderit:neq; omnino hinc antequam ea receperimus,discedendum: Ad hæc Polycrates Atheniensis Xenophontis causam agens. Video inquit milites adesse Heracliden , qui pecunia,quam magnis nostris laborib.partã nobis debebat Seuthes,interuersa,et Seuthen ipsum,et nos ea fraudauit: Nihil igitur fecerimus elegantius,quã si ipsum cõpræhenderimus: Neq; enim Thrax est:sed græcus male de græcis meretur: Hæc cũ audisset Heraclides,uehementer territus est:et ad Seuthen accedẽs, Bene inquit reb.nostris consultum fuerit,si hinc abeuntes,ex horum nos potestate subduxerimus: Vterq; igitur citatis equis , in sua castra redierunt: Mittit inde Seuthes Ebozelmium interpretem suum ad Xenophontem:ac se illi spondet:et maritima illa loca,et reliqua,quæ promiserat, daturum:si apud se cum grauis ac maturæ militib.mille permanserit: Addit tanq̃ arcanum, audisse se de Polynice,illum si in Lacedæmoniorum potestatẽ uenisset,

proculdubio a Thimbrone occisum iri. Ac sane hospites multi Xenophontem per nuncios: monuerunt: ut concitatam sibi mul tis criminationibus inuidiam caueret: Ea re commotus Xeno phon, hostias duas Ioui Regi imolat: cōsulitque, acquiescēdum ne Seuthæ conditionibus, an uero cum exercitu discedendum: Discedendum exta nunciarunt. Interius Seuthes castra locauit. Græci uero in uicis: Vnde frumento plurimo coacto, ad mare descendere in animo habebant: Hos uicos Medosadæ Seuthes tradiderat: Medosades itaque, cum a græcis absumi omnia uide ret: molestissime id ferebat. Assumpto igitur ex Odrysis, qui il luc descenderant, homine potentissimo, ac quinquaginta fere equitibus, ad castra propius accedit: et Xenophontem ad se ac cersit: qui cū Centurionibus, et honestis aliquot hominibus ue nit: Tunc ita Medosades locutus est: Iniuriam uos quidem græ ci nobis facitis: qui uicos nostros populamini: uobis itaque edi cimus: ego ꝓ Seuthe: Hic qui adest, pro Medoco superioris Thra ciæ Rege, ut ex his finibus quamprimum discedatis: quod nisi feceritis, iniurias uestras nullo pacto feremus: quin tanquam ho stes uos ulciscemur. Ad hæc ita respondit Xenophon: Tibi qui dem, ad ea, quæ dicis, est omnino difficile respondere. Verum istius adolescentis causa, dicam quæ opus est: Vt quales uos si tis, quales item nos, facile cognoscatis. Nos antequam uobis amici essemus: per hos fines quocunq; libitum esset, uel populan tes, uel etiam urentes excurrebamus: ac tu quoties legatus ad nos uenisses, intra castra receptus, hostes plane nullos metuebas: Vos uero in hos agros nunquam ueniebatis: aut si quando uenis set, ut inter eos, qui multo uiribus præstarent, frenatis equis per noctabatis. Postea uero quam uobis amicitia nobiscum interce dit, et nostra maxime opera agrum hunc tenetis: eiicitis nos ex ea regione, quam nostra uoluntate captā habetis. Vti enim ipse nosti, nos certe hostes eiicere non potuissent. Tantū uero abest, ut donis, ac beneficiis optime de uobis meritos prosequaris, ut castris etiam locum capere prohibeas. Neq;, dum ista dicis, aut Deos uereris: aut istum ipsum hominem: qui te iam diuitem con spicit: cum ante, ut ipse profitebare, antequam ad amicitiam te no stram applicasses, e latrociniis tibi uictitandum esset: Verū quid hæc mecum agitis? cur non potius cum Lacedæmoniis? quib. ab ducendū exercitū, o uiri omniū præstantissimi tradidistis, re me cū neutiquam cōmunicata: ne uidelicet eam inuidiam, quā mihi,

his copiis ad uos adductis concitaram,si nunc illis eas, ipse reddidissem, extinguerem. Hæc cum Odrysius ille audisset,Ego, inquit, Medosade,infra terram, præ pudore, cum hæc audio, me abdere cupio: Et profecto si hæc ante scissem,te huc nullo pacto secutus essem. Verum iam ab eo, satis enim scio me, apud Medocum reprehensione carere non posse: si me intelligat bene de nobis meritos homines e finibus pellere. Hæc locutus equo citato abiit:et cum eo equites omnes præter quatuor, aut ad summum quinque. At Medosades,ut qui æquo animo ferre non poterat,agrum populationibus uastatum, Xenophontem iubet in consilium legatos Lacedæmoniorum uocare. At ille assumptis lectissimis quibusque, ad Charminum et Polynicen uenit: Tum uos,inquit,accersit Medosades,idem quod nobis imperaturus,ut e finibus abeatis:uobis itaque nunc ea potestas est, ut græcis debitum a Seuthe stipendium auferatis, si ita huic responderitis. Rogare græcos,ut se adiuueris,in sua,a Seuthe, uel uolente, uel inuito,mercede recipienda. Atque eos quidem polliceri alacriter se,sibi si non defueritis, uobis operam nauaturos. Videri uobis illos æquum poscere: Ac uos iam promisisse, non ante discessuros,quam suum ius milites obtinuerint. Id cum Lacones accepissent: se ita dicturos affirmārat:atque hanc causam quam accuratissime acturos:ac statim ad Medosaden,cum iis,qui maxime idonei uisi sunt,comitibus uenerunt: Et priore loco Charminus,Adsumus inquit Medosade,si quid uelis nobiscum agere:nam et nobis,quod tecum agamus,non deest:Ad hæc Medosades perquam demisse. Ego,inquit,et Seuthes rogatos uos uolumus,ne qua in re,nostram amicitiam uioletis. Nam cū̄ socios nostros calamitate afficitis,ea certe in nos iniuria redundat. At enim (Lacones responderunt) si ii,quorum ista maxime opera possideris,suam a uobis mercedem acceperint, quamprimū hinc abibimus. Sin aliter,et iisdem uenimus auxilium laturi: et in eos acriter animaduersuri: qui hos,iurisiurandi religione neglecta, uiolarunt:quo de numero si uos estis, istinc primum pœnas expetemus: Adiecit Xenophon,uelitis ne Medosade,hos ipsos populos,in quorum finibus estis,quos uobis socios esse dicitis, suffragio suo declarare,utrū nos, an uos potius, malint hinc abire. At ille id sibi nō placere respōdit: Tantū Lacones hortatus est, ut ad Seuthen secum uenirent:et cum eo de mercede agerent:Sin ipsi id recusarent: ut Xenophontem secum mitterent: ac se ei

auxilio fore promisit: Interea rogauit uicos ne urerent: Mittitur Xenophon, et cum eo, qui maxime idonei comites uisi sunt: qui cum ad Seuthen accessisset: Adsum inquit, non ut a te, quidquam repetam, sed ut doceam, qua possim ratione, mihi te non iure succensere, quod militibus, quæ tua summa uoluntate pollicitus es, a te exigam: siquidem tibi semper magis conducere ea reddere duxi, quam illis recipere: illud.n. satis scio, te illos, secundum deos, illustrem reddidisse: qui tam ampli Regni te compotem fecerint: ac tam magnum hominum numerum potestati tuæ subiecerint: ut nullum iam, aut honestum, aut turpe factum tuum, obscurum esse possit: Quare cum ita se res tuæ habeat, tua permagni arbitror referre, non uideri te homines tam bene de te meritos, tam inhumaniter dimisisse: Neque uero paruifaciendum est, hominum te. VI. Millium laudibus celebrari. Nam certe illud est tibi omnium maxime experendum, neque irrita, neque uana uideri, quæ dixeris: Video enim leuium et inconstantium hominum orationem, futilem et inanem haberi: ac temere huc atq; illuc errare, sine pondere ullo, aut honore. Contra uero cum fidei quempiam rationem habere maximam constiterit: eius orationem, si quid rogarit, multo plus quam ullam uim ualere: eundem si quenq; ad officium uelit reuocare: minando id facilius, quam alios puniendo consequi posse: Ac postremo plus proficere promittendo, quam alios statim dando. Recordare uero cum nos tibi socios asciuisti, an præ manu aliquid nobis dederis: certe tu quidem nihil: sed tuam dũtaxat fidem secuti sumus: et ea una tot homines cõcitasti: quorum maxime auxilio, et opera tibi id imperium partum est, quod multis partibus pluris æstimandum, quam ea. L talenta, quæ a te nostri repetunt: Quid autem, nonne et perfidiæ crimen, et regni nuper parti instabilitatem hac pecunia redimis? Iam uero quanti, obsecro te, æstimares istarum te rerum potiri posse: quæ in tua nunc potestate sunt? Mihi profecto dubium esse non potest, quin ista, quæ tibi effecta reddidimus, multo maiori, quam quantam nobis debes, pecuniæ fueris prælaturus: Mihi certe et damnum, et dedecus multo maius esse uidetur, parta non tueri: quam quæ in aliorum sint potestate, nõ uindicare: quanto scilicet grauius est e diuite pauperẽ fieri, quam omnino ab initio diuitem non fuisse: quantoque sit acerbius e Regno eiici, quam non esse regnum unquam consecutum. Et illud etiam non ignoras, eos qui nunc tibi parent, non amici-

tia conciliatos,

tia conciliatos, sed ui parere coactos: atque eos si quod reci-
piendæ libertatis tempus nacti fuerint, neque ullo fuerint metu
retardati, facile rebellaturos. Vtro igitur modo facilius in
officio contineri possint, Si milites hosce eo erga te animo esse
uideant, ut, uel si iubeas maneant: uel cum opus fuerit, quam-
primum ad te redeant: atque id eos audiant prædicantes, tuo
se merito tibi, ubiuis locorum præsto futuros? An uero si spem
in perfidia tua positam habuerint, neque aliunde manum ul-
lam tibi auxilio uenturam: neque hos quibus es usus, tibi
quicquam fore quam ipsis amiciores? Neque uero illi quod no
stris copiis numero inferiores essent, subacti sunt: sed quod
plane duces nullos habuerunt. Quid futurum igitur est? Si
aut ex iis, qui iniuria se lacessitos putant, dux illis unus aliquis
extiterit? aut quod fuerit illis optabilius, ex ipsis Lacedæmo-
niis? quibus cum milites alacriores in bello futuros se pollici-
ti fuerint, si in repetenda sua se adiuuerint mercede, certe cum
exercitu indigeant, quicquid oneris impositum fuerit, susci-
pere sua interesse putabunt. Quod autem, qui sub imperio tuo
sunt Thraces, multo sint alacrius contra te, quam tecum arma
sumpturi, ex eo non est difficile coniicere: Quod te regnum
obtinente, seruitus: eiecto, libertas illis parata est: Iam uero si re
gioni huic, tanquam tuæ, bene consulendum est, utro tandem
modo eam integriorem fore iudicas: si milites hi sua mercede,
cuius tibi causa irati sunt, recepta, pacati abeant? an uero, si et
hi agrum populationibus infestum reddant? et maiorem tu,
quam his opponas, manum comparare coneris, cui erunt nihi
lominus commeatus curandi? Et pecunia utra tandem ratio-
ne maior erogabitur, si quod his debes dissolueris? an uero si
et his uno tempore debeas, et alius tibi sit, uel hoc maior exer
citus alendus? At enim hæc pecuniæ summa, Heraclidæ,
quod ex eius oratione cognoui, per hercle magna uidetur:
Sed certe decem partibus minor tibi, uel reddenti, uel accipien-
ti uideri debet, quam ea, quam, cum ad te uenimus, possidebas:
Neque enim numero, quantum quis, uel det, uel accipiat, sed
hominis ipsius facultate metiendum est: Tu uero nunc maio-
res quotannis fructus capis: quam quanti omnis ante pecunia
tua censeretur. Atque id ego tibi tanquam integra amicitia
nostra suadeo; quo et ipse deorũ tam multis beneficiis dignus

habeare: et mihi nonsit concitatæ multitudini capitis pœna luenda: Qui est enim in præsentia militum in me animus, neque ego his copiis inimicum ulcisci: neque iterum si uelim, tibi opem ferre possem: Atqui et ipsum te, et Deos, quos nihil latere potest, testes cito: nihil me, eo nomine, quod tibi græcos conciliarim, abs te accepisse: neque unquam quæ illis deberentur, mihi ut dares postulasse: quando neque ea repetii, quæ tu mihi ultro promisisti: Illud etiam iureiurando affirmo, nihil me abs te accepturum, nisi et milites suum receperint. Quid enim turpius, quam meis ipsius rebus ex animi sententia transactis, eorum causam negligere, qui me maxime ornatum et honestarũ uoluerunt? At Heraclides nugas esse arbitratur omnia, præterquam argentum quouis modo partum habere. Ego uero Seuthe nihil homini cuiuis, ac præcipue ei, qui in alios imperium habeat, ullas opes existimo pulchriores, aut honestiores, quam uirtus sit, iustitia, animi magnitudo: quæ qui possideat, cum ei tam multi amici sint, ac tam multi esse cupiant, non potest non diuitiis plurimum abundare: neque omnino is, in secundis, qui gratulentur: in aduersis, qui opem ferant requirit: Quod si neque ex ullo facto meo satis perspectum habes, me tibi ex animo amicum esse: neque id etiam potes ex oratione mea cognoscere: ueniat tibi quæso in mentem eorum, quæ a militibus ipsis dicta sunt: audisti enim cum dicerent, uituperatores mei, dum apud Lacedæmonios me insimularent, te pluris multo a me, quam Lacedæmonios fieri: meq; accusarent, quod tuis, quam suis rationibus bene consultum mallem: ac iidem accepisse me abs te pecuniam obiicerent: in quam suspicionem unde putas eos uenisse? An quod me potius hostili, quam prompto et beneuolo in te animo esse animaduertebant? Ego me hercule ita existimo, neminem a quoquam, nisi beneuolentiam erga illum præseferat, munera accipere: Ac tu quidem, antequam de te quicquam bene mererer, et uultu, et uoce me, hospitalibus etiam donis liberalissime accepisti: promittendi uero nullum finem faciebas: Postea quam uoti compos factus es, ac quantum ope, operaque mea fieri potuit, creuisti, nihil quod militibus nostris contemptui sim, ad te pertinere arbitraris. At enim confido ex tempore ipso consilio capto, te quod debes dissoluturum: Nam adduci non possum ut credam, te semper bene

de te

de te meritorum hominum querelas pro nihilo habiturum. Te igitur rogatum uelim,ut cum satis militibus feceris,me etiã apud eos,in quem accepisti,locum restituas. Hæc ubi Seuthes audiuit,male ei precatus est: cuius suasu adductus græcis iam pridem stipendium non pendisset (illum nimirum Heracliden fuisse omnes suspicati sunt)mihi enim,inquit,nunquam,ut milites sua mercede fraudarem,in mentem uenire potuisset:ac iam quod debeo dependam. Tunc Xenophon , si certum est dependere,per me istud agito:neque me negligas in eum , quem cum ad te ueni , tenebam apud milites, gratiæ et honoris locum restituere: cum præsertim eum,dum plurimũ tua causa uolo,amiserim. At nihil,respõdit ille,mea causa uolo apud tuos de tua existimatione detractum. Ac si in animum potes inducere , ut mecum maneas , cum mille duntaxat grauis armaturæ peditibus , et regiones tibi maritimas tradam, et quæ pollicitus sum omnia. Ad hæc Xenophon,non est id, inquit,iam mihi integrum: Quin tu nos quamprimum dimittito:Tunc ille,At enim certo scio , si manseris , multo id tibi tutius futurum: Quod mihi inquit rursus Xenophon , cautum uelis , agnosco humanitatem tuam. Sed non est id plane arbitrii mei. Verum quicquid mihi honoris accesserit , id uelim existimes , ex re usuque tuo magnopere futurum. Ibi Seuthes, mihi , inquit , in præsentia argenti in promptu nihil plus est, quam talentum unum: et illud iam tibi pendam. Boues uero.D C. Oues ter Mille : Mancipia Centum et Viginti penes me sunt. Hæc omnia auferto : et eos simul , qui te læserunt, a me obsides cape : ac quo libet abi. Subrisit Xenophon : et quid inquit , Si quæ aufero omnia integram mercedem conficere non possunt , cui nam talentum dabitur? Nonne satius fuerit , quod ab inimicis mihi imminet , periculum deuitare? Audisti enim eorum minas. Ac tunc simul noctem eam peregerunt : Postero uero die : quæ promiserat Seuthes tradidit. Ac simul , qui præ omnia agerent misit. Interea uulgo inter græcos oratio ea iactari cœpta : non rediturum amplius Xenophontem : sed apud Seuthen ablatis iis, quæ ille promisisset , mansurum. Quare ubi uenientem uiderunt , lætati magnopere sunt : ac ei cum gratulatione occurrerunt: Is uero ubi Charminus , et Polynicus in conspectu

fuere. Hæc, inquit, opera uestra recepta sunt: Quæ nunc uobis trado: uos ea arbitratu uestro diuidite. Illi magistris uenditionis constitutis, omnia uendiderunt: neque omnino interuersæ pecuniæ suspicione carere potuerunt: At Xenophon ab omni iam se cura abduxerat: neque ulla de re magis, quam de reditu cogitare uidebatur: nondum enim ei populi suffragio erat Athenis exilii pœna constituta. Hic ad eum homines e toto exercitu longe honestissimi accesserunt: ac multis cum precibus, ut non ante discederet contenderunt, quam copias illas Thimbroni traderet: Cum se igitur ille exorari siuisset, e Thracia classe Lampsacum omnes traiecerunt: Ibi Xenophonti obuius fit Euclides Phliasius Vates, Cleagoræ illius filius, qui in Lyceo somnia pinxit: ac de reditu gratulatus, quæsiuit quantum auri attulisset: iurauit Xenophon se ne uiaticum quidem habere quantisper domum perueniat, nisi equum et sarcinas uendat: quod ille ut crederet adduci non poterat: Sed cum Lampsaceni hospitalia dona misissent: adhibito Euclide Apollini Xenophon imolauit: inspectis uero extis, se iam credere dixit Euclides nullam Xenophontem pecuniam habere: At enim uideo, inquit, etiam in posterum ad pecuniam cogendam semper tibi aliquid impedimento futurum. Nihil autem æque tibi, ac te ipsum aduersari. Assensus est Xenophon. Quid ni inquit ille, cui aduersarius sit Iupiter placabilis. Quæsiuit rursus nunquid ei sacrum fecisset aliquando: uti ego, inquit, domi consueram et imolare, et uictimam adurere. Negauit Xenophon, se unquam illi deo toto peregrinationis tempore rem diuinam fecisse. Persuasit igitur ille, ut sacrum ei faceret: ac secundiora futura, deinde omnia affirmauit. Postero itaque die Xenophon sub Ophrynii mœnibus porcos mactat, et patrio ritu adurit: Litatum quidem est. Eodem ipso die adfuere Biton, et Euclides, pecuniam militibus daturi: et inuitarunt illi quidem Xenophontem: et equum, quem Lampsaci uenundederat (suspicati numorum egestate coactum illum uendidisse: cum alioquin equo audissent eo plurimum delectatum) redemptum illi reddiderunt: neque ullo pacto precium recipere uoluerunt. Hinc profecti per Troiam, Ida superata Antandrum perueniunt: Inde per orã Lydiæ in

Thebes

Thebes campos. Illinc prætergressi Adramytium, Certonium, Atarnum, et Caici campos, Pergamum Lydiæ oppidum intrát. Xenophon ab Hellade Gongyli matre hospitio acceptus, ex ea cognoscit, Asidaten, hominem Persam, in campis commorari. Hunc, inquit, si noctu, uel cũ trecentis tantũ hominibus adoriare, facile cum uxore, et liberis opprimes: ac tota eius pecunia, quam plane luculẽtam habet, potiere: Ac ne ducem desideret, mittit Daphnagoram patruelem suum, hominem quem plurimi faciebat: Xenophon militibus iam coactis, rem diuinam facit: Agasias Eleus uates, læta esse exta nunciat: ac hominem oppressum omnino iri. A cœna itaque iter ingressus, assumptis ex omni Centurionum numero amantissimis, ac fidelissimis quibusque, quos nempe suo beneficio præ cæteris ornatos uellet: In eum tamen se militum delectũ. DC. fere alii intrudere conati sunt: quos Centuriones repulerunt: ne cum illis prædam, quã sui iuris futuram pro certo habebant, communicarent. Peruenerunt autem media fere nocte ad Asidatæ munitiones: Ibi cum et mancipia, et res item multæ, extra munimenta essent, de manibus omnia sunt elapsa: propterea quod ad unum Asidaten, et eius pecuniam occupandam animum adiecerant. Cum uero munimenta iam oppugnare cœpissent: nequem turrem quandam capere possent, quod præalta erat, ac firmissimis propugnaculis, et lectissimis hominibus instructa: eam aggressi sunt subruere: Erat muri latitudo, quantam fictilium laterum octonum structura efficere potuerat: opus tamen prima luce confectum. Sed enim cum iam turris peruia esset, ex iis, qui intus erant quidam, de nostris unum, sibi obuium, ueruto transfodit: Ac reliqui, sagittis iaciendis effecerunt, ne cui esset irrumpendi causa tutum accedere: Cumque iidem, clamore, et ignium significatione auxilium implorassent: præsto fuit cum suis copiis ex Comania Itabelius: In iis erat grauis armatura: Præsidiarii equites Hyrcani, omnes Regis mercenarii, numero LXX. reliqui cetrati, haud minus. DCCC. Accurrerunt item ex Parthenio alii, alii ex Apollonia, et ex finitimis locis tam multi, ut iã nostris nõ de oppugnando, sed pedẽ referẽdo cogitandum esset: Coactis igitur in medium quadrati agminis bobus, ac reliquo, quod abegerant pecore, atq; item captiuis, pedetentim retrocedere cœperunt: non iam prædam inhiantes: Sed unum id agentes, ne discessus similis fugæ uideretur:

neu partam iam prædam relinquere cogerentur:atque ex eo ho-
stibus audacia cresceret, sui animis deficerent: Ac plane ita re-
troceſſum eſt, ut pugnam de præda ruenda inituri uiderentur.
Iam resciérat Gongylus græcos ab hostibus numero superari:
quare matre inuita, et ipse cum copiis suis, ut præclari alicuius fa
cti particeps eſſet, auxilio uenit: Venit item ab Elisarne, et Teu
thrania a Demarato miſſus Procles. Qui uero cum Xenophon-
te erant, cum telorum et fundarum iactibus pene obruerentur, ut
iter facientes, obiectu clypeorum se tegerent, in orbem agmen
conuerterunt: Ac uix Carcasum amnem traiecerunt: cum plus
dimidia parte saucii eſſent, ac inter cæteros uulnus etiam accepiſ-
ſet Agaſias Stymphalius Centurio, homo perpetuis dimicatio-
nibus exercitus. Captiuos fere. CC. retinuerũt. Pecoris quod
eſſet ad imolandum duntaxat satis. Postero die sacris peractis,
noctu copias omnes educit Xenophon: ac longiſſima uia, per Ly
diam agmen circunduxit: ut hostes metu iam uacui, cum nihil si
bi cauerent, facilius opprimerentur. Aſidates, cum audiſſet Xe-
nophontem de agmine iterum educendo sacra feciſſe: neq; mul-
to post cum copiis omnibus adfuturum: in pagos caſtra moue-
re statuit Parthenico oppido proximos. Eo cum contenderet,
in Xenophontis milites incidit: a quibus cum Vxore, liberis,
equis, ac reliquis fortunis captus eſt. Euentus itaque, sacri prio-
ris fidem comprobauit. Cum iam Pergamum omnes rediſſent,
Xenophon minus sibi æquos deos fuiſſe queſtus eſt: propterea
quod a sua tantum cohorte negocium geri non potuerat: Sed
eius expeditionis participes fuerant Lacones: et Centuriones
alii, quam quos ipse delegerat: Prætores præterea, et milites:
qui sibi belliſſimum quodque ex omni præda præcerpſerunt:
equos uidelicet, Iumentorum iuga, et que uisum eſt alia: ut iam
eorum unusquisque haberet, unde et aliis benigne faceret. His
ita geſtis Thimbron superuenit: qui cum acceptum a Xenophõ
te exercitum iis, quas ipse adduxerat, græcorum cohortibus ad-
miscuiſſet, Tiſſapherni, et Pharnabazo bellum intulit. Regio-
num omnium quæ sub Regis ditione erant, quasque nos pe-
ragrauimus, illis temporibus hi præfecti fuerunt: Lydiæ, Arti-
mas. Phrygiæ, Artacamas. Lycaoniæ, et Cappadociæ, Mithri
dates. Ciliciæ, Syenneſis. Phœnices, et Arabiæ, Dernes. Sy-
riæ, et Aſſyriæ, Beleſis. Babylonis, Roparas. Mediæ, Arba-
cas. Phaſianorum, et Heſperitanorum, Tiribazus. Nam Car-
duchi,

duchi, Chalybes, Chaldæi, Macrones, Colchi, Mosynœci. Coetæ et Tibareni omnes suis legibus utebantur. Paphlagoniæ præerat Corylas. Bithynis Pharnabazus. In Europa Thracib. Seuthes imperabat. Totius itineris spacium, quod aut progredientes, aut regredientes confecerunt. Fuere castra Ducena quindena: Parasangæ. M C L. Quæ summa stad. efficit Tricies, et quater mille. C C L V. Milliarium circiter quater mille et. D C. Quo quidem in itinere annus, et menses. I I I. consumpti.

✣

XENOPHONTIS HOSCE COMMENTArios Io. Baptista Phaellus Bononiensis, Formulis suis impressos, ex officina sua edendos curauit. Prid. No. Mart. M D. XXXIII.

A B C D E F G H I K L M N O P.

Omnes sunt Terni, præter P qui est Quaternus.

✣

Librarior.errata.	Caſtigationes.
ſelicitatem	felicitatem fo.3.in tergo
ducum	ducum ibidem
cofnectis	confectis fo.5.in tergo
deinde ipſe	deinde:Ipſe fo.6:in fronte
extrmeo	extremo fo.6.in tergo
irritam facimus:	irritam facimus:fo.7.in tergo
occupari	occupari:ibidem
cunq;	cumq; fo.9.in tergo
amicus eſſe	amicus eſſe:fo.11.in tergo
Cyrum	Cyrus fo.17.in fronte
concepturus	concepturos fo.18.in tergo
in edia	inedia fo.19.in tergo
difficultate	difficultatem fo.28.in fronte
ɔfecerint	fecerint fo.29.in fronte
eodem,pducite,et milites accerſite	producite quo et milites accerſamus fo.30.in tergo
ſollicitudinis	ſolicitudinis fo.32.in fronte
ſtatui:melius	ſtatui melius fo.33.in tergo
incedebat	incendebat fo.37.in fronte
ex quo	ex equo ibidem
circunſedeatur	circunſedeatur:fo.39.in tergo
initio	ratio ibidem
illiſſa	illiſa fo.40.in fronte
illud	illum ibidem
ſequeretur	ſequerentur fo.40.in tergo
reperiit	repetiit fo.41.in fronte
putabat	putabant fo.44.in fronte
omnino	omnium fo.46.in fronte
ipſa	ipſe fo.46.in tergo
currit	excurrit fo.47.in fronte
cœperunt	cepcrunt fo.47.in tergo
ille	illæ fo.52.in fronte
inuadere	inuaderent fo.55.in fronte
Timiſitheo	Timeſitheo ibidem
in fruſtra	in fruſta fo.56.in fronte
prohibeat	prohibebat fo.56.in tergo
maiorib.	marib. ibidem
Silenum	Silanum fo.59.in fronte
purgãdi ſua cauſa	purgãdi ſui cauſa fo.60 in frõte
erga	ſerga fo.62.in fronte

Errata.	Caſtigationes.
quærereretur	quereretur fo.63.in fronte
abicceres	abiiceres ibidem
uictũ:quæſicrunt	uictum quæſierunt folio.64. in tergo
numero	numerum fo.65.in fronte
nam quæ ne triduo &c.	nam quæ hoſpitii nomine miſſa ſunt,ne triduo &c.f.66.in frõ.
iniurioſiſſimi	iniurioſiſſime fo.69.in fronte
quam longiſſime	quam longiſſimi ibidem
alluie	alluuie ibidem
iis quæ	iis quos fo.70.in fronte
ſummi	ſumi fo.70.in tergo
Intera	Interea fo.71.in fronte
uenit a	uenit ac fo.75.in tergo
accetabula	acceptabula uel ungulá,ſic.n.fortaſſe rectius fo.75.iu tergo
operá dare expetiſſent	operam expetiſſent.77.in fronte
illi	illis ibidem
reddiſti	reddidiſti fo.78.in tergo
Hunc	Huc fo.79.in fronte
poſtulas:	poſtulas:fo.80.in fronte
dicerent	diceret fo.80.in tergo
Meſadæ	Medoſadæ fo.83.in fronte
dicas) Salmydiſſum	dicas) appellantur Salmydeſſum fo.83.in tergo
Salmydiſſũ	Salmydeſſum ibidem
mercedam	mercedem fo.84.in tergo
ut uos,ad ſe	ut uos ad ſe,ibidem
faaudarim	fraudarim fo.85.in fronte
compotes	compores fo.85.in tergo
aut ſiquãdo ueniſſet,	aut ſiquando ueniſſetis folio.86. in tergo.
ab eo	abeo fo.87.in fronte
Mihi cette	Mihi certe fo.87.in tergo
campos	compos fo.88.a tergo
nequem	neque fo.90.in fronte

